Kuşaklararası Bakış Açısı ile Büyük Ebeveyn ve Torun İlişkisi: Yaşantılar, Beklentiler ve Gereksinimler

Buse Varoğlu

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Ocak 2024
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek
Temel Eğitim Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek
2. Doç. Dr. Eda Yazgın
3. Yrd. Doç. Dr. Ayşe Bengisoy

ÖZ

Dünya genelinde çocuk yetiştirme sorumluluğu sadece ebeveynlerin değil, kadınların iş yaşamında aktif yer alması, aile krizleri, insan ömrünün uzaması gibi sebeplerle büyük ebeveynlerin de görevleri arasında yer almaya başlamıştır. Buna rağmen ikili ilişki özelinde yapılmış çalışmalar, büyük ebeveyn ve torun ilişkisinin niteliğini anlamayı yetersiz kılmaktadır. Gerçekleştirilen bu araştırma, Kuzey Kıbrıs'taki büyük ebeveyn ile torun birlikteliğinin getirdiği kuşaklararası yaşantısal deneyimleri, beklentileri ve bu birliktelikten doğan gereksinimleri araştırmayı amaçlamaktadır.

Çalışma grubu aynı soydan gelen 40 büyük ebeveyn, 40 ebeveyn ve 4-6 yaş aralığındaki 40 okul öncesi dönem çocuklarından oluşturulmuştur. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma nitel görüşme tekniği ve etnografik desen kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmada çoklu metot kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmadaki veriler, üç kuşak için farklı görüşme formları, demografik aile bilgi formu ve bir resim çiz etkinliği aracılığı ile yüz yüze olacak şekilde toplanmıştır.

Elde edilen bulgular büyük ebeveynler ve ebeveynler için ortak, çocuklar için ise ayrı kategoride ele alınmıştır. Büyük ebeveynlik kimliği yetişkinler tarafından her iki cinsiyet kimliği için de kimliği yücelten ifadelerle benzer şekilde açıklanmıştır. Çocuklar ise büyükanne ve büyükbabaları için farklı olumlu ifadeler kullanmışlardır. Büyük ebeveynlik rollerinde üç kuşak için de işlevsel rol teması ön plana çıkmıştır. Buna paralel olarak, büyük ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda ebeveynlere en çok manevi destekte bulundukları görülmüştür. Kuşaklararası birlikteliğin sıklıkla ev içerisinde olduğu belirtilmiş ve büyük ebeveynlerin torunları ile vakit geçirebilecekleri

mekân ve faaliyetlere ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynlerin torunlarına aktarmasında önemli gördükleri değerleri toplumsal değerler olarak vurgularlarken, çocuklar geleneksel değerleri öğrendiklerine vurgu yapmışlardır. Beceri olarak ise yetişkinler günlük yaşam becerilerinin aktarılmasının önemine değinirlerken, çocuklar büyük ebeveynlerden öğrendikleri becerileri sıklıkla akademik becerilerden bahsederek açıklamışlardır. Çocukların yetiştirilmesinde büyük ebeveynlerin aktif yer aldığının görülmesi, çocukların gelişimi ve eğitimi ile ilgili konularda büyük ebeveynleri yeniden düşünmeyi gerekli kılmıştır. Bu bağlamda, okul öncesi eğitim kapsamında gerçekleştirilecek olan aile eğitimi ve aile katılımı çalışmalarına büyük ebeveynlerin de dahil edilmesi araştırmanın önerileri arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Çocuk Yetiştirme, Büyük Ebeveyn, Torun, Kuşaklararası Aktarım, Kuşaklararası İlişki, Kuşaklararası Etkileşim, Kuşaklararası Ebeveynlik

ABSTRACT

Throughout the world, the responsibility of raising children has begun to be among the duties of not only parents, but also grandparents, due to reasons such as women's active participation in business life, family crises, and the extension of human life. Despite this, studies conducted specifically on dyadic relationships are inadequate to understand the nature of the grandparent-grandchild relationship. This research aims to investigate the intergenerational lived experiences, expectations and needs arising from the relations between grandparents and grandchildren in Northern Cyprus.

The study group consisted of 40 preschool children aged 4-6, their parents and grandparents. Purposive sampling method was used to determine the participants. The research was conducted using qualitative interview technique and ethnography design. Multiple methods were used in the research. In this context, the data in the study were collected face-to-face through different interview forms for three generations, a demographic family information form and a draw a picture activity.

The findings are discussed in a common category for grandparents and parents, and in a separate category for children. Grandparenting identity was described similarly by adults in positive terms for both gender identities. Children used different positive expressions for their grandfathers and grandmothers. In grandparenting roles, the functional role theme came to the fore for all three generations. In parallel, it has been observed that grandparents provide mostly moral support to parents in raising children. It has been stated that intergenerational togetherness often occurs at home, and it has been determined that grandparents need places and activities where they can spend time with their grandchildren. While grandparents and parents emphasized the values that they considered important for grandparents to pass on to their grandchildren

as social values, children emphasized that they learned traditional values. In terms of skills, while adults emphasized the importance of transferring daily life skills, children often explained the skills they learned from their grandparents by talking about academic skills. The fact that grandparents take an active part in the upbringing of children has made it necessary to rethink grandparents in matters related to children's development and education. In this context, including grandparents in family education and family participation studies to be carried out within the scope of pre-school education is among the recommendations of the study.

Keywords: Family, Child Raising, Grandparent, Grandchild, Intergenerational Transfer, Intergenerational Relationship, Intergenerational Interaction, Intergenerational Parenting

İTHAF

Ben çocukluğumu güzelleştiren büyük ebeveynlere,

onlar ise yaşlılıklarını anlamlandıran torunlara sahiptiler.

Bu tezi, birbirlerinin hayatlarına güzellik ve anlam katan,

en küçükten en büyüğe tüm iyi insanlara ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Öğretmenlik; yaşama, insanlara ve insanlığa yön verici etkisi nedeniyle bir meslekten daha ötesiydi benim için. Sanki tutku ile beklediğim, yaşamım boyunca hazırlandığım, kendimi eşleştirdiğim, felsefesini içselleştirdiğim ve kendim ile çevre arasında kurmayı arzuladığım bir yolculuğa adım atmaktı. Hayalini kurduğum yolda, bir kadın eğitimci olarak ilerleyebilmeme vesile olan, bizlere inanarak, değer vererek önümüzü açan Başöğretmenim, Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e öncelikli sonsuz teşekkürlerimi borç bilir ve bir cumhuriyet öğretmeninden beklediği sorumlulukların her daim bilincinde olacağıma söz verdiğimi belirtmek isterim.

Öğretmenliğimi akademik açıdan taçlandırarak ilerlettiğim yüksek lisans eğitimimde ve iki senelik araştırma görevliliği sürecimde gülen yüzüyle beni neşelendiren, enerjisiyle heyecanlandıran, sevgisiyle aidiyetlik, şefkatiyle sıcaklık kazandıran, bilgisiyle donatan, tecrübesiyle rehberlik eden, sunduğu imkânlarla beni geliştiren, yorulduğumda anlayış, direndiğimde sabır gösteren, tükendiğimde motive eden, bana olan inancını gözlerinde, desteğini ise varlığında hissettiren kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek'e sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim. Hem lisans hem de yüksek lisans eğitimimde öğrencisi olmaktan ve eğitimci kimliğinin izini takip ederek yetişmiş bir öğretmen olmaktan her daim onur ve mutluluk duyacağım.

Doğaya, bilime ve mesleğe olan tutkusu ile örnek olan, öğrenmek, gelişmek ve geliştirmek için çaba harcamanın güzelliğini hissettiren, öğrencisi olduğum her bir dersi hayatın bir parçası olarak ilerleten, mekân fark etmeksizin her türlü alanı bilginin merkezi yapan, ince düşünceleri ile günlerimi, akademik önderliği ile de eğitim hayatımı güzelleştiren değerli hocam Doç. Dr. Eda Yazgın'a çok teşekkür ederim.

İçten samimiyetiyle, sarıp sarmalayan kalbiyle, verdiği destek, gösterdiği ilgiyle her daim yanımda olduğunu hissettiren, yaşamın her alanındaki hakları, sorumlulukları ve sınırları hayatında oluşturmuş olduğu çizgide denge ile koruyarak örnek olan, akademik ilerleyişimde ve karşılaştığım zorluklarda sevgiyle rehber olan değerli hocam Doç. Dr. Nihan Koran'a çok teşekkür ederim.

Akademik alandan hayatımıza giren birçok yenilikleri birlikte karşıladığımız, tüm kaygılara birlikte göğüs gerdiğimiz, bilgilerimizi ve deneyimlerimizi paylaşarak kendimizi geliştirdiğimiz, meslektaşlığımıza anlam, arkadaşlığımıza gerçeklik katarak birlik olmanın güzelliğini yaşayabildiğimiz, ofisimiz EF 120'yi, Eğitim Fakültesi koridorlarını ve Gazimağusa'yı unutulamayacak anılarla doldurduğumuz sevgili arkadaşlarım Uzm. Sevgi Esersin'e, Uzm. Birsen Çağlar'a ve Burcu Dağ'a; araştırma görevliliğimin ikinci senesinde yolumun kesiştiği sevgili ofis arkadaşım Ece Sıla Zileli'ye; hem eğitim hem de iş hayatım sürecinde Eğitim Fakültesi'nde bağ kurduğum tüm hocalara, tüm çalışanlara ve tüm arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi borç bilirim.

Araştırmama katılarak tezimi tamamlamamda bana destek olan, evlerini açan, zamanlarını ayıran, yaşam deneyimlerini, en özel anlarını, hislerini benimle paylaşan, beni ailelerinin bir parçasıymışım gibi içten sevgi ve tebessüm eden yüzleriyle karşılayan Kıbrıs'ımın güzel insanlarına sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Yaşım kaç olursa olsun, koşulsuz sevgi ve destekleri ile her daim yanımda olacaklarını bildiğim annem Buket Varoğlu'na, babam Yüksel Varoğlu'na ve biricik kardeşim Buğra Varoğlu'na bana inandıkları, güvendikleri, başlangıçlarıma hep destek oldukları, çalışmam gerektiği anlarda fedakârlık gösterdikleri, nazımı çektikleri, hayatımı kolaylaştırdıkları, birlikte geçirebileceğimiz her güzel an için sabırla boş zamanımı bekledikleri ve beni ben olarak kabul ettikleri için minnettarım.

İyi bir insan olmaya dair ne varsa bana öğreten, sevgilerini ve şefkatlerini karşılıksız gösteren, beni yetiştiren, kişiliğimi besleyen ve hayatımı güzelleştiren büyük ebeveynlerim Satı Koçak'a, Arap Koçak'a, Zehra Varoğlu'na ve Fikri Varoğlu'na minnettarım. Bu tez, "altın kızım" diye sevdiğiniz torununuzun size bir armağanıdır…

Aile olmanın, bağ kurmanın, birlik olmanın güzelliğini aidiyet kurarak hissettiğim, bana olan inançları, sevgileri ve güvenleri ile cesaret bulduğum, sıcacık kalplerini ve insanlıklarını örnek aldığım geniş ailemin en küçükten en büyüğe tüm bireylerine, görüşemediğimiz anlarda gösterdikleri anlayış için kucak dolusu sevgilerimi ve içten teşekkürlerimi iletirim.

Son olarak ama her şeyden önce, yaşamından fedakârlık ederek üreten, birçok zorlukla karşılaşmasına rağmen vazgeçmeyen, gece-gündüz daima çabalayan, en iyi ve en doğrusu için direten, inancını ve gücünü kaybetmeyerek hayallerinin peşinden giden kendime, sabırla var ettiği bu tez için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ ……...….. iii

ABSTRACT ……..... v

İTHAF…….....vii

TEŞEKKÜR…….….viii

KISALTMALAR……...xvi

TABLO LİSTESİ…….…….xvii

ŞEKİL LİSTESİ…….....xix

1 GİRİŞ ……1

1.1 Problem Durumu…….……1

1.2 Araştırmanın Önemi…….……3

1.3 Araştırmanın Amacı…….……6

1.4 Araştırmanın Ana ve Alt Problemleri …….……6

1.5 Sayıltılar…….……..8

1.6 Sınırlılık…..…….……8

2 KURAMSAL ÇERÇEVE……..9

2.1 Aile ile İlgili Literatür…….…..9

2.1.1 Aile Kavramı ve Ailenin Tanımlanması……...9

2.1.2 Ailenin Özellikleri……11

2.1.3 Ailenin İşlevleri……13

2.1.4 Ailenin Yaşam Döngüsü……..……..15

2.1.5 Aile ile İlgili Kuramlar…….……..20

2.1.6 Aile Yapısının Toplumsal Değişimi……...24

2.2 Büyük Ebeveyn ile İlgili Literatür……..27

2.2.1 Yaşlılık Dönemi ve Yaşlıların Toplumdaki Yeri……27

2.2.2 Büyük Ebeveyn Kavramı ve Büyük Ebeveynliğe Geçiş…….29

2.2.3 Tarihsel Süreçte Büyük Ebeveynlik Olgusu ve Büyük Ebeveynlik Rolleri…….30

2.2.4 Büyük Ebeveynlik Rollerini Etkileyen Faktörler……...35

2.2.5 Büyük Ebeveynlik Türleri……..37

2.2.6 Büyük Ebeveyne Yönelik Müdahale Programları……..40

2.3 Kuşaklararası Etkileşim ile İlgili Literatür……..43

2.3.1 Sosyalleşme……...43

2.3.2 Kültürel Aktarım……44

2.3.3 Kuşaklararası Etkileşimin Karşılıklı Etkileri…….45

2.3.3.1 Büyük Ebeveynlere Olumlu Etkileri……..……..45

2.3.3.2 Büyük Ebeveynlere Olumsuz Etkileri……46

2.3.3.3 Orta Kuşak Ebeveynlere Olumlu Etkileri……...47

2.3.3.4 Orta Kuşak Ebeveynlere Olumsuz Etkileri…….49

2.3.3.5 Çocuklara Olumlu Etkileri……..50

2.3.3.6 Çocuklara Olumsuz Etkileri……...51

2.3.4 Kuşaklararası Etkileşimi Destekleyen Uygulamalar……..52

2.3.4.1 Türkiye'de Gerçekleştirilen Uygulamalar……..……52

2.3.4.2 Farklı Ülkelerde Gerçekleştirilen Uygulamalar…….54

2.4 Literatürde İlgili Araştırmalar……...……..56

2.4.1 Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs'ta Yürütülen Çalışmalar……..……..56

2.4.2 Farklı Ülkelerde Yürütülen Çalışmalar……..59

3 YÖNTEM…….……63

3.1 Araştırma Modeli……..……..63

3.2 Çalışma Grubu…….……...65

3.3 Veri Toplama Araçları…….……...71

3.4 Geçerlik ve Güvenirlik…….……..….77

3.5 Veri Toplama Süreci…….…….….79

3.6 Araştırmanın Etik Prosedürü……..……..…….…….81

3.7 Verilerin Analizi…….……83

4 BULGULAR……85

4.1 Büyük Ebeveynler ve Ebeveynlerle Yapılan Görüşmelere Dair Elde Edilen Bulgular……85

4.1.1 Büyük Ebeveynlik Kimliğinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular…….85

4.1.2 Büyük Ebeveynlik Rollerinin Açıklamasına İlişkin Bulgular……93

4.1.3 Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirmesinde Büyük Ebeveynlerin Etkisine İlişkin Bulgular……..99

4.1.4 Büyük Ebeveynler ile Torunların Birlikte Zaman Geçirirken Paylaştığı Faaliyetlere İlişkin Bulgular…….107

4.1.5 Büyük Ebeveynlerin Torunlarına Kazandırmaları Önemli Görülen Değerler, Beceriler ve Kazandırma Yöntemlerine İlişkin Bulgular……..115

4.1.6 Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Olan Etkileşimlerinde Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Yollarına İlişkin Bulgular……131

4.1.7 Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Etkileşimlerini Güçlendirmek İçin İhtiyaç Duydukları Desteklere İlişkin Bulgular……141

4.1.8 Büyük Ebeveynlerin Torunlarının Çocukluğu ya da Geleceğine Yönelik Duyduğu Endişelere İlişkin Bulgular……....148

4.2 Çocuklarla Yapılan Görüşmelere ve Resim Çizme Etkinliğine Dayalı Olarak Elde Edilen Bulgular……..156

4.2.1 Büyükannelik ve Büyükbabalık Kimliklerinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular……156
4.2.2 Büyükannelik ve Büyükbabalık Rollerinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular……159
4.2.3 Büyük Ebeveynlerle Geçirilen Zamanda Yaşanan Hisler ve Nedenlerine İlişkin Bulgular…….....162
4.2.4 Büyük Ebeveynlerle Zaman Geçirilirken Paylaşılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular……168
4.2.5 Büyük Ebeveynlerden Öğrenilenlere İlişkin Bulgular…….178
4.2.6 Büyükanne ve Büyükbaba ile İlgili Dileklere İlişkin Bulgular……184
4.3 Büyük Ebeveyn Ev Ziyaretlerinde, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimini Yansıtan Fotoğraflar……...189
5 TARTIŞMA VE SONUÇ……...193
6 ÖNERİLER……212
KAYNAKLAR…….216
EKLER……..248
Ek 1: Etik Kurul Onay……249
Ek 2: Görüşme Talep Planı ile İlgili Aile İletişim ve Ulaşım Bilgi Formu……..250
Ek 3: Büyük Ebeveyne Yönelik Bilgilendirilmiş Onam Formu……..251
Ek 4: Ebeveyne Yönelik Bilgilendirilmiş Onam Formu…….254
Ek 5: Ebeveyne Yönelik Çocuk Katılım Bilgisi ve Onam Formu……..257
Ek 6: Çocuğa Yönelik Çocuk Katılım Bilgisi ve Onam Formu……...259
Ek 7: Demografik Aile Bilgi Formu……...260
Ek 8: Büyük Ebeveyn Görüşme Soruları……....263
Ek 9: Ebeveyn Görüşme Soruları……....265

Ek 10: Çocuk Görüşme Soruları…….267

Ek 11: Büyük Ebeveynim ve Ben Resim Çizme Etkinliği…….……268

Ek 12: Katılımcı Büyük Ebeveynlerin Demografik Bilgileri……..269

EK 13: Katılımcı Ebeveynlerin Demografik Bilgileri……271

EK 14: Katılımcı Çocukların Demografik Bilgileri……....273

Ek 15: Katılımcı Büyük Ebeveynler ile Katılımcı Çocukların Etkileşimine Dair Bilgiler ……...275

EK 16: Turnitin Raporu……..277

KISALTMALAR

AB	Adalet Bakanlığı
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AYD	Aile Yaşam Döngüsü
K.K.T.C.	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KA	Katılımcı Aile
KBE	Katılımcı Büyük Ebeveyn
KÇ	Katılımcı Çocuk
KE	Katılımcı Ebeveyn
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcı Büyük Ebeveynlerin Demografik Bilgilerinin Dağılımı……66

Tablo 2: Katılımcı Ebeveynlerin Demografik Bilgilerinin Dağılımı……..68

Tablo 3: Katılımcı Çocukların Demografik Bilgilerinin Dağılımı……..70

Tablo 4: Katılımcı Büyük Ebeveyn ve Katılımcı Çocukların Etkileşimine Dair Bilgilerinin Dağılımı……...70

Tablo 5: Büyük Ebeveynlik Kimliğinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular……...86

Tablo 6: Büyük Ebeveynlik Rollerinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular…….93

Tablo 7: Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirmesinde Büyük Ebeveynlerin Etkisine İlişkin Bulgular…….....100

Tablo 8: Büyük Ebeveynler ile Torunların Birlikte Zaman Geçirirken Paylaştığı Faaliyetlere İlişkin Bulgular……..107

Tablo 9: Büyük Ebeveynlerin Torunlarına Kazandırmaları Önemli Görülen Değerler, Beceriler ve Kazandırma Yöntemlerine İlişkin Bulgular……..116

Tablo 10: Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Olan Etkileşimlerinde Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Yollarına İlişkin Bulgular……....131

Tablo 11: Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Etkileşimlerini Güçlendirmek İçin İhtiyaç Duydukları Desteklere İlişkin Bulgular…….142

Tablo 12: Büyük Ebeveynlerin Torunlarının Çocukluğu ya da Geleceğine Yönelik Duyduğu Endişelere İlişkin Bulgular…….....149

Tablo 13: Büyükannelik ve Büyükbabalık Kimliklerinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular……..…156

Tablo 14: Çocukların Büyükannelik ve Büyükbabalık Rollerini Açıklamalarına İlişkin Bulgular…….159

Tablo 15: Büyük Ebeveynlerle Geçirilen Zamanda Yaşanan Hisler ve Nedenlerine İlişkin Bulgular……..162

Tablo 16: Çocukların Büyük Ebeveynleri ile Zaman Geçirirken Paylaştıkları Faaliyetleri Açıklamalarına İlişkin Bulgular ……168

Tablo 17: Çocukların Büyük Ebeveynlerinden Öğrendiklerini Açıklamalarına İlişkin Bulgular……..…179

Tablo 18: Büyükanne ve Büyükbaba ile İlgili Dileklere İlişkin Bulgur…….....184

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: KÇ 4'ün "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi……...173

Şekil 2: KÇ 20'nin "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi……...174

Şekil 3: KÇ 31'in "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi…….. .174

Şekil 4: KÇ 32'in "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi……..175

Şekil 5: KÇ 33'ün "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi……..…..175

Şekil 6: KÇ 34'ün "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi……...176

Şekil 7: KÇ 36'nın "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi……..176

Şekil 8: KÇ 25'in "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi…….177

Şekil 9: KÇ 21'in "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi…….177

Şekil 10: KÇ 1'in "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi…….178

Şekil 11: Büyük Ebeveynin Evinde Çocukların Oyuncaklarının Depolandığı Alanlar……...189

Şekil 12: Büyük Ebeveynin Evindeki, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimini Yansıtan Dış Mekanlar…….190

Şekil 13: Büyük Ebeveynin Evindeki, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimini Yansıtan İç Mekanlar…….…..191

Şekil 14: Büyük Ebeveynin Evinde, Büyük Ebeveyn ile Torunun Ortak Faaliyetleri……192

Bölüm 1

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın problem durumuna, önemine, amacına, ana ve alt problemlerine, sayıltılar ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Çocuk dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren içinde yaşadığı ailesinin çocuk yetiştirme pratiklerinden etkilenmekte ve ebeveynleri ile gerçekleştirdiği etkileşim aracılığıyla sosyalleşme, gelişme, temel alışkanlıklar oluşturma, kültürel değer ve beceri edinme gibi birtakım önemli kazanımlar elde etmektedir. Özellikle insan yaşamının doğumdan altı yaşına kadar geçen yıllarını kapsayan okul öncesi dönemde çocuklar, çevrelerindeki insanları model alarak öğrenirler ve gelişirler. Bu yüzden çocuklara bakım sağlama ve yetiştirme görevi ile sorumlu temel kişiler olan anne ve babalar, çocukların ileriki yaşamlarının önemli ölçüde belirleyicileri olurlar. Bazı ailelerde çocukların hayatlarına dâhil olan ve onları yetiştirmekle sorumlu olan ilk kişiler anne babanın yanı sıra büyükanneler, büyükbabalar ve ailenin diğer üyeleri de olabilmektedir. Türk aile yapısı gibi geleneksel ailelerde, çocuğun bakımında ve gelişiminde büyükannelerin ve büyükbabaların farklı düzeylerde ve biçimlerde rollerinin olduğu bilinmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB], 2002).

Ülkelerin toplulukçu ve bireysel kültürel inşaları, o ülkede yaşayan ailelerin aile yapısını, çocuk yetiştirme stillerini, çocuktan beklentileri, çocuğa atfedilen değeri, aile etkileşimini ve yaşam biçimini şekillendirmektedir. Geleneksellikle ilişkilendirilen Türkiye, Çin, Kıbrıs gibi ülkeler, toplulukçu kültüre sahip olan ülkelere örnek olarak verilebilir. 2016 yılındaki Türkiye Aile Yapısı Araştırma verilerinde çekirdek aile tipine sahip olan aile oranı %65 iken, geniş aile tipine sahip olan aile oranı %14 olarak açıklanmıştır (ASHB, 2019). Modern yaşam gereği, toplulukçu kültürlerde çekirdek aile yapısının yaygın olduğu bilinmekle birlikte, yapılan çalışmalarda işlevsel olarak geniş aile tipinin baskın olduğu görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2007).

Günümüz dünyasında yaygınlaşan postmodern anlayış kişileri bireyselleşmeye itmekte ve hem bireyci ülkelerdeki aile yapısını hem de toplulukçu ülkelerdeki aile yapısını etkilemektedir. Postmodern anlayış ile artan boşanma, nikâhsız evlilikler, farklı cinsel yönelimli birliktelikler, tek ebeveynlik, kişisel hedeflere ve çalışma hayatına yoğunlaşma gibi nedenler büyükanne ve büyükbabaların çocuklarının ve torunlarının hayatlarına dâhil olma ve destek sağlama oranını arttırmaktadır. Bunun yanı sıra orta kuşak ebeveynlerde görülen ölümlerin, fiziksel ve zihinsel hastalıkların, madde kullanımının, suç ve hapsedilme oranlarının artması da büyükanne ve büyükbabaları çocukların bakımını ve yetiştirilmesini üstlenmede özne haline getirmektedir (Kemp, 2007).

Günümüzde kadınların iş gücü piyasasına daha fazla katılımı nedeniyle, çocukların bakım gereksinimlerinin kimler tarafından ve nerede karşılanacağı da önemli bir sorun haline gelmeye başlamıştır. Literatürde, orta kuşak ebeveynlerin ihtiyaç duyduklarında en çok güvendikleri kişiler olan kendi anne ve babalarına, çocuklarını emanet etmeyi tercih ettikleri çalışmalar bulunmaktadır. K.K.T.C.'de Günsel (1994) tarafından yapılan bir araştırmada ailelerin çocuklarını yetiştirirken en fazla desteği aile

büyüklerinden aldıkları ve çocuğun yetiştirilmesinde ve bakımında annenin rolü kadar büyükanneye de önemli roller düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Günümüzde bilim ve teknolojide yaşanan ilerlemelerle birlikte sağlık sektörü gelişmiş, tanı ve tedavi uygulamaları artmıştır. Böylece ortalama insan ömrünün geçmişe oranla uzaması, farklı kuşakların bir arada bulunmasını da arttırmıştır. Tarihsel açıdan incelendiğinde 1990 yıllarında büyükanne ve büyükbabaya sahip 10 yaşındaki çocuk oranı %4 iken, 2000 yıllarında bu oran %40 civarını aşmaktadır (Hagestad & Uhlenberg, 2007). Bu durum yeni kuşakların eski zamanlara oranla büyükanne ve büyükbabaları ile daha çok zaman geçirme süresine sahip olması anlamı taşırken, çeşitli avantaj ve dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Büyük ebeveynler ile torunlar arasındaki birlikteliğin yaygınlaştığını belirten çalışmalar ışığında gerçekleştirilen bu araştırmada, Kuzey Kıbrıs'ta yaşam süren üç kuşağın büyük ebeveyn ve torun ilişkisindeki yaşantılar, beklentiler ve gereksinimler ile ilgili görüşleri alınarak, büyük ebeveyn ile torun arasındaki ilişkinin önemine dikkat çekilecektir.

1.2 Araştırmanın Önemi

Dünyada değişen aile yapıları, insan ömrünün uzaması, yeni çocuk sahibi olmuş ailelerin desteğe ihtiyaç duyması ve toplumsal cinsiyet eşitliğine bağlı olarak kadınların gittikçe daha fazla çalışma yaşamına girmeleri gibi faktörler, orta kuşak ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken bir üst kuşak olan kendi anne ve babalarının yardımına daha sık ihtiyaç duymasına yol açmıştır. Bu sebeple yaşlı ebeveynler torunlarının hayatlarında büyükanne ve büyükbaba rolleriyle daha aktif yer alıp, torunlarına bakım sağlama ve gelişimlerini destekleme gibi sorumlulukları daha fazla üstlenmek zorunda kalmaktadır.

Büyük ebeveynlerin torunlarının hayatlarında daha fazla yer almaya başlaması, bakım, eğitim, disiplin ve kültürel aktarım kapsamında birtakım sorumluluklar üstlenmesi; onların bu sorumlulukları nasıl yerine getirdiklerinin, bu süreçte neler yaşadıklarının, hangi ortamlarda, hangi paylaşımları gerçekleştirdiklerinin ve karşılaştıkları güçlüklere ne tür çözümler ürettiklerinin anlaşılmasını önemli kılmaktadır. Özellikle zaman içinde çocuk yetiştirme pratiklerinde ve yaşam alışkanlıklarında görülen değişimler, yaşlı bireyler ile teknoloji çağı çocukları arasındaki etkileşimin anlaşılmasındaki ilgiyi arttırmıştır.

Büyükanne ve büyükbaba rolleri ile hem çocuklarının hem de torunlarının hayatına bir şekilde dâhil olan büyük ebeveynlerin, bir sonraki aile kuşağı ile kendi aileleri üzerinde oluşturdukları etki, farklı disiplinlerdeki araştırmalara konu olmuştur. Araştırmalar genellikle büyük ebeveynler ile ergenlik ya da yetişkinlik dönemlerinde olan torunların etkileşimi, büyük ebeveynlik algıları, büyük ebeveynlerin yaşam kalitesi ve sağlık durumlarına etkisi gibi konuları ele alarak araştırıldığından (Dolbin-MacNab, 2006; Thiele & Whelan 2006; Danielsbacka et al., 2022), erken çocukluk döneminde büyük ebeveyn ile torun ilişkisi kapsamında yeterli düzeyde çalışmaya rastlanılmamıştır.

Büyük ebeveynleri tarafından büyütülen okul öncesi dönemdeki çocukların bu birliktelikten nasıl etkilendiğini araştıran çalışmalar literatürde sınırlı olmakla birlikte, genel olarak çocukların okula uyumu, sosyal duygusal gelişimlerine etkisi, davranış sorunları, kültür, beceri ve değer aktarımının nasıl sağlandığının araştırıldığı görülmektedir (Altan ve Tarhan, 2018; Kibar, 2008; Li et al., 2019; Dunifon & Bajracharya, 2012).

Kuzey Kıbrıs'ta 1994 yılından günümüze kadar geçen sürede büyükanne ve büyükbabaların çocuklar üzerindeki etkisinin hala daha önemini koruduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Günsel, 1994; Mertan, 2002; Mertan, 2021). Mertan (2021) tarafından yapılan araştırmaya katılım sağlayan anneler; %71.9 oranında geniş aile üyelerinden destek aldıklarını ve çocuklarının belli bir yaşa kadar geçen süre içerisinde gün içi bakımlarına kendi annesinin ve eşinin annesinin dönüşümlü olarak katkı sağladıklarını belirtmişlerdir.

Kuzey Kıbrıs'ta yapılan çalışmalarda büyük ebeveyn ve torun birlikteliğinin nicelik olarak yoğun olduğu belirlenmekle birlikte, gerçekleşen bu etkileşimin niteliği konusunda yeterli bilgi bulunmamaktadır. İkili ilişki kapsamında; kültürel beceri ve değer aktarımının nasıl sağlandığı, büyük ebeveynlerin kendi çocuklarını yetiştirmekten farklı olarak ne tür durumlarla karşılaştıkları ve bu durumlara nasıl çözümler ürettikleri gibi konuların ele alınarak araştırıldığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu durum, büyük ebeveyn ile torun etkileşiminin doğasının anlaşılmasını yetersiz kılmaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışmanın büyük ebeveyn ile torun etkileşimini tarafsız ve üç kuşak bakış açısı yoluyla ele alması, araştırmanın literatürde ilk olma özelliği taşımasını sağlayacağından ve devamında yapılacak olan çalışmalara ışık tutacağından dolayı önemlidir. Ayrıca Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan yaşlı nüfus ile yeni kuşak çocuklar arasındaki etkileşimde ortaya çıkan sorunların saptanmasına ve iki kuşağın gereksinimlerinin karşılanmasına katkıda bulunacak çeşitli öneriler geliştirilmesine yol açacak olan bulgulara ulaşılması da araştırmayı önemli kılmaktadır. Tüm bunların yanı sıra günümüzde büyük ebeveynlerin torunlarının hayatlarında aldıkları rolleri belirlemek, okul öncesi eğitim kapsamında ele alınacak olan aile eğitimi ve aile katılımı çalışmalarına yeni bir boyut kazandırabileceğinden önemli görülmüştür.

1.3 Araştırmanın Amacı

Kuzey Kıbrıs'ta büyük ebeveyn ile torun birlikteliğinin getirdiği kuşaklararası yaşantısal deneyimleri, beklentileri ve bu birliktelikten doğan gereksinimleri araştırmak araştırmanın asıl amacıdır. Bunun yanı sıra kuşaktan kuşağa aktarılmasının önemli görüldüğü değerler ve beceriler ile bu aktarımların gerçekleştirilmesinde büyük ebeveynlerin yararlandığı yöntemlerin, aktarımının nasıl sağlandığının ve geçmişe oranla farklılaşan kuşaklararası etkileşimin nasıl yorumlandığının da elde edilen veriler aracılığıyla ortaya konulması amaçlanmaktadır. Ayrıca büyük ebeveyn ile torun ilişkisinin büyük ebeveyn ve torun arasında yer alarak bağlayıcı rol üstlenen ebeveyn tarafından nasıl yorumlandığının ve desteklendiğinin anlaşılması da araştırmanın hedefleri arasındadır. Sonuç olarak araştırma; Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan üç farklı kuşağın bakış açısıyla, büyük ebeveynler ile torunlar arasındaki etkileşimin niteliğinin, güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konulmasını amaçlamaktadır.

1.4 Araştırmanın Ana ve Alt Problemleri

1.4.1 Araştırmanın Ana Problemi

Büyük ebeveyn, ebeveyn ve çocukların büyük ebeveyn ile torun ilişkisine yönelik görüşleri, deneyimleri, beklentileri ve gereksinimleri nelerdir?

1.4.2 Araştırmanın Alt Problemleri

Büyük Ebeveyn ve Ebeveyn Görüşmeleri İçin Alt Problemler

1. Büyük ebeveynlere ve ebeveynlere göre, büyük ebeveynlik kimliği nasıl açıklanmaktadır?

2. Büyük ebeveynlere ve ebeveynlere göre, büyük ebeveynlik rolleri nasıl açıklanmaktadır?

3. Büyük ebeveynlere ve ebeveynlere göre, büyük ebeveyn varlığının ebeveynlerin çocuk yetiştirmelerine etkisi nedir?

4. Büyük ebeveynlere ve ebeveynlere göre, büyük ebeveynler ile torunların birlikte zaman geçirirken paylaştığı faaliyetler nelerdir?

5. Büyük ebeveynlere ve ebeveynlere göre, büyük ebeveynlerin torunlarına kazandırmalarında önemli görülen değerler, beceriler ve kazandırma yöntemleri nelerdir?

6. Büyük ebeveynlere ve ebeveynlere göre, büyük ebeveynlerin torunları ile olan etkileşiminde yaşadıkları güçlüklere ve çözüm yollarına ilişkin görüşleri nelerdir?

7. Büyük ebeveynlere ve ebeveynlere göre, büyük ebeveynlerin torunları ile olan etkileşimini güçlendirmek için ihtiyaç duyduğu destekler nelerdir?

8. Büyük ebeveynlere ve ebeveynlere göre, büyük ebeveynlerin torunlarının çocukluğu ya da geleceğine yönelik duyduğu endişeler nelerdir?

Çocuk Görüşmeleri İçin Alt Problemler

9. Çocukların, büyükanne ve büyükbaba kimliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

10. Çocukların, büyükannelik ve büyükbabalık rollerine ilişkin görüşleri nelerdir?

11. Çocukların, büyük ebeveynleri ile zaman geçirirken oluşan karşılıklı hislere ilişkin görüşleri nelerdir?

12. Çocukların, büyük ebeveynleri ile zaman geçirirken paylaştıkları faaliyetlere ilişkin görüşleri nelerdir?

13. Çocukların, büyük ebeveynleri ile zaman geçirirken öğrendiklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

14. Çocukların, büyük ebeveynleri ile ilgili gerçekleşmesini istedikleri dilekleri nelerdir?

1.5 Sayıltılar

Araştırmada büyük ebeveyn ile torun etkileşimine dair yaşantıların, beklentilerin ve gereksinimlerin büyük ebeveynler, ebeveynler ve çocuklar aracılığıyla ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu kapsamda araştırmada nitel yöntem kullanılmış olup, üç kuşak ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu araştırmada,

1. Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme formlarının büyük ebeveynlerin, ebeveynlerin ve çocukların görüşlerini yansıtmak için yeterli olduğu,
2. Araştırmaya katılan büyük ebeveynlerin, ebeveynlerin ve çocukların görüşlerini yansıtırken objektif davrandıkları varsayılmaktadır.

1.6 Sınırlılık

Araştırma, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden, 1. kuşak (büyük ebeveynler) ve 3. kuşak (çocuklar) katılımcılarda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti doğumlu ve haftanın en az 1 günü etkileşim halinde olan, 1., 2. ve 3. kuşak katılımcılarda K.K.T.C. vatandaşlığı bulunan, Lefkoşa, Gazimağusa, İskele ve Girne ilçelerindeki şehir merkezi ve köylerinde ikamet eden ve aynı soydan gelen 40 büyük ebeveynin, 40 ebeveynin ve 40 çocuğun Ocak 2023-Nisan 2023 tarihleri arasında verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

Bölüm 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde, aile, büyük ebeveyn ve kuşaklararası etkileşim ile ilgili kuramsal bilgilere ve literatürdeki benzer araştırmaların ele alındığı ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 Aile ile İlgili Literatür

2.1.1 Aile Kavramı ve Ailenin Tanımlanması

Aile kavramının doğuşu insanlığın tarihine dayanmakta ve her toplumda belli başlı özelliklerle öne çıkarak günümüze kadar süregelmektedir. Türk toplumunda aile, toplumun temel yapı taşı olarak kabul edilmekte ve genel anlamda farklı ailelerdeki iki gencin, evlilik adı altında hayatlarını bir araya getirmesiyle oluşmaktadır (Aslan, 2018).

Aile kelimesi Arapça kökenli olup, "ayl" ve "avl" köklerinden türetilmiştir. Destek almak ve ihtiyaç durumunda birine dayanmak gibi anlamlar taşımaktadır (Dinçer, 2019). Aile kelimesinin İngiliz dilinde karşılığı olan "familya" kelimesinin kökeni ise Latince olup, hane içerisinde yer alan bireylerin bir kişiye/babaya ait olması ve bakmakla sorumlu olmak anlamlarına gelmektedir. Farklı dillerdeki aile kelimesinin kökenleri incelendiğinde çıkarılabilecek ortak anlamlar; ihtiyaç sahibi olmak, birinin gereksinimlerini karşılamak, bir başkasına dayanmak, yardımlaşmak, karşılıklı maddi-manevi rol ve sorumluluklar üstlenmek gibi ifadeler olabilir (Zeybekoğlu, 2013).

Dünya üzerindeki bilinen her toplumda ailenin var olması, aileye evrensel bir nitelik kazandırsa da her toplum için geçerli olabilecek ortak bir aile tanımı yapmak çok zordur. Ailenin tek tanım olarak açıklanamamasının sebeplerinden ilki; aile tanımının toplumun aileden beklentilerine, toplumun özelliklerine, benimsedikleri aile modellerine, niteliklerine, işlevlerine, yaşantılarına ve kültürüne göre değişiklik göstermesi olarak yorumlanabilir. İkinci sebep; farklı disiplin alanlarındaki çalışmalarda ele alınış biçimi açısından çok çeşitli aile tanımlamalarının yapılabilmesidir. Üçüncü olarak söylenebilecek sebep ise; ailenin zaman akışının yarattığı değişimden etkilenerek, farklı aile yapılarının oluşumu ile karşı karşıya kalması olabilir (Demir, 2021).

Aile, geçmişten günümüze dünyada yaşanan her türlü gelişmelerden etkilenmesine rağmen toplumun en önemli temel kurumlarından biridir ve toplumun minyatürü olarak görülmektedir. Aile çocuğun dünyaya gözlerini açtığı zamanla birlikte içinde var olduğu ve hayatını sürdürebilmesi için aile üyeleri tarafından ihtiyaç duyulan hizmetlerin sunulmasının gerekli olduğu en temel sosyal bağlamdır (Bayer, 2013). Türk Dil Kurumu [TDK] (2018), aileyi tanımlarken ilk anlam olarak evlilik, kan bağı ve anne baba ile çocuk arasındaki ilişkinin varlığına değinirken, ikinci ve diğer anlamlarda aynı soydan gelmek, akrabalık ilişkilerine sahip olmak ve aynı evi paylaşmak gibi ifadelere değinmiştir. En genel tanımı ile aile, toplumun en küçük birimini oluşturan, evlilik, kan veya yasal yollarla akrabalık bağlarını içeren ve genellikle aynı hanede yaşayan kişilerden oluşmaktadır (Adalet Bakanlığı [AB], 2021).

Bazı aile tanımlarında sosyal ilişkiler ön planda tutularak, sıklıkla kan veya yasal yollarla birbirine bağlı olup aynı çatı altında yaşam süren bireylerden bahsediliyorken, bazı tanımlarda ekonomik dayanışma, üreme ve neslin devamını sağlama gibi

yaşamsal ihtiyaçlara ve aile işlevlerine daha baskın bir şekilde yer verilmiştir. Aile tanımları parça parça ele alındığında ise yaşamı bir arada sürdürme, evlilik, cinsellik, anne, baba, çocuk üçgeni ve aralarındaki ilişkiler, akrabalık, ekonomik ve toplumsal birliktelik gibi birçok olguya açık ve örtük olarak yer verildiği görülebilmektedir.

2.1.2 Ailenin Özellikleri

Aile kurumu, toplumdaki diğer kurumlarla benzer özellikler taşımasının yanı sıra en önemli ve temel kurumlardan biri olmasının getirdiği farklılıkları da içerisinde barındırmaktadır. Ailenin özellikleri ve görevleri tarihsel süreç içerisinde yaygınlaşan aile tiplerinden etkilenebilmektedir. Bu sebeple ailenin özelliklerinin toplumlarda kabul görme ve işlerliğini devam ettirme düzeylerinde değişimler meydana gelse de temel olarak sayılabilecek aile özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Ailenin yaygın olarak kabul gören temel özellikleri arasında aile üyeleri arasındaki ilişkiler, toplumun en küçük yapı taşı olma, sorumluluk üstlenme, rollere sahip olma, normlarla çevrili olma ve üyelerin ihtiyaçlarını karşılama gibi unsurlar sayılabilir (Gökçe, 2018),

Ailenin temel özellikleri sekiz farklı açıdan ele alınarak derlenmiştir. Bu özellikler şu şekildedir:

1. Evrensellik Özelliği: Ailenin dünyada bilinen her toplumda var olması, aileye evrensellik özelliği kazandırmıştır. Aile, en ilkel toplumlardan bu zamana kadar geçen süre içerisinde yaşanan gelişimlerden etkilense bile değişimlere uğrayarak varlığını sürdürebilmiş ve önemini korumuştur (Elkin, 2020).

2. Duygusal Birliktelik Özelliği: Günümüzde çok çeşitli aile yapıları sebebiyle farklı aile üyelerinden oluşan aileler olabilmektedir. Bir ailenin üyeleri genel tanımı ifade eden anne, baba ve çocuktan oluşmasa bile aile içerisinde yer alan her bir üye birbirine koşulsuz sevgi ve saygı ile bağlanmıştır. Her ailenin temelini oluşturan duygusal birliktelik, aileyi sosyal ve duygusal yönden güçlü bir kurum haline getirir. Diğer

toplumsal kurumlar aile bağlılığı kadar sıkı bir birlikteliğe sahip değildir. Bunun sebebi, eşler arasında beslenen duyguların, annelik-babalık gibi kazanılan kimliklerin, karşılıklı duyulan şefkat ve hissedilebilen yakınlığın aileyi eşsiz bir kurum haline getirmesidir (Ünlü, 2007).

3. Şekillendirme Özelliği: Toplumun bir parçası olan çocuk, içinde büyüdüğü aile tarafından şekillendirilerek kişilik yapısına sahip olur. Temel davranış biçimleri, istenilen alışkanlıklar, gerekli olan yeterlikler aile tarafından çocuğa kazandırılır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011).

4. Sınırlı Kapsam Özelliği: Aile sınırlı bir kurum olup, toplumsal oluşumların en küçüğünü oluşturmaktadır (Ünlü, 2007).

5. Toplumun Çekirdeği Olma Özelliği: Bireylerin bir araya gelmesiyle birlikte aile, ailelerin bir araya gelmesi ile birlikte de toplum oluşmaktadır. Bu sebeple aile toplumdan, toplum da içerisindeki aile yapılarından bazı genel özellikleri yansıtır (Elkin, 2020).

6. Rol ve Sorumluluk Üstlenme Özelliği: Ailenin üyeleri yaşamı sürdürebilmek için çeşitli rol ve sorumluluklar üstlenmektedir. Üyelerin sahip olacakları roller ve sorumluluklar, aile içerisinde yapılan iş bölümü ve iş birliği ile belirlenmektedir. Ailenin hem kendi yaşamları hem de aile bireylerinin yaşamları üzerinde önemli sorumluluklar düşmektedir (MEB, 2011).

7. Sosyal Düzenleme Özelliği: Aile toplumsal bir kurum olması nedeniyle insanı sosyal hayata hazırlar. Toplumsal düzen, disiplin ve kabul gören yasal normlar aile tarafından çocuğa kazandırılır ve yaşatılır. Ayrıca ailenin kurulması ve dağılması gibi evlilik ve boşanma süreçleri de kurallarla belirlenmiştir (Ünlü, 2007).

8. Toplumsal Kurumlarla Etkileşimde Olma Boyutu: Aile, toplumdaki diğer kurumlardan etkilenebildiği gibi kendi değişim ve gelişimleri ile onları etkileyebilir (Elkin, 2020).

2.1.3 Ailenin İşlevleri

İnsan yavrusu, büyüyüp olgunlaşabilmek için diğer canlılardan daha uzun süre ailenin ilgisine gereksinim duyar. Çocukların en iyi şekilde gelişebilmesi için içerisinde var oldukları, üyeleri ile temas ettikleri ve sosyalleştikleri ilk ortam olan ailenin, sağlıklı özellikler taşıması ve görevlerini yerine getirmesi şarttır. Ailenin üstleneceği her bir işlev, aile kurumunun değerini belirler ve onu diğer kurumlardan farklı kılar. Günümüzdeki aile, işlevlerinin bir kısmını farklı toplumsal kurumlarla paylaşmış ya da tamamen aktararak bazı işlevlerini yitirmiştir. Bunun sebepleri arasında, ataerkil bir düzen hakimiyetinden sonra kadın-erkek eşitliğinin baskın olduğu bir düzenin yaygınlaşması, göç vb. nüfus hareketliliğinde artış yaşanması, boşanma, suç, hapsedilme vb. aile düzeninin bozulmasına etki eden faktörlerin artması gibi durumlar sayılabilir (Tezel, 2017). Değişen dünyada gelişen tüm bu olaylara rağmen ailenin asıl işlevlerini yeni kazandığını belirten Dönmezer (2009), ailenin işlevlerini beş açıdan ele almıştır. Bunlardan birincisi; kültürel değer ve toplumsal normların aktarılması, ikincisi; toplumdaki bireylerin diğer kurumlarla etkileşime geçirilmesi, üçüncüsü; bireylerin toplumsal amaçlar doğrultusunda kontrol edilmesi, dördüncüsü; cinsellik ve sosyalleşmenin gerçekleştirilmesi ve son olarak beşincisi ise; dinamik bir yapıya sahip olarak aktifliğin korunmasıdır.

Aile işlevlerinin bir kısmı geçmişten günümüze değişiklik gösterse de dünyadaki farklı toplumları oluşturan ve kendi içinde çeşitlilik gösteren her ailenin belli başlı temel işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevleri dört grupta ele alarak incelemek mümkündür:

1. Ailenin Biyolojik İşlevi:

Aile kurumu, eşlerin duygusal ve cinsel ihtiyaçlarını yasal bir şekilde karşılayabilme ve soy devamlılığını sağlayabilme olanağı sağlar. Ayrıca dünyadaki nüfus sayısındaki artış ailenin bu işlevi ile doğru orantıda olup, toplumun demografik özelliklerinin de belirleyicisidir (Kır, 2006). Biyolojik işlev, aile olan eşlere çocuk sahibi olma görevi yüklediği gibi anne, baba, kardeş, abla, abi gibi birçok terimin aile içerisinde kullanılmasını ve belli başlı rollerin üstlenilmesini sağlamaktadır. Çocuk sahibi olmak kimi zaman istendik bir durum olsa da ailenin sahip olduğu çocuk sayısının fazla olması çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum aile ortamını sağlıksız olarak etkilemektedir. Ailenin bu işlevinin ailelerin kontrolünde ve denetiminde gerçekleşebilmesi için ailelere 'aile planlaması' hizmetleri sunulmaktadır (MEB, 2011).

2. Ailenin Psikolojik İşlevi:

Sevgi, saygı ve güven duyma gibi ihtiyaçların aile üyeleri arasında baskın bir şekilde var olması ve karşılanması beklenmektedir. Bireylerin ait olma ihtiyacını besleyen ve duygusal tatmin sağlayan psikolojik işlev, aile üyeleri arasında karşılıklı bağlılık ile oluşturulan güçlü ilişkileri, yoğun olarak yaşanan duyguları ve samimi aile ortamını kapsamaktadır. Tüm bunlar, aile üyelerine birlikte hareket etme ve biz olma duygusunu yaşatmaktadır. Böylece manevi gereksinimler, ailenin psikolojik işlevi sayesinde doğal bir şekilde karşılanır (Kır, 2006).

3. Ailenin Toplumsallaştırma İşlevi:

Çocuğun sosyalizasyon süreci ailede başlar ve çevre etkileri ile devam eder. Çocuklar dünyaya geldikleri andan itibaren bir ailenin üyesi oldukları gibi yaşadıkları toplumunda üyesidirler. Bu sebeple eşler, hayata getirdikleri çocuklarını, toplumun sosyal yapısına uyum sağlayabilecek şekilde yetiştirme sorumluluğuna sahiptirler.

Ayrıca kuşaktan kuşağa aktarımın gerçekleştirilmesi, aile değerlerinin devamlılığının sağlanmasında önemli bir etken, ailenin sosyalizasyon sürecinde de önemli bir görevdir (Özben, 2020).

4. Ailenin Ekonomik İşlevi:

Aile üyelerinin barınma, beslenme gibi temel yaşamsal gereksinimlerini iş bölümü ve iş birliği yaparak gidermesi ailenin ekonomik işlevini ifade etmektedir. Geçmiş yıllarda hem üretim hem tüketim birimi olarak kabul gören aile, günümüzde üretim işlevini kaybederek kurumlara devretmiştir. Bunun yanı sıra, kadının çalışma hayatına katılım sağlama durumu da ailenin ekonomik işlevini değiştirmiştir. Aile gelirinin kazanılması, kadın ve erkek arasında paydaş bir sorumluluk haline getirilmiştir (Dündar, 2018).

2.1.4 Aile Yaşam Döngüsü (AYD) ve Gelişimsel Görevleri

Aile düzeninin yasal yollarla kabul görmüş evlilik adı altında kurularak başlamasını ve ailedeki son üyenin ölümü ile bitmesini içeren süre, aile yaşam döngüsünü ifade etmektedir. Aile yaşam döngüsü, ailenin tanımlanmasına anlam kattığı gibi bireylerin aile içerisinde geçirdiği dönemsel değişiklikleri açıklamada da önem taşımaktadır (Özabacı ve Erkan, 2017).

İki gencin evliliğe adım atması, ailenin gelişim evrelerinde üstlenmesi gereken her rolü ve yerine getirmesi önemli olan her sorumluluğu bilinçli bir şekilde kabul etmeyi gerektirir. AYD'de yer alan dönemlerde aile üyeleri tarafından aşılması gereken birtakım krizler vardır. Aile üyeleri bu dönemleri sağlıklı bir şekilde atlatabilmek için karşılaştıkları farklı sorunlara uyum sağlamalı ve gelişim görevlerini yerine getirmelidir (Tüfekci, 2021).

Hayatlarını birleştirme kararı alan bireyler, evlilikle birlikte karı-koca rollerine, ilk çocuklarının dünyaya gelmesi ile birlikte de anne-baba rollerine sahip olur. Anne-baba rolü, bireylerin yaşamlarının her alanında önemli bir yer tutmakta ve çocuklarının içinde bulunduğu evrelerden etkilenmektedir. Yetiştirdiği çocukların büyümesi ve kendi ailelerini kurması anne ve babaya büyükanne-büyükbaba rollerini kazandırmaktadır (Canel, 2012). Tüm bunlardan hareketle aile yaşam döngüsü ile ilgili en genel açıklama, bireylerin belli süreçlerden geçerek aileyi oluşturması, oluşturulan ailenin gelişim dönemlerine sahip olması ve çocukların gelişim aşamalarına bağlı olarak aile üyelerinin rol ve sorumluluklarının her dönemde değişmesi şeklinde yapılabilir (Özabacı ve Erkan, 2014).

Aile yaşam döngüsü ile ilgili yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde çeşitli sınıflamalara rastlansa da gelişimsel görevlerde değinilen kriz durumları hemen hemen aynıdır. AYD modellerindeki sınıflamalarda temel alınan noktalar genel olarak dönemlerdeki geçişleri belirlemede önemli etkileri olan; evlenme, çocuksuz geçen süreç, ilk çocuğa sahip olma, çocukların çeşitli gelişim dönemlerinden geçmesi, çocukların evden ayrılması ve eşlerin hayatını kaybetmesi gibi olaylardır (Eker, 2019). AYD modeli ilk olarak Duvall tarafından dört dönemsel evre olarak ortaya atılmıştır. Daha sonra bu evreler çocukların gelişimsel dönemlerine göre ayrıştırılarak genişletilmiş ve dünyada en çok kabul gören AYD modellerinden biri olmuştur. Ele aldığı gelişimsel dönemler bireylerin evlenmesi ile başlamakta ve ölüm ile son bulmaktadır. Genişletilmiş aile yaşam döngüsünde yer alan sekiz döneme ve dönemlerin özelliklerine aşağıda yer verilmiştir:

1. Dönem: Yeni Evli, Çocuksuz Aile:

Duvall'ın aile yaşam döngüsü modelinde yer alan ilk dönemdir. İki bireyin evlenmesi ile başlamakta ve çiftlerin ilk çocuklarının dünyaya gelmesi ile son

bulmaktadır. Aile olmanın ilk adımını atan çiftler, karı-koca rolleri üstlenirler. Çiftler arasında anlaşmazlık ve uyumsuzluk olduğu taktirde boşanma riskinin artabileceği gibi uyumun yakalanması ve bağlılığın geliştirilmesiyle birlikte birbirini daha yakından tanıma, anne-baba olmaya karar verme ve hamilelik süreci gibi dönemin önemli olaylarını yaşama fırsatı elde ederler (Çamur-Duyan, 2003).

2. Dönem: Evli, Bebekli Ebeveynlerden Oluşan Aile:

İlk çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte karı-koca rollerine anne-baba rolleri de eklenir ve aile ikinci döneme geçer. Aile üyelerine çiftler dışında kız-erkek çocuklarda eklenir. Bu dönemde bebeğin varlığını kabul ederek sorumluluklarını üstlenme, gelişimsel süreçlerine uyum sağlama gibi özellikler ön plana çıkmaktadır (Ayaz ve Kılıçarslan, 2020). Anne-baba rollerine adapte olma gerekliliği ve bir bebeğin aileye katılması ile üstlenecek sorumluluğun artması, ailenin yaşam tarzını değiştireceğinden eşlerde bir şok etkisi durumu yaratabilmektedir. Uyku sürelerini azaltma ve uyku bölünmeleri yaşama, hayat planlarını ve isteklerini erteleme, bebeğin sağlık durumu ve iyi yetiştirilmesi ile ilgili endişe duyma, anne-baba rollerini yerine getirmede hissedilen yeterlilik durumu gibi ani değişimler aile içi karışıklığa sebep olabilir. (Çamur-Duyan, 2003). Bu gibi durumlarda akraba desteği önemli bir rol oynamaktadır. Aileye katılan bir bebekle birlikte aile sistemine eklenen büyük ebeveyn rolleri, ebeveynlerin kendi ailelerinden çocuk bakımı ve yetiştirilmesi ile ilgili tecrübe, bilgi, maddi ve manevi destek alarak hayatlarını kolaylaştırmalarına ve dönemsel krizle başa çıkabilmelerine olanak sağlayabilir (Çamur-Duyan, 2023).

3. Dönem: Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynlerden Oluşan Aile:

Anne babalar otuz ay ile altı yaş aralığında olan çocuklarının kritik gelişim özelliklerini takip etmeli, ilgi ve yeteneklerini fark etmeli ve gereksinimlerine uyum

sağlamalıdırlar. Ayrıca bu dönemde aileye yeni bir aile üyesi eklenerek kardeş, abla, abi gibi roller ve sorumluluklarda oluşabilir (Çelik, 2006).

4. Dönem: Okula Devam Eden Çocuğu Olan Ebeveynlerden Oluşan Aile:

Dördüncü dönemde anne ve babanın altı ile on iki yaş aralığındaki çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarına duyarlı olması ve okul süreci ile ilgili destek sağlaması ve gerekir. Ayrıca çocukların okula başlamasıyla birlikte diğer ailelerle de iş birliği ve uyum içerisinde olması gerekir (Çelik, 2006).

5. Dönem: Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Ebeveynlerden Oluşan Aile:

İlk dört dönemin atlatmasıyla birlikte eşlerin evliliklerdeki uyum artsa da ergenliğe giren çocukları ailenin tüm yaşamını etkileyebilmektedir. Bu dönemde genellikle anne babalar ergen çocuklarının bağımsızlık arzusu, cinsellik, suça yönelme, meslek seçimi, gelecek kaygısı gibi durumları ile ilgilenirler ve çeşitli başa çıkma stratejileri geliştirirler. Aile içerisindeki gençlerin, anne-baba ve büyükanne-büyükbaba ile kuşak çatışması kaçınılmaz olabilir. Ergenlik döneminde olan çocuklar kuşaklararası farklılıktan kaynaklı olarak yaşanan çatışma durumlarını abartabilirken, büyük ebeveynler yaşanılan bu durumları küçük görme eğiliminde olabilmektedirler (Çamur-Duyan, 2003). Ebeveynler ergen çocukları üzerinde özgürlük-kontrol dengesi kurmada sorunlar yaşarken, çocuklarının bireyselleşme davranışlarını anlamlandırma ve özgüvenlerini destekleme konusunda yeni sorumluluklar üstlenebilirler (Ayaz ve Kılıçarslan, 2020).

Beşinci dönemde aile yaşamını etkileyen bir diğer unsur ise büyük ebeveynlerin aile üzerinde oluşturabileceği etkilerdir. Bir önceki kuşaktaki büyük ebeveynler AYD'nin beşinci döneminde emekli olma, sağlık sorunları yaşama veya ölüm gibi durumlarla karşı karşıya kalabilirler. Hastalanma gibi durumlarda, çift anne ve babasına bakma ve ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğu üstlenebilirler. Kendi

çocukları ve büyük ebeveynlerin sorumlulukları arasında sıkışıp kalan ebeveynler arasında çoğu zaman aile yaşamını tehdit edici çatışmalar yaşanabilmektedir (Çamur-Duyan, 2003).

6. Dönem: Hareket Halinde Olan Çocuklardan Oluşan Aile:

AYD'nin altıncı döneminde çocuklar evlilik, okul, çalışma, yurt dışı meslek yaşamı gibi çeşitli sebeplerle evden ayrılmaktadır. Ebeveynler artık çocuk bakımı ve yetiştirilmesi ile ilgili sorumluluklar üstlenmekten uzaklaştıkları için sevinseler de dönemsel krizlerden biri olan boş yuva sendromu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Anne babalar çocukları için yuva kurma, iş yaşamındaki sorunlarda destek sağlama gibi yeni sorumluluklar üstlenirken, kendi anne ve babaları için ise maddi-manevi yanlarında olarak, gereksinimlerini karşılamaya devam etmektedirler. Bu dönemde büyükanne, büyükbaba, hala, amca, teyze, dayı gibi çeşitli roller aile üyeleri tarafından üstlenilebilmektedir (Ünal, 2010).

7. Dönem: Orta Yaşlı Ebeveynlerden Oluşan Aile:

Boş yuva sendromu ve orta yaşlılığın getirdiği bir takım yaşamı ve yaşanmışlıkları sorgulama yedinci AYD döneminde de devam etmektedir. Anne ve baba çocuklarının hayatlarını inşa etmelerine yardım ettikten sonra kendi evlilik ilişkilerini de tekrar inşa etme sürecine girerler. Kendilerinden önceki ve sonraki kuşaklarla bağlılık, dayanışma ve etkileşimi devam ettirirler. Böylece orta kuşak olmanın getirdiği soy bağlarını güçlü tutabilme ve bağlayıcı rol üstlenme görevlerini yerine getirirler (Karakurt, 2020).

8. Dönem: Yaşlı Ebeveynlerden Oluşan Aile:

Karı-koca, anne-baba, büyükanne-büyükbaba rollerine dul kadın-dul erkek rolleri de eklenmektedir. Artık yaşlılık dönemlerine geçen çiftler, yalnızlık ile başa çıkmayı öğrenmelidirler. Ailenin bu dönemde devam ettiği ya da yeni üstlendiği büyükanne ve büyükbaba olma rolleri, yaşlıların yalnız kalma, eş kaybı ve depresyon gibi

problemlerini alt kuşak olan çocukları ve torunları ile gidermelerini sağlamaktadır. Ayrıca bu dönemde emekliliğe ve değişen yaşam şartlarına da adapte olmaları gerekmektedir (Çelik, 2006).

2.1.5 Aile ile İlgili Kuramlar

Aile ile ilgili kuramlar birçok farklı bakış açısı ile ortaya çıkarılmış ve kimisi tarihsel süreç içerisinde önemini yitirirken kimisi de aile tartışmalarına konu olmaya devam etmiştir. Bu kuramlar arasından aile sistemleri kuramına, sosyal alışveriş kuramına, feminist aile kuramına ve aile değişim kuramına aşağıda yer verilmiştir:

1. Aile Sistemleri Kuramı:

Genel sistemler kuramından hareketle ortaya çıkarılan bu kuram aileyi, birbirleri ile düzenli etkileşim içinde olan bir sistem olarak tanımlar. Sistemi oluşturan tüm parçaların karşılıklı bağlantısı ve tutarlı bir ilişkisi vardır. Bu kuramın asıl odak noktası sistem parçalarının karşılıklı etkileşim aracılığı ile bir bütünü oluşturması olduğu için sistemdeki hiçbir unsur bağımsız olarak tek başına ele alınmaz. Bu sebeple aile hayatını anlamak ve açıklayabilmek için onu bir bütün olarak değerlendirmek gerekir. (Aydoğdu, 2020).

Aile sisteminde çeşitli alt sistemler bulunmaktadır ve bu sistemler birbirini çift yönlü olarak etkilemektedir. Ailenin kurulması ile birlikte oluşturulan karı-koca ilişkisi ilk alt sistemdir. Bir bebeğin aileye katılmasıyla birlikte karı-koca alt sistemine anne-baba, anne-bebek ve baba-bebek alt sistemleri de eklenir. Aileye ikinci bir bebeğin katılımı ile de kardeş-kardeş alt sistemi aile sistemi içerisinde yerini alır (Ünal, 2013). Sistem teorisinin odak noktalarından biri, hiçbir alt sistemin birbirlerinden ayrı ve bağımsız olarak düşünülemez oluşudur. Alt sistem üyelerinin birinde meydana gelen değişim, diğer alt sistem üyelerini de etkiler. Örneğin anne ve baba arasında meydana gelen bir gerginlik sadece anne-baba alt sistemi ile sınırlı kalmayarak baba-

çocuk alt sistemini de olumsuz etkiler (Özgün, 2019). Ailenin rol ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi, her bir alt sistemin sağlıklı bir şekilde işleyişine bağlıdır. Aile üyeleri değişim sonucu ortaya çıkacak iç ve dış sorunların üstesinden gelebilmek için değişime karşı dengeyi kurmakla sorumludur. Dengenin kurulma süreci, her aile için özel olan iletişim biçimi, sınır ve kurallarla sarılmıştır (Ertürk, 2010).

Aile sistemi, kendi içindeki alt sistemlerin yanı sıra daha büyük ve dış çevreyi içeren üst sistemlerle de ilişki halindedir. Akrabalık ilişkileri (teyze-yeğen, büyük ebeveyn-torun, kayınvalide-gelin vb.), ailenin ikamet ettiği mahallede kurulan ilişkiler (komşu-komşu vb.), aile üyelerinin gittiği iş yeri ve okul içi ilişkileri (patron-çalışan, çalışan-çalışan, öğretmen-öğrenci, veli-öğretmen vb.) aile sisteminin üst sistemle olan etkileşimine örnek gösterilebilir (Özgün, 2019). Aile sisteminin odak noktalarından bir diğeri de her bir aile sisteminin üst sistemler ve alt sistemler ile ilişkilerini düzenlediği sınırların varlığıdır (Ünal, 2013). Aile üyeleri temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek, eğitim, sağlık gibi aile üyelerine sunulan birtakım hizmetlerinden yararlanabilmek ve meydana gelen sorunlarını giderebilmek için sınırları dâhilinde üst sistemler ile etkileşimde bulunurlar. Bu sebeple aile sistemi tam anlamı ile açık sistem ya da kapalı sistem olarak ifade edilemez (Özgün, 2019).

2. Sosyal Alışveriş Kuramı:

Sosyal alışveriş kuramı, toplumdaki bireylerin ilişkilerinin birbirlerine bağımlı olduğuna odaklanmakta ve sosyal ilişkilerde karşılıklı fayda sağlama amacına vurgu yapmaktadır. Bireylerin ailesi ile ilişkilerini sürdürmesi, toplumda yeni arkadaşlıklar edinmesi ve çevresiyle ilişkilerini ilerletmesi ya da yenilemesi ödül olarak görülen karşılıklı fayda amacının bir sonucu olarak öne sürülmektedir (Keleş, 2019). İlişkilerde elde edilen kazanç ve yatırımın dengede olması, eşitlik kavramı ile açıklanmaktadır. Buna karşın bireyler, karşılıklı ilişkilerde daha fazla fayda elde

edebilecek durumları ararlar. Alınacak olan fayda birey için tatmin edici bir durumda olmadığında da yapacağı yatırımın düzeyi daha düşük olmaktadır (Görgün-Baran, 2018). Tüm bunlardan hareketle, kuşaklararası dayanışmanın sosyal alışveriş kuramına dayandırılmaktadır. Dayanışmanın destek veren konumunda olan bireyler sosyal alışverişte bulunmanın karşılıklılık boyutu için yatırım yaparken, destek sağlanan konumunda olan bireyler ise fayda elde etmektedir (Öztürk, 2016). Ebeveynlerin bir sonraki kuşak olan çocukları ile etkileşimde bulundukları zaman dilimi çocukların gelişimine yatırım olarak görülürken, elde edecekleri fayda ise çocuklarında görmek istedikleri yansımalar ve beklentiler olacaktır (Genç, 2021). Kuşaklararası dayanışma içinde değerlendirilebilecek olan büyük ebeveyn-ebeveyn ilişkisinde de benzer yatırım ve fayda durumları mevcuttur. Büyük ebeveynler, kendi çocuklarının ev işlerine yardım etmelerini, çocuk bakımında torunları için ortak ebeveynlik görevleri üstlenmelerini, maddi ve manevi desteklerde bulunmalarını bir yatırım olarak görürlerken, bekledikleri karşılıklılık durumu çocuklarına yardım etmeleri ile kazandıkları psikolojik mutluluk, yalnızlığın giderilmesi ve yaşlılık getirileri olan hastane süreçlerinde destek alma gibi faydalar olabilmektedir (Görgün-Baran ve ark., 2005). Büyük ebeveynler ortak ebeveynlik desteğini sadece ebeveynlere yönelik değil, aynı zamanda torunlara yönelik bir yatırım olarak da görmektedirler. Büyük ebeveynler için gelecekte gereksinim olabilecek ihtiyaçların karşılanmasında, torunlara sağlanan güvenli ve şefkat dolu bakım sosyal ilişkilerde bir denge sağlarken (Even-Zohar & Sharlin, 2009), belli bir yaşa kadar birikim elde etmiş olan büyük ebeveynlere kültürel aktarım yapma imkânı da sunarak psikolojik doyum sağlayabilmektedir (Doley et al., 2015).

3. Feminist Aile Kuramı:

Feminist kuramcılar aile, iş, toplum vb. pek çok alanda kadınların üstlendikleri rollerden kaynaklı çeşitli sorunları değerlendirerek, toplumsal cinsiyet çalışmalarında eşitlikçi bir anlayışa yer vermektedirler (Ayınuer, 2021).

Kadın ve erkek cinsiyetleri arasında kurulamayan güç dengesi, ataerkil bir sosyal yapının sonucu olarak görülmekte ve kadının ayrımcılığa uğradığı savunulmaktadır. Kadın bu ayrımcılığa yaşamın birçok alanında karşı cins tarafından gerçekleştirilen eylemsel ve düşünsel güç sonucu maruz kalabilmektedir. Feminist kuramcılar bunu, ev sorumluluklarının yerine getirilmesinde kadının sömürülmesi, evlilik yaşantısında bedeninin ve sosyal hareketliliğinin denetime alınması, iş yaşamında aklının ve haklarının yok sayılması olarak örneklendirmektedirler (Arıkan, 2018). Bunların yanı sıra eşlerin sahip olduğu çocuklara bakım verme ve yetiştirme sorumluluğu aile içinde kadına yüklenen anne rolü ile eş tutulmuştur. Böylece kadın aile yaşantısının bir parçası olan evinde ücretsiz çalışan olarak roller üstlenirken, emeği yok sayılan ev içi bir üretici konumda görülmektedir (Korkmaz ve Korkut, 2012).

Dünyadaki toplumsal ve ekonomik değişimler sonucu kadının iş yaşamına katılması ev içinde bir eşitlik getirmediği gibi kadın için ikinci iş/vardiya olarak devam etmektedir (Tüfekci, 2021). Buna karşın, kadın tarafından üstlenilmesi öngörülen çocuk bakımı, kadının çalıştığı süre içinde kreş vb. kurumlar, yakın akrabalar ya da tercihen yardımcı bakıcılar tarafından gerçekleştirilmektedir (Candoğan, 2019). Yakın akrabalar arasında değerlendirilen büyük ebeveynlerin çocuk bakımı ve yetiştirilmesinde üstlendikleri toplumsal roller büyükanne ve büyükbabalar içinde geçerli görülmektedir (Uğur, 2020).

4. Aile Değişim Kuramı

Aile değişim kuramı, ailenin sosyal ve psikolojik boyutlarını incelemek, kültür-aile-benlik arasındaki neden temelli bağlantısallığı anlamak amacıyla Çiğdem Kağıtçıbaşı tarafından geliştirilmiştir. Kuramda üç farklı aile modeli bulunmaktadır. Bunlar; karşılıklı bağımlı aile modeli, bağımsız aile modeli ve duygusal/psikolojik bağımlı aile modelidir. Bu modellerde aile içi ilişkiler, etkileşim, benlik, kültürel ve yaşamsal faktörler bütüncül olarak ele alınıp değerlendirilmiştir (Kağıtçıbaşı, 2013).

Karşılıklı bağımlı aile modeli, geleneksel aile tipini yansıtmaktadır ve kırsal toplumlarda yaygın bir şekilde görülmektedir. Hane açısından ele alındığında çekirdek aileyi yansıtsa da çocuk bakımı, üretim ve tüketim açısından işlevsel olarak geniş aile özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle aile, başka ailelerden oluşan akrabalarla karşılıklı ilişki içindedir. Bağımsız aile modelinde ise bahsedilen durumun tam tersi mevcuttur. Sanayileşme, teknoloji ve kentleşmenin etkisiyle oluşan bağımsız aile modeli, batı toplumlarındaki çekirdek aile tipini yansıtmaktadır (Yön, 2017).

Duygusal/psikolojik bağımlı aile modeli ise diğer modellerden farklı olmasının yanı sıra bazı özellikleri ile benzerlik göstermektedir. Bu yeni modele toplulukçu, kentleşmiş toplumlarda sıklıkla rastlanılmaktadır. Modelin yansıdığı toplumlarda duygusal açıdan karşılıklılık durumu söz konusu olabilirken maddi açıdan bakıldığında maddi destek sadece çocuklara yönelik olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2013).

2.1.6 Aile Yapısının Toplumsal Değişimi

Aile işlevi ve yapısının zaman içerisinde gerçekleşen değişimlerden etkilenmesiyle, geçmişte araştırılan konulardan daha farklı konular çeşitli disiplinlerin önemli birer araştırma alanı olarak gündeme gelmiştir. Bu sebeple aile çalışmaları günümüzde eğitim, psikoloji, biyoloji, sosyoloji gibi çeşitli disiplinlerin, multidisipliner çalışmalar yürüttükleri bir çalışma alanı olmuştur.

Araştırma alanlarından biri aile yapısındaki farklılaşmadır. Toplumsal değişim ve zamanın getirdiği yeniliklerin etkisinin yanı sıra her toplumun farklı kültüre, inanışa, zihniyete yani kendine has bir çerçeveye sahip olması da aile yapısını etkilemektedir. Bunun haricinde çağın getirdiği modernleşme de aile yapısına etki etmekte ve ailelerde ilişki anlayışı bireyselleşme göstermektedir. 1990'lı yıllara kadar olan sürede geniş aile oranında azalma ve çekirdek aile oranında artış yaşanırken, 1990'lı yıllardan sonra tek bireylerden oluşan hanelerin sayısının artması, ailelerdeki ilişkilerin gittikçe bireyselleştiğini göstermektedir (Kaplan, 2021).

Aile yapısı içerisinde ele alınacak iki temel yapı geniş aile ve çekirdek aile yapılarıdır. Geleneksel aile olarak adlandırılan geniş aile yapısında birden fazla kuşak aynı evde yaşamakta ve hane halkı üyelerini birbirlerine çeşitli rollerle bağlamaktadır. Sanayi devrimi, kentleşmede artış ve modernleşme gibi sebeplerle yaygın olan geniş aile yapısı çekirdek aile yapısına dönüştüğünden dolayı günümüzde birçok hane, çekirdek aile yapısını oluşturan anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır (Erkol ve ark., 2021). Bu yaygınlaşan dönüşümle birlikte ailelerdeki birey sayısı azalmış, çocuk sahibi olma oranları düşmüş ve çekirdek aile daha fazla kırılgan bir biçime sahip olmuştur (Bayer, 2013).

Günümüz Türkiye'sinde yaygın olan aile yapısı çekirdek aile olarak kabul edilmektedir. Modernleşmeyle birlikte geleneksel yapının git gide azaldığı görülse de geniş aile üyelerindeki birliktelik ve bütünlükçü anlayış devam etmektedir (Yılmazçoban, 2008).

Aile bağlarındaki kuvvetin ayrı hanelerde olunmasına rağmen sürmesi ve geniş ailenin önemli bir sosyal destek ağı olması, Türkiye'nin toplulukçu bir kültüre sahip olduğunun göstergesi olarak açıklanabilir. Çocuklar, anne ve babalar için sosyal bir

güvence olarak görülürken (Bilgi ve Özsoy, 2020), büyükanne ve büyükbaba da orta kuşağın çocuklarını yetiştirme sürecinde önemli bir destek unsurudurlar.

Ailedeki değişim sadece geniş aileden çekirdek aileye geçişin yaygınlaşması ile değil aynı zamanda postmodern ailenin yaygınlaşmasıyla da gerçekleşmiştir. Sanayileşme sonrası modern aile tipi oluşarak, geleneksel aile yapısı değişikliğe uğramıştır. Zamanın getirileriyle gelişen teknoloji, haberleşme ve hızlı bilgiye erişim gibi etmenlerle modern aile toplumu da postmodern aile tipine dönüşmüştür.

Postmodern aile tipi, aile üyelerini etkileyip, ailenin birçok yönünü farklılaştırmış ve aile kavramının tanımını değişikliğe uğratmıştır. Diğer aile tiplerindeki gibi belirli özelliklerdeki tek tip ailelerin varlığı yerini çoklu aile yapılarına bırakmıştır. Aile tanımları içerisine boşanma, ölüm, tek ebeveynlik, nikâhsız birliktelik, taşıyıcı annelik, evlat edinme, çoklu evlilik, farklı cinsel yönelimden ilişkiler postmodern aile içerisinde tanım bulabilmektedir (Akt., Demir, 2021).

Postmodern aile tipi sadece aile kavramının tanımlanmasını değil aynı zamanda aile üyelerinin rollerini de farklılaştırmıştır. Kadınlar sanayi devrimiyle birlikte iş sektörüne katılmaya başlamış ve dijital dünyanın fiziksel gücü zihinsel güce dönüştürmesiyle iş sektöründe yerini almıştır. Hem anne hem de bir çalışan olan postmodern ailedeki kadın, çocuk yetiştirme dışında kişisel hedeflerini de gerçekleştirme imkânı bulmuştur. Bu durum, çocuğun yetiştirilmesinde önemli ve büyük bir rol üstlenen kadının, çocuğu üzerindeki sorumluluğu farklı kurumlarla ve geniş aile üyeleriyle paylaşmasını eskiye göre çok daha fazla gerekli kılmıştır.

2.2 Büyük Ebeveyn ile İlgili Literatür

2.2.1 Yaşlılık Dönemi ve Yaşlıların Toplumdaki Yeri

Yaşlılık, genel olarak yaş ile ilişkilendirilmekte ve belli bir yaşa gelen insanlar toplumda yaşlı kesim olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı olarak nitelendirebileceğimiz takvim yaş aralığı toplumdan topluma ve içerisinde bulunan zamana göre değişim gösterebilir. Dünya Sağlık Örgütü'nün geçmiş verilerine göre yaşlı bir bireyin yaşı 65 yaş ve üstü olarak kabul görürken, günümüzde bu sayılar farklılık göstermiş ve orta yaş insanların yaş aralığı 66-79 olarak güncellenerek, yaşlılık 80 yaş ve üzeri şeklinde açıklanmıştır (Çataloğlu, 2018).

Yaşlılık dönemi her bireyin yaşamında karşılaşacağı kaçınılmaz bir gelişim dönemiyken, bu dönemde psikolojik, sosyal, ekonomik ve biyolojik boyutlarda birçok sorun görülebilmektedir. Yaş alma ve çeşitli biyolojik rahatsızlıklarla birlikte bireyler emeklilik durumuna girerek, sosyal hayatındaki statü ve rollerinde değişiklikler yaşarlar. Toplumda sosyal bir varlık olarak yer alarak, hayatlarının bir parçası haline getirdikleri iş yaşamından soyutlanmış olmak, kendilerini işe yaramaz, pasif, değersiz ve dışlanmış olarak konumlandırmalarına yol açabilmektedir (Aygüler, 2022). İş kaybının yanı sıra, ilerleyen süreçlerde çevresindeki arkadaşlarını ve hayatını paylaştığı eşini kaybetme durumu ile karşılaşabilecek olmaları, duygu ve düşünce merkezlerine ölüm gerçekliğini almalarına ve psikolojik çöküntü içinde olmalarına sebep olabilmektedir (Kırılmaz, 2022). Tüm bunların sonucunda, hayatlarını çevreden izole olarak ve geri çekilmiş bir biçimde yaşamaya doğru ilerletirlerken, yaşlılık döneminin yeni rolleri ile karşılaşabilmeleri, hayatlarına bir amaç getirmekte ve yeni uğraşların kapısını açmaktadır. Evlatlarını evlendirmeleriyle sönükleşen ebeveynlik rollerinin yerini torunların dünyaya gelmesiyle birlikte büyük ebeveynlik rolleri,

kaybettikleri mesleki rollerinin ve statülerinin yerini de toplumun yaşlılara atfettiği konum almaktadır (Bayrak, 2018).

Geleneksel toplumlarda yaşlılar, fikirlerine danışılan ve rol model alınan bilge kişi olarak görülmektedirler. Bu tip toplumlarda karşılaşılan geniş aile tipinin yaygınlığı, yaşlıları hem toplumda hem de aile içinde saygı duyulan, sözü dinlenilen, bir sonraki kuşaklar üzerinde kültürel ve beceri odaklı öğretici görevler üstlenmesi için roller verilen kişiler olarak konumlandırmaktadır (Öztürk-Merdin, 2020). İcra ettikleri mesleklerindeki üreticiliklerini durdursalar bile, bahçe ve hayvanlar aracılığı ile üretici olmaya ve öğretici vasfı üstlenmeye devam etmektedirler (Er, 2009). Ayrıca aile içinde çocuklarına ve torunlarına yardımda bulunma, yol gösterme, gerektiğinde karar alma ve verme, üstlendikleri büyük ebeveynlik rolleriyle model olma gibi çeşitli görevlerle aktifliklerini yaşam içerisinde sürdürmektedirler (Öztürk-Merdin, 2020). Modern toplumlarda sanayileşmenin, kentleşmenin ve birçok unsurun toplumsal aile yapısını değiştirmesi sonucunda ise durum farklılaşmış ve yaşlılar toplumda rol ve statüsü yok sayılan birer tüketici olarak konumlandırılmışlardır (Bayrak, 2018).

Türk kültüründeki aile yapısı incelendiğinde, zamanla meydana gelen değişimlerden etkilenmesine rağmen, Türklerde yaşlıların yerinin toplumsal anlamda küçümsenemeyecek bir konuma sahip olduğu bilinmektedir. Aile içerisinde ve toplumda saygı ve sevgi ile değer gören yaşlılar, hürmet edilen tecrübe sahibi birey olarak görülmektedirler. Yaşamlarında çocuklarıyla paylaşımlarını devam ettirmekte ve torunlarının dünyaya gelmesiyle birlikte aile bağlarının güçlenmesine olanak tanıyan yeni roller kazanmaktadırlar (Bayrak, 2018).

2.2.2 Büyük Ebeveynlik Kavramı ve Büyük Ebeveynliğe Geçiş

Ebeveynler, torunlarının dünyaya gelişiyle birlikte yeni bir kimlik ve yeni roller kazanırlar. Bu yeni kazanılan kimliğe büyük ebeveynlik, yeni rollere ise büyükannelik ve büyükbabalık denilmektedir. Büyükbaba, bir çocuğun babasının ya da annesinin babası olarak tanımlanabilirken, büyükanne, çocuğun annesinin ya da babasının annesi olarak tanımlanabilir. Türk toplumunda büyük ebeveynlere karşı kullanılan ve farklı bölgelerde değişiklik gösteren birçok hitap biçimi vardır. Genellikle büyükanne ifadesi yerine, çocuğun annesinin annesine anneanne, babasının babasına da babaanne denilmektedir. Nene, nine, haminne ve valide hitapları da büyükannenin karşılığı olarak farklı bölgelerde kullanılmaktadır. Büyükbaba ifadesinin yerine ise sıklıkla dede kullanıldığı bilinmektedir (Alkan-Ataman, 2018).

Büyükanne ve büyükbaba olmak yaşamda kazanılan en önemli roller arasında yer almaktadır (Akt., Ben-Shlomo & Taubman-Ben-Ari, 2016). Büyük ebeveynliğe geçiş süreci genellikle torunun dünyaya gelmesi ile başlasa da hamileliğin öğrenilmesiyle birlikte büyükanne ve büyükbaba rollerine karşı farklı duygular hissedilebilmektedir. Ebeveynlikten büyük ebeveynliğe geçiş süreci her birey için benzerlik göstermemekte ve bireylerde rol karışıklığına yol açabilecek olmasıyla yaşlılık dönemindeki sosyal sorunlar arasında yer almaktadır (İçli, 2008). Büyükanne ve büyükbaba olmak, bireylerin kendilerinin değil, çocuklarının tercih edebileceği bir durum olduğundan, büyük ebeveynliğe geçiş kontrol edilebilecek bir durum değildir.

Yapılan çalışmalarda büyük ebeveynler hayatları boyunca edindikleri hiçbir rolün, büyük ebeveynlik kadar tatmin edici olmadığını ifade etseler de (Peterson, 1999), büyükanne ve büyükbaba olmanın getirileri sadece olumlu değil, rolü istememe ve benimsememe gibi durumlarda olumsuz da olabilmektedir (Ben-Shlomo & Taubman-Ben-Ari, 2016). Ayrıca büyükanne ve büyükbaba rollerine sahip olmak, genellikle

yaşlılık ile ilişkilendirildiğinden dolayı büyük ebeveynler olumsuz duygulara kapılabilmektedirler (Gauthier, 2002). Daha genç yaşta büyükanne ve büyükbaba olan bireyler, kendilerini yaşıtlarından daha yaşlı hissetmekte ve yeni role adaptasyon sağlamada zorluk ve yeni rolle çatışma yaşayabilmektedirler (Ben-Shlomo & Taubman-Ben-Ari, 2016). Ebeveynlikten büyük ebeveynliğe geçiş sürecinden memnun olanlar ise gelecek yıllara dönük hedefler belirlemekte, daha genç hissetmekte ve uzun yaşama isteklerini dile getirmektedirler (Kaufman & Elder-Jr, 2003). Büyük ebeveynler, kendi çocuklarına ebeveynlik yapmaktan daha fazla memnuniyet duyduklarını, daha ilgili olduklarını ve bu rolden eşsiz bir keyif aldıklarını belirtmişlerdir (Dolbin-MacNab, 2006).

2.2.3 Tarihsel Süreçte Büyük Ebeveynlik Olgusu ve Büyük Ebeveynlik Rolleri

Büyükanne ve büyükbaba çalışmalarına bakıldığında, 1980'li yılların öncesinde büyükanne ve büyükbaba rolleri hakkında olumsuz sonuçlara ulaşılmış ve literatür araştırmalarında çocuk yetiştirme sürecinde bir sorun, çocukların hayatlarına aşırı derecede dahil olma ve büyük ebeveyn sendromu gibi konuların ele alındığı çalışmalara rastlanmıştır (Vollmer, 1937; Rappaport, 1958).

1980'li yılardan itibaren ise, değişen aile yapılarıyla birlikte büyük ebeveynler oluşan aile krizlerinde önemli görevler almaya başlamışlardır. Boşanmadaki artışlar, ekonomik sıkıntılarla birlikte gelişen işsizlik, çocuk retleri, erken yaşta ve evlilik dışı hamileliklerin artması, hastalıkların yaygınlaşması ve ebeveyn ölümü gibi ailesel krizlerde, büyük ebeveynler çocuğun bakımını üstlenme konusunda daha fazla sorumluluk üstlenmeye başlamışlardır. Ayrıca uzayan yaşam süresi de yaşamlarını aktif ve üretken biçimde geçirebilecek yaşlı kesimi, yeni kuşak ile daha farklı biçimlerde ve uzun sürelerde bir araya getirmeye yöneltmiştir. Bunun sonucunda da büyük ebeveynler torunlarının hayatlarına büyükanne ve büyükbaba rolleri ile daha

uzun dâhil olma ve kendi çocuklarındaki ebeveynlik rollerinden daha aktif roller üstlenme fırsatı elde etmişlerdir (Muller & Litwin, 2011). Kadınların çalışma hayatında daha fazla ve uzun saatler boyunca yer alması, eğitim ve kariyer odaklı hedeflerin artış göstermesi gibi sebepler de büyükanne ve büyükbabaların çocuklarının ve torunlarının hayatlarına destek olmasını gerekli kılmıştır (Taubman-Ben-Ari et al., 2012).

Torun bakımını üstlenen büyük ebeveynlerin rollerini nasıl tanımladıkları, torunları ile geçirdikleri sürecin niteliğini ve kimliklerine ilişkin algılarını etkilemektedir. Büyükanne ve büyükbabalar torunlarına bakım sağlama, onlarla çeşitli faaliyetler gerçekleştirme, nasihat verme, kendi çocukları ve torunları arasında arabulucu olma, kültürel aktarım gibi roller üstlenmektedirler (Canatan, 2008).

Büyük ebeveynlik kimliği dünyada evrensel olarak kabul görse de büyük ebeveynlerin üstlendikleri roller tek bir ülke içinde bile farklılaşabilmektedir. Bu çeşitliliğin varlığı büyük ebeveynlik rolleri ile ilgilenen araştırmacıları, duygusal yakınlık, ilişki biçimi, işlevsel çeşitlilik ve toplumsal beklenti gibi farklı açılardan sınıflandırmalar yapmaya ve büyük ebeveynlik modelleri oluşturmaya yöneltmiştir.

Neugarten & Weinstein (1964), büyük ebeveynlerin katılımı ile gerçekleştirdikleri araştırmada, büyük ebeveynlik rollerini beş başlık altında sınıflandırmıştır:

1. Eğlence Arayışı İçinde Olan Büyük Ebeveynler: Büyük ebeveynler torunlarının hayatında bir oyun arkadaşı gibi rol almakta ve torunları ile zaman geçirmekten keyif almaktadırlar. Bu sebeple boş zamanlarında sadece eğlence amacıyla torunları ile bir araya gelerek etkileşimde bulunurlar. Otoriter bir ilişkinin bulunmaması, karşılıklı memnuniyet ve birlikte geçirilen süreçten zevk almayı sağlamaktadır.

2. Resmi İlişki İçinde Olan Büyük Ebeveynler: Büyük ebeveynler, sadece ebeveynler tarafından uygun görülen rolleri yerine getirirler. Torunları ile ilgilenmekten hoşlansalar bile ilişkileri zayıftır. Sadece belli başlı günlerde görüşerek, gerektiğinde kısa süreli bakım hizmeti sağlarlar. Torunlarının yetiştirilmesine yön vermekten ve ebeveynlere tavsiyelerde bulunmaktan kaçınırlar.

3. Zorunlu Ebeveynlik Yapan Büyük Ebeveynler: Büyük ebeveynler, ebeveynlerin çalışma durumunda veya ev dışında oldukları zamanlarda torunlarının asıl bakımlarını üstlenme konusunda ebeveynlerin vekili rolünü oynarlar.

4. Aile Bilgesi Olan Büyük Ebeveynler: Büyük ebeveynler evlatlarına ve torunlarına çeşitli beceriler öğretmek konusunda sorumluluk üstlenirler. Ayrıca torunlarına önemli bilgiler aktararak deneyimlerini paylaşırlar.

5. Uzak Figürde Olan Büyük Ebeveynler: Büyük ebeveynler torunları ile sadece bayram, doğum günü, yılbaşı gibi özel günlerde bir araya gelirler. Olumlu bir yaklaşımları olmasına rağmen, temas kısa süreli ve seyrektir.

Robertson (1977) gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında, büyük ebeveynlerin üstlenmiş olduğu rolleri dört büyük ebeveynlik stili altında ele almıştır:

1. Bireyselleştirilmiş Büyük Ebeveynlik: Büyük ebeveynler, rollerine dair görevleri kişisel tatmin elde ettikleri için yerine getirirler. Bunun sebebi, bu stili benimseyen büyük ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük, yaşlarının yüksek olması ve yanız yaşamaları nedeniyle hayatta tutunacakları tek kimliğin büyük ebeveynlik olduğunu düşünmeleridir. Torunları ile yoğun bir etkileşimde bulunurlar çünkü bu birliktelik onların yalnızlığını giderir.

2. Sembolik Olarak Büyük Ebeveynlik: Büyük ebeveynler kişisel bir amaç gütmeden, torunlarına rol model olmakta, değer ve beceri aktarımı sağlamaktadır. Sembolik rol

üstlenen büyük ebeveynlerin yaş ortalaması genellikle düşüktür ve çalışma yaşamında üretici konumdadırlar.

3. Uzak Büyük Ebeveynlik: Büyük ebeveynler torunları ile çok seyrek olarak etkileşimde bulunmaktadırlar. Kişisel ya da toplumsal anlamda kimlikleri için üstlendikleri roller çok sınırlıdır.

4. Paylaşımlı Büyük Ebeveynlik: Büyük ebeveynler torunlarının hayatında oldukça fazla rol üstlenirler. Bu birliktelik yoluyla hem kişisel tatmin elde etmekte hem de üstlendikleri rollerle toplumsal beklentileri yerine getirmektedirler. Torunlarına karşı aşırı hoşgörülü oldukları için onları şımartmayı bir yaklaşım biçimi olarak benimserler.

Kornhaber (1996) gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında büyük ebeveynlik rollerini dört başlık altında ele almıştır:

1. Sosyal ve Sembolik Rol: Büyük ebeveynler bir zaman makinesi gibi geçmişten izleri günümüze taşıyarak, ailenin geçmişi ve kültürü ile ilgili bilgileri yeni kuşağa aktarma görevi üstlenirler.

2. İşlevsel Rol: Büyük ebeveynler torunları ile daha aktif bir süre içerisinde birlikte olduklarında işlevsel rolleri artmaktadır. Büyükanne ve büyükbabalar torunlarının günlük fiziksel ihtiyaçlarını giderme, şarkı söyleme, masal anlatma, tamir ve el işi gibi çeşitli beceri kazandırıcı etkinlikleri paylaşma aracılığıyla anne–baba ya da bir öğretmen gibi roller üstlenirler.

3. Duygusal Rol: Torunları ile birlikte olduklarında onların gelişimlerine ve büyümelerine tanık olan büyükanne ve büyükbabalar, torunlarına aktardıkları sevgi ve şefkat ile yaşamlarında duygusal bir rol üstlenirler. Ayrıca büyükanne ve büyükbabalar torunlarına geçmişten aktarımlar yaparak ve günlük ihtiyaçlarını karşılayarak, torunlarının duygusal gelişimlerine de destek sağlamaktadırlar.

4. Manevi Rehber Rolü: Büyükanne ve büyükbabaların torunları ile geçirdikleri süreçteki karşılıklı kazanımlar her iki kuşağa da ruhsal doyum sağlamaktadır. Birliktelikten doğan mutluluk, geçirilen süreci hoş kılmakta ve ruhsal yönden esenlik kazandırmaktadır. Büyük ebeveynler torunlarının hayatında manevi rehber rolü üstlenirler. Torunlarının iyi bir karaktere sahip olması, hayatı anlamaları, doğruyu ve yanlışı ayırt etmeleri için onlara yol gösterirler (Kornhaber, 1996; Yenilmez, 2012).

Büyük ebeveynler torunlarının hayatlarında roller üstlenirlerken büyükanne ve büyükbaba olmayı genellikle kaçırılan ebeveynlik olarak görürler. Büyükanne ve büyükbabalar kendi çocuklarını yetiştirirken ailenin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için yoğun iş temposu içerisinde çalışma ve tek çocuktan daha fazla çocuk sahibi olma gibi nedenlerle çocuklarının hayatlarına aktif katılım sağlayamayabilirler. Bu nedenle çocuklarının hayatlarını kaçırma ve onlarla daha iyi etkileşim kuramadıkları hissine kapılırlar (Dolbin-MacNab, 2006). Çocuklarının hayatlarını kaçırma hissi, büyük ebeveynlerin büyükanne ve büyükbaba olmayı kendi çocuklarını yetiştirme konusunda var olan pişmanlıklarını telafi etme olarak görmelerine, büyükanneliği ve büyükbabalığı, anne ve baba rolleri gibi ikinci bir şans olarak varsaymalarına neden olur. Böylesi bir varsayım bazı durumlarda, büyük ebeveynlerin torunları ile ilişkilerinde anne-baba olma ile büyükanne-büyükbaba olma rolleri arasında kararsızlık yaşamalarına sebep olmaktadır (Mason et al., 2007).

Ebeveynlik ve büyük ebeveynlik arasında yaşanabilecek rol karmaşası sebebiyle ortaya çıkan kuşaklar arası çatışma hem orta kuşağın evliliklerini hem de çocukların gelişimlerini etkileyebilmektedir. Bu çatışmaların önlenmesinde büyük ebeveynlerin "orada olma" ve "müdahaleden kaçınma" konusundaki yaklaşımları önem taşır. Genellikle çağdaş büyük ebeveynler kendilerini, torunlarının bakımı ve yetiştirilmesi

konusunda orta kuşağa destek sağlamakta hazır olarak görürler ve müdahaleden kaçınırlar (Dommaraju & Wong 2022).

"Orada olmak", orta kuşağın herhangi bir ihtiyacında büyük ebeveynlerin varlığını hissetmesi anlamına gelmektedir. Orta kuşak ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken maddi veya manevi yardıma ihtiyaç duyduklarında kendi anne ve babalarının onlara destek sağlamada hazır olduklarını bilirler (Buchanan & Rotkirch, 2018).

2.2.4 Büyük Ebeveynlik Rollerini Etkileyen Faktörler

Büyük ebeveynlerin rollerini yerine getirmelerine etki eden faktörler arasında torunun sayısı, büyük ebeveynin ve torunun yaşı, büyük ebeveynin ve torunun cinsiyeti yer almaktadır. Aşağıda bunlardan sırasıyla bahsedilecektir.

1. Torun Sayısı:

Büyükanne ve büyükbaba rollerine etki eden faktörlerden biri torun sayısıdır. Büyükanne ve büyükbabanın sahip olduğu torun sayısı ne kadar yüksek ise her bir torununa ayıracağı zaman ve torunları ile kuracakları iletişim niteliği de azalma gösterecektir (Uğur, 2018).

2. Yaş:

Büyük ebeveyn ile torun etkileşimini etkileyen bir diğer faktör torunun yaşıdır. Büyükanne ve büyükbabanın küçük yaştaki torunlarıyla kurdukları bakım ağırlıklı roller, yetişkin yaşlardaki torunlarda daha çok akıl danışılan bir role bürünmektedir. Büyük ebeveynlerin bakım sağladığı torunun yaşı azaldıkça, büyük ebeveyn ve torun arasındaki ilişki daha kolay kurulabilir. Ayrıca çocukların yaşlarına bağlı olarak büyük ebeveynleri hakkında geliştirdikleri düşünceleri de değişmektedir. Arpacı ve Bekar (2013) yaptıkları bir araştırmada, küçük çocukların büyük ebeveynlerini daha olumlu duygularla tanımlamalarına karşın, yaş büyüdükçe arada oluşan nesil farkını nedeniyle çocukların duygu tanımlamalarında daha olumsuz değerlendirmelere rastlanmıştır.

Torunun yaşı haricinde büyükanne ve büyükbabanın yaşı da büyük ebeveynlik rollerine doğrudan etki etmektedir. Daha genç yaşta büyük ebeveynlik rolü üstlenenler torunlarının bakım ve yetiştirilmesine daha fazla katkı sağlamakta ve destek olmaya daha eğilimli olmaktadırlar (Silverstein & Marenco, 2001). Yaş arttıkça oluşan kuşak farklılığındaki belirginleşme torunların büyük ebeveynlerle olan ilişkisini etkileyebileceği gibi büyük ebeveynlerin torunları ile iletişime geçmedeki zorluklarını arttırarak etkileşimi güçleştirmektedir. Büyük ebeveynlerin torunları ile etkileşime geçmesini engelleyecek faktörlerden biri de ileri yaştaki büyükanne ve büyükbabalarda oluşabilecek sağlık sorunlarıdır. Büyük ebeveynler sağlık sorunları nedeniyle torun bakımını yeterince yerine getiremeyebilir (Dunifon & Bajracharya, 2012) ya da torunlarına bakım sağlama konusunda onlara yetemeyeceklerini düşünerek bakım sorumluluğu almaktan kaçınabilirler (Burgess, 2015).

3. Cinsiyet:

Büyükanne ve büyükbaba rollerini ve büyük ebeveyn ile torun etkileşimini etkileyen en temel faktör cinsiyettir (Watson et al., 2005). Büyük ebeveynin rolü kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile şekillenebilmekte ve toplum tarafından uygun görülen roller büyük ebeveynler tarafından benimsenmektedir. Genellikle ekonomik ve ev dışı gereksinimler erkek ile ilişkilendirilirken, ev içi ve çocuk bakımı konuları kadın ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum büyükbabaların orta kuşak ailenin ekonomik destekçisi olduklarını, kendi çocuklarına ve torunlarının yaşamlarına maddi destek sunduklarını daha yaygın olarak göstermektedir (Herlofson & Hagestad, 2012). Bu yüzden büyükbabalar büyükannelere oranla torun bakımına çok daha farklı yani ekonomik anlamda katılım sağlamaktadır. Bunun yanı sıra torunları ile oynama ve eğlencelerine dâhil olma görevi ile boş zamanlarını nitelikli hale getirme görevi de üstlenirler. Onlara kitap okuma,

masal anlatma, açık alanlarda zaman geçirme gibi eylemlerle çocukların hayal güçlerine ve yaratıcılıklarının desteklenmesine katkı sağlarlar (Akt., Uğur, 2018).

Büyükanneler ise üstlendikleri büyükannelik rolü ile torunlarına bakım sunma ve onları büyütme sorumluluklarını öncelikli olarak üstlenirler. Özellikle aynı hane içerisinde yaşayan ya da yakın konumda bulunan büyükannelerin, orta kuşağa destek sağlama ve çocukların bakımına yardımcı olma gibi sorumlulukları daha yüksek oranda üstlendikleri görülmektedir (Armstrong, 2005).

Büyük ebeveynlerin cinsiyeti kadar, torunların cinsiyeti de büyük ebeveynlerin torunlarının yaşamlarına nasıl katılım sağlayacağını şekillendirmektedir. Genellikle ataerkil toplumlarda erkek torun, kız torundan daha ön planda tutulmakta büyükbaba erkek torunla daha fazla zaman geçirmektedir. Büyükanne kız torunla duygusal bağlar kurarken, ona örgü, el işi ve evde gerçekleştirilen birtakım faaliyetleri aktarmaktadır. Dunifon & Bajracharya (2012) yaptıkları bir araştırmada büyükbabaların erkek torunları ile daha sık etkileşimde bulunduğu ortaya konulmuş ve torunun cinsiyetinin büyük ebeveynin torun yakınlığına etki ettiği saptanmıştır.

2.2.5 Büyük Ebeveynlik Türleri

Büyük ebeveynler, kimi zaman torunlarına belli saatlerde bakım verme sorumluluğu üstlenirken kimi zaman da aile içerisinde oluşan krizlerden kaynaklı tam zamanlı bakım verme sorumluluğunu üstlenebilmektedirler. Aşağıda tam zamanlı büyük ebeveynlik ve yarı zamanlı büyük ebeveynlik türlerinden bahsedilmiştir.

1. Tam Zamanlı Büyük Ebeveynlik:

Büyük ebeveynlerin tam zamanlı büyük ebeveyn rolü üstlenmelerine sebep olabilecek aile krizleri arasında ebeveyn kaybı, ebeveynin ağır hastalık durumu, hapsedilme, istismar ve madde kullanma gibi nedenler yer almaktadır. Hatta bazen tam zamanlı büyük ebeveynlik, çocuğun velayetini alma durumunu da içerir. Bu tarz

gelişen olaylarda büyük ebeveynler çocukların birincil bakımını üstlenen kişiler olurlar (Buchanan & Rotkirch, 2018).

Tam zamanlı büyük ebeveynler, yaşadıkları aile krizleri nedeni ile çocuklarına karşı anlayışlı olabilecekleri gibi onlara yaşattıkları stres ve çevreden soyutlanmalarına neden olan eylemlerde bulunduklarından dolayı öfkeli de olabilirler. Öfke ve anlayış dışında büyük emeklerle büyüttükleri çocuklarının istenilen davranışı sergilememesi büyük ebeveynlerin çocuklarına karşı farklı kırgınlıklar beslemesine de yol açabilir. Tam zamanlı büyük ebeveynlerle yapılan bir çalışma da büyükanne ve büyükbabaların 2/3'ü çocuklarına karşı hayal kırıklığı hissettiklerini söylemişlerdir (Hayslip-Jr & Kaminski, 2005).

Orta kuşak ebeveyn kaybı sonucu torununun tam zamanlı bakımını üstlenmek ve onlara birer anne ve baba rolleri ile yaklaşmak mecburiyetinde kalan büyükanne ve büyükbabalar hem kendi çocuklarının kaybı ile baş etme hem de torunlarının gelişimini destekleyip ebeveyn yokluğunu hissettirmemeye gayret göstermek durumunda kalmaktadırlar. Farklı durumlarda oluşabilecek aile krizleri, büyük ebeveynlerin çocukları üzerinde hissettikleri duyguları ve torunları ile olan etkileşim biçimini etkilemektedir çünkü büyük ebeveynlerin torunları ile olan ilişkileri, onların kendi çocukları olan orta kuşak ile ilişkilerine ve orta kuşak ebeveynlerin çocukları ile kurdukları bağa bağlı olarak gelişim göstermektedir (Akt., Li et al., 2019). Bu nedenle büyükanne ve büyükbabalar çocuklarına karşı besledikleri duygulardan veya herhangi başka bir nedenden dolayı torunlarının bakımını üstlenmekten kaçınabilirler. Bu durumun yanı sıra bu süreçte torunlarına güvenlik çemberi olmayı kabul da edebilmektedirler. Güvenlik ağını oluşturmayı kabul etmeleri durumunda parçalanmış aile içerisinde zarar görmüş, herhangi bir travma ve güçlüklerle karşılaşan torunlarına

büyükanne ve büyükbaba sevgi, şefkat ve güven içerisinde büyüyebilecekleri imkânlar tanırlar (Hayslip-jr & Kaminski, 2005).

2. Yarı Zamanlı Büyük Ebeveynlik:

Büyükanne ve büyükbabalar tam zamanlı bakım verme sorumluluğunun dışında yarı zamanlı büyük ebeveynlik rolü de üstlenebilirler. Yarı zamanlı büyük ebeveynlik, orta kuşağın deneyim sahibi olmaması ve destek beklemesi, çalışma yaşamında aktif yer alması, annenin yeni doğum yapması gibi nedenlerle torunlarının bakımını gün içerisinde belli bir süre büyükanne ve büyükbabanın üstlenmesi anlamına gelmektedir (Akt., Bullock, 2004).

Üç kuşak bir arada yaşayan ailelerde, orta kuşak çalışmasa bile büyük ebeveynler torun bakım faaliyetlerini üstlenebilmektedirler. Yarı zamanlı büyük ebeveynlik, tam zamanlı büyük ebeveynliğe oranla daha sağlıklı ve olumlu büyük ebeveyn-torun ilişkisini desteklemektedir (Buchanan & Rotkirch, 2018). Bunun nedeninin yarı zamanlı büyük ebeveynlikte, büyükanne ve büyükbabalar kendi yaşamlarından soyutlanmadan, kendilerini tamamen torunlarına adama davranışı göstermeden, evliliklerini ve yaşam planlarını bozmadan torunlarına bakım, orta kuşağa ise destek sağlaması olduğu düşünülmektedir. Tam zamanlılık durumu, büyük ebeveynlerin hayatını tamamen kapsadığı için geçirilen sürenin anlamlılığında daha çok zorluk ortaya çıkabilir. Bunun sebebi, yarı zamanlı büyük ebeveynlerin torunlarını kısa süreliğine ziyaret edip onlarla ilgilendiklerinde daha zevkli deneyimler paylaşabilmelerine karşın, tam zamanlı büyük ebeveynlerin gerek yüklendikleri sorumluluklar gerekse yaşlarına bağlı sağlık problemleri nedeniyle daha fazla yorgunluk ve yıpranma yaşıyor olmalarıdır (Bullock, 2004).

2.2.6 Büyük Ebeveynlere Yönelik Müdahale Programları

Büyük ebeveynler ve torunların günümüzde sıklıkla etkileşimde bulunması, uzmanları çeşitli müdahale programları oluşturmaya yöneltmiştir. Büyük ebeveynlerin torunlarının hayatlarında üstlendikleri rollerin çeşitlilik göstermesi, tek bir müdahale programının karşılıklı etkileşimden doğan ihtiyaçlara yanıt verebilmesini imkânsızlaştırmıştır. Buna rağmen, kuşakların etkileşimlerini karşılıklı kazanım fırsatına çevirmek, müdahale programlarının başlıca ortak amacı kabul edilmektedir (McLaughlin et al., 2017).

Bahsedilen amaç doğrultusunda büyük ebeveynler için gerçekleştirilen müdahale programlarındaki konuların odak noktaları genellikle torunlara sınır koyabilme ve disiplin uygulayabilme gibi büyük ebeveynlik davranışlarını yönetme; büyük ebeveyn-torun iletişimini kurabilme ve iletişimde beceri sağlayabilme; depresyon, stres, endişe, yas gibi durumlarla baş edebilmelerine destek olma, torunun gelişim özelliklerini ve ihtiyaçlarını farkına varabilme, aileye destek sağlayabilme ve güncel sorunlara karşı çözüm üretebilme gibi içeriklerden oluşmaktadır (Fox et al., 2020; Kirby, 2015).

Büyük ebeveynlere yönelik geliştirilen Nene-Dede Okulu, Torunumu Beklerken Projesi, Dede-Nine Eğitim Programı, Daha İyi Bir Büyük Ebeveyn Olmak ve Büyük Ebeveyn Potansiyeline Ulaşmak ve Büyük Ebeveyn Üç-P isimli müdahale programlarına aşağıda sırası ile kısaca yer verilmiştir:

1. Nene-Dede Okulu:

Program, Türkiye'de özel bir hastanede uygulanmak üzere geliştirilmiştir. Hedef kitlesi büyük ebeveyn olmaya hazırlanan bireylerden oluşmaktadır. Dört oturumu kapsayan eğitim sürecinde, doğum ve sonrasında anneye çeşitli desteklerde bulunma,

bebeklerin gelişimleri hakkında bilgi edinme ve çocuklarla oyun yoluyla iletişim kurma gibi konu içeriklerine yer verilmiştir (Tüfekci, 2021).

Programa katılan bireylerin programdan nasıl etkilendiklerinin araştırıldığı bir çalışmada, büyük ebeveynlerin %93,75'i yeni bilgiler öğrenerek hem çocuklarına hem de torunlarına daha bilinçli bir şekilde destek olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca uygulanan programın aile arası ilişkilerde olumlu etki gösterdiği ve kuşaklararası çatışmaları önlendiği yönünde de veriler elde edilmiştir (Tutkun ve Tezel-Şahin, 2018).

2. Torunumu Beklerken Projesi:

2016 yılında Kadıköy Belediyesi tarafından uygulamaya konulan proje, büyük ebeveyn olma sürecinde olan bireylere 15 kişilik gruplar halinde ücretsiz destek sağlamayı hedeflemiştir. Projeye katılan bireylere alanda uzman eğitimciler tarafından haftada iki gün, üç saat boyunca bebek bakımı, ilk yardım eğitimi, aile-büyük aile iletişimi, büyük ebeveynlik rolleri ve kuşaklararası çatışma gibi konularda bilgilendirme yapılmaktadır. Projenin asıl amacı aileye katılacak olan yeni bireyi sağlıklı bir ortam ve bilinçli uygulamalarla karşılayabilmektir (Gerçek Gündem, 2023).

3. Dede-Nine Eğitim Programı:

Torun yetiştiren büyük ebeveynlerin sayısında yaşanan artışla birlikte, erken çocukluk eğitimi kapsamında büyük ebeveynlerin yeri göz ardı edilemeyecek bir öneme sahip olmuştur. Bu önem dikkate alınarak Türkiye'de geliştirilen programın amacı, okul öncesi kuruma gitme imkânı bulunmayan çocukların gelişimlerinin büyük ebeveynler aracılığı ile bilinçli bir şekilde ilerlemesine olanak sağlamaktır.

Sekiz hafta boyunca sürmesi planlanan eğitim sürecinde çocuğun gelişimi, temel alışkanlıkların kazandırılması, ruh sağlığı, iletişim, çeşitli ev etkinlikleri, teknoloji

kullanımı ve değerlendirme içeriklerine yer verilmiştir. Programda ele alınan başlıca ilkeler katılımcılara yaşam boyu öğrenme süreci sağlamak, erken çocukluk gelişimindeki yeni gelişmelerden büyük ebeveynleri haberdar etmek, kurumsal hizmetlerden yararlanamayan çocukların gelişimlerini desteklemek ve ebeveynler ile büyük ebeveynler arasındaki iletişimi geliştirmektir (Başal ve ark., 2010).

4. Daha İyi Bir Büyük Ebeveyn Olmak ve Büyük Ebeveyn Potansiyeline Ulaşmak:

Torunlarının birincil bakımını üstlenen büyük ebeveynleri, on iki hafta boyunca destekleyebilmek amacıyla geliştirilmiş bir programdır. Haftada bir gerçekleştirilen kurslarda, o hafta boyunca aile sorunu olarak tanımlanabilecek konular üç kuşak tarafından seçilmekte ve uzmanlar aracılığıyla verilecek olan tavsiyelerle ailelere destek olmaya çalışılmaktadır. Program, bireyselliğe saygı, çağa eşlik edebilme, tavsiye odaklı iletişim, özgüven, değer ve ahlak gelişimi gibi içeriklerden oluşturulmuştur (Kirby, 2015).

5. Büyük Ebeveyn Üç-P Programı:

Avustralya'da erken çocukluk dönemindeki torunlarına bakım sağlayan büyük ebeveynler için geliştirilmiş bir programdır. Programın süresi, dokuz hafta boyunca gerçekleştirilecek altı saatlik oturumları ve büyük ebeveynlere sağlanan yarım saatlik telefon görüşmelerini kapsamaktadır. Büyük ebeveynlerin karşılaştığı güçlüklere rehber olmak, olumlu büyük ebeveynlik becerileri geliştirmek, çocukların gelişimlerinin desteklenmesini sağlamak, ebeveyn ile büyük ebeveyn arasında ortak ebeveynlik kurmak, yılmazlık becerilerini güçlendirmek, duyguları yönetmek ve problemlerle başa çıkmak programın başlıca amaçları arasındadır (Kirby & Sanders, 2014; Kirby, 2015).

2.3 Kuşaklararası Etkileşim ile İlgili Literatür

2.3.1 Sosyalleşme

Dünyaya gelen çocuk, ilk toplumsal kurum olan aile içerisinde sosyalleşmeye başlamakta ve sosyalleşme sürecini dâhil olduğu topluluklarla, kurduğu sosyal ilişkilerle yaşam boyu sürdürmektedir. Dünyaya toplumsal değil, biyolojik bir varlık olarak gelinse de sosyal ilişkiler üzerine kurulu olan hayatta yaşamın devam ettirilebilmesi için sosyalleşmeye ihtiyaç duyulmaktadır (Akın, 2019). Özellikle bebeklik döneminde, biyolojik ihtiyaçların başkaları tarafından karşılanması gerekmektedir. Sonrasında sadece biyolojik değil, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için de bir başka kişilere gereksinim duyulur (Türk ve Darı, 2022). Sosyalleşme, kültürün getirileri olan inançları, ahlaki yargıları, normları, değerleri, gelenek ve görenekleri öğrenme, benimseme ve onlara uygun davranma olarak tanımlanabilir (Canatan, 2008).

Sosyalleşme süreci içerisinde bireyin ilk sekiz yılını kapsayan erken çocukluk, çocuğun sosyal bir varlık olarak toplumda yer almaya başlayacağı ve temel normları öğrendiği kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocuğun kişiliği, aile içerisinde gelişmeye başlamakta ve aile üyelerinden aktarılan toplumsal değer ve normlarla, çocuk topluma uyum sağlayabilecek sosyal bir birey haline gelmektedir (Kır, 2006). Bu nedenle aile, çocuğu sosyal bir birey haline getirme görevini üstlenmesi gereken ilk ve en temel toplumsal kurumdur. Daha sonra çocuk eğitim ve öğretim hayatına girdiğinde, daha geniş bir çevreye sahip olabileceği ikinci toplumsal kurum olan okul içerisinde sosyalleşmekte ve oluşturduğu kendi çevresinde sosyal ilişkiler kurmaya başlamaktadır. Çocuğun daha ileriki yaşlarında sosyal çevresine uyum sağlayabilmesi, kuvvetli ve daha aktif sosyal ilişkiler kurabilmesi ailenin çocuğa erken çocukluk döneminde aktardıkları sayesinde gerçekleşebilmektedir. Bu dönemde ise çocuk,

değerleri ve toplumsal normları ailesini model alıp, taklit ederek öğrenir (Sevim ve Gezer-Şen, 2018). Çocuğu çevreleyen ailenin her üyesi, onun sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır. İlk önce anne baba ve kardeşler olmak üzere, akrabalar ve komşular da çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir konuma sahiptir.

2.3.2 Kültürel Aktarım

Sosyoloji alanındaki çalışmalarda önemli bir yere sahip olan kültür farklı tanımlamalar alsa da genel olarak toplumun maddi ve manevi değerlerini içermektedir. Başka bir tanımda ise kültür, toplumdaki bireylerin kendilerini belli kurallar çerçevesinde ifade etme biçimi olarak açıklanabilir (Aktan ve Tutar, 2007). Çocuklar, kültürü sosyalleşme aracılığı ile içerisinde bulunduğu çevrede öğrenirler. Her çocuk farklı bir kültür içerisine doğar ve kültürü ona aktaran ailesi ve dış çevrenin etkisi ile kültürel özellikleri içselleştirir. Piaget, çocukların bir sonraki evrelerdeki gelişimsel görevlerini çevresindeki yetişkinlerden öğrendiğini söylemekte ve bu öğrenimi kültürel aktarım terimi ile ifade etmektedir (Akt., Aydınbaş, 2021). Vygotsky'ye göre ise çocuk kültürel mirasın taşıyıcıları olan, kendilerinden daha tecrübeli ve donanımlı olan yetişkinlerden temel bilgi ve deneyimler öğrenirler (Nicolopoulou, 2004).

Kültürel aktarımda değer, örf, gelenek, beceri, bilgi, tecrübe, davranış ve normlar gibi öğeler bulunmaktadır. Bu öğelerin günümüz kuşağına aktarılmasında bir üst kuşak olan anne ve babalar ile yaşlı kuşak olan büyük ebeveynlerin rolü yadsınamayacak bir öneme sahiptir. Kuşaklararası dayanışmayla birlikte, özellikle büyükanne ve büyükbaba çocukların hayatlarında önemli birer kültür aktarıcısı görevi üstlenirler. Geçmişin izlerini günümüze getirebilen büyük ebeveynler, yaşayan hafıza depoları olarak görülmektedir. Yaşam boyunca elde ettikleri tecrübe ve bilgi birikimlerini, torunlarına aktararak kültürel mirasın da devamını sağlamaktadırlar (Aydınbaş, 2021).

Büyük ebeveyn ve çocuk etkileşimi koptuğunda çocuk, geçmişini ve kültürel kimliğini kaybetmekle baş başa kalabilir.

2.3.3 Kuşaklararası Etkileşimin Karşılıklı Etkileri

Büyük ebeveynlerin ve çocukların çeşitli rol ve sorumluluklarla bir araya gelmesi, kuşaklararası etkileşimin boyutunu her bir kuşak için olumlu ve/veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bu kısımda, büyük ebeveyn ile torun etkileşiminin büyük ebeveynler, ebeveynler ve çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine yer verilmiştir.

2.3.3.1 Büyük Ebeveynlere Olumlu Etkileri

Büyükanne ve büyükbabaların torunları ile kurdukları etkileşim, sadece çocukların ihtiyaçlarının karşılamamakta, aynı zamanda büyük ebeveynlerin de çeşitli kazanımlar elde etmesini sağlamaktadır. Karşılıklı paylaşım sonucu, sahip oldukları yeni roller ile olumlu yönden etkilenen büyük ebeveynler, hayatta yeni amaçlar edinmeye başlarlar. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde büyükanne ve büyükbabanın torunları ile vakit geçirmesi, paylaşımda bulunması, büyük ebeveynlerin içinde bulunulan zamandan kopmasını engellemekte, gelişen olaylardan ve yeniliklerden haberdar olmasını sağlamaktadır (Akt., Tunca ve Durmuş 2019). Büyük ebeveynler torun bakımı ile ikinci kez çocuk yetiştirme şansı elde etmekte ve aile geçmişlerini kültürel aktarım yolu ile gelecek kuşağa sunma fırsatı bulmaktadırlar (Sampson & Hertlein-Ph, 2015). İkinci kez çocuk yetiştirmenin yanı sıra büyükanne ve büyükbabalar torunları ile etkileşimde olduklarında üçüncü çocuklaşmayı da yaşamaktadırlar (Yenilmez, 2012). Torunlar, büyük ebeveynlere neşe, mutluluk ve esenlik kaynağı olabilmektedir. Torunların büyükanne ve büyükbaba için mutluluk ve memnuniyet kaynağı olması, büyük ebeveynlerin torunlarının yetiştirilmesinde birincil sorumlu kişi olmadan onlara bakım verme ve vakit geçirmeleri ile de doğrudan ilişkilidir (Villar et al., 2012).

2.3.3.2 Büyük Ebeveynlere Olumsuz Etkileri

Torunlarının yetiştirilmesinde aktif bir rol üstlenen büyükanne ve büyükbabalar her zaman olumlu kazanımlar elde etmemektedir. Torun büyütmek büyükanne ve büyükbabaya yeni bir amaç ve esenlik kazandırsa da kendi sağlıklarının ve ev içi refahlarının nasıl etkilendiği yapılan çalışmalarda önemli bir sorun olarak görülmektedir. Yaşlı kesimin, çocuklarını büyütüp evlendirdikten sonra durağanlaştırdıkları ebeveynlik rollerini, torunun dünyaya gelmesiyle birlikte büyük ebeveynlik olarak tekrar aktif kılmaları, onlar için bir yük olarak algılanabilir.

Torunlarına sağlanan bakımın süresi, ortamı, torun sayısı, orta kuşak ebeveynler ile kurulan ilişkinin niteliği gibi faktörler büyük ebeveynlerin üstlendiği rolden nasıl etkileneceğini belirlemektedir. Büyük ebeveynler üzerinde olumlu veya olumsuz etkinin oluşması genel olarak velayet büyükanne ve büyükbaba olmak, üç kuşak aynı hanede yaşayan büyükanne ve büyükbaba olmak ve torunlarıyla birlikte yaşamasalar da onlara belli sürelerde bakım veren büyükanne ve büyükbaba olmak üzere üçe ayrılarak irdelenmektedir (Danielsbacka et al., 2022). Velayet büyük ebeveyn olmak, büyükanne ve büyükbabaları torunlarının hayatlarından birincil derecede sorumlu olmalarını gerekli kılmaktadır. Bu durum, onların hayatta hala aktif olarak yer alabilirken, tüm zamanlarını torunlarına adamalarına yol açmakta ve sosyal hayatlarını sınırlandırarak kendilerine daha az zaman ayırmalarına neden olmaktadır. Torunlarına gün içerisinde bakım sağlayan kimi büyük ebeveynler ise, kendi çocuklarını iş hayatlarından ve kariyerlerinden mahrum etmemek için hala verimli olabildikleri işlerini bırakmak mecburiyetinde kalmaktadır. (Strawbridge et al., 1997). Ayrıca gün içerisinde en az ebeveynlerin sorumlulukları kadar bakıcılık stresini üstlenmeleri, sağlık sorunları ile karşı karşıya kalmalarına da neden olmaktadır. Yapılan bir araştırmada büyük ebeveynlerin %35.5'i sağlık durumlarını iyi olarak belirtirken,

%64.5'i ise ikinci kez çocuk yetiştirme stresini üstlenmek mecburiyetinde kaldıklarından dolayı sağlıklarının kötü etkilendiğini belirtmişlerdir (Kartal, 2010).

Büyükanne ve büyükbabaların torun yetiştirme deneyimlerinin araştırıldığı bir başka çalışma da ise fiziksel olarak yorgun hissetmenin yanı sıra hem mahremiyet kaybı hem de sosyal hayatın kaybı gibi olumsuz etkilere de değinilmiştir. Büyük ebeveynler, kendilerinin mutlu olabileceği zamanlar yaratmak yerine torunlarının mutluluğunu ön plana çıkarmaya çabaladıkları için özgürlüklerinin yitirildiğini ifade etmişlerdir (Sampson & Hertlein-Ph, 2015). Tüm bu olumsuz etkilenmelere rağmen Hayslip & Kaminski (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, büyük ebeveynlerin %90'ının torun bakımı konusunda seçme hakkına sahip olsalar da torunlarının bakımını yine kabul edeceklerini ifade ettikleri görülmüştür.

2.3.3.3 Orta Kuşak Ebeveynlere Olumlu Etkileri

Anne ve babalar çocuk sahibi olduktan sonra hayatlarında birtakım değişiklikler yaşamaktadırlar. Zamanlarını çocuk odaklı yeniden düzenlemesi gereken ebeveynler, dış hayattaki aktivitelerinden bir müddet soyutlanmaktadırlar. Çocuğun anne tarafından düzenli olarak beslenebilmesi ve doğduğu zamana göre fiziksel olarak daha güçlü olabilmesi için en az ilk üç ay annesinin yanında olması gerekmektedir (Kibar, 2008). Daha sonraları ise ekonomik nedenlerden ve kariyer odaklı bazı amaçlardan dolayı iş yaşamına devam etmesi gereken her iki ebeveynde çocuklarını emanet edebileceği, güvendiği kişilere ihtiyaç duymaktadırlar. Çakır (2002) tarafından yapılan bir araştırmada çalışan ailelerin çocuklarını emanet etme konusunda akla gelen en güvenilir kişilerin anneanne ya da babaanne olduğu sonucuna varılmıştır. Çocuğun annesinden gün içerisinde bir müddet uzak kalması ile oluşabilecek ilgi yoksunluğunun, ona anneanne veya babaanne gibi şefkatle ve merhametle yaklaşabilecek aile üyeleri tarafından bakıldığında giderileceği düşünülmektedir.

Bahsedilenlerin yanı sıra toplulukçu kültürlerde bir büyükten yardım isteme ya da ona danışma anlayışının yaygınlığı da ailelerin kendi anne ve babaları ile olan yakınlığını desteklemekte ve onları güvenilir bir kişi kılmaktadır (Altan ve Tarhan,2018). Bu sebeple bakımın büyük ebeveynler tarafından sağlanması, orta kuşağa çocuklarının güvende olduğunu bilmesi açısından önemli bir psikolojik rahatlık sağlamaktadır.

Ebeveynlerin iş yaşamına devam edebilmesi ve bu süreçte çocukları ile ilgili endişelerin en aza indirilmesi amacıyla büyük ebeveynlerin çocuk bakımı konusunda desteklendiği çeşitli projeler gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2017 yılında kadının çocuk sahibi olduktan sonra iş yaşamından kendisini soyutlamaması amacıyla on ili ve tüm ayları kapsayan "Kadın İstihdamının Desteklenmesi İçin Büyükanne Projesi" adı ile bir uygulama yürürlüğe koymuştur. Bu proje ile üç yaşını doldurmamış olan torunlarının yetiştirilmesinde görev alan anneanne ve babaannelere birtakım yardımlar yapılmıştır (Altan ve Tarhan, 2018).

Büyükanne ve büyükbabaların orta kuşak ebeveynlere sağladığı destek sadece çocuk bakımı değildir. Anne ve babaların kendi ebeveynlerinden yararlandığı destekler arasında maddi boyut önemli bir yüzdeliğe sahiptir. Mertan (2021) tarafından K.K.T.C.' de yapılan bir araştırmada, ailelerin %71.6 büyükanne ve büyükbaba desteği aldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcı ailelerin %16.8'i kendi anne ve babasına ait olan bir evde oturmakta, %16.0'ı ise maddi destek olarak düzenli para yardımı almaktadır. Bunların yanı sıra büyükanne ve büyükbabalar %28.9 oranında ailelerin ihtiyaç ve tatil masraflarını ödemekte, %39.1 oranında da torunlarının eğitim masraflarını karşılamaktadırlar. Büyükanne ve büyükbabaların yetişkin çocuklarına

sundukları duygusal ve çeşitli araçsal desteklerle birlikte anne ve babanın çocuk büyütme sürecinde oluşabilecek stres seviyesi de azalmaktadır (Dunifon, 2012).

2.3.3.4 Orta Kuşak Ebeveynlere Olumsuz Etkileri

Büyükanne ve büyükbabaların torunlarını yetiştirmek için kendi çocuklarının hayatlarında yer alması her zaman olumlu sonuçlanmamaktadır. Müdahale boyutu ele alındığında, büyük ebeveynlerin çocuk sahibi olan kendi çocuklarına bilgi ve birikimlerini aktarmaya çalışması anne ve babanın ebeveynlik becerilerini etkileyebilmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde bu süreçte kendi anne ve babalarıyla birlikte yaşayan yetişkin ebeveynlerin daha düşük seviyede ebeveynlik becerisine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Akt., Dunifon, 2012).

Orta ve üst kuşakların çocuk yetiştirmedeki doğruluk inançları farklı olabilmektedir. Bu farklılıktan dolayı aile içerisinde çocuk üzerinde hangi disiplin anlayışının uygulanacağı konusunda çatışmalar oluşabilir. Büyükanne ve büyükbabalar torun büyütme sürecinde çağın getirdiği güncel ve kabul edilir yöntemler konusunda eksik olabilirler. Kendi zamanlarında kullandıkları yöntemleri torunlarına uygulamaları oluşacak tutarsızlıklar nedeniyle çocuklarda davranış sorunları oluşturabileceği gibi kendi çocukları ile olan ilişkilerini de olumsuz etkileyebilmektedir (Li et al., 2019). Anne ve babaların, büyükanne ve büyükbabalarla olan iletişimindeki zedelenmeler diğer kardeşlere sağlanan destekle kendilerine sağlanan destekteki eşitsizlikten de kaynaklanabilir. Büyükanne ve büyükbabalar zamanlarını, ilgilerini, maddi ve manevi tüm desteklerini belirli bir yetişkinin çocuğuna sunarken, diğerler çocuk ve torunların bundan mahrum kalması orta kuşak ebeveynlerde kıskançlığa yol açabilir (Uğur, 2018). Bu kıskançlık anne veya baba tarafından tek taraflı destek sağlandığında da ortaya çıkabilmekte ve anne ile babanın ilişkisini olumsuz etkileyip evliliklerine zarar verebilmektedir.

Büyükanne ve büyükbabalar torun bakma konusunda en güvenilir kişiler olsalar da torunlarının her istediklerine daha kabul edici yaklaşmakta ve yetişkin çocuklarının kurallarını bazı durumlarda yok sayabilmektedirler (Özyürek ve ark., 2013). Anne ve babanın koyduğu ve uygulanmamasına izin vermediği bir kurala, büyükanne ve büyükbaba izin verici yaklaştığında çocuklar ailelerine büyük ebeveynlerini onlardan daha çok sevdiklerini söyleyebilirler. Bu durum, anne ve babanın büyük ebeveynler ile rekabete girmesine ya da az sevilme kaygısıyla koyduğu kurallarda çocuğun gelişimine zarar verebilecek değişiklikler yapmasına yol açabilir (Demirli, 2002).

2.3.3.5 Çocuklara Olumlu Etkileri

Farklı kuşakların bir araya gelmesi ve karşılıklı etkileşimin gerçekleşmesi her iki kuşak içinde olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Çocuklar, geçmişin izlerini taşıyan büyükanne ve büyükbabaları ile bir araya geldiklerinde kültürel kimlik, ahlak, erdemlilik, değer ve beceri gibi olumlu kazanımlar elde edebilirler. Ailelerin, çocuklarına bakım sağlaması için kendi anne ve babalarını tercih etmelerindeki nedenlerden biri çocuklarına sevgi, şefkat, saygı, dil, kimlik ve kültürel değerlerin ataları aracılığı ile aktarılması sağlamak ve onların kültürel belleği taşıyan üst kuşaktan olumlu faydalanmasını sağlamaktır (Akt., Reyhanoğlu, 2014).

Büyükanne ve büyükbabaların torunları ile kurdukları iletişim tarzları ve disiplin yöntemleriyle çocuklarda sosyal ve ahlaki gelişimde ilerlemeler olurken, sözlü gelenekten ninni, hikâye, masal anlatımı gibi paylaşımlarla da dil gelişimleri desteklenmektedir. Ayrıca çocuklar, bilmece ve çeşitli akıl oyunları ile zihinsel gelişim açısından da kazanımlar elde etmektedirler (Altan ve Tarhan, 2018).

2.3.3.6 Çocuklara Olumsuz Etkileri

Büyük ebeveynler, kendi çocuklarını yetiştirirken kullandıkları deneyimlerden yola çıkarak torunlarının yetiştirilmesinde birtakım sorumluluklar üstlenmektedirler. Çocuklarını yetiştirdikleri zaman ile torunlarını yetiştirdikleri zaman arasındaki ayrım, büyük ebeveynlerin eylemlerini ve çocuktan beklentileri farklılaştırmaktadır. Geçmiş zamanda uygulanan fiziksel cezalar, günümüz disiplin anlayışında kabul görmemekte ve daha özgür büyütülen çocuklardan büyük ebeveynler itaat bekleyebilmektedir (Cox, 2018). Bu nedenle günümüzde farklılaşan çocuk yetiştirme anlayışı ve bakım pratikleri büyük ebeveynlerin kullandıkları stratejilerin çocuklar üzerinde birtakım olumsuz izler bırakmasına yol açabileceği düşünülmektedir.

Büyükanne ve büyükbaba tarafından büyütülen çocukların durumlarının araştırıldığı çalışmalar incelendiğinde, zayıf akran ilişkileri, karşıt çıkma eylemlerinde bulunma, işbirlikçi olmaktan kaçınma, davranış sorunları gibi olumsuz etkilere rastlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir çalışmada büyükanne ve büyükbaba tarafından büyütülen çocukların diğer çocuklara oranla daha fazla dışsallaştırma eylemleri sergiledikleri bulunmuştur (Pilkauskas & Dunifon, 2016). Solomon & Marx (1995) tarafından yapılan başka bir araştırmada bakım sorumluluğunu tam zamanlı olarak üstlenen büyük ebeveynler tarafından yetiştirilen çocuklarda akademik olarak başarısızlık saptanmıştır. Bu sorunlar büyükanne ve büyükbabaların çocuk yetiştirme pratiklerini uygulayış biçimlerinden kaynaklanabileceği gibi tam zamanlı büyük ebeveynlik durumunda ebeveyn yokluğundan da kaynaklanabilmektedir.

Büyükanne ve büyükbabanın çocuk yetiştirme stratejilerinin yanı sıra çocukları olumsuz etkileyen bir diğer faktör ise bakımın sağlandığı ortamdır. Daha nitelikli bir şekilde donatılmış ev ortamlarında bulunan çocuklar, besleyiciliği düşük olan

ortamlarda bulunan çocuklara göre daha az davranış problemleri sergilerler (Dolan et al., 2009). Ayrıca çocuğun sürekli kendi evleri ile babasının ve annesinin ailesinin evleri arasında ortam değiştirmesi mekâna bağlılığını engellemekte ve aidiyet duygusunun gelişmesinin önüne geçmektedir. Çocukların başka bir evde bakılması durumu söz konusu olduğunda ortamın sabitlenmesi çocuğun kendini güvende hissedebilmesi için önemlidir (Yeşilyaprak, 2004).

2.3.4 Kuşaklararası Etkileşimi Destekleyen Uygulamalar

Erken çocukluk dönemi, insan yaşamındaki gelişim dönemlerinin ilk basamağı, yaşlılık ise son basamağı olduğu için hem erken çocukluk hem de yaşlılık yaşamda özel olarak nitelendirebileceğimiz iki dönemi kapsamaktadır (Ceylan, 2013). Bu iki dönemden kişilerin bir araya gelmesi, her iki kuşağa sağlanan çeşitli kazanımlardan dolayı önemli görülmektedir. Farklı kuşaklardan bir araya gelen bireyler arasındaki paylaşımdan doğan öğrenmeye kuşaklararası öğrenme denmektedir. Bu öğrenmenin gerçekleşebilmesi için gerekli ortamın ve şartların sağlanması önemlidir (Hiçyılmaz, 2021). Aile içindeki kuşak birlikteliğinin yanı sıra ülkelerde yürütülen çalışmalar, geliştirilen hizmetler ile okullarda uygulanan okul temelli kuşaklararası dayanışma programları ve yürütülen projeler uygun ortamın ve şartların yaratılmasında birer etkendirler.

2.3.4.1 Türkiye'de Gerçekleştirilen Uygulamalar

Türkiye'de, Bursa il milli eğitim müdürlüğü tarafından geliştirilen Çınarlar Çiçeklerle Buluşuyor projesinin amacı, çocuklar ve yaşlıların arasında kurulan etkileşimin okul temelli uygulamalar aracılığıyla nitelik kazanması ve kuşaklararası birlikteliğin güçlendirilmesidir. Ayrıca sanatsal ve kültürel anlamda birçok değerin çocuklara aktarılması, farklılıklar çerçevesinde ortak yaşam bilinci ve empati kazanımının sağlanması, çocuklar ve yaşlılar arasındaki kuşaklararası uçurumun

azaltılarak kurulacak ilişki ağları ile kuşakların birbirlerini tanımaları sağlamak, yaşlılık dönemindeki bireylere karşı oluşturulan ön yargıların kırılması ve topluma dahil edilmesine olanak tanımak gibi amaçlar da projeden elde edilecek kazanım hedefleri arasındadır. Buluşmaların okul ortamında gerçekleştirilmesi pedagojik açıdan daha olumlu kabul edildiğinden, görüşme mekanları ildeki tüm birinci sınıflardır. Başlıca temalar kaybolmaya yüz tutmuş oyunlar, oyuncaklar, meslekler, kültürel yemekler, el sanatları, tarihi ve edebi miraslardır (T.C. Bursa Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2018).

Türkiye'de bakanlıkların yanı sıra çeşitli belediyeler yaşlı-çocuk etkileşimini desteklemek ve karşılıklı kazanımlar elde edilmesini sağlamak amacıyla şenlikler düzenlemekte ve merkezi kurumlar açmaktadırlar. Osmangazi Belediyesi ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü 2019 yılında, huzur evinde kalmakta olan yaşlılarla yetimhanedeki çocukları bir araya getirecek ortak bir proje düzenlemişlerdir. "Dede-Nene-Torun El Ele Bahar Şenliği" adıyla düzenlenen şenlikte kültürel aktarımın gerçekleşmesi amaçlanmış ve çeşitli oyunlar ile yaşlılar ve çocukların kaynaşması sağlanmıştır (Milliyet, 2019).

İstanbul'da Esenler Belediyesi tarafından ailenin çınarından, bir filiz olan çocuğa miras aktarımının gerçekleşebilmesi, köklerden gelen bilgileri çocukların öğrenebilmesi, kuşaklararası sosyalleşmeyi ve birlikteliği sağlamak amacıyla 2011 yılında "Dede-Torun Yaşam Merkezi" açılmıştır. 3-6 yaş ve 7-14 yaş için çeşitli oyun ve hobi içerikli farklı amaçlarla kullanılan odaların bulunduğu merkezde, dede ve neneler torunlarıyla birlikte vakit geçirme imkânı bulmaktadırlar (Esenler Belediyesi, 2011).

Muğla Büyükşehir Belediyesi tarafından 100 Yaş Evi'nde "Dede-Nene-Torun Günü" adı ile düzenlenen etkinlikte, farklı kuşakları bir araya getiren atölye çalışmalarına yer verilmiştir. Etkinlik, gelenek ve göreneklerin kuşaklar arası aktarımın gerçekleştirilerek yaşatılması, sosyalleşmenin desteklenmesi, sevgi ve saygı gibi duyguların güçlendirilmesi amaçlarıyla gerçekleştirilmiştir (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Türkiye'de Türkiye Bilişim Derneği tarafından öncelikli İstanbul olmak üzere birçok ilde nene- dede ve torunları aynı ortamda bir araya getirmek ve dijitalleşmeyle birlikte kuşaklararası oluşan iletişim kopukluklarını en aza indirmek amacıyla "Bilişim Atölyeleri" kapsamında "Nene-Dede ve Torun Atölyesi" düzenlenmektedir. Bu atölyelerde çocuklar büyük ebeveynlerine teknolojiyi öğretirken onların çağa ve torunlarına uyum sağlamalarına yardımcı olmakta ve birlikte kodlama, robot oyuncak yapımı, masal okuyan bebek yapımı gibi deneyimsel öğrenmeler gerçekleştirmektedirler (Bilişim Atölyeleri, 2016).

2.3.4.2 Farklı Ülkelerde Gerçekleştirilen Uygulamalar

Türkiye dışında dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşlıları ve çocukları bir araya getiren uygulamalar gerçekleşmektedir. İtalya'da "Yaşlılar ve Çocuklar Bir Arada" adı ile yaşlıların ve çocukların birbirleri ile paylaşımlarda bulunabileceği bir proje gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında huzurevinde yaşayan yaşlılar ile 3-36 aylık olup anaokuluna giden çocukların kuşaklararası eğitim sistemiyle karşılıklı kazanımlar elde etmeleri amaçlanmıştır. Çocuklar, yaşlı kuşağın yalnızlıklarını giderip mutlu olmasını sağlarlarken, yaşlı kuşak çocuklara bilgeliklerini aktararak gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Pınar, 2017).

Japonya'da "Omocha-Toshokan Tenju-en" isimli kurumda çocuklar ve yaşlıların çeşitli sanatsal faaliyetlerde bulunmaları desteklenmekte ve geçmiş zamanlarda kuşaklar arası ilişkiler nasıl ise günümüzde de benzer olması amaçlanmaktadır (Murakami, 2017).

Japonya'daki başka bir uygulama da aynı arazi alanı içerisinde bir kurumda yaşayan yaşlılar ile yine o kurumda kreşe giden çocukların zaman zaman bir araya gelerek birlikte paylaşımlarda bulunmaları desteklenmektedir. Ayrıca aileler birtakım işlerini tamamlama ihtiyacı duyduklarında çocuklarını bırakabilecek bir yer bulamazlarsa, bu kurum çocuklara geçici bakım sağlayarak ailelere destek olmaktadır (Kotoen, 2015).

İngiltere'de de yaşlılar ve çocukların kaynaşmasını destekleyici çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalardan biri Londra'da Nightingale huzurevinde gerçekleştirilmiştir. Yaşlılar ve çocuklar belli saatlerde ortaklaşa yapılan öykü dinleme, mutfak becerileri, bahçecilik gibi etkinlikler aracılığı ile bir araya gelmektedirler. Bu birliktelikten beklenen amaç çocukların farklı nesiller ile bir araya gelmelerini sağlayarak git gide uzaklaşan ve farklılaşan nesillerin yakınlaşmasını ve iki nesil arasında oluşan uçurumun kapatılmasını sağlamaktır (BBC News Türkçe, 2017).

İtalya, Japonya ve İngiltere'nin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri'nde de yaşlı ve çocuk etkileşimini desteklemek için okul temelli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Kuşaklararası dayanışmanın sağlanması amacıyla yaşlılar, okuldaki çocuklarla bir araya gelmekte ve onlarla paylaşımlarda bulunmaktadırlar. Deneyim Birliği adı altında geliştirilen çalışma kamu ilkokullarında gerçekleşmekte ve yaşlılar çocuklarla belli konuları tartışarak onlara tecrübelerini aktararak bazı problemlere çözüm yolu bulmaları için destek sağlamaktadırlar (Parisi et al., 2009).

2.4 Literatürde İlgili Araştırmalar

2.4.1 Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs'ta Yürütülen Çalışmalar

Şahin-Yonca (2018) yaptığı araştırmada büyük ebeveynlerin ve ebeveynlerin görüşleri doğrultusunda, büyük ebeveynlerin torunları ile kurdukları ilişkiye dair genel düşüncelerine, torunlarına karşı hislerine, birlikte paylaştıkları etkinliklere, torunların bakımına ve eğitimlerine ilişkin görüşlerine açıklık getirmeyi hedeflemiştir. Toplamda 968 katılımcı ile gerçekleştirilen araştırmada nicel araştırma yöntemi esas alınmıştır. Büyük ebeveyn ve ebeveynler için ayrı ayrı hazırlanan iki form veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Katılımcılardan elde edilen bulgular, büyük ebeveynlerin yaşadıkları duyguları büyükanne ve büyükbaba olmadan önce hayal bile edemedikleri, torunları ile gurur duydukları, onları her şeyden fazla sevdikleri ve önemsedikleri, geçmiş zamana oranla büyük ebeveynlerin daha ilgili olması nedeniyle şimdiki çocukların daha şanslı olduğu yönündedir. Ayrıca çocukların okulda öğrendikleri her türlü kuralın evde devamlılığının sağlanması konusunda büyük ebeveynlerin destekleyici düşüncede oldukları sonucuna da ulaşılmıştır.

Uğur (2018) tarafından torunlarını yetiştirme sorumluluğu alan büyükannelerle gerçekleştirilen bir çalışmada geçmişten günümüze farklılaşan ya da hala uygulanmakta olan çocuk yetiştirme pratiklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca büyükannelerin büyük ebeveynliğe karşı deneyimlerini nasıl algıladıklarının da ortaya konulması amaçlar arasındadır. Nitel bir yöntem kullanılarak derinlemesine görüşme yapılmıştır. Örneklem Antalya'da yaşayan ve torun bakımını üstlenen 50 büyükanneden oluşturulmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre büyükannelerin torunlarını yetiştirirken kendi çocuklarına uyguladıkları yöntemleri torunlarına da uygulamayı tercih ettikleri görülmüştür. Buna rağmen eski yöntemlerin etkisiz kalması durumunda orta kuşak ebeveynlerin isteği ile güncel çocuk yetiştirme

pratiklerini de takip etmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Büyükanneler çocukların her istediklerini gerçekleştirmeye çalıştıkları için çocukların kuralsız büyümelerine yol açtıklarını ve disiplinin tam oluşamadığını da ifade etmişlerdir.

Tunca ve Durmuş (2019) yaptıkları araştırmada torun bakmanın büyükannenin kendisine ve evliliğine nasıl etki ettiğini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel yöntem tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi kartopu örnekleme ve ölçüt örnekleme kullanılarak seçilmiştir. Çalışma grubunu 50-63 yaş aralığında bulunan 16 büyükanne oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre büyükanneler torunlarını yetiştirirken bilişsel ve duyuşsal yönden olumlu olarak, davranışsal ve etkileşimsel yönden ise olumsuz olarak etkilenmişlerdir. Fakat torun büyütmenin olumlu yönlerinin büyükanneler üzerinde daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca evliliklerinde de eşlerinin daha fazla anlayışlı ve daha çok uyumlu davranışlarda bulundukları tespit edilmiştir.

Taşkın ve Akçay (2019) tarafından torun yetiştirme sorumluluğu üstlenen büyükannelerin deneyimlerinin araştırılmasının amaçlandığı bir çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme yapılan çalışmanın örneklemini 15 büyükanne oluşturmuştur. Araştırmaya katılan büyükanneler büyükanneliği olumlu karşılasa da torunlarını yetiştirirken birtakım zorluklar ile karşılaştıklarını ve çocuk bakımını üstlenen kurumsal hizmetlere önyargılı yaklaşarak, çocuk bakmayı aile içinde üstlenilmesi gereken bir görev olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Katılımcı büyükannelerin çoğunluğu torun bakımını kendi çocuklarının çalışma hayatı nedeni ile üstlendiklerini ve bu sorumluluğu aldıklarında kendi sosyal hayatlarından izole olmak zorunda kaldıklarını da ifade etmişlerdir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Mertan (2021) tarafından yapılan bir çalışmada erken çocukluk döneminde çocuğu bulunan ebeveynlerin çocuklarını büyütme ve yetiştirme sürecinde geniş aile bireylerinden nasıl destek aldıklarının, sosyal bağların nasıl olduğunun ve akrabalık ilişkilerinin aile üzerindeki rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. 12-60 ay arasındaki 397 çocuğun anneleri ile yürütülen çalışmada, katılımcı annelerin %71.9'u çocuklarını yetiştirirken geniş aile bireylerinden destek aldıklarını belirtmişlerdir. Örneklem içerisindeki çalışan anneler grubunda yer alan katılımcılar %51.6 oranında geniş aile desteği olarak çocuklarının en az iki yaşına kadar büyükanneleri tarafından büyütüldüğünü ifade etmişlerdir.

Tunca (2022) yaptığı bir araştırmada büyükanne ve anne – babaların çocuk – torun yetiştirme yöntemlerini nesiller arası karşılaştırılmayı amaçlamıştır. Araştırmada nitel bir yöntem kullanılmış olup, fenomonolojik desen seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini 50-60 yaş aralığında bulunan, 14 büyükanne oluşturmuştur. Katılımcı büyükannelerin torun yaşları 1-6 yaş arasında farklılaşmaktadır. İçerik analiz yöntemi ile veriler incelenmiş ve elde edilen sonuçlarda büyükanne ve anne-babanın çocuk yetiştirme yöntemleri arasında hem benzerliklere hem de farklılıklara rastlanmıştır. İlgi, sevgi, hoşgörü gibi konularda benzerliklere rastlanırken, sınır koyma, ödül ve ceza gibi konularda farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen diğer sonuçlar arasında büyükanne ve anne-babanın çocuk yetiştirmede üstlendikleri disiplin yöntemlerinin ve değer öğretimlerinin benzer olduğu da bulunmuştur. Ayrıca büyükannelerin kendi çocuklarını yetiştirirken kullandıkları çocuk yetiştirme pratiklerini, torunlarını yetiştirirken kullandıkları sonucuna da ulaşılmıştır.

Alabay ve Ersal (2022)'ın yürüttükleri çalışmada büyükanneler tarafından yetiştirilen 3-6 yaş çocukların annelerinin ve büyükannelerinin, çocukların problem davranışlara verdikleri tepkilerin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Nitel yöntemlerden

fenomenolojinin kullanıldığı çalışmada örneklemi İstanbul'da bulunan 11 anne ile 11 büyükanne oluşturmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile örneklemden veriler toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre anneler, büyükannelere oranla çocuklarının problem içerikli eylemlerine daha çok sinirlenmektedirler. Büyükanneler ise torunlarına annelere göre daha fazla ılımlı tepkiler vermekte ve torunlarının istediklerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu sonuçlara göre çocukların problemli eylemlerine karşılık olarak büyükannelerin ve annelerin gösterdikleri tepkiler farklılaşmakta olduğu görülmüştür.

Can (2023) gerçekleştirdiği araştırmasında, okul öncesi dönem çocuklarının ve onların büyük ebeveynlerinin karşılıklı kurduğu dayanışmalarının içeriklerini, sebeplerini ve sonuçlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Buradan hareketle, büyük ebeveynlerinin evinde ikamet eden 17 çocuğun ebeveyni ve büyük ebeveynleri ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Büyük ebeveynler ile torunlar arasında gerçekleştirilen aktiviteler oyun oynama, eğitsel ve sanatsal faaliyetlerde bulunma ve ev dışında faaliyet gerçekleştirme olarak saptanmıştır. Büyük ebeveynler açısından kuşaklararası dayanışma konuları ise çeşitli beceri, kültürel değer, dil ve manevi aktarım olarak belirlenirken, torunlar açısından bu konular teknoloji bilgisi, çevreden öğrenilen yeni bilgiler ve dil aktarımı şeklinde belirlenmiştir.

2.4.2 Farklı Ülkelerde Yürütülen Çalışmalar

Villar et al., (2012) tarafından büyükannelik deneyimlerinin ortaya konulmasının amaçlandığı çalışmada 60 yaş ve üstü 24 büyükanne ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Büyükanneler, torun bakımı görevi üstlenmeyi ebeveynlik görevi parçası olarak görmekte ve büyükanne olmaya olumlu anlamlar yüklemişlerdir. Katılımcı büyükanneler büyükanneliğin zor bir rol olduğunu belirtseler de pişmanlık, rahatsızlık ve bakımı üstlenmek istememe gibi durumlardan söz etmemişlerdir. Bunun nedeni

olarak torunlarının öğrenmelerine ve gelişimlerini desteklemelerine yardımcı olduklarında duygusal yönden mutluluk hissettiklerini belirtmişlerdir.

Kivimäki (2017) gerçekleştirdiği araştırmasında büyükanne ve büyükbabaların kendi çocuklarının ve torunlarının hayatlarını desteklemede oynadıkları rolleri belirlemeyi hedeflemiştir. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı çalışmada büyük ebeveynler ile görüşme gerçekleştirilmiş ve görüşmeler araştırmacı tarafından hazırlanan anket ile desteklenmiştir. Büyük ebeveynlerin aileleri desteklemede maddi, manevi ve rehber olarak büyük bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ev işleri ve tadilat işleri konusunda aileye yardımda bulundukları saptanmıştır. Ayrıca büyük ebeveynlerin torunları ile oynayarak, dışarı aktiviteleri gerçekleştirerek, onlara bakım sağlayarak ve gerektiğinde aktivitelerine ulaşım desteği sağlayarak çocuklu ailelere işlevsel destek sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Du et al., (2019) tarafından yapılan araştırmadaki amaç, yedi yaşından küçük olan çocukların bakımında kreş, büyükanne ve büyükbaba desteğinin annelerin iş yaşamlarına devam etmesindeki etkisini ortaya koymaktır. Nicel yöntemin kullanıldığı çalışamaya 2473 şehirli anne katılmış ve veriler anket kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre kreşlerin ve büyük ebeveynlerin çocuk – torun bakımına destek sağlamasının annelerin iş gücüne katılımında önemli bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Bu etki, büyükanne ve büyükbaba desteği durumunda %38.43 olarak saptanırken, kreş desteği durumunda ise %24.29 olarak belirlenmiştir. Ayrıca ailelerin üç yaşından küçük çocuklarının büyükanne ve büyükbabaları ile büyümesine yoğun talep gösterdikleri sonucuna da ulaşılmıştır. Bunun temel nedeni olarak, bazı bölgelerdeki kreş hizmetlerinin pahalı olması belirtilmiştir.

Brunissen et al., (2020) torun büyütme sorumluluğunu alan büyük ebeveynlerin yaşadıkları zorlukları araştırmayı amaçladıkları bir çalışmada büyük ebeveynlere

çocuk eğitimi, disiplini, teknoloji ve sağlık inançları gibi konularda çevrimiçi anket uyguladılar. Elde edilen sonuçlara göre büyükanne ve büyükbabalar torunlarını yetiştirirken %56.5 oran ile en çok disiplin konusunda güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca büyük ebeveynlerin üçte biri torunlarının eğitimlerine ve aktivitelerine destek sağlamakta zorlandıklarını da ifade etmişler ve torunlarının eğitimlerine destek sağlamak için okul portallarını kontrol etmede güçlük çektiklerini belirtmişlerdir.

Luo et al., (2020) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada üç kuşak bir arada yaşayan çocukların sosyal uyumlarının büyük ebeveyn katılımı açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda büyük ebeveynleri ile yaşayan 300 okul öncesi dönem çocuğunun ebeveynlerinden veri toplanmıştır. Elde edilen sonuçlar büyük ebeveyn katılımının çocukların davranışlarındaki yaklaşma ve geri çekilme eğilimlerinden etkilendiği ve onların sosyal becerilerini olumlu yönde kolaylaştırdığı yönündedir. Ayrıca büyük ebeveyn katılımı ile ebeveynlerin ebeveynlik streslerinin azaltıldığı ve bu durumun çocukların sosyal becerilerine dolaylı yoldan olumlu bir etki yarattığı belirlenmiştir.

Sáenz-de-Jubera-Ocón et al., (2021) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada büyük ebeveynlerin torunları ile gerçekleştirdikleri etkinlikler ile bu etkinliklerin nerelerde gerçekleştiğini ve her iki kuşağa neler sağladığının araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada 357 büyükanne ile çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar arasında boş zamanları değerlendirmek için dışarıya yemek yemeye çıkma ve geleneksel festivallere katılım sağlama önemli faaliyetler olarak görülmüştür. Büyükanneler çocuğun sosyalleşmesine katkı sağlayan bu faaliyetleri ev, dernek ve belediye alanları gibi yerlerde gerçekleştirdiklerini söylemişlerdir. Büyükanneler torun bakımı sağladıklarında aile içi duygusal bağların güçlendiğini, yaratıcılıklarının

geliştiğini, kişisel gelişimlerinde de torunların rol oynadığını ifade etmişler ve bundan dolayı mutluluk hissettiklerini belirtmişlerdir.

McNallie & Gettings (2021) tarafından yapılan, büyük ebeveynlerin aileleri ile kurdukları iletişim biçimlerinin, büyükanne ve büyükbaba rollerine karşı beklentilerinin hem torunları hem de kendi çocuklarıyla kurdukları ilişkideki doyumun anlaşılmasının amaçlandığı bir başka çalışmada ise günümüzdeki büyük ebeveynlerin torunlarını yetiştirme sürecindeki aile iletişimlerinden yola çıkarak deneyimleri incelenmiştir. Araştırma nicel yöntem kullanılarak yapılmış ve araştırmanın örneklemini oluşturan 380 büyük ebeveyne anket uygulanarak veri toplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre büyükanne ve büyükbabalar aile koruyucusu olan, arabulucu nitelik taşıyan, ailenin kontrolünü sağlayan ve bakım sunan bir figür olarak onaylanmaktadırlar.

Bölüm 3

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenirlik, veri toplama süreci, araştırmada ele alınan etik ilkeler ve veri analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Araştırmada büyük ebeveyn, ebeveyn ve çocuk görüşleriyle, büyük ebeveyn ile torun etkileşimindeki yaşantıların, beklentilerin ve gereksinimlerin ayrıntılı olarak belirlenmesi amaçlandığı için nitel araştırma modelinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma modeli, katılımcıların araştırmadaki sorulara verdikleri yanıtları nasıl yorumladıklarını saptamada ve katılımcıların deneyimleri ile algılarını belirlemede kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Nitel araştırmalarda gözlem ve görüşme türleri nitel veri toplama tekniklerinin başında gelmektedir (Kuş, 2009). Bu araştırma kapsamında ise yarı yapılandırılmış nitel görüşme tekniğinden yararlanılarak, üç kuşak katılımcılarla ayrı zaman dilimlerinde olacak şekilde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanan bir araştırmacı, katılımcılara soracağı soruları veri toplama süreci öncesinde açık uçlu sorulardan oluşturarak hazırlar ve görüşme sürecinde görüşme kılavuzunu kullanarak katılımcılardan detaylı yanıtlar almaya çalışır (Böke, 2014). Ayrıca görüşmelerden elde edilen yüzeysel yanıtların arkasında yer alan anlamlı gerçekliği de açığa çıkarır. Görüşme tekniği, okuma yazma bilmeyen yetişkinler ve çocuklardan veri elde etmenin en ideal yollarından biri olarak

araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır (Karasar, 1999). Araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların yaş grubu ile büyük ebeveynlerin yaş grubu dikkate alındığında, katılımcıların okuma yazma bilmeme olasılıkları yüksek olduğundan dolayı görüşme tekniği bu araştırma için bir avantaj niteliği taşımaktadır.

Büyük ebeveynler ve torunlar, büyük ebeveyn ile torun etkileşiminin belirlenmesinde özne rol alan katılımcılar olarak görüşmelere dahil edilirken, ebeveynler bu etkileşimi doğrudan etkileyen ve ondan etkilenen katılımcılar olarak dahil edilmiştir. Böylece özne ve aracı rollerle kendi bağlamında yaşayarak deneyim edinmiş katılımcıların görüşlerinin araştırmanın amacına uygun biçimde ele alınması sağlanarak, araştırmada etnografya deseni kullanılmıştır. Etnografik araştırmalarda asıl kişiler ve onlarla bağı bulunan diğer kişilerle görüşmeler gerçekleştirilerek kişilerin somut ve soyut boyutlarını içeren rutin yaşantıları gündelik yaşamında anlaşılmaya çalışılır (Kartari, 2017). Etnografya deseninde yürütülen araştırmalardan elde edilen bilgilerin geniş açıklama içermesine, farklı veri toplama yöntemleri ile çeşitlendirilmesine ve kullanılan ifadelerin özgünlüğünün olduğu gibi aktarılarak korunmasına önem gösterilmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Gerçekleştirilen bu araştırmada da ortaya çıkan temalar detaylıca açıklanmış ve farklı katılımcılardan elde edilen çeşitli veriler belli amaçlar doğrultusunda tartışılmıştır. Katılımcıların Kıbrıs Türk ağzı ile ifade ettikleri yaşantılarına ket vurmamak ve anlamsal kayıplara yol açmamak sebebiyle, yazıya geçirilme işlemi anlatıların doğrudan yansıtılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında çoklu metot kullanılmıştır. Çoklu metot, araştırmada daha fazla veri elde etmeyi ve farklı bakış açılarıyla araştırmayı genişletmeyi sağlamaktadır. Böylece araştırmacının gerçekleştirdiği çalışmasında içeriği güçlü bulgular elde etmesine olanak tanır (Böke, 2014). Bu araştırma kapsamında da çoklu metotlardan

veri üçgenlemesi araştırma için uygun bulunarak büyük ebeveynler, ebeveynler ve çocukların yer aldığı üç kuşaklı çalışma grubu oluşturulmuştur. Veri üçgenlemesi, nitel araştırmaların doğruluğunu arttırarak, araştırılacak olgunun çoklu perspektiften ele alınmasına olanak sağlamaktadır (Işık ve Semerci, 2019).

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemi, 1. kuşak (büyük ebeveynler) ve 3. kuşak (çocuklar) katılımcılarda haftanın her günü etkileşim halinde olan, 1., 2. ve 3. kuşak katılımcılarda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti doğumlu olan ve K.K.T.C. vatandaşlığı bulunan, daimî olarak orada ikamet eden ve aynı soydan gelen 40 büyük ebeveynden, 40 ebeveynden ve 4-6 yaş aralığındaki 40 çocuktan oluşmaktadır.

Araştırmanın örneklemi, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Amaçlı örnekleme, nitel araştırmalarda kullanılan bir örnekleme yöntemi olup, araştırmanın sorularına amaca uygun yanıt verebilecek ve derinlemesine anlam çıkarmayı sağlayacak durumları belirleyip seçmektir (Patton, 2014). Araştırmaya dahil edilecek olan kişiler, gönüllü olarak araştırma probleminin aydınlatılmasına yönelik açıklamalarda bulunmuşlardır.

Araştırmanın çalışma grubu ise araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden, 1. kuşak (büyük ebeveynler) ve 3. kuşak (çocuklar) katılımcılarda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti doğumlu ve haftanın en az 1 günü etkileşim halinde olan, 1., 2. ve 3. kuşak katılımcılarda K.K.T.C. vatandaşlığı bulunan, daimî olarak orada ikamet eden ve aynı soydan gelen 40 büyük ebeveynden, 40 ebeveynden ve 4-6 yaş aralığındaki 40 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmada çalışma grubuna dahil edilen toplam katılımcı sayısı 120'dir.

Araştırma verilerinin elde edildiği çalışma grubunda yer alan katılımcılar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Lefkoşa, Gazimağusa, İskele ve Girne ilçelerindeki şehir merkezi ve köylerinde ikamet etmektedirler.

Çalışma grubundaki 40 büyük ebeveynin demografik bilgilerine Tablo 1'de, 40 ebeveynin demografik bilgilerine Tablo 2'de, 40 çocuğun demografik bilgilerine Tablo 3'te, katılımcı büyük ebeveynler ile katılımcı çocukların etkileşimlerine dair bilgilerine ise Tablo 4'te sayısal ve yüzdelik değerlerle yer verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcı Büyük Ebeveynlerin Demografik Bilgilerinin Dağılımı

Kategori	**n**	**%**
Büyük Ebeveynin Akrabalık Durumu		
Annenin Annesi	18	45.0
Babanın Annesi	14	35.0
Annenin Babası	5	12,5
Babanın Babası	3	7,5
Büyük Ebeveynin Yaş Aralığı		
50-60 Yaş	12	30.0
61-70 Yaş	22	55.0
71-80 Yaş	6	15.0
Büyük Ebeveynin Sağlık Durumu		
Mükemmel	5	12,5
Çok İyi	8	20.0
İyi	20	50.0
Orta	7	17,5
Büyük Ebeveynin Medeni Durumu		
Evli, Eşi ile Birlikte Yaşıyor	25	62,5
Evli, Eşinden Ayrı Yaşıyor	1	2,5
Boşanmış	2	5.0
Eşi Vefat Etmiş	12	30.0
Büyük Ebeveynin Eğitim Durumu		
Herhangi Bir Okula Gitmedi	2	5.0

İlkokul Mezunu	18	45.0
Ortaokul Mezunu	8	20.0
Lise Mezunu	7	17,5
Üniversite Mezunu	5	12,5
Büyük Ebeveynin Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	35	87,5
Yarım Gün Çalışıyor	1	2,5
Tam Gün Çalışıyor	4	10.0
Büyük Ebeveynin Gelir Düzeyi		
Herhangi Bir Geliri Yok	7	17,5
Düşük	2	5.0
Orta	25	62,5
Yüksek	6	15.0.
Büyük Ebeveynin Yaşadığı Yer		
Kendi Evinde	38	95.0
Ebeveynin Evinde	2	5.0
Büyük Ebeveynin Sahip Olduğu Torun Sayısı		
Tek Torun	4	10.0
2-4 Torun	23	57,5
5 ve Üstü Torun	13	32,5

Tablo 1'de büyük ebeveynlerin çocuklara göre akrabalık durumları; 17 katılımcı için annenin annesi, 14 katılımcı için annenin babası, 5 katılımcı için babanın annesi, 3 katılımcı için ise babanın babası olarak dağılım göstermektedir. Görüşme yapılan 12 katılımcının 50-60, 21 katılımcının 61-70, 6 katılımcının ise 71-80 yaş aralıklarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Büyük ebeveynlerden 5'i mükemmel, 7'si çok iyi, 20'si iyi ve 7'si orta olarak sağlık durumlarını belirtmişlerdir. Katılımcıların 25'i evli olup eşleri ile yaşarken, 1'i evli ve eşinden ayrı yaşamaktadır. 2'si eşlerinden boşanmış olup, 11'i eşlerinin vefat ettiklerine dair bilgi vermiştir. 2 katılımcı hiç okula gitmediğini belirtirken, 17 katılımcı ilkokul, 8 katılımcı ortaokul, 7 katılımcı lise, 5

katılımcı ise üniversite mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Herhangi bir işte çalışmayan katılımcı sayısı 34, yarım gün çalışan katılımcı sayısı 1, tam gün çalışan katılımcı sayısı ise 4'tür. Gelir durumundaki dağılım incelendiğinde, 7 büyük ebeveynin gelir sahibi olmadığı, 2'sinin düşük, 24'ünün orta, 6'sının ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 37 büyük ebeveyn kendi evlerini, 2 büyük ebeveyn ise ebeveynlerinin evlerini ikamet ettikleri yer olarak açıklamışlardır. Torun sayılarını ise, 4 katılımcı tek torun, 22 katılımcı 2-4 arası torun, 13 katılımcı ise 5 ve üstü torun olarak belirtmişlerdir.

Tablo 2: Katılımcı Ebeveynlerin Demografik Bilgilerinin Dağılımı

Kategori	**n**	**%**
Ebeveynin Cinsiyeti		
Kadın	34	85.0
Erkek	6	15.0
Ebeveynin Yaş Aralığı		
26-33 Yaş	12	30.0
34-41 Yaş	24	60.0
42-49 Yaş	4	10.0
Ebeveynin Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	9	22,5
Yarım Gün Çalışıyor	6	15.0
Tam Gün Çalışıyor	25	62,5
Ebeveynin Yaşadığı Yer		
Kendi Evinde	37	92,5
Kendi Anne-Babasının Evinde	2	5.0
Eşinin Anne-Babasının Evinde	1	2,5
Ebeveynin Eğitim Durumu		
İlkokul Mezunu	2	5.0
Ortaokul Mezunu	2	5.0
Lise Mezunu	9	22,5

Üniversite Mezunu	19	47,5
Yüksek Lisans ve/veya Doktora Mezunu	8	20.0
Ebeveynin Gelir Düzeyi		
Herhangi Bir Geliri Yok	2	5.0
Düşük	1	2,5
Orta	31	77,5
Yüksek	6	15.0
Ebeveynin Medeni Durumu		
Evli, Eşi ile Birlikte Yaşıyor	37	92,5
Evli, Eşinden Ayrı Yaşıyor	1	2,5
Boşanmış	1	2,5
Eşi Vefat Etmiş	1	2,5

Tablo 2' de katılımcı ebeveynlerden 33'ünün cinsiyeti kadın, 6'sının cinsiyeti ise erkek olarak görülmektedir. Görüşme yapılan 12 katılımcının 26-33, 24 katılımcının 34-41, 3 katılımcının ise 42-49 yaş aralıklarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Herhangi bir işte çalışmayan katılımcı sayısı 9, yarım gün çalışan katılımcı sayısı 6, tam gün çalışan katılımcı sayısı ise 24'tür. 36 ebeveyn kendi evlerini, 2 ebeveyn ise kendi ebeveynlerinin evlerini, 1 ebeveyn ise eşinin ebeveynlerinin evini ikamet ettikleri yer olarak açıklamışlardır. 2 katılımcı ilkokul, 2 katılımcı ortaokul, 9 katılımcı lise, 19 katılımcı üniversite, 7 katılımcı ise yüksek lisans ve/veya doktora mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Gelir durumundaki dağılım incelendiğinde, 2 ebeveynin gelir sahibi olmadığı, 1'inin düşük, 31'inin orta, 5'inin ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların 36'sı evli olup eşleri ile yaşarken, 1'i evli ve eşinden ayrı yaşamaktadır. 1'i eşinden boşanmış olup, 1'i eşinin vefat ettiğine dair bilgi vermiştir.

Tablo 3: Katılımcı Çocukların Demografik Bilgilerinin Dağılımı

Kategori	n	%
Çocuğun Yaşı		
4 Yaş	15	37,5
5 Yaş	18	45.0
6 Yaş	7	17,5
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	20	50.0
Erkek	20	50.0
Çocuğun Okula Devam Durumu		
Tam Gün	16	40.0
Yarım Gün	24	60.0

Tablo 3'de katılımcı çocukların 15'i 4 yaş, 17'si 5 yaş ve 7'si 6 yaş olarak dağılım göstermiştir. 20'sinin cinsiyeti kız, 19'unun cinsiyeti ise erkek olarak belirtilmiştir. Çocuğun okula devam durumundaki dağılım ise, 15 katılımcının tam gün okula devam ettiği, 24 katılımcının ise yarım gün devam ettiği yönündedir.

Tablo 4: Katılımcı Büyük Ebeveynlerin ve Katılımcı Çocukların Etkileşimine Dair Bilgilerinin Dağılımı

Kategori	n	%
Coğrafi Yakınlık		
Yakın (Aynı Mahalle)	25	62,5
Orta Derecede Uzak (Aynı Şehir)	12	30.0
Uzak (Farklı Şehir)	3	7,5
Görüşme Sıklığı		
Her Gün	29	72,5
Haftanın Belirli Günleri	11	27,5
Görüşme Ortamı (Genellikle)		
Çocuğun Yaşadığı Ev	13	32,5
Büyük Ebeveynin Yaşadığı Ev	27	67,5

Tablo 4 incelendiğinde, büyük ebeveynler ile çocukların coğrafi yakınlık oranları 25 katılımcı ailede yakın, 11 katılımcı ailede orta derece uzak ve 3 katılımcı ailede ise uzak olarak gösterilmiştir. 28 büyük ebeveyn ve torun her gün görüşebildiklerini belirtirlerken, 11 büyük ebeveyn ve torun haftanın belirli günleri görüştüklerini belirtmişlerdir. 13 katılımcı ailede görüşme ortamı çocuğun yaşadığı yer olarak saptanmışken, 26 katılımcı ailede büyük ebeveynin yaşadığı ev olarak saptanmıştır.

Çalışma grubundaki 40 büyük ebeveynin demografik bilgilerine Ek 12'de, 40 ebeveynin demografik bilgilerine Ek 13'te, 40 çocuğun demografik bilgilerine Ek 14'te, büyük ebeveynler ile çocukların etkileşimine dair bilgilere ise Ek 15'de yer verilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, Demografik Aile Bilgi Formu, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Büyük Ebeveyn Görüşme Formu, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Ebeveyn Görüşme Formu, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Çocuk Görüşme Formu ve Büyük Ebeveynim ile Ben Temalı Resim Çizme Etkinliği aracılığı ile elde edilmiştir.

Veri Toplama Aracı 1: Demografik Aile Bilgi Formu

Demografik Aile Bilgi Formu, büyük ebeveynlerin, ebeveynlerin ve çocukların kişisel özelliklerine, yaşantılarına ve etkileşimlerine dair bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu form, araştırmaya katılmayı kabul eden ebeveynler tarafından, görüşme öncesinde, üç kuşak hakkındaki bilgileri yansıtacak şekilde doldurulmuş ve araştırmacıya teslim edilmiştir. Demografik Aile Bilgi Formu ebeveynler için açıklayıcı bilgileri içeren yönergeden ve 4 bölümden oluşmaktadır. "Büyük Ebeveyn ile İlgili Bilgiler" bölümünde görüşme yapılacak olan büyük ebeveyn hakkında, "Ebeveyn ile İlgili Bilgiler" bölümünde görüşme yapılacak

olan ebeveynler hakkında, "Çocuk/Torun ile İlgili Bilgiler" bölümünde görüşme yapılacak olan çocuklar hakkında ve "Çocuk/Torun ve Büyük Ebeveyn Etkileşimi ile İlgili Bilgiler" bölümünde ise görüşme yapılacak olan büyük ebeveynler ile çocukların birlikteliğini içeren bilgiler elde edilmesi amaçlanmıştır.

Birinci bölümün içeriğinde büyük ebeveynin akrabalık durumu, yaş aralığı, sağlık durumu, medeni durumu, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir düzeyi, yaşadığı yer ve torun sayısı ile ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümünde ebeveynlerin cinsiyeti, yaş aralığı, çalışma durumu, yaşadığı yer, eğitim durumu, gelir düzeyi ve medeni durumunu içeren sorular yer alırken, üçüncü bölümünde çocukların yaşı, cinsiyeti ve okula devam durumunu içeren sorular bulunmaktadır. Formun sonunda yer alan dördüncü bölümde ise büyük ebeveyn ve torunun coğrafi yakınlık durumları, görüşme sıklıkları ve görüşülen ortam ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Form Ek 7'de sunulmuştur.

Veri Toplama Aracı 2: Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Büyük Ebeveyn Görüşme Formu

Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Büyük Ebeveyn Görüşme Formu, büyük ebeveyn ile torun etkileşimini büyükanne ve büyükbabaların bakış açısı ile anlamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış ve 6 uzman görüşü ile düzenlenmiştir. Bu form, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Ebeveyn Görüşme Formu ile aynı alt problemlere yanıt verecek şekilde eş zamanlı olarak, benzer soru içerikleriyle oluşturulmuştur. Formun son halinde, 12 adet soru bulunmaktadır. Bu sorular sırası ile şu şekildedir:

1. Size göre büyükannelik nedir, bu toplumda büyükanne olmak nasıl açıklanabilir?

2. Size göre büyükbabalık nedir, bu toplumda büyükbaba olmak nasıl açıklanabilir?

3. Size göre büyükannelerin torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?

4. Size göre büyükbabaların torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?

5. Sizce sizin varlığınız çocuklarınızın çocuk yetiştirmelerini nasıl etkilemektedir? Deneyimlerinizden yola çıkarak örnekler verebilir misiniz?

6. Torununuz ile zaman geçirirken güçlük yaşadığınız durumlar oluyor mu, bu güçlükler nelerdir?

7. Torununuz ile zaman geçirirken bir güçlük yaşanması durumunda nasıl çözümler buluyorsunuz? Kimden, kimlerden destek alıyorsunuz?

8. Torununuz ile zaman geçirirken neler yaparsınız? Bana bir gününüzü anlatabilir misiniz?

9. Torununuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını desteklemek için büyük ebeveyn olarak torununuza hangi değerleri kazandırmayı önemli görüyorsunuz? Bahsettiğiniz değerleri kazandırmak için neler yapıyorsunuz?

10. Torununuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını desteklemek için bir büyük ebeveyn olarak torununuza hangi becerileri kazandırmayı önemli görüyorsunuz? Bahsettiğiniz becerileri kazandırmak için neler yapıyorsunuz?

11. Sizce torununuz ile olan etkileşiminizi güçlendirmek için ne tür desteklere ihtiyaç duyuyorsunuz? İhtiyaç duymuyorsanız lütfen nedenini belirtiniz.

12. Torununuzun yaşadığı çocukluk ya da geleceği ile ilgili endişe duyuyor musunuz, neden? Görüşme formu Ek 8'de sunulmuştur.

Veri Toplama Aracı 3: Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Ebeveyn Görüşme Formu

Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Büyük Ebeveyn Görüşme Formu, büyük ebeveyn ile torun etkileşimini anne ve babaların bakış açısı ile anlamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış ve 6 uzman görüşü ile revize edilmiştir. Bu form, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Büyük Ebeveyn Görüşme

Formu ile aynı alt problemlere yanıt verecek şekilde eş zamanlı olarak, benzer soru içerikleriyle oluşturulmuştur. Formun son halinde, 12 adet soru bulunmaktadır. Bu sorular sırası ile şu şekildedir:

1. Size göre büyükannelik nedir, annenizi ya da kayınvalidenizi düşündüğünüzde bu toplumda büyükanne olmak nasıl açıklanabilir?

2. Size göre büyükbabalık nedir, babanızı ya da kayınbabanızı düşündüğünüzde bu toplumda büyükbaba olmak nasıl açıklanabilir?

3. Size göre büyükannelerin torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?

4. Size göre büyükbabaların torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?

5. Sizce anne ve babanızın varlığı sizin çocuklarınızı yetiştirmenizi nasıl etkilemektedir? Deneyimlerinizden yola çıkarak örnekler verebilir misiniz?

6. Anne ve babanız çocuğunuz ile zaman geçirirken güçlük yaşadıkları durumlar oluyor mu, bu güçlükler nelerdir?

7. Anne ve babanız çocuğunuz ile zaman geçirirken bir güçlük yaşanması durumunda nasıl çözümler buluyorlar? Kimden, kimlerden destek almayı tercih ediyorlar?

8. Anne ve babanız çocuğunuz ile zaman geçirirken neler yaparlar? Bana bir günlerini anlatabilir misiniz?

9. Çocuğunuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını desteklemek için bir ebeveyn olarak; anne ve babanızın çocuklarınıza hangi değerleri kazandırmalarını önemli görüyorsunuz? Bahsettiğiniz değerleri kazandırmak için neler yapıyorlar?

10. Çocuğunuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını desteklemek için bir ebeveyn olarak; anne ve babanızın çocuklarınıza hangi becerileri kazandırmalarını önemli görüyorsunuz? Bahsettiğiniz becerileri kazandırmak için neler yapıyorlar?

11. Sizce anne ve babanız çocuğunuz ile olan etkileşimini güçlendirmek için ne tür desteklere ihtiyaç duyuyorlar? Desteğe ihtiyaç duymadıklarını düşünüyorsanız lütfen nedenini belirtiniz.

12. Anne ve babanız çocuğunuzun yaşadığı çocukluk ya da geleceği ile ilgili endişe duyuyor mu, neden? Görüşme formu Ek 9'da sunulmuştur.

Veri Toplama Aracı 4: Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Çocuk Görüşme Formu

Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Çocuk Görüşme Formu, büyük ebeveyn ile torun etkileşimini çocukların bakış açısı ile anlamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış ve 6 uzman görüşü ile revize edilmiştir. Bu form diğer formlardan ayrıştırılarak, araştırmaya katılacak olan çocukların yaş grubu dikkate alınarak hazırlanmıştır. Formun son halinde, 9 adet soru bulunmaktadır. Bu sorular sırası ile şu şekildedir:

1. Sence büyükanne olmak ne demektir?

2. Sence büyükbaba olmak ne demektir?

3. Sence büyükanneler çocuklar için neler yapmalıdır?

4. Sence büyükbabalar çocuklar için neler yapmalıdır?

5. Büyükanne ve büyükbabanla birlikteyken kendini nasıl hissediyorsun? Sence onlar kendisini nasıl hissediyorlar?

6. Büyükanne ve büyükbabanla birlikteyken neler yapıyorsunuz?

7. Büyükanne ve büyükbaban sana neler öğretiyor?

8. Bir dilek perisi gelse ve sana gerçekleşecek üç dilek tutma şansı vereceğini söylese, büyükannenle ilgili hangi dilekleri tutardın?

9. Bir dilek perisi gelse ve sana gerçekleşecek üç dilek tutma şansı vereceğini söylese, büyükbabanla ilgili hangi dilekleri tutardın? Görüşme formu Ek 10'da sunulmuştur.

Veri Toplama Aracı 5: Büyük Ebeveynlerim ile Ben Temalı Resim Çizme Etkinliği

Büyük ebeveyn ile torun etkileşiminin 4-6 yaş grubundaki çocukların iç dünyalarında nasıl yer aldığını somutlaştırmak amacıyla, çocuklardan büyük ebeveynleri ile birlikteyken geçirdikleri zamanı yansıtan "Büyük Ebeveynlerim ile Ben" temalı düşüncelerini araştırmacı tarafından temin edilen A3 boyutundaki bir resim defteri yaprağına resmederek aktarmaları sonrasında ise çizimlerini anlatmaları istenmiştir. Buradan elde edilen verilerde amaç bir resim analizi yapmak değil, çocukların araştırmacıya ve görüşme sürecine ısınması sağlayarak buz kırıcı bir etkinlik gerçekleştirmek ve çocukların görüşme sorularına verdikleri yanıtları destekleyici bir veri olarak araştırmayı zenginleştirmektir. Etkinlik için çocuklara verilen yönerge şu şekildedir:

"Büyükanne ve büyükbabanla ilgili benimle konuşma yapmayı kabul ettiğin için teşekkür ederim. Şimdi senden büyükanne ve büyükbabanla birlikte olduğun zamanları hatırlamanı istiyorum. Dilersen gözlerini kapatarak hayal edebilirsin. Hayalinde, büyükanne ve büyükbabanla buluştuğunuzda neler yaptığınızı ve nasıl hissettiğini düşünmeni istiyorum. Eğer hatırladıysan gözlerini açabilirsin. Ben sana büyük bir kâğıt ve boya kalemleri hazırladım. Bunları sana veriyorum ve senden bu kâğıda büyükanne ve büyükbabanla birlikteyken neler yaptığınızı çizmeni istiyorum. Kendini hazır hissettiğinde başlayabilirsin."

Çocukların resim çizme işlemleri bittikten sonra çocuklara iki soru sorularak çizimleri ile anlatmak istedikleri düşüncelerin açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Bu sorular görüşme sürecinde yer alan iki soru ile aynıdır. Sorulan bu sorular, görüşmenin başlangıcı niteliğinde olup çocuklarla yapılacak olan görüşmeye geçişi sağlamaktadır. Çocuklara, görüşme sorularına verdikleri yanıtlarla ilişkili olarak görüşme süreci

boyunca resimlerine ekleme ve çıkarma yapma özgürlüğü tanınmıştır. Böylece süreçte gerçekleştirilen görüşme ve resim verileri bütünlük sağlamıştır. Sorular şu şekildedir. *1. Büyükanne ve büyükbabanla birlikteyken neler yapıyorsunuz? Bana çizdiğin resmi anlatabilir misin?*

2. Büyükanne ve büyükbabanla birlikteyken kendini nasıl hissediyorsun? Sence onlar kendisini nasıl hissediyorlar? Resim çizme etkinliği Ek 11'te sunulmuştur.

3.4 Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada kullanılan görüşme formları, okul öncesi eğitim, aile sosyolojisi, sosyal ve beşerî bilimler, rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanları gibi farklı disiplinlerde araştırma konusuyla ilgili çalışmaları bulunan 6 hakeme gönderilmiş ve değerlendirme sonucu olumlu bulunmuştur. Araştırma konusu ile ilgili daha önce benzer saha çalışmaları gerçekleştiren hakemlerden görüş ve önerilerin yanı sıra, veri toplama süreci ile ilgili uygulamaya dönük ipuçları ve deneyimsel bilgileri içeren görüşler de alınmıştır. Böylece görüşme formlarının uygulanabilirliği güçlendirilmiş, kapsam geçerliliği sağlanmış ve veri analizi aşamasında oluşabilecek bazı karışıklıkların önüne geçilmiştir.

Görüşme formları hakemlerin görüş ve önerilerini içeren dönütleri doğrultusunda düzenlenerek, görüşme öncesinde yeniden şekillendirilmiştir. Hakem 5'in dönütleri doğrultusunda Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Büyük Ebeveyn Görüşme Formunda yer alan "Büyükannelik nedir, büyükanne olmayı nasıl tanımlarsınız?" ve "Büyükbabalık nedir, büyükbaba olmayı nasıl tanımlarsınız?" soruları resmi bir ifade içerdiğinden ve tek tanımlı bir yanıt ile sınırlı olabileceğinden dolayı "Size göre büyükannelik nedir, bu toplumda büyükanne olmak nasıl açıklanabilir? ve "Size göre büyükbabalık nedir, bu toplumda büyükbaba olmak nasıl açıklanabilir?" olarak düzenlenmiştir. Hakem 1, 2, 3 ve 5'in görüşleri doğrultusunda Büyük Ebeveyn ile

Torun Etkileşimine Dair Ebeveyn Görüşme Formunda yer alan "Ne gibi aktiviteler gerçekleştiriyorlar" sorusundaki "aktivite" kavramı akademik yönlendirme içerdiğinden "Anne ve babanız çocuğunuz ile zaman geçirirken neler yapıyorlar, bana bir günlerini anlatabilir misiniz? şeklinde değiştirilmiştir. Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimine Dair Çocuk Görüşme Formunda yer verilen "Aniden bir peri ortaya çıksa ve sana büyükanne ve büyükbabanla ilgili gerçekleşecek üç dilek tutma şansı vereceğini söylese, büyükanne ve büyükbabanla ilgili hangi dilekleri tutardın?" sorusu ise hakem 2'den alınan görüşler sonucu değiştirilmiştir. Değiştirilen soru; "Dilek perisi gelse ve sana gerçekleşecek üç dilek tutma şansı vereceğini söylese büyükannenle ilgili, hangi dilekleri tutardın?" ve "Dilek perisi gelse ve sana gerçekleşecek üç dilek tutma şansı vereceğini söylese büyükbabanla ilgili, hangi dilekleri tutardın?" şeklinde iki soru haline getirilmiştir.

İfade ve içerik düzeltmelerinin yanı sıra araştırma ile ilgili hakem 3 "Gayet güzel ve ayrıntılı düşünülmüş orijinalliği yüksek bir çalışma.", hakem 4 "… hazırlanan görüşme formlarının tümü konuya uygun ve yeterli şekilde ele alınmaktadır." dönütlerinde bulunurlarken, hakem 5 "Görüşmelerin başlamasından önce güvenin kazanılması ve rahat bir ortamın sunulması oldukça önemli olup, çalışmanın sonuçlarını doğrudan etkileyecektir. Bu bakımdan gün içinde yalnızca bir görüşmenin yapılması, kişilerin daha bilgili/yetkili bir merci tarafından sorgulanıyormuş gibi hissetmemelerinin sağlanmasına dikkat edilmelidir." önerisinde bulunmuştur.

Görüşme formlarının pilot ve asli uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi amacıyla, Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (BAYEK) (Ek 1) gerekli olan izin, veri toplama süreci öncesinde alınmıştır. Pilot uygulama 3 büyük ebeveyn, 3 ebeveyn ve 3 çocuk/torun ile gerçekleştirilmiş olup, soruların anlaşılabilirlik ve uygulanabilirlik durumları test edilmiştir.

Araştırmanın veri toplama süreci araştırma öncesinde katılımcılarla planlanan takvime uygun olarak gerçekleştirilmiş ve tüm görüşme süreci onayların alınmasıyla birlikte kayıt altına alınmıştır. Böylece olası veri kaybı yaşanmasının önüne geçilerek araştırmanın güvenirliği sağlanmıştır.

Görüşme sonrasında elde edilen tüm görüşme kaydı sonuçları çalışmanın geçerlik ve güvenirliğinin sağlanması amacıyla araştırmayı gerçekleştiren araştırmacı, 1 okul öncesi eğitim uzmanı ve 1 öğretim üyesi ile değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda, katılımcıların yanıtlarına uygun temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Yapılan kodlamaların güvenilirlik hesaplamasında Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü (Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) kullanılmış ve güvenirlik .82 olarak saptanmıştır.

3.5 Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri Ocak 2023-Nisan 2023 tarihleri arasında geçen sürede Lefkoşa, Gazimağusa, İskele ve Girne ilçelerinin şehir merkezi ve köylerinden toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunun oluşturulabilmesi için K.K.T.C.'nin çeşitli ilçelerindeki okul öncesi eğitim kurumlarına başvurulmuş ve amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenen hedef kitle özellikleri öğretmenlerle paylaşılmıştır. Ayrıca ilçelerin köylerindeki okul öncesi eğitim kurumlarının yanı sıra, muhtar, esnaf ve köy sakinleri ile de irtibata geçilmiş ve hedef kitlenin özellikleri doğrultusunda katılımcılara ulaşma konusunda destek talep edilmiştir. Ulaşılan aile üyelerinden birine araştırmanın içeriği hakkında kısaca sözlü bilgilendirme yapılmış ve araştırma ile ilgilenip daha detaylı bilgi almak ve görüşme gerçekleştirmek isteyen katılımcılara Görüşme Talep Planı ile İlgili Aile İletişim ve Ulaşım Bilgi Formu (Ek 2) verilmiştir. Bu form, üç kuşak aile üyelerine sistemli bir şekilde ulaşılabilmesi ve araştırmacı

tarafından takibinin sağlanabilmesi için gerekli olup, kişisel bilgileri içerdiği için gizlilik esasları doğrultusunda görüşme sonrası imha edilmiştir.

Ailelerin talepleri üzerine planlanan gün, saat ve ortamda üç kuşak ile ayrı ayrı buluşarak yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin yapıldığı mekanlar genellikle görüşme ortamının oluşturulmasında uygun özellikler taşıyan parklar, büyük ebeveynlerin evi, ebeveynlerin ve çocukların evi olarak belirlenmiştir. Büyük ebeveynler için "Büyük Ebeveyne Yönelik Bilgilendirilmiş Onam Formu" (Ek 3), çocuklar için "Çocuğa Yönelik Çocuk Katılım Bilgisi ve Onam Formu" (Ek 6), ebeveynler için "Ebeveyne Yönelik Bilgilendirilmiş Onam Formu" (Ek 4) ve çocuklarının katılımını onaylamaları için "Ebeveyne Yönelik Çocuk Katılım Bilgisi ve Onam Formu" (Ek 5) görüşme süreci öncesinde katılımcılara verilerek araştırma içeriği hakkında detaylı bilgi edinmeleri sağlanmıştır. Ayrıca formlar aracılığı ile büyük ebeveynler ve ebeveynler imza karşılığında, çocuklar ise belirtilen daireyi sözel yönergeler doğrultusunda yeşile boyayarak çalışmaya gönüllü katıldıklarını belirtmişlerdir.

Görüşme sürecine başlamadan önce katılımcılara büyük ebeveyn hitaplarından hangilerini kullandıkları sorulmuştur. Görüşme, büyükanne/nene ve büyükbaba/dede hitaplarından hangilerini tercih ettiklerine göre formdaki sorulara uyarlanarak gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler ortalama 30 dakika, resim çizme etkinliği ise ortalama 15 dakika sürmüştür ve görüşme süreci kabul edenler için sesli olarak kayıt altına alınmıştır. Büyük ebeveynlerin evlerinde gerçekleştirilen görüşme sürecinde, araştırmacı tarafından büyük ebeveyn ile torun etkileşimini yansıtan çeşitli unsurlar dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda büyük ebeveynlerin sözlü onayları alınarak ev içi/ev dışı ortamların ve görüşmenin hemen öncesinde gerçekleştirdiklerini ifade ettikleri

faaliyetlerin fotoğrafları çekilmiştir. Araştırmacı görüşme öncesinde ve sonrasında elde edilen her türlü bilginin bilimsel amaçlar doğrultusunda kimlik belirtici bir unsur taşımadan kullanılacağını ve kayıt altına alınan görüşmenin araştırmacı tarafından gizliliğinin sağlanacağını katılımcılara açıklamıştır. Görüşme süreci sonrasında ise katılımcılara araştırmada gönüllü olarak yer aldıkları ve bilime sağladıkları katkı için teşekkür edilmiştir.

Araştırma sonrasında araştırmacı, her üç kuşak katılımcı aile için bir araştırma günlüğü tutmuştur. Araştırma günlükleri, katılımcıların araştırma konusuna karşı olan yaklaşımlarını, görüşmenin kabul edilmesiyle birlikte ev ortamında gözlemlenen büyük ebeveyn ile torun etkileşimlerini, görüşme sorularına verdikleri tepkilerini, görüşme sonrasında katılımcılar ile gerçekleştirilen sohbet detaylarını ve araştırmacının süreç boyunca dikkatini çekmiş olan durumları içermektedir. Araştırma günlükleri aynı soydan gelen üç kuşakla, ayrı zaman dilimlerinde gerçekleştirilen görüşmelerin, araştırmacı tarafından daha bütüncül ve net bir şekilde anlaşılması için kullanılmıştır.

3.6 Araştırmanın Etik Prosedürü

Araştırmalar için belirlenmiş etik ilkeler, insanların katılımının söz konusu olduğu durumlarda etik davranışların yerine getirilmesine karşı araştırmacıların sorumluluk üstlenerek hareket etmesini sağlamaktadır (Yanar, 2023). Bu araştırma katılımcıların ve araştırmacının her türlü etik haklarını dikkate alarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında baz alınan temel etik ilkelerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir (Tanrıöğen, 2009):

Gerekli İzinlerin Alınması ve Gönüllülük: Veri toplama sürecine başlamadan önce, Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (BAYEK) gerekli etik izinler alınmıştır. Katılımcı üç kuşakla gerçekleştirilecek görüşmeler için

ayrı ayrı bilgilendirilmiş onam formları hazırlanmıştır. Ayrıca çocukların katılımının ebeveynler tarafından onaylanması için ayrı bir bilgilendirilmiş onam formu oluşturulmuştur. Ek 3, Ek 4, Ek 5, ve Ek 6'da belirtilen formlar aracılığı ile katılımcılara araştırma içeriğiyle ilgili gerekli bilgilendirmeler görüşme öncesinde yazılı ve sözlü olarak yapılmıştır. Gönüllülük ilkesi uyarınca araştırmaya katılımın sağlanmış olmasının, geri çekilme hakkı için engel teşkil etmediği bilgisi tüm katılımcılara açıklanmıştır.

Doğruluk: Araştırma sürecindeki veri toplama, analiz etme ve raporlama gibi eylemler bilimsel yanıltmaya mahal vermeden doğruluk ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Dürüstlük: Katılımcılarla planlanan görüşme saatlerine, ortamına sadık kalınması ve dürüst davranılması için araştırmacı tarafından Ek 2'de sunulan "Görüşme Talep Planı ile İlgili Aile İletişim ve Ulaşım Bilgi Formu" hazırlanarak süreç titizlikle ilerletilmiştir. Ayrıca katılımcılara araştırma süreci ile ilgili bilgi verilirken dürüst davranılmıştır.

Objektiflik: Katılımcıların ifadelerinin yansıtılmasında, analiz ve raporlama süreçlerinin gerçekleştirilmesinde tarafsız davranılmış ve objektif olunmuştur. Aldatmaca, kişisel yanlılık ve ön yargılardan kaçınılmıştır.

Dikkat: Araştırmacı, araştırmanın başlangıcından yayımına kadar olan tüm süreçte hatadan kaçınmak ve ihmalde bulunmamak için dikkatli ve özenli davranmıştır. Görüşmelerde alınan kayıtlarda ve katılımcı çocuklar tarafından çizilen resimlerin korunmasında oluşabilecek hatalar için önlemler alınmıştır.

Açıklık: Araştırmada, eleştirilere ve farklı düşüncelere açık olunmuştur. Araştırma katılımcılara ve okuyuculara net, anlaşılır ve açık bir şekilde yansıtılmıştır.

Fikri Mülkiyet: Yayınlanmamış ve erişime kapalı kaynaklar izinsiz kullanılmamış, araştırmaya katkı sağlayan her bir kaynak için uygun atıflarda bulunulmuştur.

Gizlilik: Katılımcıların kişisel bilgileri araştırmacı tarafından gizlilik ilkesi uyarınca saklanmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, araştırmacının oluşturduğu uygun kodlarla bilimsellik çerçevesinde araştırmaya yansıtılmıştır.

Saygı ve Ayrımcılık Yapmama: Araştırma sürecinde iletişimde olunan tüm bireylere saygılı davranılmış, herhangi bir faktör nedeniyle ayrımcılık yapılmamıştır.

3.7 Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde toplanan ve ses kayıt cihazına kaydedilen sözlü veriler deşifre edilerek yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirme süreci önce aynı soydan gelen katılımcı aile üyelerinin tek bir belgede toplanması şeklinde yapılırken, daha sonra her bir soruya verilen yanıtlar alt alta olacak şekilde ayrıca belgelenmiştir. Deşifre işlemi araştırma süresince elde edilen tüm verilerin odaklı ve yoğun bir uğraş ile katılımcıların görüşlerinin olduğu gibi metne dönüştürülmesi anlamına gelmektedir (Merriam, 2009). Yazıya geçirilen görüşler için her bir katılımcıya gizlilik ilkesi kapsamında bir kod verilmiştir. Bu kodlar, katılımcı büyük ebeveynler için "KBE", katılımcı ebeveynler için "KE", katılımcı çocuklar için ise "KÇ" olarak belirlenmiştir. Ayrıca aynı soydan gelen üç kuşak ile ilgili açıklama yapılması gerektiğinde katılımcı aile anlamına gelen "KA" kodu kullanılmıştır. Kodların devamına "KBE1", "KE1", "KÇ1" ve "KA1" şeklinde katılımcı sayısı getirilerek diğerlerinden ayrıştırılması sağlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin en doğru şekilde analizinin yapılabilmesi için literatür taraması yapılmış ve benzer çalışmalar detaylıca incelenmiştir. Araştırmanın ikinci ve onuncu alt probleminin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılırken, diğer alt problemlerin çözümlenmesi için içerik analizi kullanılmıştır.

İçerik analizi, yazılı verilerle doğrudan etkileşim halinde olduğundan dolayı insanların karmaşık düşünce ve ifadelerini daha derin incelemeyle anlaşılır kıldığından ve verilerdeki kültürel ve tarihsel unsurların ortaya çıkarılmasını sağladığından dolayı diğer analiz yöntemlerine göre avantajlı bulunmuştur (Böke, 2014).

Yazıya dökülen tüm veriler yeteri kadar incelendikten sonra belli bir aşamada veri doygunluğuna ulaşıldığı ve katılımcıların bazı sorulara aynı yanıtları verdikleri görülmüştür. Tekrarlamada bulunmamak için analiz sürecinde bazı sorular formdan çıkarılmıştır. Bu doğrultuda büyük ebeveyn ve ebeveyn soruları 16 sorudan 12 soruya, çocuk görüşmesinde kullanılan sorular ise 11 sorudan 9 soruya getirilecek şekilde sadeleştirilmiştir. Daha sonra formun son halinde yer alan her bir soru için kodlamalar oluşturulmuştur. Kodlama işlemi, soru yanıtlarından elde edilmiş olan veri bütününün, anlamlı parçalara ayrıştırılması ve ayrıştırılan her parçaya araştırmacı tarafından anlamlı bir tanımlama yapılmasıdır (Toker, 2022). Her bir kod, bir temaya dahil edildikten sonra her bir tema için araştırmanın alt problemi ile ilişkili olan bir kategori oluşturulmuştur. Daha sonra tablolar hazırlanarak, her bir tema için kanıt teşkil eden bulguların seçilmesi ve bulguların yorumlanması gerçekleştirilmiştir.

Bölüm 4

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde büyük ebeveynler, ebeveynler ve çocuklar ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgulara, çocukların araştırma kapsamında sözel ifadelerini destekleyici olarak çizmiş olduğu resimlere ve açıklamalarına, büyük ebeveynlerin ikamet ettiği yerlerdeki büyük ebeveyn ile torun etkileşimini yansıtan fotoğraflara ve yorumlarına sırası ile yer verilmiştir. Bulgular, araştırmanın ana ve alt problemleri baz alınarak kategorilere ayrıştırılmıştır. Büyük ebeveyn ve ebeveyn görüşmelerindeki tüm sorular benzerlik içerdiğinden ve aynı problem cümlesine yanıt verdiğinden dolayı bulgular birlikte açıklanmıştır. Daha sonra ise çocuk görüşmelerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1 Büyük Ebeveynler ve Ebeveynlerle Yapılan Görüşmelere Dair Elde Edilen Bulgular

4.1.1 Büyük Ebeveynlik Kimliğinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynler ve ebeveynler ile yapılan görüşmede, büyük ebeveynlerin "Size göre büyükannelik/büyükbabalık nedir, bu toplumda büyükanne/büyükbaba olmak nasıl açıklanabilir?" sorularına verdikleri yanıtlar ile ebeveynlerin "Size göre büyükannelik/büyükbabalık nedir, annenizi/babanızı düşündüğünüzde bu toplumda büyükanne/büyükbaba olmak nasıl açıklanabilir?" sorularına verdikleri yanıtlar araştırmanın birinci alt problemi ile ilişkilidir. Katılımcı büyük ebeveynler ve ebeveynler, her iki cinsiyet kimliği için de ayrı ayrı açıklamalarda bulunmuşlardır

fakat büyükannelik ve büyükbabalık kimliklerine dair yapılan açıklamalar genel olarak benzerlik içerdiğinden dolayı tek bir tabloda gösterilmiştir.

"Büyükannelik ve Büyükbabalık Kimlikleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 5'te "Büyük Ebeveynlik Kimliği Üzerinden Yapılan Açıklamalar" (KBE n=63, KE n=26) ve "Farklı Kimlikler Üzerinden Yapılan Açıklamalar" (KBE n=74, KE n=84) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 5: Büyük Ebeveynlik Kimliğinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular

Kategori: Büyükannelik ve Büyükbabalık Kimlikleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KBE n**	**KE n**
Tema 1: Büyük Ebeveynlik Kimliği Üzerinden Yapılan Açıklamalar	63	26
Tema 1.1: Kimliği Yücelten İfade	46	11
Tema 1.2: Olumsuz İfade	3	0
Tema 1.3: Büyükannelik ve Büyükbabalığın Benzerliğine İlişkin İfade	14	15
Tema 2: Farklı Kimlikler Üzerinden Yapılan Açıklamalar	74	84
Tema 2.1: Ebeveynlik ile İlişkilendirme	20	24
Tema 2.2: Evlat ve/veya Torun ile İlişkilendirme	54	60

*Katılımcılar her iki büyük ebeveyn cinsiyeti için 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tablo 5 incelendiğinde "Büyük Ebeveynlik Kimliği Üzerinden Yapılan Açıklamalar" teması "Kimliği Yücelten İfade", "Olumsuz İfade" ve "Büyükanne ve Büyükbabalığın Benzerliğine İlişkin İfade" olarak üç ayrı alt temaya ayrılmıştır. Katılımcı büyük ebeveynler olumlu ifade alt temasından 46 kez bahsederken, ebeveynler 11 kez bahsetmişlerdir. Büyükannelik ve Büyükbabalığın benzerliğine ilişkin ifade alt temasına büyük ebeveynler 14 kez değinirken, ebeveynler 15 kez değinmişlerdir. Olumsuz ifade alt temasından ise büyük ebeveynler 3 kez bahsederken, ebeveynlerde bu alt temaya hiç rastlanmamıştır.

Tema 1.1: Kimliği Yücelten İfade

Kimliği yücelten ifadeler alt temasında büyük ebeveynlerin, büyükanne ve büyükbaba kimliği ile yaşamda yer alırken kendilerinde hissettikleri mutluluk, gurur, huzur, hayata bağlanma, canlanma ve iyileşme ifadeleri ön plana çıkmaktadır. Büyük ebeveynler, yaşamın belli bir dönemine geldiklerinde bu kimliğe sahip olmayı beklediklerinden ve soylarının devam etmesinin onları sevindirdiğinden bahsetmişlerdir. Bu sebeple büyük ebeveynlik kimliğini bir kazanım olarak görerek kimliğe dair memnuniyetlerini ifade etmişlerdir.

Ebeveynler de büyük ebeveynlere benzer olarak, anne ve babalarının büyük ebeveynlik kimliklerini onları mutlu eden, heyecanlandıran, güzel bir duygu olarak açıklamışlardır. Anne-babalarının sahip olduğu büyük ebeveynlik kimliğini; hayatın anlamlarından birini yaşamak ve hayatta kazanılabilecek en güzel son role sahip olmak ifadeleriyle belirtmişlerdir. Kimliği yücelten ifade alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE6: *"Büyükannelik huzur, neşe, sevgi ve hayata bağlanmaktır benim için."*

KBE20: "*Hayatın tamamlayıcısı gibi bir şeydir anneanne olmak benim için."*

KBE27: *"Dede olmak çok güzel bir şeydir. Gız evleninca büyükbaba olacam diye sevinirdim yani dolayısıynan dört gözünan beklenilen bir şeydir büyükbabalık."*

KBE25: *"Ne derdin, ne hastalığın varsa unutun, iyileştiricidir nene olmak. Derim sana hayattaki en güzel şeydir, huzurlu olmaktır."*

Ebeveyn Görüşleri

KE5: *"İkisi de hayatta kazanılabilecek en güzel son rollerden biridir."*

KE6: *"Bence en büyük mutluluktur ya. Büyükbaba büyükanne olabilmek."*

KE19: *"…bence çok güzel, hayatın anlamlarından birini yaşamak gibi."*

KE23: *"Torun sahibi olmak bence onların beklediği önemli bir olay, güzel bir duygu."*

Tema 1.2: Olumsuz İfade

Olumsuz ifadeler alt temasına dahil edilen açıklamalar, büyük ebeveynlerin en az şekilde bahsettiği yorgunluk, enerji azlığı ve geri planda kalma ifadelerini içermektedir. Ebeveynler ise kendi anne ve babalarının kimliklerine dair yaptıkları açıklamalarda olumsuz hiçbir ifade belirtmemişlerdir. Olumsuz ifade alt temasına ilişkin büyük ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"Herkes senin tecrübeli olduğunu bilir ama fikirler sunmak istediğinde, bir şeyler öğretmeye kalktığında durdurulursun. Senin bildiğin şeyler onlara göre yanlış olur. Halbuki aktarmak, öğretmek istediğin şeyler torununun iyiliği içindir. Kısacası büyükanne olmak hem değer görmek hem de artık geride kaldığını hissetmektir."*

KBE4: *"Büyükannelik çok zor bir meslektir. Hem torunlarla uğraşacak hem çocuklarla uğraşacak hem benle uğraşacak. Ev işleridir, yemekdir, bakımıdır şeyidir onlar çok yorulurlar. Biz o kadar yorulmayık da onlar çok yoruluyorlar."*

KBE11: *"... yaşlılık var tabi. Anne kadar, baba kadar enerjik değilsiniz."*

Tema 1.3: Büyükannelik ve Büyükbabalığın Benzerliğine İlişkin İfade

Büyük ebeveynler ve ebeveynler yaptıkları açıklamalarda büyükannelik ve büyükbabalık kimliklerinin aynı duygularla yaşandığını, büyük ebeveyn olmanın Kıbrıs Türk toplumunda cinsiyet açısından ayrıştırılamaz olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu alt temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE12: *"Bence aynı şekilde hissettiklerini düşünürüm. Yani babalıkla annelik arasında belki fark vardır ama dedelikle nenelik arasında çok fark yok bizim toplumumuzda."*

KBE28: *"O da güzel olması lazım, aynilerini hissederler bence bizle."*

Ebeveyn Görüşleri

KE5: *"O da aynıdır. Büyükanne büyükbaba fark etmez."*

KE8: *"Aynı şekildedir. Ayrılmaz bizde. Anneanne, babaanne neyse dede de o dur."*

Tablo 5'te yer alan "Farklı Kimlikler Üzerinden Yapılan Açıklamalar" teması "Ebeveynlik ile İlişkilendirme" ve "Evlat ve/veya Torun ile İlişkilendirme" olmak üzere iki ayrı alt temaya ayrılmıştır. Katılımcı büyük ebeveynler ebeveynlik ile ilişkilendirme alt temasından 20 kez bahsederken, ebeveynler 24 kez bahsetmişlerdir. Evlat ve/veya torun ile ilişkilendirme alt temasından ise büyük ebeveynler 54 kez bahsederken, ebeveynler 60 kez bahsetmişlerdir.

Tema 2.1: Ebeveynlik ile İlişkilendirme

Ebeveynlik ile ilişkilendirme alt temasında büyük ebeveynler, büyük ebeveynlik kimliklerini ebeveynlik kimlikleri üzerinden açıklamışlardır. Bazı katılımcılar anne-baba gibi annelik-babalıktan öte, anne-baba yarısı olmak şeklinde ifade ederek büyük ebeveynlik kimliklerinin ebeveynlik kimliklerinden pek bir farklı olmadığını vurgularken, bazı katılımcılar ise büyük ebeveyn olmanın, ebeveyn olmaktan daha fazla sorumluluk gerektirdiğini, evlat büyütme ve torun büyütme arasında farklılaşmalar olduğunu, kendilerinde ebeveynlikte olmayan yeni kazanımlar elde ettiklerini ve ebeveynlik kimliklerinden daha güzel, daha mutlu edici olduğunu vurgulamışlardır.

Ebeveynler ile yapılan görüşmeden elde edilen yanıtlarda ise kimi ebeveynler kendi anne-babalarının büyük ebeveynliğini, ebeveynlik ile eşdeğer tutarken, kimi ebeveynler bu kimliği ebeveynliğin bir üst modeli olarak görmektedirler. Büyük ebeveynliği ebeveynlikten farklı olarak açıklayan katılımcılar, kendilerine yapılan ebeveynlik ile çocuklarına yapılan büyük ebeveynliği kıyasladıklarında sevginin, şefkatin, sabrın ve ilginin iki kat olduğunu ve ebeveynlik zamanında konulan kuralların, büyük ebeveynlik kimliği kazandıktan sonra değiştiğini belirtmişlerdir. Yapılan ilişkilendirmelerde genel olarak büyükanne, anneden daha fazla emekçi, büyükbaba ise babadan daha sıcak ve ilgili olarak açıklanmıştır. Ebeveynlik ile ilişkilendirme alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"Büyük bir sorumluluk almaktır. Adı üstünde büyükanne, yeri geldiğinde anneden daha büyük sorumluluk hissetmek zorunda kalan kişi olmaktır."*

KBE5: *"Çocuk da büyüttüm anneleriyim ama torun büyütmek başka bir şeydir."*

KBE11: *"Dede olmak yeniden baba olmaktır. Daha ilgili baba olmaktır. Baba olduğunuz zaman çok başga uğraşlarınız var, onlara yetişmek için zaman harcarsınız dolayısıyla babalık eksik kalmış bir dedeliktir. Dedelik, babalığın bir üst seviyesidir."*

KBE19: *"Ben şu an kendimi çocukların annesi gibi görürüm. Büyükannelik annelik gibi geldi bana. Bir doğurmam eksik yani."*

KBE23: *"Ben sabretmeyi öğrendim. Daha geniş açıdan bakmayı öğrendim. Kendi çocuklarıma bakarken bunlar yoktu."*

Ebeveyn Görüşleri

KE11: *"Yani bence annelikten çok daha önemli bir sorumluluktur. İki kat anne oluyorsunuz. Bizden çok daha iyi bir iletişim var neneyle torun arasında."*

KE12: *"Bence anne ile eşdeğer bir şeydir anneannelik ve babaannelik, özellikle bizim toplumumuzda. Hatta bu zamanda anneden çok emeği olan kişi olmaktır."*

KE20: *"…çocuklarına belki ayıramadığı zamanın belki daha fazlasını toruna ayırmak. Belki çocuklarına yasak koyduğu şeyleri, toruna hiçbir zaman yasak olarak yapmamak."*

KE21: *"O da ayni. Babadan daha sıcak, daha yakın, daha sevecen olmak."*

Tema 2.2: Evlat ve/veya Torun ile İlişkilendirme

Büyük ebeveynlik kimliğine dair duygular ve birtakım roller evlat ve/veya torun üzerinden açıklanarak ifade edilmiştir. Büyük ebeveynler, torunları ile ilgilenmekten, onlar için görevler üstlenmekten haz aldıklarını, torunun evlattan öte ve bambaşka bir tatlılık olduğunu, onları kucaklarına aldıklarında hissettiklerinin anlatılamaz olduğunu belirtmişlerdir. Büyük ebeveynliği, büyük bir fedakârlık ve sorumlulukla ilişkilendirerek torunu sevmek, onun bakımını sağlamak, her daim yanlarında olmak, ilgilenmek ve aynı zamanda da aileye destek olmak, yol göstermek olarak açıklamışlardır. Tüm bunlar zorunlu bir rolden çok, toruna karşı hissedilen canımın canı, evladımın evladı gibi duygusal ifadelerle birleştirilerek bahsedilmiştir.

Ebeveynler ise, büyük ebeveynlerin varlıklarının kendileri için büyük bir destek, dayanak olduğunu ve sorumluluk üstlenme konusunda onlarla paydaş bir rol üstlendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca büyük ebeveynlerden farklı olarak, ebeveynlere yol gösterici ve ebeveynlikte rol model gibi ifadeler kullanmışlardır. Bunun yanı sıra torunlar üzerinden açıklanan büyük ebeveynlik kimliğinde; toruna bakmak, üstüne titremek, ihtiyaçlarını karşılamak, ilgilenmek, oyun arkadaşı olmak, kendini toruna adamak gibi kodlamalar ön plana çıkmaktadır. Ebeveynler, torunların büyük ebeveynlerini izin verici, onaylayıcı bir kucak, bir kaçış noktası olarak gördüğünü ve

bunun onlar için güzel bir şey olduğunu belirtmişlerdir. Bu alt temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"... büyükbaba olmak evlatlarının, torunlarının bulunduğu evlerin bir büyük çatısı gibidir. Olmazsa olmazıdır. Torununun da evladının da eşinin de arkasında olmak, yanında durmak ve gerektiğinde önden giderek yol göstermektir. Güçtür büyükbaba olmak. Tüm evlatları, aileyi, torunları, soyu sopu bağlayıcı bir kişiliktir."*

KBE8: *"Dede olmak her zaman destekçi olmak demektir kendi ailene, çocuklarının ailesine. Ailende destek sağlaman gereken kişi sayısı artınca anlan ki dedesin."*

KBE9: "*Sahiplenmektir. Elimizden geldiğince dede de korur, sahip çıkar. Ne isterse yapar. Çok büyük fedakarlıktır. Yani büyükbaba, büyük büyük fedakarlık."*

KBE25: *"...yani bir toruna bakmak, onunla ilgilenmek hayatın sunduğu en güzel olaylardandır. Evladından daha fazla sevgi olur toruna garşı. Daha gıymetli olur. Bir yandan da sorumluluktur, çok büyük sorumluluk hem de. İstemen çünkü incinsin."*

Ebeveyn Görüşleri

KE3: *"En büyük destekçi, güvenebileceğin, danışabileceğin kişi büyükbabadır."*

KE19: *"Büyükbabalık çocukların kaçış noktası. Benim çocuklarım büyükbabalarına kaçar hep, onda sınır yoktur, kural yoktur. Her zaman tercih edilen, her zaman aranan kişidir çocuklar tarafından."*

KE25: *"...çok büyük bir fedakârlık yaptığını düşünüyorum kendi hayatından çünkü ben işe gittiğim zaman çocuklarıma bakıyor. Hiçbir mecburiyeti yok bunu yapmaya ama bizlere yardımcı olmak için destek çıkmak için elinden geleni fazlası ile yapıyor."*

KE30: *"O da bizim için önemlidir. Aslında torunlarına öğrettikleri kadar biraz da çocuklarına bir şeyler öğretmek, rol model olmak önemli. Rol modeldir diyebiliriz."*

4.1.2 Büyük Ebeveynlik Rollerinin Açıklamasına İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynler ve ebeveynler ile yapılan görüşmede, büyük ebeveynlerin "Size göre büyükannelerin/büyükbabaların torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?" sorularına verdikleri yanıtlar ile ebeveynlerin "Size göre büyükannelerin/büyükbabaların torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?" sorularına verdikleri yanıtlar araştırmanın ikinci alt problemi ile ilişkilidir. Katılımcı büyük ebeveynler ve ebeveynler, her iki cinsiyet kimliği için de ayrı ayrı açıklamada bulunmuşlardır fakat büyükannelik ve büyükbabalık rolleri, genel olarak benzer açıklamalar içerdiğinden dolayı tek bir tabloda gösterilmiştir.

Rollere ilişkin yapılan açıklamalarda ortaya çıkarılan kodlar, Kornhaber (1996) tarafından belirlenen 4 temel büyük ebeveynlik rolleri ile uyumlu bulunmuştur. Bu nedenle "Büyükannelik ve Büyükbabalık Rolleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi "Sosyal ve Toplumsal Rol" (KBE n=11, KE n=13), "İşlevsel Rol" (KBE n=63, KE n=65), "Duygusal Rol" (KBE n=15, KE n=22) ve "Manevi Rehber Rolü" (KBE n=18, KE n=15) temalarına ayrılarak aşağıda yer alan Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Büyük Ebeveynlik Rollerinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular

Kategori: Büyükannelik ve Büyükbabalık Rolleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KBE n**	**KE n**
Tema 1: Sosyal ve Toplumsal Rol	11	13
Tema 2: İşlevsel Rol	63	65
Tema 3: Duygusal Rol	15	22
Tema 4: Manevi Rehber Rolü	18	15

*Katılımcılar her iki büyük ebeveyn cinsiyeti için 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tema 1: Sosyal ve Toplumsal Rol

Büyük ebeveynler, geleneksel kültürün ve aile kültürünün kazandırılmasından sorumlu olduklarını ve geçmişten hikayeler anlatarak bazı yaşantısal örnekler verdiklerini belirterek, kendilerini torunlarının hayatında bir kültür aktarıcısı olarak ifade etmişlerdir. Ebeveynler ise, büyük ebeveynler ile benzer açıklamalarda bulunarak, çocuklarına Kıbrıs Türk toplumundaki tarihsel yaşantıların anlatılması, kültürün, geleneğin ve göreneğin aktarılması konusunda kendi anne ve babalarının bir görev üstlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE12: *"...geleneksel kültürümüzü, aile kültürümüzü aşılamak. Öğütler vermek, hikayeler anlatmak, geçmişimizi bugüne çocukların anlayacağı dilde taşımak."*

KBE15: *"Gerek geçmişten örnekler olsun gerek aile kültürümüz olsun gerek okulda arkadaşları ile geçirdiği yaşantıdan olsun hep böyle çocukla çocuk olarak ona öğretmemiz gerekir."*

KBE19: *"En başta onlara kendi deneyimlerinden, yaşadığı hayattaki kesitlerden, ders aldığı konulardan yola çıkarak örnekler vermek ve yol gösterici olmaktır. Her türlü bilgiyi ona aktarmalıdır."*

Ebeveyn Görüşleri

KE17: *"...gelenekleri ve görenekleri, kültürümüzü öğretirler, aşılarlar. İşte bir bayramdır, seyrandır, otururuz genelde yemek hep birlikte yenir falan."*

KE30: *"... Savaş görmüş bir toplumda olduğumuz için aktarmaları gereken bir şeyler olduğunu düşünüyorum ama onlar daha farklı bakıyor olaya. Onları aktarması bence en öncelikli rolüdür çünkü annesi babası zaten belli şeyleri karşılayacak ama onlar yaşadıklarını, öğrendiklerini, bizim Kıbrıs kültürünü torunlara aktarması gerekir."*

KE20: *"Kültürleme. Bence görevleri kültürleme olmalı. Aktarmak. Aktarsın, geçmişi, tarihi, yaşadıklarını, yaşayamadıklarını."*

Tema 2: İşlevsel Rol

İşlevsel rol temasında bakım, koruma, birlikte etkinlik yapma ve çocukların eğitimine destek verme ifadeleri ön plandadır. Bakım ağırlıklı rollerde beslenme, temizlik, korunma gibi günlük fiziksel ve güvenlik ihtiyaçları karşılamadan bahsedilirken, torun yetiştirme ağırlıklı rollerde beceri öğretimi, okul ücretine ve eğitim masraflarına destek olmak gibi eğitimsel ihtiyaçları karşılamadan bahsedilmiştir. Bunların yanı sıra, büyük ebeveyn ve torun arasında gerçekleştirilen oyun oynama, birlikte gezme, hikâye ve masal anlatımı gibi etkinliklerden ve büyük ebeveynlerin torunlarını okuldan alma ve okula götürme gibi görevlerinden de bahsedilmiştir.

Ebeveynlerde yaptıkları açıklamalarda büyük ebeveynlere benzer olarak, iş yaşamı nedeni ile oluşan ebeveyn yokluğunda çocuklarının her türlü bakım, yetiştirme vb. ihtiyacını karşılama görevinin büyükanne ve büyükbabaların sorumluluğunda olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca çocuklarının okuldan alınması ve okula bırakılması, eğitim ücretlerine destek sağlanması, eğlenceli ve öğretici aktivitelerin gerçekleştirilmesi gibi birçok büyük ebeveynlik rollerinden bahsetmişlerdir. İşlevsel rol temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

<u>Büyük Ebeveyn Görüşleri</u>

KBE4: *". Her türlü el becerileri olsun başka yönlerde olsun, teknik yönlerde olsun, zihinsel yönlerde olsun, düşünebileceği şekilde yani çocuğun kavrayabileceği şekilde bunları en azından çocuğa öğretmek gerekiyor ki ileride çocuk zorluk çekmesin."*

KBE8: *"Onların iyi bir insan olarak yetişmelerine destek olmak. Her zaman yanlarında bulunmak. Evlatlarına destek çıkarak torunlarının iyi bir eğitim almalarına destek olmak. Evlatlarına yardım etmek, onlar işteyken çocukların sorumluluklarını paylaşmak."*

KBE13: *"Vallahi ben normalde gendi çocuğum gibi görürüm gendini. Her şeyini üstlenmek isderim. Sevgisinidir, kıyafetinidir her şeyini. Lazım anne gibi baksın çocuğa anneanneler, babaanneler. Sevgisini aktarsın, üsdünü başını temiz dutsun, ne bileyim işte garnıcığını doyursun. Varısa çocuğun istediği bir şey birlikte yapmak seninilan, e onu lazım garşılasın büyükanneler. Biz gıbrıslılar çok düşgünük çocuklarımıza bakmaya, yani demeyik ya aman annesi bagsın."*

KBE32: *"Hayvanı, doğayı sevdirmektir onların görevi. Sebze yetiştirirler. Torunlar organik, doğal beslensin diye. Çocuklar hazır yemesinler, evde beslenmiş hayvan yesinler diye. İncir, salatalık, dut yetiştirir her şeyi ki torunlar da doğal tadlar alsın. Hem çocuğa da öğretir."*

<u>Ebeveyn Görüşleri</u>

KE1: *"Bence en önemli hani bizim de büyükanneden beklediğimiz en önemli şey benim çalıştığım zamanda çocuğumun güvende olduğunu bilmek. Bakımı ya da okuldan mesela alacağım saatte ben onun yanında olamadığım için onu uygun zamanında alması varlığı ile benim yokluğumu hissettirmemesi."*

KE21: *"…bildiği her şeyi çocuklarıma aktardı, aktarıyor da hale daha. Yani bizim avantajımız var ki bahçe işleri, hayvan işleri, zeytin toplama, yağ çıkarma, odun toplama, parçalama… Yani a dan z ye köy hayatını çocuğuma aşıladı babam. Yaşamı öğretti yani. Eşimden çok babam aktarır yani."*

KE27: *"Bizim en büyük destekçilerimiz onlardır. Biz doğururuk, bakamayık çünkü işe gitmek zorundayık ve onlar üstlenir. E yemek yapamayık, onlar yedirir. Biz götürüp getiremeyik, okuldan arayamayık, onlar getirip götürür çocukları okuldan alır."*

Tema 3: Duygusal Rol

Büyük ebeveynlerin rollerine dair yaptıkları açıklamalarda, büyük ebeveyn ve torun arasındaki sevgi ve şefkat gibi duygusal bağları ve yakınlığı içeren anlatımlara duygusal rol teması içerisinde yer verilmiştir. Ebeveynlerin görüşlerinde ise büyük ebeveynlerin açıklamalarına ek olarak kendi anne ve babalarının, çocuklarına sınırsız bir sevgi ve değer sunacak kişiler olmaları gerektiği görüşü ön plandadır. Duygusal rol temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE26: *"Ben çok frenlerim onu bu rol konularında. Derim biz sadece birlikte olduğumuzda sevgimizi yansıtalım ama kendimizi da ana babanın yerine koymayalım noktasında uyarırım."*

KBE30: *"…sevgi, şefkat en büyük roldür. Öbirleri sonradan gelir."*

Ebeveyn Görüşleri

KE9: *"Aslında hiçbir şey. Hiçbir şey değil de yani şöyle, bir torununa sevgiyi verdiğinde, şefkati verdiğinde başka bir şeye gerek yoktur. Zaten torununa bir insan sevgiyi, şefkati verebiliyorsa gerisini zaten verir. Duygusal olarak onu doyursun…"*

KE40: *"…neneden dededen gördüğü şefkat, gördüğü yakınlık da önemlidir. Evin dışından da güvenilir bireylerin çocuğa yakın davranması, önemsemesi çocuğun gelişimi için bence çok önemlidir…"*

Tema 4: Manevi Rehber Rolü

Büyük ebeveynler, torunlarının yaşamı öğrenmeleri, hayatın anlamını kavramaları ve iyi bir karaktere sahip olmaları için yol gösterme, örnek olma, teşvik etme ve öğüt verme gibi manevi rehber rolü üstlendiklerini belirtmişlerdir. Torunlarının topluma fayda sağlayan, aileye uygun bir insan olmalarını önemseyen ve bunun için çaba gösterdiklerini belirten büyük ebeveynler, torunlarına sorumluluk, sevgi, saygı, dürüstlük, temizlik, dostluk gibi değerleri kazandırmayı kendi görevleri olarak açıklamaktadırlar. Ebeveynler ise benzer olarak, kendi anne-babalarını çocukları için manevi bir rehber, önemli bir rol model ve yol gösterici olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca çocuklarının iyi bir karaktere sahip olmasında, iyi bir ahlak edinmelerinde, görgü kuralları ve değerleri öğrenmelerinde büyük ebeveynlerin bir rol üstlenmesi gerektiğinden de bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE15: *"Tabi ki sevgiyi verin, saygıyı da öğretmen lazım. Disiplin verin. Yani benim ona geleceğinde ihtiyacı olacak her türlü güzel huyu öğretmem gerekir. İyi bir karaktere sahip olması lazım. Kimin çocuğudur bu dediklerinde, bizim ailenindir."*

KBE18: *"...yanlış bir şey yaparsa dedesi der ki genne yapmayacan. Okulda iyi ol. Yol gösterir. Arkadaşların ile iyi olacan nasıl ki ben böyleysem sende iyi olacan der."*

KBE23: *"Biz her ne gadar anne ve baba değilsek bile çocuğun onlardan fazla gördüğü kişilerik ve bizi örnek alır. O yüzden gonuşmalarımıza bile diggat etmek zorundayık çünkü her şeyi kapar."*

KBE39: *"Birinci kural, yalan söylememesi. Büyükanneler öğretici olmalıdır çünkü onların birtakım deneyimleri, tecrübeleri var ve çocuklarda onları çok sever. İkinci*

kural sevgiyi aşılaması lazım. Doğru davranışları göstermesi lazım. Mesela şişeni lavaboya koy veyahut dağıttığı bir şeyi toplamasını söylemek."

Ebeveyn Görüşleri

KE8: *"Kendileri örnek olsun diye, iyi insan olma rolünü üstlenirler. İyi ahlak verme rolü olabilir. Rol model olduğu için her anlamda çocuğun temizlikten tutun da ahlak bilgisine kadar ya da insan ilişkilerden nasıl davranması gerektiğine kadar çocuğa rol model olma ve nasihatleri ile öğretmesidir birtakım güzel değerleri."*

KE10: *"Yol gösteriyor, doğru yolu çiziyor, tarif ediyor. Kendi doğrularıyla torunlara yol gösterme görevini üstlenirler."*

KE17: *"Büyüklerimize nasıl davranmalıyız, işte yemek kuralları…"*

KE13: *"Temiz, tertipli olması gerektiğini çocuklara anlatmalı. Birinin evine giddiğinde garışdırmaması gerektiğini, görgü kurallarını öğretmeli."*

KE30: *"…doğru bir hayat sunabilmek için çocuklara biraz daha iyi tavsiyeler verebilirler çünkü anne baba bu gibi durumlarda daha duygusal olacağı için dede figürü dıştan bakarak çocuğa göre daha doğru bir yol gösterebilir."*

4.1.3 Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirmesinde Büyük Ebeveynlerin Etkisine İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynler ve ebeveynler ile yapılan görüşmede, büyük ebeveynlerin "Sizce sizin varlığınız çocuklarınızın çocuk yetiştirmelerini nasıl etkilemektedir? Deneyimlerinizden yola çıkarak örnekler verebilir misiniz?" sorusuna verdikleri yanıtlar ile ebeveynlerin "Sizce anne ve babanızın varlığı sizin çocuklarınızı yetiştirmenizi nasıl etkilemektedir? Deneyimlerinizden yola çıkarak örnekler verebilir misiniz?" sorusuna verdikleri yanıtlar araştırmanın üçüncü alt problemi ile ilişkilidir.

"Ebeveynlerin Çocuklarını Yetiştirmesinde Büyük Ebeveyn Etkisi ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar,

aşağıda yer alan Tablo 7'de "Olumlu Etki" (KBE n=50, KE n=58), ve "Olumsuz Etki" (KBE n=8, KE n=13) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 7: Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirmesinde Büyük Ebeveynlerin Etkisine İlişkin Bulgular

Kategori: Ebeveynlerin Çocuklarını Yetiştirmesinde Büyük Ebeveyn Etkisi ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KBE n**	**KE n**
Tema 1: Olumlu Etki	50	58
Tema 1.1: İşlere Destek	6	4
Tema 1.2: Maddi Destek	6	11
Tema 1.3: Manevi Destek	25	29
Tema 1.4: Tecrübe Desteği	13	14
Tema 2: Olumsuz Etki	8	13

*Katılımcılar 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tablo 7 incelendiğinde "Olumlu Etki" teması "İşlere Destek" (KBE n=6, KE n=4), "Maddi Destek" (KBE n=6, KE n=11), "Manevi Destek" (KBE n=25, KE n=29) ve "Tecrübe Desteği" (KBE n=13, KE n=14) olarak dört ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1.1: İşlere Destek

Büyük ebeveynler yaptıkları açıklamalarda, temizlik, yemek, bahçe işleri, dükkân bekleme gibi sorumluluklar üstlenerek kendi çocuklarının yaşamlarına destek olduklarından bahsetmişlerdir. Böylece ebeveynlerin ev işlerine ayıracakları zamanı, çocuklarına ayırabileceklerini ifade etmişlerdir. Ebeveynler de büyük ebeveynlere benzer açıklamalarda bulunarak, büyük ebeveynler tarafından yapılan ev işi desteğinin çalışan anneler için önem arz ettiğine ve çocuklarına ayıracakları zamanı etkilediğine değinmişlerdir. İşlere destek alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: "*Yemeklerini yaptım, bulaşıklarını yıkadım. Evlerini süpürdüm bahçelerini suladım. Hayatlarına çok desteklerim oldu."*

KBE16: *"E ben olmayım gızım… Eli ayağıyım. Her şeyiyim. Her yere ben goşarım. Çocuklara da yemeklerine de ev işlerine de… Aha bak rahatsızdır gızım dükkanda da ben galırım. Her yere ben goşarım."*

KBE34: *"Mesela ben üç öğün yemeği hazırlıyorum, çocuklar okuldan gelince yemeklerini hazır buluyorlar. Temizliğe yardım ediyorum. Ben ev ile ilgilenirken, onun da bir küçük çocuğu daha var, ona bakabiliyor. Ben bir torunla ilgilenirken, o da diğerine zaman ayırabiliyor. Bunlar hep destek ve yardımlaşmadır. Tek başına zordur hem ev işleri hem iki üç çocuk büyütmek."*

Ebeveyn Görüşleri

KE1: *"Ben çalışan bir anne olduğum için annemin evime işlerime yardım etmesi, yemeğime yardım etmesi evimin toparlanması bana artı olarak döndü çünkü ben eve geldiğimde var olan işleri yapmaya çalışsaydım kızımla daha az zaman geçirecektim."*

KE7: *"Yani çok desteği oldu. Burda galırık evinde diye hep yardımcı oldu, oluyor."*

KE23: *"Tabi ki destek olduğu için bende zaman ayırabiliyorum hem kendi özel ihtiyaçlarıma hem de çocuğumla daha kaliteli bir yaşam sürmemi sağlıyor. Bana kolaylık sağladıkları için ben çocuğumun yanına gelince bütün ev işlerine odaklanmaktansa, belli başlı mutlu olabileceği şeylere yönelebiliyoruz."*

Tema 1.2: Maddi Destek

Büyük ebeveynler yaptıkları açıklamalarda kendi çocuklarına ve torunlarına birtakım maddi destekler sağladıklarından belirtmişlerdir fakat maddi desteklerin ne olduğuna dair pek bir açıklamada bulunmamışlardır. Ebeveynler ise büyük ebeveynlerin aksine, maddi destekten daha detaylı bahsetmişlerdir. Bahsedilenler

arasında çocukların okul ihtiyaçlarını alma, okul ücretini ödeme, harçlık verme, mağaza ve market alışverişleri ile ihtiyaçları karşılama gibi maddi destekler ön plana çıkmıştır. Maddi destek alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE38: *"Vallahi şimdi maddi olarak biraz katkımız olur. Bayramlarda, doğum günlerinde ya da başka günlerde verin bir şeycikler."*

KBE39: *"Maddi yönden de oluyor ama çok değil. Şimdi bir çocuk geldiğinde masraflar ona yöneliyor aman çocuğum iyi olsun, her istediği olsun, iyi yaşasın gibi."*

Ebeveyn Görüşleri

KE2: *"Birtakım ihtiyaçlarını karşılıyorlar tabi ki. Okuldan bir şey gerekti mi alırlar."*

KE13: *"Harçlıklarını verirler, kıyafetlerini alırlar, mutfak masrafını garşılarlar."*

KE22: *"Mesela çocuklar ikizdir bir tanesinin kreş masrafını annem öder."*

KE40: *"Maddi olarak da tabi ki çok destektirler. Mesela marketleri var dediğim gibi ve kayınvalidem çok düşüncelidir gerçekten ister ki çocuk en iyisini yesin. Beslenme açısından, yemek, market alışverişi açısından destekler."*

Tema 1.3: Manevi Destek

Her iki kuşakta sorulara verdikleri yanıtlarda ebeveynlerin iş yaşamının getirdiği yoğunluk nedeni ile büyük ebeveynlere ihtiyaç duymasından bahsetmişlerdir. Büyük ebeveynlerin varlığının ve torunlara bakım konusunda sağladığı desteğin, ebeveynlerin iş yaşamına devam etmesinde ve sosyal hayatlarını sürdürebilmelerinde önemli bir etken olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca büyük ebeveynlerin torunlara sahip çıkmasının, ebeveynlerde çocukları için oluşabilecek birtakım endişeleri ortadan kaldırarak onlarda güven, rahatlık ve kolaylık sağladığından bahsetmişlerdir. Tüm bunların yanı sıra büyük ebeveynler farklı olarak ebeveynlerin yaşamlarına ya da

çocuk yetiştirmelerine bir müdahalede bulunmadan, onlar için ihtiyaç halinde her daim hazır bulunduklarından söz ederken, ebeveynler anne-babalarının kendileri için hayatta bir başka el ve ayak, torunları için ise bir başka anne ve baba olduğundan bahsetmişlerdir. Ayrıca çalıştıkları için çocuklarını aktivitelere büyük ebeveynlerin götürdüğünden ve hem çocuklarının gelişimini hem de sürecin işleyişine dair bilgileri onlardan öğrendiklerine de değinmişlerdir. Manevi destek alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"Evim onlara çok yakın ve ne zaman ihtiyaçları olsa benim zilim çalar. Çocuklarına sahip çıktığım için mutlular. Çünkü gözleri arkada kalmasa bile çocuklarını merak edip işyerinden arıyorlar. Küçüklükten beri ben büyüttüm torunumu."*

KBE8: *"Başları bir şeye sıkışsa, çalıştıkları için destek isteseler ilk benden isterler. Yani garışmam niçin onu yapan niçin böyle yapman diye ama hep destek olurum yaşamlarına."*

KBE23: *"Biz varık ki işine gidebiliyor. Uzak yerde öğretmendir ve biz gidip sabahın altısından çocuğu alırık ve işte ta annesi gelsin bizimledir. Okul faslından bakım faslına en büyük golaylığı sağlarık onlara. Bir yere gitmesi gerekirse çocuğu biz götürürük."*

KBE24: *"Çocukları bırakır bana ya da gışta olduğunda ben oraya giderim çocuklar üşütmesin diye. Manevi olarak bakarsak yani kırklandığından itibaren her gün sabah ben oraya giderdim bakardım."*

KBE28: "*Okula gidmediklerindeki mesela uyurlardı, uyandırıp bir yere götürmelerine gerek yokdu onlar giderdi işe ve yanlarında galırdım ben. Bir anne giderdi öteki anne gelirdi gibi. Evler yakın zaten. Çocuğumun gözü arkada galmaz."*

Ebeveyn Görüşleri

KE5: *"Onlar olmazsa olmazdı yani. Emanet edebileceğim, güvenebileceğim, kapılarını çalabileceğim insanlar anne babalar oluyorlar. Ben bazen bunalıma girerim üç çocukla onlar hep destekler."*

KE17: *"Hayatımı kolaylaştırıyor yani. Folklore götürür mesela. Folklor de iyidir, yaşıtlarından büyüklerle oynar, aralarında fark yokdur gibi o bana detaylı şekilde çocuklarımı anlatır yani. Yani okulda problem olur, çıkamazsam her şekilde yardımcı olur bize elimiz ayağımız gibidir yani babam."*

KE19: *"Elim ayağım her şeyim onlar benim. Çalışan insanlarız ve okul yaşında bir çocuk, kreşe giden bir çocuk. Eğer bugün benim annem ya da babaanne olmasaydı, ben izin almak zorunda kalacaktım ya da hasta bir şekilde onu kreşe götürecektim."*

KE20: *"Annem olmasa belki işimi devam ettiremezdim. Benim gözüm arkada kalmadan yani bir bakıcıya ihtiyaç duymadan benden daha iyi bakacaklarına, benden daha iyi besleyeceklerine benden daha iyi ihtiyaçlarını karşılayacaklarına inandığım, bildiğim iki kişide bırakıyordum."*

KE27: "*O olmasa ben ne işe gidebilirim ne istediğim sosyal hayatımı yaşayabilirim çünkü çocuklarımı bırakacak kimsem yokdur en fazla babaanne vardır."*

Tema 1.4: Tecrübe Desteği

Büyük ebeveynlerden bazıları tecrübe sahibi olduklarını belirterek, evlatlarının belli başlı konularda kendilerine danıştıklarından bahsederken, bazıları da evlatlarını en iyi şekilde yetiştirdiklerini düşündükleri için onların çocuk yetiştirmelerine müdahalede bulunmalarına gerek olmadığından bahsetmiştir. Ebeveynler ise kendi anne ve babalarının onlara her konuda yol gösterdiğinden, çocuklarının bakımı ve yetiştirilmesinde gerekli olan her türlü bilgi ve beceriyi vererek ebeveynlik konusunda kendilerini donattıklarından bahsetmişlerdir. Tecrübe desteği alt temasına ilişkin

büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE14: *"Bizden ne gördüyse çocuklarımız, onlarda aynı şekilde yetiştiriyorlar çocuklarını. Biz onlara aktardık, onlarda çocuklarına ne deyim…"*

KBE20: *"Ben şimdi kararlarımı daha inceleyerek veririm bir de o yüzden danışır da bana. Benim fikrim budur derim. Eğer o fikri uygulamazlarsa akabinde yanlış olduğunu anlarlar. Küçük kızım şey diyor anne yine senin söylediğine geldik."*

KBE30: *"Böyük bir etkendir çünkü bizden aldıkları tecrübelerden dolayı, biraz daha o tecrübeleri kullanarak, görerek hareket ederler. Çok şey danışırlar. Mesela annesi çok danışır ne pişirsin, hasta olduğunda ne yapsın gibisinden. Biz tecrübeliyik çünkü."*

Ebeveyn Görüşleri

KE11: *"Çocuğum olduktan sonra onlar sadece torunlarını değil beni büyütme konusunda da etkili oldular. Yardımcı oldular, yol gösterdiler yani."*

KE16: *"Mesela ben hiç bilmezdim çocuk yetiştireyim. Bez değiştirmesini bilmezdim. Yani her yönden destek oldu. Bir de ne bileyim ben hep şeye inanırım. Ne gadar modern da olsak ben her zaman esgi insanların uyguladığı metotlara çok inanırım. Mesela bir hasdalıkda olsun her şeyde… Ben annem olmadan başaramazdım her halde hiçbir şey."*

KE37: *"Onlar olmasaydı belki de biz bu kadar iyi bakamazdık, bu kadar iyi yetiştiremezdik. Çocukların doğduğu zamandan bu zamana her türlü konuda onlara danıştık. Çocukların nasıl yıkanacağı, nasıl temizliğinin yapılacağını, yemek yediklerinde nasıl tutulacağını… bebekliklerinden beri bize öğreten onlardır."*

Tablo 7'de yer alan "Olumsuz Etki" temasından katılımcı büyük ebeveynler 8 kez bahsederken, ebeveynler 13 kez bahsetmişlerdir. Büyük ebeveynlerin yapmış olduğu açıklamalarda otorite kurmada güçlük ve ebeveynlik deneyimi kazanmanın önünde bir engel olma gibi durumlardan bahsedilirken, ebeveynlerin yapmış olduğu açıklamalarda farklı yetiştirme tarzlarının yarattığı olumsuzluklardan bahsedilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE11: *"…bazan frenleyici olursunuz bazan tam tersine teşvik edici olursunuz. Tecrübe, yaşanmışlıklar size bir avantaj sağlayabilir daha iyi sonuçlar doğurur ama bu sefer anne babanın elinden bir şeyler almak gibi olur."*

KBE27: "*Hani fazla otorite sağlayamazlar dede nene yakında olunca. Biz gayırırık çünkü çocuğu ve onlar otorite sağlayamayınca yakın oturduğumuz için çocuk çıkıp bize gelmek ister. Yardım olarak bizi çağırır çocuk yanına bu sefer aile ikinci planda kalırmış gibi olur. Olumsuzluk o yöndedir yani."*

KBE37: *"Mesela şimdiki zamanla eski zamanı kıyasladığında da her şey çok farklıdır. Biz çocuklarla ilgilenmeyi, çocuklara zaman ayırmayı, çocuklarla oynamayı, vakit geçirmeyi düşünürken şimdi maalesef çalışan insanların teknoloji ile büyüttüğü çocuklar var. Telefonsuz yemek yemezler, telefonsuz vakit geçirmezler. Biz onlarla oynamak isteriz mesela ama çocuğun derdi televizyondur. Evde ona alıştı çünkü. Bunlar bana çok ters ve müdahale etmek isterim açıkçası ama evde farklı burda farklı olmuyor. Çocuk alıştığını istiyor."*

Ebeveyn Görüşleri

KE1: *"Fikir alışverişlerimiz, düzen ve disiplin konusundaki gerginlikler ya da işte annemi yorduğumuzu düşünmek ister istemez psikolojik baskı oluşturuyor."*

KE3: *"Çatıştığımız anlarda oldu. Ben böyle yetiştirmek istiyorum, siz de böyle yapın dediğim zamanlar çatışma oluyordu ister istemez ama basit şeyler bunlar."*

KE12: *"Karakter olarak çok farklıyız annem ve babamla. Benim büyütmeye çalıştığım çocuk ile onların kuralları daha farklıdır. Biraz benim kurallarımı yıkarlar."*

4.1.4 Büyük Ebeveynler ile Torunların Birlikte Zaman Geçirirken Paylaştığı Faaliyetlere İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynler ve ebeveynler ile yapılan görüşmede, büyük ebeveynlerin "Torununuz ile neler yaparsınız, bana bir gününüzü anlatabilir misiniz?" sorusuna verdikleri yanıtlar ile ebeveynlerin "Anne ve babanız çocuğunuz ile zaman geçirirken neler yapıyorlar, bana bir günlerini anlatabilir misiniz?" sorusuna verdikleri yanıtlar araştırmanın dördüncü alt problemi ile ilişkilidir.

"Büyük Ebeveynlerin ve Torunların Ortak Faaliyetleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 8'de, "Ev İçi Faaliyetler" (KBE n=71, KE n=75), "Ev Dışı Faaliyetler" (KBE n=60, KE n=59) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 8: Büyük Ebeveynler ile Torunların Birlikte Zaman Geçirirken Paylaştığı Faaliyetlere İlişkin Bulgular

Kategori: Büyük Ebeveynlerin ve Torunların Ortak Faaliyetleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KBE n**	**KE n**
Tema 1: Ev İçi Faaliyetler	71	75
Tema 1.1: Günlük Yaşam Becerisi ve Kişisel İhtiyaç Faaliyetleri	27	29
Tema 1.2: Eğitsel ve Sanatsal Faaliyetler	18	21
Tema 1.3: Oyun ve Dijital Ekran Faaliyetleri	26	25
Tema 2: Ev Dışı Faaliyetler	60	59
Tema 2.1: Açık ve Kapalı Alanlara Ziyaret Faaliyetleri	24	27
Tema 2.2: Bahçede Oyun ve Egzersiz Faaliyetleri	18	15
Tema 2.3: Doğa Etkileşimli Faaliyetler	18	17

*Katılımcılar 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tablo 8'de yer alan "Ev İçi Faaliyetler" teması incelendiğinde "Günlük Yaşam Becerisi ve Kişisel İhtiyaç Faaliyetleri" (KBE n=27, KE n=29), "Eğitsel ve Sanatsal Faaliyetler" (KBE n=18, KE n=21) ve "Oyun ve Dijital Ekran Faaliyetleri" (KBE n=26, KE n=25) olarak üç ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1.1: Günlük Yaşam Becerisi ve Kişisel İhtiyaç Faaliyetleri

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveyn ve torun arasında gerçekleştirilen ortak faaliyetleri, tamir, ev ve mutfak işleri gibi günlük yaşam becerisi faaliyetleri ve beslenme, giyim, bakım gibi kişisel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik faaliyetler olarak bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"Ben ev işi yaparken bana yardım ediyor. Salata doğruyorsam ona da plastik bıçak veriyorum o da kesiyor. Bulaşık makinesini boşaltırken o da çatalları yerleştiriyor."*

KBE10: *"Kek yaparız. Dedesi çamaşır makinası tamircisi olduğu için alır bu da tornovida gider, onu oyun sanar. 'Ben dedeme yardım ederim' der."*

KBE38: *"Yemeklerini yer sonra meyva suyu döker içerik. Dondurma varsa dondurma yerik. İşte bu şekilde geçiririk günümüzü. Bak mesela pirohuyu çok sever. Gelirkenden bana karelerden pişir der. Pirohu yaparık, yerik."*

Ebeveyn Görüşleri

KE10: *"Yani genelde okuldan çıkdıktan sonra neneye gideriz düzenli bir şekilde. Hatta bunun biraz dışına çıksak garipser, bunu neden böyle yapdık diye. Öncelikle el yüz yıkanacak, üstü değişecek, yemeği yedirilecek ama yemeği nene tarafından yedirilecek anne kabul edmez. Nenesi yedirecek onu."*

KE12: *"Genelde annemin çalışmadığı günler birlikte kalmak isterler. Birlikte uyurlar, sabah kalkarlar kahvaltı hazırlayıp yerler. Kahvaltı hazırlanacaksa birlikte hazırlanır, temizlik yapılacaksa birlikte yapılır. Gün içindeki rutin şeyleri birlikte yaparlar hep."*

KE40: *"Sabah götürürüm ve birlikte kahvaltı yaparlar. Nenemin kahvaltısı diye sevinir. Bir torun daha var orada oynarlar. Sonra yemek faslı girer araya. Ondan sonra banyo yapmayı çok sever orda. Nenem beni yıkadı, mis gibi oldum falan diye sevinir."*

Tema 1.2: Eğitsel ve Sanatsal Faaliyetler

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveyn ve torun arasında gerçekleştirilen ortak faaliyetleri yazı yazma, çizgi çalışmaları, kitap okuma, heceleme, lisan öğrenimi, bulmaca çözme gibi okuma ve yazmaya yönelik faaliyetler; deney içerikli fen faaliyetleri; ödev yapımı ve ders tekrarları gibi okul sürecini destekleyici faaliyetler; sohbet etme ve hikaye, mani, masal anlatımı gibi dil gelişimine ve sözlü geleneğin aktarılmasına yönelik faaliyetler; sayı saymak ve dört işlem yapmak gibi matematik faaliyetleri; ritim tutmak, müzik aleti çalmak, şarkı söylemek ve öğretmek gibi müzik faaliyetleri, resim çizme, boyama yapma gibi sanat faaliyetleri olarak farklı içeriklerden bahsetmişlerdir. Eğitsel ve sanatsal faaliyetler temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE5: *"Mesela şimdi hecelerik beraber. Bütün sayıları yazar. Bütün harfleri yazar. Birleştiririk harfleri. Mesela Neriman yazacak annesinin adını. Bu nedir 'n' bu nedir 'e' ne olur? Ne… Çizerek ya da resim olarak yaparık. Bunları yaparık."*

KBE20: *"Anneanne boyama yapalım mı, anneanne bulmaca çözelim mi... Hep böyleyiz. Böyle küçük küçük kareler çizerim. İsmimizin baş harfini içine yazarız. Mani kitapları aldım. Şiirler maniler öğretirim. Dedemde, babamda bize çok öğretirdi.*

Hikayeler anlatırdı. Benim fıkralarım çok mühimdir, çok sever. Hatta döndürürüm ne anladığını da sorarım. Bundan ne anladın, bunun ana fikri nedir"

KBE26: *"...resim veririk resim yaparlar. Ondan sonra izahatını isterik, bu kimdir, bu nedir, ne düşündün falan ona göre üstünde sohbet ederik. Ondan sonra geçerik bir ders çalışmaya. Sayılar, Türkçe, İngilizce mesela harfler. Ondan sonra kitap okumaya geçerik. Onlar şey yapar bu kitabı okuyalım dede derler, alırlar bir kitap gelirler."*

KBE 39: *"Öğretmenin verdiği dersleri, evde devam ederiz. Bir sayfa bile olsa yaptığı gün içinde, onu tekrar ederiz."*

Ebeveyn Görüşleri

KE11: *"Resim yaparlar babamla. Çok severler çizsinler. Asarız biz de onları."*

KE24: *"Boyama yapmayı sever onu yaparlar. Hikaye anlatır nenesi. Geçmişte neler yaptıklarından konuşur, sohbet ederler."*

KE25: *"Beraber gazetede bulmaca çözmeye çalışıyorlar. Annem soruyor. Harfleri öğreniyorlar."*

KE40: *"Babam hiç usanmadan oynar. Tahtamız var mesela o tahtaya sayılar yazar. Harfler yazarlar. Çocuk onları tekrar etmeye çalışır. Resim çizmeye çalışırlar. Boyama kitapları vardır, boya yaparlar."*

Tema 1.3: Oyun ve Dijital Ekran Faaliyetleri

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveyn ve torun arasında gerçekleştirilen ortak faaliyetleri, çeşitli oyuncaklarla oynanan sembolik oyunlar, manipülatif oyunlar, kutu oyunları ve tablet, telefon gibi dijital oyunlar olarak bahsetmişlerdir. Ayrıca televizyonda oyun oynama, çizgi film ve maç izleme gibi faaliyetlerden de bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE30: *"Otururuk bizde çocuk oluruk oyuncaklarla oynarık. Mutlu olsun diye. Burda zaten oyuncakları var. Burda da var, orda da var."*

KBE32: *"Evdeyse ya telefon ya televizyon ister. Yarım saatin doldu deriz zorlarız bu defa oturur televizyon izler. Legolarıyla oynarız. Oyun kurarız.*

KBE38: *"Mesela geldiğinde oyuncacıkları var. Bazan der nene hade goylum, yapalım mandıracık gibi. Oyuncaklarıynan hayvancıklarıynan veya legocuklarıynan. Sonra gaz ocakları vardır, gavecik mavecik diğer gız torundan galan. Gave yaparık, otururuk."*

Ebeveyn Görüşleri

KE9: *"...oğlum telefonu alır, köşeye çekilir, öğleye gadar o telefonlandır. Arada bırakır evdeki oyuncaklarla oynarlar. Bir de nasıl anlatayım, biz küçükken dede yere yatır işte sırtına çıkarlar evi dolaşırlar işte beraber güreşirler bu tarz oyun oynarlar ya da mesela oturur televizyonda dedemiz ile beraber istediğimiz çizgi filmleri izleriz. Bazen şey böyle arabalarımızla falan oynarız dedemizle."*

KE18: *"Benim oğlumun genelde çok puzzle alışkanlığı var onu yaparlar. Onların evinde de var puzzleları. Yılan oyunu oynarlar. İşte biraz internet, biraz televizyon izleme ve oynama derken geçiriyorlar zamanlarını."*

KE40: *"Oyuncakları vardır orda, hiç usanmadan oyun kurar. Oturur mesela tren kurar. Hayal gücü yönünden o geliyor budur, şu geliyor budur gibi konuştururlar oyuncakları. Atıyorum omzuna alır, yok at oluyorum yok eşek oluyorum gibisinden. Yani böyle dolu dolu gün yaşarlar."*

Tablo 8'de yer alan "Ev Dışı Faaliyetler" teması "Açık ve Kapalı Alanlara Ziyaret Faaliyetleri" (KBE n=24, KE n=27), "Doğa Etkileşimli Faaliyetler" (KBE n=18, KE n=15) ve "Bahçede Oyun ve Egzersiz Faaliyetleri" (KBE n=18, KE n=17) olmak üzere üç ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 2.1: Açık ve Kapalı Alanlara Ziyaret Faaliyetleri

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveyn ve torun arasında gerçekleştirilen ortak faaliyetleri, mahallede akraba, komşu ve arkadaş ziyaretleri; park, havuz, deniz, festival ve piknik alanları gibi açık alan ziyaretleri; alışveriş merkezi, bakkal, büyük ebeveynin iş yeri, restoran ve kafe gibi kapalı alan ziyaretleri gerçekleştirmek olarak bahsetmişlerdir. Ayrıca çocukların okul, etkinlik ve kurslarına ulaşımlarını sağlamak gibi faaliyetlerde bulunduklarını da ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE8: *"Çocukları gezdiririm. Arkadaşlarına götürürüm. Mahallede dolaşırık. Misafirliğe giderik komşulara."*

KBE11: "*Kumda da beraber oynarız, denizde de beraber yüzmeye çalışırız. Parka gitmek isterse dedenin hayır demeyeceğini bilir zaten, benden ister. Anne parka dese olmayacak çünkü. Ha bedensel güç yeter mi, yettiğince…"*

KBE17: *"Çocukları götürür, getiririm. Şimdi emekli olduğum için evde otururum. Vakıt gelirsa giderim çocukları alır gelirim. Etkinlikleri var onlara götürürüm. Benim gendime ait bir günüm sadece haftasonları olabilir. Gezmeye götürürüm bazan genneri, City Mall'a götürürüm. Oyuncaklarla oynarık."*

KBE28: *"Okuldan ararım gendilerini çıkış saatinde. Getiririm eve. Yürüyüş yaparık. Bazan giderik komşulara bazan kursları olur başga kursa götürürük. Öyle."*

Ebeveyn Görüşleri

KE10: *"Hava güzel olduğu günlerde parka giderler, yakın akraba ziyaretine giderler. Hani annemin büyük teyzesi varsa ona giderler falan. Alışveriş imkânı varsa, o gün evde bir şey eksilirse markete giderler, alışverişi yaparlar gelirler."*

KE19: *"Birlikte oyun alanlarına giderler. Alır onları götürür. Bazı talepleri varsa çocuklarımızın hiç bitmeyen, onları karşılarlar oyuncak alma gibi."*

KE20: *"Öyle entel şeyleri çok olur kafeye gitsin kahve içsin. Anneanne ile yaparlar arada onu. Giderler bir Cortado'ya otuturlar İskele'de ki. Kahve içerler, güzel zaman geçirirler. Peteğe giderler. Orda işte bir şey alır yer, anneanne ile sohbet eder."*

KE23: *"Gezmelerini de yapıyorlar, geziyorlar. Örneğin bir deniz kenarına gidilir, piknik yapılır, yürüyüş yapılır. Bir mahalle turlanır, komşular, akrabalar ziyaret edilir. Parka götürülür ve orada zaman geçirilir."*

Tema 2.2: Bahçede Oyun ve Egzersiz Faaliyetleri

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveyn ve torun arasında gerçekleştirilen ortak faaliyetleri, bahçede kurulu olan salıncak, kaydırak ve oyun evlerinde zaman geçirmek, top, körebe, saklambaç, tavşan hendeği, sek sek gibi oyunlar oynamak, bisiklet sürmek, ip atlamak, spor ve jimnastik yapmak gibi faaliyetlerle ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE5: *"Çizgi çizer buraya sekmece. İpi var, o ipi dutarım. Yani her şey. Çocuk oluruk birlikte nene değil. Ne isterse yaparık ama belirli vakitler..."*

KBE15: *"Tavşan hendekleri, saklambaç oynarık. Ne gadar çocuk oyunları varsa oynarık. Bazılarını bilmezler, şaşırırlar bu nasıl oyun diye. Gösteririm ona bende. Onlar bana kendi oyunlarını gösterir ben öğrenirim de oyarık."*

KBE37: *"...yaz da havalar düzeldiği için bisikletini sürer, salıncağa çıkar."*

Ebeveyn Görüşleri

KE4: *"Kayınpederim ile çok güzel vakit geçirirler. Dışarda işte bisiklet sürdürür. Skutera falan binerler. Beraber futbol falan oynarlar yani. Emeklidirda. O yüzden daha çok güzel ilgilenir çocuklarla..."*

KE5: *"Dedesiyle spor yaparlar. Jimnastik yapmayı çok sever, o yapar onlar izler."*

KE28: *"Sabah okula giderler, gelirler. Gelirkandan top oynarlar, saklambaç falan oynarlar bahçede."*

Tema 2.3: Doğa Etkileşimli Faaliyetler

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveyn ve torun arasında gerçekleştirilen ortak faaliyetleri, bahçe sulamak, bitki yetiştirmek, doğadan çeşitli otları, meyve ve sebzeleri toplayarak isimlerini öğrenmek ve yemeklerini yapmak, mandıraya giderek hayvanlarla zaman geçirmek ve bakımını üstlenmek gibi çeşitli faaliyetlerle ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"Bahçe suluyoruz, hayvanlara bakarken yanımda geliyor. Onları kucaklıyor. Bahçeye bir şeyler ekerken beni izler, yardım eder. Neler ağaçta yetişiyor nelerin tohumları var, neler toprağa ekilir hep konuşuyoruz."*

KBE21: *"Hayvan beslerdik. Bahçeyle çok ilgilenirik. Daha önce ekerdi, sökerdi. Bahçaya gittiğimizde bazan ovaya giderik enginera giderik. O da yardım eder, keser. Geçen sene keserdi enginar. Zeytin toplamaya giderik."*

KBE22: *"Da neler yapmayık... Garavolli toplamaya giderik, oynarık onlarla. Ayrelli toplamaya giderik. Doğanın içinde çok şey yaparık. Bahçeyle ilgilenirik, hayvanlarla ilgilenirik, ot toplarık beraber. Gaynatırık, gızartırık yerik."*

KBE28: *"Zeytinimiz var zeytin toplarık beraber, oyunlar oynarık. Bahçede zaman geçiririk ağaçları sularık..."*

Ebeveyn Görüşleri

KE2: *"Bahçede zaman geçiriyorlar. Hayvan sevgisini annemden kazandı. Yani bahçe hayvanlar doğal yaşamda ne yapılıyorsa onları yaparlar. Hayvan besleme, çiçek sulama, ot toplama falan filan…"*

KE12: *"Garavolli toplarlar. Yürüyüş yaparlar, çiçek toplarlar annem ona otların adını söyler. Keserler birlikte, yenecek bir şeyse eve gider ayıklarlar pişirirler. Öyle işte. Çok farklı bir şey yapmazlar bunlardan."*

KE21: *"Mesela zeytin günleri sabah kalkar iner aşağıya, kahvaltı yaparlar birlikte. Hazırlanırlar, her şeyi toparlarlar. Bahçeye giderler, zeytin ağaçlarını toplarlar. Gelirler sonra eve, birkaç gün sonra zeytin değirmenine giderler yağ fabrikasına diyelim. O süreci onlarla takip eder. Hayvanlarla uğraşma, bahçeye gitme, ekme, dikme, sökme, toplama her şeyde birlikte uğraşırlar. Annemde yani havlıda çiçek ekecekse, bahçeden geldi böğrülceler onları ayıklayacaksa, zeytin kıracaksa, çakıstes yapacaksa… her şeye dahil eder."*

KE38: *"Yani annem alıp köye gittiğinde direkt inerler çiftlik gibi tavuklar, inekler falan var oraya giderler. Biraz gezerler bahçede."*

4.1.5 Büyük Ebeveynlerin Torunlarına Kazandırmaları Önemli Görülen Değerler, Beceriler ve Kazandırma Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynler ve ebeveynler ile yapılan görüşmede, büyük ebeveynlerin "Torununuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını desteklemek için büyük ebeveyn olarak torununuza hangi değerleri/becerileri kazandırmayı önemli görüyorsunuz? Bahsettiğiniz değerleri/becerileri kazandırmak için neler yapıyorsunuz?" sorularına verdikleri yanıtlar ile ebeveynlerin "Çocuğunuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını

desteklemek için ebeveyn olarak, anne ve babanızın çocuklarınıza hangi değerleri/becerileri kazandırmalarını önemli görüyorsunuz? Anne ve babanız bahsettiğiniz değerleri/becerileri kazandırmak için neler yapıyorlar?" sorularına verdikleri yanıtlar araştırmanın beşinci alt problemi ile ilişkilidir.

Tablo 9: Büyük Ebeveynlerin Torunlarına Kazandırmaları Önemli Görülen Değerler, Beceriler ve Kazandırma Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Kategori: Torunlara Kazandırmanın Önemli Görüldüğü Değerler, Beceriler ve Kazandırma Yöntemleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KBE n**	**KE n**
Değerler	91	82
Tema 1: Toplumsal Değerler	38	39
Tema 2: Geleneksel Değerler	18	15
Tema 3: Bireysel Değerler	26	22
Tema 4: Demokratik Değerler	9	6
Beceriler	59	59
Tema 1: Günlük Yaşam Becerileri	18	22
Tema 2: Doğada Yaşam Becerileri	14	17
Tema 3: Sanatsal Beceriler	18	12
Tema 4: Akademik Beceriler	9	8
Değer ve Beceri Kazandırma Yöntemleri		
Tema 1: Sözel Anlatım	36	37
Tema 2: Yaşayarak Deneyimleme	33	38

*Katılımcılar 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tablo 9'da yer alan değerler kısmı "Toplumsal Değerler" (KBE n=38, KE n=39), "Geleneksel Değerler" (KBE n=18, KE n=15), "Bireysel Değerler" (KBE n=26, KE n=22) ve "Demokratik Değerler" (KBE n=9, KE n=6) olarak dört ayrı temaya ayrılmıştır.

Tema 1: Toplumsal Değerler

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynler tarafından torunlara kazandırılmasında önemli gördükleri değerleri saygı, sevgi, dürüstlük, merhamet, terbiyeli olma, güvenilir olma, arkadaşlık, paylaşımcılık, yardımseverlik, toplumsal kurallara uygun davranış sergileme gibi toplumsal değerleri içeren ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE8: *"…büyüklerine saygılı olmayı, eyi davranmayı, nasıl hareket edeceğini öğretirim. Küçüklerine de arkadaşlarına da nasıl davranması gerektiğini, birlikte nasıl oynayacaklarını da ben öğretirim. Paylaşmayı öğretirim."*

KBE22: *"Herkesle güzel arkadaşlıklar kursun, ailesine, çevresine saygılı olsun. Güvenilen bir insan olsun. Yalan konuşmasın, terbiyeli olsun."*

KBE28: *"Mesela büyüklerine nasıl davranacaklarını. Dürüst yalan söylemeyen, çalmayan çırpmayan, bir insan olsunlar isterim. Dayanışma içinde olsunlar, bir şey alınırsa eve paylaşsınlar gavga etmesinler."*

Ebeveyn Görüşleri

KE18: *"Bence paylaşmayı, işte ne bileyim saygılı olmayı, topluma uyum sağlasın, faydalı bir insan olsun. İnsanlara katkısı olsun."*

KE19: *"Dürüst olmak en önemli değer bence, günümüzde kaybediyoruz gün ve gün. Ben çocuklarıma asla yalan söylemem. Nene dedenin de yalan söylemesini istemem. Söylemezler. Onları bir şeyle avuturken yalanla avutmalarını istemem. Sonra merhamet."*

KE27: *"Sevgi, saygı, hoşgörü, dürüst olması, şeffaflık. Bunları gazandırsın isterim. Çocukları benden fazla nene dede görür zaten."*

Tema 2: Geleneksel Değerler

Büyük ebeveynler kendileri tarafından torunlarına kazandırılmasında önemli gördükleri değerleri inançlı olmak, aileye bağlılık, vatanseverlik, ahlak, geleneklere bağlılık, söz dinlemek, misafirperverlik, iyi niyetli olmak gibi geleneksel değerleri içeren ifadelerle açıklamışlardır. Ebeveynler ise yaptıkları açıklamalarda aileye bağlılık, geleneklere bağlılık, söz dinlemek ve misafirperverlik değerlerine değinirlerken, büyük ebeveynlerin aksine inançlı olmak, vatanseverlik, ahlak, iyi niyetli olmak değerlerinden söz etmemişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE12: *"Aile bağlarını ilk önce. Aile sevgisini, şefkatini. Bu güzelliği, huzuru bildikten sonra diğer her şeyde iyi tarafı seçer zaten. Bizim ailemiz böyledir der ve kötüye yönelmez. Biri çalarsa kapuyu açar ağırlar, hoş geldin der…"*

KBE21: *"…bizim gelenek göreneklerimizi, ona uygun yaşamayı öğretiyoruz. Toplandığımızda da mesela yemek yerik, müzik çalar oynarık, Gıbrıs havaları o da oynar. Zaten böyle ufak torunlar hepsi oynar birlikde."*

KBE23: "*Aile sevgisini bilsin değer versin isterim. Biz ki toplanırık mesela bazan o da ileride bu kültürümüzü yaşatsın. Nenem dedem böyle yapardı desin. Bayramlarda seyranlarda, doğum günlerinde... Yaşattığımız bir aile kültürü var bizim. O da isterim onun bir parçası olsun hem şimdi hem de ileride de. Sadece aile kültürümüzde değil, Kıbrıs kültürünü de yaşasınlar, yaşatsınlar. Bir sporla ilgilensinler, bayrağımızla başka ülkelerde kazanımlar elde etsinler. Sevsinler bu ülkeyi çünkü çok az kaldık bu ülkeye değer verecek insan olarak."*

KBE25: *"Mesela ben hastaysam, ayağım ağrır. Derim sen büyüyecen, adam olacan, ben eğer sağsam da ölmezsem aman anneanne ölme diyor bana. Sen gelecen diyorum,*

beni gezdirecen, doktora götürecen. Biraz büyüyeyim de ben sana yapacam diyor. Hep öğretiyorum bunları gene. Ailesini sevsin, değer versin."

KBE27: *"Ben memleketimi çok severim. Kıbrıs'ı çok severim yani burayı vatan olarak görsün, burayı yaşanacak yer olarak görsün. Yani eğitim açısından falan başka yere gitse da yine evine, vatanına buraya gelmesini isterim. O şekilde yönlendirmeye çalışırım."*

Ebeveyn Görüşleri

KE12: *"Bence en önemli birinci değer, aile sevgisini aktarmalarıdır. Aile çok kıymetlidir bizde ve çocuğumda bu bağlarımızı, birlikteliğimizi bilerek büyüsün isterim. Mesela biz çok toplanırık ailece. Mangal yakarık, şarkılar söylerik ve en yaşlı bireyden en küçük bireye kadar hep bir arada oluruk. Ha bu süreçte annemlerin orada olması, çok değerli."*

KE17: *"Kültürlerimiz. Biz kültürlerimizin ölmesini istemiyoruz. İşte bayramda tatile gitmekmiş, aileyle vakit geçirmemekmiş değil, biz seviyoruz aileyle vakit geçirmeyi. O yüzden bunlara hep kalsın istiyoruz. İlerde yalnız kalmak istemiyoruz."*

KE28: *"Yani biri geldiğinde hoş geldin demeyi, giderken güle güle gidin demeyi, misafirperver olmayı, o kültürümüzü öğretsin isterim."*

Tema 3: Bireysel Değerler

Büyük ebeveynler kendileri tarafından torunlarına kazandırılmasında önemli gördükleri değerleri çalışkan/işlek, statü sahibi/eğitimli, sorumluluk sahibi, temiz/tertipli, barışçıl, disiplinli, kendi kendine yetebilme, girişken, iyi karakter sahibi, azimli, duyarlı, hayvan sever olmak gibi bireysel değerleri içeren ifadelerle açıklamışlardır. Ebeveynlerin aksine, sabırlı, cesur ve özgüvenli olmak değerlerinden bahsetmemişlerdir. Ebeveynler ise yaptıkları açıklamalarda çalışkan/işlek, sorumluluk sahibi, temiz/tertipli, disiplinli, girişken, özgüvenli, cesur, sabırlı, duyarlı ve hayvan

sever olmak değerlerine değinirlerken, büyük ebeveynlerin aksine statü sahibi/eğitimli, barışçıl, kendi kendine yetebilme, iyi karakter sahibi ve azimli, olmak değerlerinden söz etmemişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"…hayvanları, bitkileri severek, sevdirerek yaşamalı. Bunun dışında hayatta sağlam basarak emin adımlarla yürüyen bir kişi olmasını çok isterim. Sorumluluk nedir bilsin. Şimdikiler hep işten kaçıyorlar. Hep önlerine hazır gelsin yesinler içsinler. Hayır efendim. Sende bir şeyler yapacaksın. Görev üstleneceksin. Bunlar değerli şeylerdir."*

KBE28: *"…sorumluluk sahibi, temiz insan olsunlar. Çevrelerine duyarlı olsunlar."*

KBE32: "*…karakteri güzel olsun. Bitkilere, canlılara değer versin. Duyarlı olsun."*

KBE37: *"Eğitim şart. Disiplinli bir hayattır bize göre olan. Eski insanlarda disiplin vardı, bizim anne babamızda da vardı, çevrede de vardı ama ne olduysa Kıbrıs'ta bilmiyorum, sonraki kuşaklarda her şeyi bir salma, bir disiplinsizlik… Yani böyle büyüsün istemiyorum. Kendi kendine yetmekte çok önemlidir. İş bilir kişi olmak. Çalışkan olmak, atılgan olmak gerekir. Tembel insanı kimse sevmez."*

Ebeveyn Görüşleri

KE6: *"Sorumluluk sahibi, Kızım birazcık sabırsız bence. O yüzden sabırlı olmayı. Her şey böyle mükemmel olsun ister. Hata yapmayı çok kabul eden bir çocuk değil, o da benden kaynaklı sanırım. Hata yapmanın da gayet normal, doğal bir şey olduğunu, hayır diyebilmeyi özellikle. Kendine güven duymayı…"*

KE9: *"…mesela bizim evimizde hayvanımız yok evin içinde ama dışardaki bütün hayvanlara kesinlikle yemek vermesi gerektiğini, işte sokak hayvanlarına karşı, her şeye karşı duyarlı olması gerektiğini aslında bir nevi öğretmeye çalışırlar."*

KE23: *"…disiplin de önemli çok sıkmamak şartıyla. Özgüven duygusunun gelişmesinde de anneanne dede çok etkili oluyor. Dışarı da başkaları ile etkileşime girdiğinde yanlarında onlar var çünkü."*

KE29: *"Annem de babam da çok işlek insanlardır ve bunu alsınlar isterim onlardan. Tembel olmasınlar. Çalışmaktan korkmasınlar. Atılgan olsunlar. Yani dediğim gibi dedeler çok yönlüdür ve bunu aktarsınlar isterim. O yüzden dedelerini örnek almasını isterim. Babadan önce, dedeleri…"*

Tema 4: Demokratik Değerler

Büyük ebeveynler kendileri tarafından torunlarına kazandırılmasında önemli gördükleri değerleri vicdan, adalet ve insani değerler gibi demokratik değerleri içeren ifadelerle açıklamışlardır. Ebeveynlerin aksine, hakkını savunmak ve eşitlik değerlerinden bahsetmemişlerdir. Ebeveynler ise yaptıkları açıklamalarda vicdan, adalet, eşitlik, hakkını savunma ve insani değerlerden söz etmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri;

KBE13: *"Kimsenin galbini gırmasın, iyi olsun."*

KBE18: *"İnsanlığı bilsin. Demesin bu fakirdir da garışmaylım. Bütün insanlar aynıdır."*

KBE24: *"Ha başga ne vardır, adaletli olsun, iyi insan olsun."*

<u>Ebeveyn Görüşleri</u>

KE20: *"İnsanlara karşı hata da yapsalar, herkesin hata yapabileceğini. Dolayısıyla affetmenin, vicdan sahibi olmanın güzel bir duygu olduğunu anneanneden öğrenmesini isterim."*

KE35: "*Adaletli olsun herkese karşı en başta. Hakkını savunsun. Mesela babamdan şeyi öğrenmesini isterim; hiçbir zaman ne kendi kendini ezdirsin ne de başkasının canını incitsin. Her zamanda hakkını savunsun."*

KE36: *"…eşitlik anlayışı kazanmak. Bunları beklerik yani."*

Tablo 9'da yer alan beceriler kısmı "Günlük Yaşam Becerileri" (KBE n=18, KE n=22), "Doğada Yaşam Becerileri" (KBE n=14, KE n=17), "Sanatsal Beceriler" (KBE n=18, KE n=12) ve "Akademik Beceriler" (KBE n=9, KE n=8) olarak dört ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1: Günlük Yaşam Becerileri

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynler tarafından torunlara kazandırılmasında önemli gördükleri becerileri kişisel bakım ve ihtiyaçları karşılayabilme, ev ve ev dışı temizlik ve tadilat işlerini öğrenme, kültürel yiyeceklerin yapımını ve genel mutfak becerilerini öğrenme gibi günlük yaşam becerilerini içeren ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

<u>Büyük Ebeveyn Görüşleri</u>

KBE22: *"Çivi çakar, tahtayı alır ona çakar, gancelliciği tamir eder, çamuları üst üste koyar duvarları suvar. Önemlidir bunları yapması ve yaparda yani."*

KBE24: *"Bayramlarda neler yaparsak isterim öğrensin. Mesela fırın yakarık yemek yapalım. Biz eskiden çörek yapardık bayramlarda. Çöreği öğrensin, yapımını. Devam eddirecek onlar. Torunlarımıza veririk de yapar onlar da hamurcuğu. Bizim gendi Aytotoro çöreği var yapdığımız. Kendi de çok sever tadını zaten."*

KBE32: *"Mesela ben hellim yaptığımda çocuk benim yanımdadır ama erkektir ve çok ilgisini çekmez ama bilse güzel beceridir. Çocuklar çok kendi dünyalarındadır. Biz öyle değildik, babamızın annemizin ayak izlerini takip ederdik."*

KBE38: *"Mesela bir pirohu yapımını öğrenebilir ki sever bilirim. İstediğinde o da yapıp yiyebilsin. Bilin senda, pirohu Kıbrıs'a özgüdür."*

Ebeveyn Görüşleri

KE4: *"Mesela benim kayınpederim araba, yani makinist olarak bütün her şeyini çıkartıp tekrar takabilir bu beceriye sahiptir. Şahsen çocuklarımın da bu beceriye sahip olmalarını isterim. Öğretsinler yaptıklarını."*

KE12: *"Bence yaşı kaç olursa olsun, yapamazsın değil de, kendi başına yapmaya cesaretlendirilmeli ve annem bunu çok iyi yapar. Her şeye kızımı da katar. Ayakkabılarını kendin giyebilirsin hadi giy bakalım ya da kendin kıyafetini seçebilirsin seç ve giymeye çalış gibi. Başka düşündüğümüzde kızım mutfağa girmeyi çok sever ve birlikte bir şeyler pişirirler."*

KE14: *"Hamur mesela açarlar, hamur açtığımız olur. Kurabiye yaparlar. Evimizi temizleriz, yataklarımızı düzeltiriz. Öz bakım becerileri, temizlik, tertiplilik, mutfaktaki beceriler falan bunları kazandırır."*

Tema 2: Doğada Yaşam Becerileri

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynler tarafından torunlara kazandırılmasında önemli gördükleri becerileri bahçe/tarım işleri, bitkileri ve hayvanları tanıma, doğada yaşam, bitki ve hayvan yetiştiriciliği gibi doğada yaşam becerilerini içeren ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE12: *"...yaşamda hayatta kalabilmek için elinden hangi becerinin gelmesi gerekiyorsa az da olsa bilsin. Bir tohum ekmeyi bilsin, gösteririm de ben. Hayvanlarımız var görür nasıl bakılır, nasıl beslenir, yumurta nasıl alınır..."*

KBE32: *"Mesela bahçeye dün bir şeycikler ektiler. Yani bahçede öğrenir, deneyimler. Bir çocuğa çok iyi bir şey öğretmek istersen önce yaşam becerilerini öğretmen lazım. Hele ki Kıbrıs'ta. Doğayla iç içe olan bir memlekette çocuklar doğa da nasıl yaşayacağını bilmeli. O telefonlar bunları yazar belki ama deneyim fırsatı vermez. Bizim yaşantımıza katıldıklarında deneyimlerler."*

KBE33: *"Örneğin araba sürmesini bilecek, traktör sürmesini bilecek bahçada. Tarla sürecek. Bunlar çünkü erkek çocuğudur bizim her şeyimiz olduğu için bu işleri yapmaları ve öğrenmeleri lüzumdur. Okusan da bu işleri yine yapacan. Bunlar yaşamın bir parçasıdır. Diğer büyüttüğüm şimdi her şeyi yapar. Çiçekleri, bahça işlerini, ağaç bakımını, budamasını lüzüm bilsin."*

<u>Ebeveyn Görüşleri</u>

KE2: *"Annem de her şeyi yapar gösterir. Kuzu doğurtmayı öğrendi misal daha beş yaşındayken. Hayvana yemek verme, bakım sağlama, bahçecilik gibi şeyler."*

KE15: *"Doğada bazı şeyleri öğretebilirler. Mesela ağaç yetiştirmek. O da büyük bir beceridir o ağaç ne kadar su ister, ne zaman budanır, hangi ağaç hangi meyveyi verir. Bunu çocuklar dedeleriyle neneleriyle yürüyüş yaparken, bahçaya giderken falan hep gözlemlerler."*

KE19: *"Yaşamdan bazı becerileri edinsin isterim çünkü zaten diğer şeyleri biz destekliyoruz ama bizim koşuşturmamızın içinde eksik kalan bir yön ve nene dede evinde fazlaca olan bir yön var ki işte doğa ile bağlantı, bir çiçek ekme, ağaç sulama, fidan yetiştirme, meyve toplama. Ağaçları tanıma gibi."*

KE35: *"Doğadan birçok bilgi ve beceri öğrendi. Bu soğandır, bu nanedir… mesela bunları söylemeyi okula gitmeden önce öğrendi. Yeri gelir ben naneynan maydanozu karıştırırım ama iki üç yaşındayken öğrendiydi bunu annemden ve babamdan.*

Salatalık ektilerdi mesela ve o salatalık iki üç günde bir verirdi. Giderdi mesela onu nasıl koparacağını, olgunlaşıp olgunlaşmadığını öğrenirdi. Hala daha da öyle."

Tema 3: Sanatsal Beceriler

Büyük ebeveynler kendileri tarafından torunlarına kazandırılmasında önemli gördükleri becerileri tiyatro/oyunculuk, müzik, el beceri işi, kültürel oyun, spor ve resim ile ilgilenmek gibi sanatsal faaliyet becerilerini içeren ifadelerle açıklamışlardır. Ebeveynler ise yaptıkları açıklamalarda büyük ebeveynlere benzer olarak tiyatro/oyunculuk, el beceri işi ve resim ile ilgilenmek gibi becerilere değinirlerken, büyük ebeveynlerden farklı olarak spor ve kültürel oyunlardan bahsetmemişlerdir. Bunun yerine sözlü gelenekten mâni, şiir ve hikaye aracılığı ile anlatıcı ve dinleyici olmanın kültürel bir beceri olduğuna değinmişlerdir. Büyük ebeveynler el becerisi işi olarak daha çok hobi odaklı faaliyetlerden bahsederlerken, ebeveynler kabak oyma, iskemle yapımı, lefkara vb. işlemelerin öğrenilmesi gibi kültüre özgü faaliyetlerden bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE20: *"El işi becerileri. Böyle taştan mantarlar bahçeye süs koymak için ve uğur böcekleri aldık. Onlarında renkleri zaman aşımından bozulduğunda çocuklara özel boyalar vardır, içlerine hani tiner falan koymazsınız. Hepsinin eldivenleri de hazır, fırçaları da hazır. Onları boyadık. Şey var gelincik çiçekleri var böyle kırmızı açar. Bizim çocukluğumuzda onlardan bebek yapardık."*

KBE26: *"Vallahi ben tabi bir müzik aleti çalmalarını isterim, bir spor dalında faaliyet göstermelerini isterim. Bir piyano çalsın, bir keman çalsın çocuk, bir gitar çalsın, bir spor faaliyetinde baskettir, futboldur fark etmez şimdi, baledir öğrensin isterim.*

Yüzme, buz patenti yani o tür şeylerde kazanımı olsun. Kültürümüzden folklor yani yerel bizim folklorumuzu öğrensin."

KBE27: *"Oyun havası falan şeyedeceksek yine kendi oyun havalarımızdan ağzımınan söylerim oynarık. Tempo tutarık, Kıbrıs oyun havalarını falan söylerik, bir aşina olsun diye. Beraber oynarık. O da öğrenir. Şu an da en çok oyun havası oynamak ve resim yapmaktır."*

Ebeveyn Görüşleri

KE3: *"Babamın en çok tiyatro yeteneği kazandırmasını ve geliştirmesini isterdim. Kızımın iyi bir rol becerisine sahip olmasını isterdim."*

KE27: *"El becerisi. Benim kayınvalidem açık gonuşayım sana resmi güzel, kalem tutuşu güzel. İsterim yani çocuğa da öğretsin sanatla haşır neşir olsun çocuk. Bizim toplumda zaten yaşlıların elinden her iş gelir, sanatkardırlar."*

KE30: *"Mesela benim çocuğumun birkaç sene sonra büyüdüğünde göremeyeceği şeyleri onlardan öğrenmesi lazım. Eskide kalan ama değerli olan şeyler aslında yaşlılardan öğrenilir. Özellikle Kıbrıs kültüründen mesela işlemeler, iskemle yapımı falan vardır."*

KE36: *"Masal anlatmak, hikaye anlatmak... Anlatıcı ve dinleyici olmak... Bu kültürel bir beceridir ve kaybolsun istemiyorum. Sık sık masal anlatsın, hikayelerle oyunlarını zenginleştirsin isterim. Eski el işlerimiz var ki yaparlar, onları kızıma da öğretebilirler. Lefkara var mesela. Aslında annelerimiz babalarımız bir örnektir çocuklara bu konularda."*

Tema 4: Akademik Beceriler

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynler tarafından torunlara kazandırılmasında önemli gördükleri becerileri matematik işlemleri, dil öğrenme, kitap okuma, okul okuma, ders çalışma ve bilgiye ulaşma gibi akademik faaliyet

becerilerini içeren ifadelerle açıklamışlardır. Ebeveynler, büyük ebeveynlerden farklı olarak torunlarla gerçekleştirilen zihinsel beceri aktivitelerinden de söz etmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE13: *"…bir de derslerine çalışsınlar okusunlar. Bir de şey var mesela okusun dedim ya yabancı dili da olsun. Çok yabancılı bir ülkede yaşarık. Gereklidir yani."*

KBE24: *"Biz bilin Rumca da gonuşuruk. Biraccıcık isterik öğrensin, mesela gonuştuklarımdan kelimeleri öğrendi çocuk."*

KBE35: *"Yani en mühim şey okumaktır, bilgi sahibi olmaktır. Okuma becerisi çok önemlidir. Ne yaparsa yapsın, önce o işin bilgisini öğrensin. Okumak, eğitim almak, öğrenmek, bilgiye ulaşabilmek en güzel beceridir."*

Ebeveyn Görüşleri

KE20: *"…bulmaca çözer. Annem çok bulmaca çözen bir insan ve bulmaca beyni çalıştırır. Dinamik tutan en önemli uğraşlardan bir tanesi. Kitap okumayı çok sever annem. Çocuklarımın annemden bu özelliği kazanmalarını isterim. Böyle bir okuma kültürü becerilerine sahip olmasını. Onların evinde de çocuk kitapları var."*

KE33: *"Mesela kayınpederim İngilizceyi çok sever. İngilizce konuşur çocuğa, İngilizce öğretmeye çalışır."*

KE38: *"…sayı falan saysınlar gibi şeyler yaparlar. Bu gibi becerilerini geliştirir yani çocuğun sayı saysın, yazsın,"*

Tablo 9'da yer alan "Değer ve Beceri Kazandırma Yöntemleri" kısmı "Sözel Etkileşim" (KBE n=36, KE n=33) ve "Yaşayarak Deneyimleme" (KBE n=37, KE n=38) olarak iki ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1: Sözel Anlatım

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynlerin torunlarına değer ve beceri kazandırma yöntemlerini, nasihat verme, sözel uyarılarda bulunma, kendi yaşantılarından örneklendirerek anlatma, sohbet etme, karşılıklı fikir paylaşma gibi ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE17: *"Ben devamlı takip ederim. Öğretmenleriynan da gonuşurum. Mesela okuldan gelir, der dede bunu bunu yapdım. Söylerim üsdüne çeki düzen verecen, üstünü temiz dutmaya çalışacan okula giden hep böyle nasihat ederim."*

KBE28: *"Yerde bir şey buldunuz almayacaksınız, soracaksınız kiminse vereceksiniz derim. Markete giderseniz bir şey alasınız gaçmayacaksınız, götüreceksiniz kasaya ödeyeceksiniz derim. Alırsam bir şey bölüştürürüm gendilerine paylaşacaksınız derim. Bahçada mesela var bizim ağaçlar, zarar vermeyeceksiniz derim. Duyarlı olacaksınız. Hem gendinizi, hem çevrenizi koruyacaksınız derim."*

KBE19: *"Yaşantımdan kesitlerle bazan anladırım yaşadığım hayal kırıklıklarından bahsederim. Bunu böyle yapsaydım daha iyi olabilirdi, siz yapın derim. Mehmet ile böyle oyun şeklinde, masal şeklinde anlatırım çünkü böyle size anlatacağım şekilde anlamaz tabi ki küçükdür ama ona masallaştırırım tüm bunları."*

KBE35: *Okumanın önemi ile ilgili kısa anlatımlar yaparım ona. Okul ile ilgili, sınıfı ile ilgili de sohbet ederiz bol bol. Bana yaptıklarını anlatmak istediğinde onu dinlerim ki, yaptıklarının önemli bir şey olduğunu anlasın."*

Ebeveyn Görüşleri

KE11: *"Genelde dede bir şeylerden böyle örnekler vererek anlatıyor. Belki bizim çocukluğumuzdan, belki öğretmenlik hayatından… Hep örneklerle anlatır. Ne bileyim*

okulda yaşadığı bir şeyi dedesine anlatırken hani bunu nasıl çözebileceğini, arkadaşına karşı nasıl davranacağını dedesiyle konuşur."

KE12: *"Annem özellikle bir şey öğretmek istediğinde saatlerce oturup konuşabilir. Sohbet eder gibi bir arkadaş gibi otururlar ve o konu üstüne birlikte düşünürler. Nasihat verebilir. Yanıma gelir ve bana der anneannem bunları dedi bana, bunu yapmak yanlıştır diye."*

KE25: *"Annem anlatıyor zaten ona. Kendi geçmişinden de örnekler veriyor. Okursan böyle, okumazsan böyle…"*

KE32: *"Hatalarını izah eder annem. Bunu böyle yapmayacan çünkü… der. İzah etmek ve bir şeyi kestirip atmamak lazım, küçük çocukta olsa konuşmak lazım. Annem yapıyor aslında bunu. Ona da söz hakkı tanır. O da konuşur."*

Tema 2: Yaşayarak Deneyimleme

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynlerin torunlarına değer ve beceri kazandırma yöntemlerini, örnek olmak, sorumluluk vermek, yaşantılarına dahil etmek, göstererek uygulatmak, yaparak yaşayarak deneyimlemelerine imkân tanımak, ihtiyaç durumunda destek olmak gibi ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"Ben yaparım, o da yapar. En önemlisi senin yapman. Bir misafirlikte biri bana su getirdiğinde teşekkür ediyorum. Ertesi gün ben ona su götürdüğümde o da bana teşekkür ediyor. Anlıyorum ki beni izleyerek öğreniyor."*

KBE11: *"…nasihattan çok, siz iyi geçineceksiniz. O zatan onu örnek alır. Ya da yemeği masada siz yersanız çocuk da yemeği masada yemeye gayret eder ama siz yemeği her tarafta yersanız işte bu bir örnektir. Mümkün olduğunca birlikte yemek*

yemek, bir şeyleri yaparak birlikteliği, beraber olmanın, aile olmanın, kardeş olmanın, dede torun olmanın şeyini yaşayarak gösteririz."

KBE7: *"Görür beni ne yaparım o da yapar. Böyle dürecen derim urubaları o da uğraşır yapsın benim dediğim gibi…"*

KBE14: *"Gelir bazan bana gösterir folklor hareketleri, izlerim gendini. İster çünkü o da anlatsın, göstersin. Zamanı yokdur annesinin babasının koşuşturma içindelerdir diye ama ben işte girerim devreye gel nenem bura derim göster bana."*

Ebeveyn Görüşleri

KE3: *"Konuştuklarına, yaptıklarına dikkat ederler. O konuda çok iyidirler. Ona ne öğretmek isterlerse ne aktarmak, kazandırmak isterlerse ona göre bir film seçerler. Barışı mı kazandırmak isterler o zaman silahlı, çatışmalı şeyler asla izlenmez…"*

KE8: *"Mesela annem annesine bakar ve orda mesela şeyi öğrenir, büyüklerimize sahip çıkmamız gerektiğini. Yardımcı olmamız gerektiğini, insanlara ya da büyüklerimize yardımcı olmamız gerektiğini görür öğrenir çocuk mesela. Nenemi gider yıkarlar, o da ister yıkasın. Yemeğini verir o da ister kurtarsın. Yani çocuk görür yardım etmek güzel ve o insan için değerli bir şeydir."*

KE9: *"Ee birlikde giderler gelirler bahçaya. Görür çocuk, bu böyle toplanır, bu böyle zeytin olur. Bu böyle çapa yapılır ya da ne bileyim bu böyle hamur olur, fırına girer. Yaşar yani bunları görerek annemden babamdan."*

KE21: *"Hayatın kendisini sunuyorlar ona. Toprağa dokunma fırsatı veriyorlar, zeytini tanıma, toplama olanağı sunuyorlar. Et ne gadar pişer gösteriyorlar. Yani onların yanında olmak yaşamı deneyimlemekdir zaten."*

4.1.6 Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Olan Etkileşimlerinde Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Yollarına İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynler ve ebeveynler ile yapılan görüşmede, büyük ebeveynlerin "Torununuz ile zaman geçirirken güçlük yaşadığınız durumlar oluyor mu, bu güçlükler nelerdir?" ve "Yaşadığınız bu güçlüklere nasıl çözümler buluyorsunuz, kimden/kimlerden destek alıyorsunuz?" sorularına verdikleri yanıtlar ile ebeveynlerin "Anne ve babanızın çocuğunuz ile zaman geçirirken güçlük yaşadıkları durumlar oluyor mu, bu güçlükler nelerdir?" ve "Yaşadıkları güçlüklere nasıl çözümler buluyorlar, kimden/kimlerden destek almayı tercih ediyorlar?" sorularına verdikleri yanıtlar araştırmanın altıncı alt problemi ile ilişkilidir.

"Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Olan Etkileşiminde Yaşadıkları Güçlükler ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 10'da "Güçlük Var" (KBE n=38, KE n=36) ve "Güçlük Yok" (KBE n=12, KE n=10) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 10: Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Olan Etkileşimlerinde Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Yollarına İlişkin Bulgular

Kategori: Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Olan Etkileşiminde Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Yolları ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KBE n**	**KE n**
Güçlük		
Tema 1: Güçlük Var	38	36
Tema 1.1: Davranış Sorunları	6	15
Tema 1.2: Beslenme Alışkanlığı	9	5
Tema 1.3: Torun Sayısı	5	1
Tema 1.4: Sağlık Sorunları	4	7
Tema 1.5: Günlük İşlerin Aksaması	6	2
Tema 1.6: Ekran Bağımlılığı	4	3
Tema 1.7: Kuşak Farkı	4	3

Tema 2: Güçlük Yok	12	10
Çözüm		
Tema 1: Kişisel Yollarla Çözüm Bulma	30	24
Tema 2: Ebeveynden Destek Almak	11	20

*Katılımcılar 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tablo 10'da yer alan güçlük kısmı incelendiğinde "Güçlük Var" teması "Davranış Sorunları" (KBE n=6, KE n=15), "Beslenme Alışkanlığı" (KBE n=9, KE n=5), "Torun Sayısı" (KBE n=5, KE n=1), "Sağlık Sorunları" (KBE n=4, KE n=7), "Günlük İşlerin Aksaması" (KBE n=6, KE n=2), "Ekran Bağımlılığı" (KBE n=4, KE n=3) ve "Kuşak Farkı" (KBE n=4, KE n=3) olarak yedi ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1.1: Davranış Sorunları

Büyük ebeveynler ve ebeveynler yaşanılan güçlük durumlarını, çocukların bir konu üzerinde diretmesi, inatlaşması ve büyük ebeveynin onaylamadığı davranışları gerçekleştirerek söz dinlememesi olarak açıklamışlardır. Her iki kuşakta, büyük ebeveynlerinin toleranslarını torunların suiistimal ettiklerinden, onlara her istediklerini çeşitli yollar deneyerek yaptırmaya çalıştıklarından bahsederek, büyük ebeveynlerin bu gibi güçlük durumlarında yetersiz kaldığını vurgulamışlardır. Ebeveynler büyük ebeveynlerden farklı olarak, büyük ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken böyle güçlükler yaşamadıklarından dolayı torunlarının davranışlarına anlam veremediklerinden söz ettiklerini ifade etmişlerdir. Davranış alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE7: *"Ee çokdur. Yani dinlemez bazı gün beni. Mızırlık yapar. Durmaz, oturmaz."*

KBE13: *"İnatçı, bir şey isdediğinde de yapman, yapdırır. Yani yapdırır şey ilkden ağlamaylan yapdırırdı şimdi da severek. Canım babaanneciğim, birtanem, ben seni çok seviyorum babaannem der yapdırır."*

Ebeveyn Görüşleri

KE19: *"Öfke nöbetleri olur veya anlamsız inatları olur. Çocukların yaşlarına bağlı olarak yaşadıkları kriz dönemlerinde, onlar da buna anlam veremezler. Ağladığı durumlar olur, yaşadık biz bunları, ağlayınca çocuk baş edemediği zamanlar olur."*

KE28: *"Annemi bazan çıldırdırlar. Dinlemezler, mızırlık yaparlar. Bazan suyu açarlar su savaşı yaparlar. Annem yapma edme der ama anneme derler sen garışma bize burası bizim evimizdir. Bazan o sıkıntı olur."*

Tema 1.2: Beslenme Alışkanlığı

Büyük Ebeveynler ve ebeveynler yaşanılan güçlük durumlarını çocukların iştahsızlığı, yemek seçiciliği ve çocuklara yemek yedirememe olarak açıklamışlardır. Her iki kuşakta, büyük ebeveynlerin torunlarının karnını doyurabilmesi için onların tercihleri doğrultusunda yemek öğünlerini düşünmesi gerektiğinden dolayı ayrı yemek yapmak mecburiyetinde kaldıklarından bahsetmişlerdir. Ebeveynler büyük ebeveynlerin yanıtlarından farklı olarak, büyük ebeveynlerden birinin çocukların talepleri doğrultusunda onlara abur cubur yiyecekler vermesi, yetiştirme anlayışı açısından diğer büyük ebeveyn ile çatışmalara sebep olabildiğinden bahsetmişlerdir. Beslenme alışkanlığı alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE10: *"Yeme biraz seçicidir. Meyveleri fazla tüketmez. Daha fazla makarna, pilav… Her gün öğlen gelirkenden 'neneciğim pilav yaptımın?' budur ilk sözü."*

KBE25: *"Yemek hususunda çok titizdir, her pişirdiğimi yemiyor. Gendi ne isterse onu yapıyorum ben ona. Ayrı yemek pişirmem gerekiyor."*

KBE36: *"İştahsızdır çok. Çok uğraşım ister. Oyunlar uydurmaya çalışırık. Eskide ki gibi değil şimdiki çocuklar. İlgilerini çekip yemek yedirmek daha zordur."*

Ebeveyn Görüşleri

KBE18: *"Yemek konusunda oluyor. Ben bu yemeği yemem, sevmem diyor. Yeniden yemek yapması gerekiyor ona."*

KE20: *"Yeme içmede birazcık sorun olur. Mesela çocuk malesef biraz abur cuburu seven bir yapıya sahiptir. Annemde böyle çok sevecen çok iyi niyetlidir, kırmak istemez, verir. Babam da müdahale eder neden yemekden önce abur cubur verdin diye. Bu defa dedeye karşı tepki koyabilir kızabilir. Onların arasında çekişme olabilir."*

Tema 1.3: Torun Sayısı

Büyük ebeveynler ve ebeveynler yaşanılan güçlük durumlarını, birden fazla torunun bir araya gelmesi ile torunlar arasında yaşanan çekişmeler, kıskançlıklar, anlaşmazlıklar ve gürültü, coşku, kavga içeren taşkınca davranışlar sonucu büyük ebeveynlerin rahatsız olmaları ve yorulmaları olarak açıklamışlardır. Torun Sayısı alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE15: "*İkizdirler ya ikisi birden coşunca aman Allahım. Birbirlerini coştururlar bir de o yüzden zor olur. Bir de diğer torun gelince kıskanırlar biraz. İlişirler birbirlerine torunlar ve nasıl deyim sana, taşkınlık yaparlar. O zor olur."*

KBE28: *"Dinlemeyinca da gavga ederler seninde kafan kaldırmaz sesi, gürültüyü. Çok torun bir araya gelince olur öyle. Gendi aralarında anlaşamazlar ya benle değil."*

Ebeveyn Görüşleri

KE3: *"İki torun bir araya gelirse oluyor ama tek iken olmuyor. Yani hem annemler yoruluyor hem de çocuklar arasında yaşanan birtakım şeyler onları zorlayabiliyor."*

Tema 1.4: Sağlık Sorunları

Büyük ebeveynler ve ebeveynler yaşanılan güçlük durumlarını, torunun ya da büyük ebeveynin hastalık durumlarında ortaya çıkan birtakım problemlerle açıklamışlardır. Büyük ebeveynlerde işitme, fiziksel ağrılar, vb. rahatsızlıkların güçlük oluşturduğundan bahsedilirken, torunlarda ise ateşlenme, ilaç kullanımı, hastayken yemek yemede zorluk gibi durumlardan bahsedilmiştir. Her iki kuşakta bu gibi durumlarda büyük ebeveynlerin panik ve üzüntü yaşadığını dile getirmişlerdir. Sağlık sorunları alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE14: *"Hasta olduklarında yaşarık işte biraz. Üzülürük, panik oluruk."*

KBE23: *"Olur evet, hastayken mesela yememe sorunu. Hiçbir şey yemek istemez."*

Ebeveyn Görüşleri

KE9: *"...babamın bel fıtığı var ama benim oğlum hep omuzlarında. Yaştan dolayı artık hani gendi sağlık durumları el vermez bazen."*

KE14: *"İşte tek güçlüğü gulaklar, duymaması. Başga bir sıkıntımız yok."*

KE18: "*...hastalık durumlarında da güçlük olabilir bazan. İlaç içmezse falan diye."*

Tema 1.5: Günlük İşlerin Aksaması

Büyük ebeveynler ve ebeveynler yaşanılan güçlük durumlarını, torunların büyük ebeveynlerle birlikte yapmak istediği ya da onlardan talep ettiği isteklerini, büyük ebeveynlerin temizlik yapmak, yemek hazırlamak, iş yaşamı, kişisel uğraşlar gibi yaşamsal önceliklerinin olması sebebiyle yerine getirmede zorlanmaları olarak

açıklamışlardır. Bu alt temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE8: *"İşte eve geldik mesela lazım pişireyim bir şeyler yeylim ama okuldan çıkarkenden isder gitsin arkadaşcığına. E orda bilmem napacağımı."*

KBE17: *"Zaman ayırman lazım çocuklara. Çocukları toplamak için kendi işlerimi ertelerim biraz… Ondan ora götürün, derse götürecen, bunlar öyle zordur. İki dane torun biri bir yere gider, biri bir yere gider, hepsini yetiştirmeye çalışın.*

KBE33: *"Mesela ilkten güçlük yaşadığım durumlar çok oldu. Eşim rahmetlik oldu ve işler vardı. Birdenbire o işleri bırakamadım. Hayvanlarımız vardı, mandıramız vardı. Oraya giderdik, buraya giderdik."*

Ebeveyn Görüşleri

KE40: *"Biraz da kayınvalidem çok fazla ev işi yaptığı için oyun oynamaya çok vakit ayırmaz. Çocukta sıkılır çünkü oyun açısından çok ilgi ister ya çocuk."*

Tema 1.6: Ekran Bağımlılığı

Büyük ebeveynler ve ebeveynler yaşanılan güçlük durumlarını, torunların telefon, tablet, televizyon gibi elektronik aletlere bağlı olması, ekransız zaman geçirmek istememeleri ve büyük ebeveynlerin ekran izleme süresini ayarlamada zorluk yaşamaları olarak açıklamışlardır. Ekran bağımlılığı alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE16: *"Telefon çok sorun oluyor işde bir. Bütün gün telefon. Bıragmaz elinden. Hiç bıragmaz. Bütün gün elindedir, çok yanlış."*

KBE32: *"Arada bir telefon kavgasından dolayı güçlük yaşarık başga bir sıkıntısı yok. Telefon istediğinde de yok den gene gıyametleri koparır."*

Ebeveyn Görüşleri

KE19: *"Telefon tablet bağımlılığında zorluklar çekerler."*

KE36: *"Güçlük yaşadıkları olay... yani şimdiki modern çağda maalesef ekran gibi bir tuzak var. Bunu kısıtlamakta sıkıntı yaşıyorlar onu fark ederim."*

Tema 1.7: Kuşak Farkı

Büyük ebeveynler ve ebeveynler yaşanılan güçlük durumlarını büyük ebeveyn ve torun arasındaki kuşak farkına dayandırarak, çocuğun dilinden anlamamak, çocuklarla farklı düşüncelere ve eylemlere sahip olmak, çocuklarla yapılacak olan ortak aktivitelerde uyum sağlayamamak olarak açıklamışlardır. Kuşak farkı alt temasına ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE11: *"Benim onlar için gördüğüm bazı yanlış şeyleri engellemeye çalışırken çocukların gösterdiği tepki benim güçlüğümdür, zorluğumdur. Altı yaşındaki bir çocuğun, bin dokuz yüz altmıştaki bir adamla yan yana durması bile bir güçlükdür."*

KBE29: *"Bazan ona çok uyum sağlayamam. Bir de mesela bir şeyi söylediğim zaman o gendine göre yönelir ve sen sorun yaşan."*

Ebeveyn Görüşleri

KE11: *"Yani tabi ki anne, baba ile kıyasladığımız zaman kuşak farkı var aralarında."*

KE29: *"Oyun kursalar dilini çözecekler ama bilmedikleri için zorluk çekerler. Çocukların seviyesine inemezler. İsterler ki çocuk orda otursun tek başına oynasın, sesi soluğu çıkmasın. Öyle de olmayınca başa çıkmazlar ve imdat çağrıları duyulur."*

Tablo 10'da yer alan güçlük kısmı incelendiğinde "Güçlük Yok' temasından katılımcı büyük ebeveynler 12 kez bahsederken, ebeveynler 10 kez bahsetmişlerdir. Her iki kuşakta güçlük yaşamama nedeni olarak, büyük ebeveynler için çocukların

dilinden anlamak, çocuklarla ebeveynlerinden daha iyi iletişim kurabilmek ve onlara uyum sağlayabilmek gibi açıklamalara değinirken, çocuklar için ise büyük ebeveyn sözünü dinlemek, büyük ebeveyni üzmek istememek ve büyük ebeveynin yaşantısına dahil olmayı sevmek gibi açıklamalara değinmişlerdir. Büyük ebeveynlerin bazıları ebeveynlerden farklı olarak, torunları ile ilişkilerini bozmamak için sorun teşkil eden durumlarda müdahaleden kaçındıklarını ve bu sebeple de güçlük yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE4: *"Hayır olmaz pek, yani güçlük yaşamam çünkü beni dinler. Ne söylesem yaparda. Beni kırmak istemez. Bir güçlüğümüz yok çocukla."*

KBE22: *"Vallahi pek güçlük yaşamayık. Şimdi çocuk altı yaşındadır iletişim de kurabilirim, konuşuruk anlaşırık bir şey olduğunda. Bende zaten hareketli bir neneyim. Kendime onları uydururum, kendimi onlara da uydururum."*

KBE34: *"Olmuyor çünkü ben sorun olabilecek şeylere karışmıyorum. Anne babası var onlar müdahale ederler. Bir evin içindeyiz, karışırsam kalbi kırılır falan. Ona da ben dayanamam."*

Ebeveyn Görüşleri

KE2: *"Yok olmuyor. Çok iyi anlaşırlar. Bizden iyidir hatta araları. Annemin işten sonraki hayatı hep mandırada geçiyor. Hayvanları var. Hep bahçede, mandıradalar. Kızımda orada olmayı çok sevdiği için hiç sorun çıkmıyor."*

KE25: *"...bebekliğinden beri baktığı için artık birbirlerini anlıyorlar. Yabancı bir çocuğa bakar gibi değil, kendi evladının huyunu suyunu bilir ya bir insan, annem içinde öyle. Ben nasıl kolaylıkla yürütebiliyorsam, annem de öyle."*

KE39: *"Tam tersi, çok daha kolaylık yaşar. Yani ben çocuğumu yedirirken daha zorlanırım, anneannesiyle yerken daha güzel yer. Çocuk annemin sistemine alıştı ve annem bıkmaz. Daha sabırlıdır."*

Tablo 10'da yaşanan sorunlar için çözüm yolları bölümü incelendiğinde "Kişisel Yollarla Çözüm Bulma" temasından katılımcı büyük ebeveynler 30 kez bahsederken, ebeveynler 24 kez bahsetmişlerdir. Her iki kuşakta büyük ebeveynlerin kullandığı kişisel çözüm olarak dikkati başka yöne çekme, farklı oyun türleri sunma, nasihat verme, konuşma, ortamdan uzaklaşma ya da uzaklaştırma, isteklerini onaylama ya da reddetme, mecburiyetten kabul etme, teşvik edici ya da tehdit edici öneriler sunma, birbirlerinin hayatlarına uyum sağlamaya çalışma gibi açıklamalarda bulunmuşlardır. Ayrıca her iki kuşakta, büyük ebeveynlerin çocukların dilinden ebeveynlerden daha fazla anladıklarından, bu sebeple de güçlük durumlarının üstesinden daha kolay gelebildiklerinden bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"Konuyu değiştiriyorum, başka başka şeyler anlatıyorum ve onun kafasını olaydan uzaklaştırmaya çalışıyorum. İşe de yarıyor. Oturup tam bir şeyi istediği için ağlayacakken ona uçan kuşları gösterip a bak kuş düşüyor galiba koş annem bak bakayım nereye gidiyor falan diyorum konuyu dağıtıyorum."*

KBE5: *"Ben doğrumdan şaşmam. Kimseden de destek istemem. Neyse gerekli olan, doğru olan onu uygularım. Beğenmezlerse beğenmesinler."*

KBE12: *"Birinden bir şey istemem. Çocuğun dilini bilirim zaten, konuşarak çözmeye çalışırık. Hatta bazen annesiynan babasıynan olan sorunlarda bile beni ararlar çünkü benim ikna eden."*

KBE 32: *"Ben çözmeye çalışırım. Çok sinir ederse beni annene söyleyecem, babana söyleyecem telefon açıyorum derim gendine. Yani onu yaparım."*

KBE35: *"Mesela derik gel ye yemeciğini dedem de parka gideceyik, tavuklara gideceyik, bir komşuya gideceyik gibi öyle ikna ederik."*

KBE37: *"Maalesef bende açıyorum telefonu çünkü onların çocuklarını büyütme tarzlarına karışamıyorum. Kalkıyorum ve sevdiği yemeği yapıyorum gerekirse. Eskiden yemek budur, ister yensin ister yenmesin denirdi. Şimdi çocuğun peşinde dönüyoruz."*

Ebeveyn Görüşleri

KE5: *"Ben hiç karışmam. Kendi hallerine bırakırım. Nenedir dinleyecen derim şikayet edince bana."*

KE10: *"Kendi başlarına çözerler bir şey olduğunda çünkü çok uzun zamandır birliktedirler zaten ve birbirlerinin dillerini bizden daha iyi bilirler bazı konularda. Hatta bir şey olur, annem der ben hallettim tamamdır."*

KE13: *"Gendileri çözerler, hiçbir zaman bizi aramazlar ki. Ben götürürüm goyarım kapıdan içeri bütün sorumluluk onlarda olur. Gözüm arkada galmaz."*

KE22: *"Tepki gösterir, odaya yollar. Kendinden uzaklaştırır biraz ki sert davranmasın."*

KE36: *"Oyun üreterek çözüm bulurlar. İlgilerini dağıtmaya çalışırlar. Annem hemen bir oyun üretir ve çocukları ona çeker."*

Tablo 10'da yer alan güçlük kısmı incelendiğinde "Ebeveynlerden Destek Almak" temasından katılımcı büyük ebeveynler 11 kez bahsederken, ebeveynler 20 kez bahsetmişlerdir. Büyük ebeveynler, güçlük durumlarında destek istedikleri ilk kişilerin ebeveynler olduğunu, karşılaşılan her türlü sorunda ebeveynleri bilgilendirdiklerini, torunları ile ilgili konularda aile ile iş birliği sağlayarak hareket ettiklerini

açıklamışlardır. Ebeveynlerden bazıları ise, büyük ebeveynlere benzer şekilde açıklamalarda bulunarak, büyük ebeveynlerin kendilerine danıştıklarından, sorunu kendilerinin çözmeleri için iletişime geçtiklerinden bahsederken, bazıları olaya anında müdahale ettiklerinden ve sorunu çözmek için daima aracı olduklarından bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE18: *"Ben hep ailesi ile iş birliği içindeyim."*

KBE22: *"Herhangi bir şey olduğunda tabi ki anne babayı aramak ilk tercihimdir çünkü kararı onlar verecek. Bende onlara destek olurum."*

KBE30: "*İşin içinde torun olursa mutlaka anne babaya danışırık. Mesela varsayalım ki çocuk burda hasta oldu ararık annesini babasını. Biz gendi aklımızla doktora götüremeyik. Yani gitsek bile çocuğu götürürük doktora diye ararık hemen."*

Ebeveyn Görüşleri

KE6: *"Genellikle ilk aradıkları kişi benimdir. Yani bir kere iki kere bile belki de yaşanmadı zaten yaşansa ben orda biterim yani. Anında orda olurum."*

KE14: *"Yani bizden bekler daha yüksek sesle gonuşalım. Bizde öyle yaparık. Hem biz hem torunları. Karşılıklı desteklerik birbirimizi."*

KBE24: *"Ben devreye giriyorum. Akşam eve geldiğimde doğruyu anlatıyorum çocuğa. Anneme de aynı şekilde anlatıyorum."*

KE34: *"Ben genellikle müdahalede bulunurum."*

4.1.7 Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Etkileşimlerini Güçlendirmek İçin İhtiyaç Duydukları Desteklere İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynler ve ebeveynler ile yapılan görüşmede, büyük ebeveynlerin "Sizce torununuz ile olan etkileşiminizi güçlendirmek için ne tür desteklere ihtiyaç

duyuyorsunuz? Desteğe ihtiyaç duymuyorsanız lütfen nedenini belirtiniz.” sorusuna verdikleri yanıtlar ile ebeveynlerin “Anne ve babanız, çocuğunuz ile olan etkileşimini güçlendirmek için ne tür desteklere ihtiyaç duyuyor? Desteğe ihtiyaç duymadığını düşünüyorsanız lütfen nedenini belirtiniz.” sorusuna verdikleri yanıtlar araştırmanın yedinci alt problemi ile ilişkilidir.

“Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimini Güçlendirmek İhtiyaç Duyulan Destekler ile İlgili Yapılan Açıklamalar” kategorisi iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 11’de “Gereksinim Var” (KBE n=18, KE n=22) ve “Gereksinim Yok” (KBE n=21, KE n=16) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 11: Büyük Ebeveynlerin Torunları ile Etkileşimlerini Güçlendirmek İçin İhtiyaç Duydukları Desteklere İlişkin Bulgular

Kategori: Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimini Güçlendirmek İçin İhtiyaç Duyulan Destekler ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KBE n**	**KE n**
Tema 1: Gereksinim Var	18	22
Tema 1.1: Alternatif Ortam ve Etkinlikler	9	5
Tema 1.2: Eğitim Desteği	2	7
Tema 1.3: Kişisel Zaman İhtiyacı	5	8
Tema 1.4: Ebeveyn ile İş Birliği	2	2
Tema 2: Gereksinim Yok	22	18

Tablo 11’de yer alan “Gereksinim Var” teması incelendiğinde “Alternatif Ortam ve Etkinlikler” (KBE n=9, KE n=5), “Eğitim Desteği” (KBE n=2, KE n=7), “Kişisel Zaman İhtiyacı” (KBE n=5, KE n=8) ve “Ebeveyn ile İş Birliği” (KBE n=2, KE n=2) olarak dört ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1.1: Alternatif Ortam ve Etkinlikler

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveyn-torun etkileşimini güçlendirmek için aktivite temelli çalışmalara ihtiyaç duyduklarından bahsetmişlerdir. Çeşitli etkinlikler planlanması ve her iki kuşağı bir araya getiren oyun alanlarının tasarlanması, etkileşimin arttırılmasında önemli bir gereksinim olarak açıklanmıştır. Büyük ebeveynler, torunlarının ev dışında farklı mekanlarda zaman geçirmek istediklerini fakat açık hava mekanlarının yetersizliği nedeniyle birlikte gidebilecekleri yerlerin alışveriş merkezlerindeki oyun alanları, sinemalar gibi kapalı alanlarla sınırlı kaldığından bahsetmişlerdir.

Ebeveynler ise, iki farklı kuşağın evde birlikte gerçekleştirebileceği faaliyetlerin, dışarı mekanlarda gerçekleştirebileceklerinden daha az olduğunu ifade ederek, kuşakların ortak katılım sağlayabileceği mekân yetersizliğini etkileşim önünde bir engel olarak açıklamışlardır. Ayrıca büyük ebeveynlerin torunları ile farklı ortamlarda bulunmalarının, büyük ebeveynlere bir haz verdiğinden bahsederek, kuşakların paylaşımlarını arttırabilecekleri mekanların önemini de vurgulamışlardır. Bu alt temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE15: *"Yani evin içinde birlikte yapabileceğimiz şeyler sınırlıdır. Çok bir desteğe ihtiyacım yok ama bazan sıkılır çocuklar evde. Dışarda da haçana bir parka gideceyik. Yakınlarda olsa bicez güzel eğitici eğlenceler giderdik ama yokdur.*

KBE22: *"Şimdi mesela on beş günde bir dışarıda sinemaya falan giderik. Başga da dışarda aktivite yapacak çok bir yer yok. Dediğim gibi Erülkü gezmeleri vardır. Oyuncaklarda ya çocuklara özgüdür ya yetişkinlere ama bak bir büyükle bir çocuk*

oynadığında da çok eğlenebilir ve ihtiyaç var yani hem böyle alanlara hem oyuncaklara."

KBE31: *"Köye bir park yapmaları iyidir ama yakınlarda bir park yokdur. Olmasını isterdik mesela bence dışarıda da zaman geçirdiğimizde çocuk enerjisini bizden çok oyuncaklarla atacak."*

Ebeveyn Görüşleri

KE12: *"Bence bölgemiz çok yetersizdir. Şimdi sorarsanız bana çocuğun dışarıda yapabileceği bir etkinlik var mı bir şey diyemem. Ailesi ile, dede nenesi ile gidebileceği, katılabileceği bir etkinlik yoktur."*

KE30: *"...beş altı yaşlarında güzel aktivitelerin içinde olmaları lazım. Böyle iki jenarasyonun da dikkatini çekecek ve zevk alabilecekleri etkinliklere katılmaları güzel olabilir. Bence hazdır da bu. Yaşlıların torunlarını alıp bir yerlere gitmesi ve diğer insanlarla torunları hakkında konuşması, paylaşımlarda bulunması."*

KE40: *"Yani işleri vardır, farklı sorumlulukları vardır ve torunla oyun yönünden yapabileceklerini çok sınırlı düşünüyorlar. Şimdi evin içinde de zor. Dışarı da yapabilecekleri bir aktivite olsa, birlikte bir şeyler paylaşsalar tamam ama evin içinde eğer senin oyun yönün zayıfsa ne kadar bir şey yapabilirsin ki..."*

Tema 1.2: Eğitim Desteği

Büyük ebeveynler yaptıkları açıklamalarda, büyükanne ve büyükbaba olma konusunda pek bir bilgi ve deneyime sahip olmadıklarından bahsederek, torunlarına yetebilmek için eğitim desteğine gereksinim duyduklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynler ise büyük ebeveynlerden farklı olarak, çocukların hastalık durumlarında büyük ebeveynlerin paniklerini yönetebilmeleri, ilk yardım eğitiminde yeterli olmaları, günümüz çocuklarını anlamaları ve disiplini sağlama konusunda bir takım

eğitim desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu alt temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE3: *"Tabi ki biz torunumuza en iyi şekilde bakmak isterik ama bence yeterli değildir. Muhakkak destek almamız şarttır. Özellikle çocuk büyüyünce bize daha çok şeyler sormaya başlayacak, söyleyecek ve biz bir şey yapamayacağız. Bir eğitimcinin bizi desteklemesi gerekir."*

Ebeveyn Görüşleri

KE2: *"Annem kan göremiyor çocuklarda. O yüzden sıkıntı oluyor. Paniği var. Paniğini gidersin ve ilk yardım gibi bilgileri olsun isterdim tabi ki."*

KE19: "*... nene dedelere de eğitimler vermeliyiz. Çocuklar fazla talepkâr olmadan, şımarmadan büyüyebilmeleri için neler yapmaları gerektiği konusunda hani belki eğitimler düzenlenirse, o tarz eğitimlere katılmalıdırlar. Buna yönelik kitaplar olmalı, nene dedeye yönelik ve o kitapları okumalıdırlar."*

Tema 1.3: Kişisel Zaman İhtiyacı

Büyük ebeveynler, torunları ile geçirdikleri süre arttıkça etkileşimin niteliğinin azaldığından bahsetmiştir. Yaptıkları açıklamalar, aynı evde yaşamanın ya da gün içerisinde geçirilen uzun süreli birlikteliğin büyük ebeveynlerin kendilerine zaman ayırabilmelerini ve dinlenebilmelerini etkilediği yönündeyken, çocuklarda da heyecan ve özlemsizlik durumuna yol açabildiği yönünde olmuştur. Ebeveynler ise açıklamalarında, büyük ebeveynlerin destek ve anlayış beklediğinden, günün belli saatlerinde kendilerine zaman ayırmak için ara vermelerinin büyük ebeveyn-torun etkileşimini güçlendirebileceğinden bahsederken, uzun süreli birlikteliğin bir mecburiyet olduğunu da vurgulamışlardır. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE23: *"Güçlenmesi için benim dinlenmem lazım. Ertesi güne daha dinç kalkmam için gün içinde dinlenmem, ara vermem gerekiyor. Torunla geçirdiğim sürede çok şey yapmam gerekirse, o bakım süresi uzarsa yorgunluğum artar."*

KBE34: *"Bak mesela biz aynı evin içinde yaşıyoruz. İmkânımız yok şu an ayrı eve çıkmaya. Yani kendimi geri tutuyorum ama ayrı evde olsaydık belki onlarda beni özlerdi, zaman kısıtlı olacağı için belki daha farklı heveslerle bir şeyler yapardık. Benim evime gelmenin heyecanını yaşarlardı. Bende kendimi dinlenmiş, daha enerji toplamış hissederdim belki."*

Ebeveyn Görüşleri

KE5: *"Yani üç toruna birden bakıyor şu an. Onunda kendine zaman ayırmaya ihtiyacı var ama bizde çalışıyoruz. Anlaşılmaya ve dinlenilmeye ihtiyacı var çünkü."*

KE7: *"Annem de nereye gadar yani dayanacak. Elinden gelenin en iyisini yapar tek başına bakar üçüne de. Desteğe ihtiyaç duyar elbette, dinlenmek ister ama napacan bu böyle olmak zorunda yokdur ya başkası baksın."*

KE23: *"Tabi ki bende anne olarak onlarında kendilerine ihtiyaçlarının olabileceği zamanların olduğunu göz önünde bulundurarak işim bittiğinde hemen çocuğun bakımını üstlenmeliyim ve onlara da zaman bırakmalıyım ki, süre azalınca verimlilik artacaktır diye düşünüyorum."*

Tema 1.4: Ebeveyn ile İş Birliği

Büyük ebeveynler, torunları ile olan etkileşimlerini güçlendirmek için ebeveynlerle fikir birliği yapmaları gerektiğinden, ebeveynler tarafından onaylanmaya ihtiyaç duyduklarından bahsetmişlerdir. Ebeveynler ise, büyük ebeveyn ve ebeveynlerin iyi bir iletişim içerisinde olması gerektiğini vurgulayarak, büyük ebeveynlerin ve torunların bir araya gelmelerinde ve birtakım etkinlikler

paylaşabilmelerinde kendilerini aracı bir unsur olarak açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE37: *"İki farklı kafa onlar, iki farklı kafa biz olduğumuzda ne kadar güçlendirebiliriz ki. Bir olmamızın gerektirdiği noktalar oluyor. Çocuğa aynı düşünce ile yaklaşmamız gerektiği durumlar oluyor ama benim doğrularım onlarınki ile örtüşmeyebilir. Kendi bildiğimi yaparsam da onaylanmam bu sefer daha zordur."*

KE31: *"Ailede bence bu işi yönlendiren anne babadır. İyi iletişimde de olmaları gerekir. Tamam orta da hiç yokmuş gibi görünürler ama ikisi arasındaki bağı da annenin müdahil olması ve kendi anne babamızla nasıl geçindiğimiz etkiliyor."*

Tablo 11'de yer alan "Gereksinim Yok" temasından katılımcı büyük ebeveynler 21 kez bahsederken, ebeveynler 16 kez bahsetmişlerdir. Her iki kuşakta büyük ebeveynlerin gereksinime ihtiyaç duymama nedenini, torunları ile kurdukları iyi bir ilişkinin varlığına ve yapabileceklerinin en iyisini yapmak için çabaladıklarına ve çocukların/torunların bundan mutlu olduğuna dayandırarak açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE12: *"Bence yaptığımız her şey ve geçirdiğimiz zaman çok iyidir. Hiçbir sıkıntımız ya da keşke şunlarda olsaydı diyeceğimiz bir şey olmadı şimdiye kadar."*

KBE17: *"Yok, ben gendi gendime halletmeyi düşünürüm her şeyi diye yokdur. Gızıma fazla yük binsin istemem."*

KBE18: *"Bence yeterliyik yani biz. Çok şey yaparık. Sözümü da dinler. Uyuşuruk yani torunumnan tamamık."*

KBE28: *"Bir şey istemem. Ne isteyecem bakarım işte küçüklükten beri burdalar. Öyle ya da böyle büyüdeceyik."*

Ebeveyn Görüşleri

KE17: *"Gayet iyidir ilişkileri, gayet içli dışlıdırlar. Arkadaş gibidirler. Her şeyleri yaparlar."*

KE18: *"Annem çok iyi bir zaman geçirir yani çocuğumnan."*

KE21: *"Şimdi böyle oyun oynamazlar kesinlikle ne top ne arabacık hiçbir oyun iletişimi yok aralarında. Çocuğu kendi yaşamlarına çekerler ama bu çocuğunda hoşuna gider tabi. Zevk alıyor bundan. Bende bu yüzden müdahale olmuyorum yani."*

KE25: *"...yaşlandı onlarda. Şu an yapabileceklerini fazlasıyla yapıyorlar zaten."*

4.1.8 Büyük Ebeveynlerin Torunlarının Çocukluğu ya da Geleceğine Yönelik Duyduğu Endişelere İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynler ve ebeveynler ile yapılan görüşmede, büyük ebeveynlerin "Torununuzun çocukluğu ya da geleceği ile ilgili endişe duyuyor musunuz? Hangi konularda ve neden endişe duyuyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtlar ile ebeveynlerin "Anne ve babanız çocuğunuzun çocukluğu ya da geleceği ile ilgili endişe duyduğundan size bahsetti mi? Bahsettiyse hangi konularda ve neden endişe duymaktadır?" sorusuna verdikleri yanıtlar araştırmanın sekizinci alt problemi ile ilişkilidir.

"Torunların Çocukluğu ya da Geleceğine Yönelik Duyulan Endişeler ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 12'de 'Endişe Var' (KBE n=26, KE n=18), 'Endişe Yok' (KBE n=14, KE n=22) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 12: Büyük Ebeveynlerin Torunlarının Çocukluğu ya da Geleceğine Yönelik Duyduğu Endişelere İlişkin Bulgular

Kategori: Torunların Çocukluğu ya da Geleceğine Yönelik Duyulan Endişeler ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KBE n**	**KE n**
Tema 1: Endişe Var	26	18
Tema 1.1: Göç ve Entegrasyon Politikalarının Eksikliği	9	3
Tema 1.2: Eğitimin Yetersizliği	8	3
Tema 1.3: Torunun Bireysel Gelişimi	2	4
Tema 1.4: Aile İlişkileri	2	1
Tema 1.5: Ekonomik Durum	5	7
Tema 2: Endişe Yok	14	22

Tablo 12'de yer alan "Endişe Var" teması "Göç ve Entegrasyon Politikalarının Eksikliği" (KBE n=9, KE n=3), "Eğitimin Yetersizliği" (KBE n=8, KE n=3), "Torunun Bireysel Gelişimi" (KBE n=2, KE n=4), "Aile İlişkileri" (KBE n=2, KE n=1) ve "Ekonomik Durum" (KBE n=5, KE n=7) olarak altı ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1.1: Göç ve Entegrasyon Politikalarının Eksikliği

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynlerin torunları için duydukları endişenin kaynağını, ülkede artan yabancı uyruklu nüfusun getirdiği sorunlarla açıklamışlardır. Bu sorunlar; can güvenliği tehdidi sebebiyle korkunun artması, kültür karmaşası ve beraberinde kültür kaybının yaşanması, gelecekte oluşabilecek göç kaygısı, torunları uyarma mecburiyetini hissetme ve çok kültürlü eğitim ortamlarında yeterli verimin alınamaması gibi düşüncelerle ifade edilmiştir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE14: *"Birçok yabancı var. Eskisi kadar rahat değil çocuklar sokakta. Hem sadece can güvenliği da değil, kültürümüzden de uzaklaşıyorlar şimdi. Bizim kendi*

kültürümüzden de uzakta büyüyecekler çünkü arkadaşları da ileride hep farklı farklı kökenlerden olacak. Bak şimdi isterim ben öğrensin folklörümüzü, severde ama yarın öbir gün başga düşünebilir."

KBE27: *"Acayip yabancılaşma var sokakta ve kendi kapımızın önünde bile torunlarımızın dolaşmasını istemeyik tek. Bisiklet sürecekse biz de yanında giderik muhakkak. Her memleketten insan var, çeşit çeşit. Kim kimdir bilmeyik. Güvenlik yokdur yani. Bu yüzden endişelenirim yani dediğim gibi vatanına bağlansın, ileri de gitse bile geri dönsün derim ama memleketi çok yabancı insan dolu. Çocuk burayı benimseyecek diye başka kültürü benimseyecek. Kültürler girdi birbirine."*

KBE35: *"O kadar bir yabancı doldu ki memleket, ben çocuklarıma, torunlarıma doğru bildiğim şeyleri yaptıramıyorum. Herkesle bir olun, herkesle konuşun, herkesle kaynaşın diyemiyorum çünkü eskiden çocukların konuştuğu, tanıştığı insanlar bizdendi. Bir avuç insandık zaten bu adada. Şimdi kim olduğunu bilmediğimiz, suçlularla, şaibeli insanlarla dolu her yer. Biz gençken evlatlarımız, torunlarımız güzel bir adada, samimiyet, birlik, huzur, barış içinde yaşayacak derdik, bunun çabasını gösterirdik. Şimdi ara ki bulasın…"*

<u>Ebeveyn Görüşleri</u>

KE11: "*Kızım buranın kültürü ile büyüme arkadaşları ile oynama konusunda ne kadar şanslı bilmiyorum çünkü çok kültürlü Kıbrıs. Arkadaşlarından başka, dededen, neneden başka öğrenebiliyor. İleride, Ada büyüdüğünde durumun ne olacağı endişe konusu tabi ki."*

KE16: *"İşte bu kültürümüzün şimdi gelen yabancı uyruklu insanlar sebebiyle yavaş yavaş yok olması ve çocuklarımın farklı bir kültürden etkilenmesinden endişe ederik gonuşurken."*

Tema 1.2: Eğitimin Yetersizliği

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynlerin torunları için duydukları endişenin kaynağını, eğitim sisteminin iyi bir insan yetiştirme noktasında yetersiz olması, imkânı olan çocukların ayrıcalıklı, imkânı bulunmayanların geri planda kalması, iyi bir yaşam kalitesi için mücadelenin bireyselleştiği ve 'biz' anlayışının yaşam içindeki kaybı gibi düşüncelerle ifade etmişlerdir. Büyük ebeveynler, bu tarz sorunlara çözüm olarak torunlarını yetiştirmede bir rol üstlendiklerine ve eğitim sisteminde oluşan açığı kendilerinin doldurmaya çalıştıklarına değinmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE1: *"Eğitim açısından soruyorsan bundan gerçekten korkuyorum çünkü belki iyi bir eğitim alıyorlar ama iyi bir insan yetiştiremiyorlar. Bazı şeylerin öğretimi sadece bize kaldı. Biz gidince kaybolacaklar. Birbirlerini dinlemeyen, anlamayan, düşünmeyen nesiller yetişiyor."*

KBE22: *"Eğitim konusunda çocukları çok aşar bu sistem. O ister oyun oynasın ama biz onu kitap başına yollarık. Doyamaz çocuk oyuna. Belli bir hızda ilerlemeleri gerekir. Çocuk perişan olur. İyi değil yani bu. Hep bir kayırma var bir de sistemimizde. Hep iyi olan çocuklara öncelik verirler."*

KBE26: *"İyi yetişen kuşakların en zor şartlar altında bile yenilmeyeceklerini, hayatlarını devam ettirebileceklerine ben inanan biriyim. Fakat bugünkü koşullara bakıldığında pek umut vadetmiyor. Dolayısıyla iş toplumsal bir şeyden ziyade bireyselleşiyor. Yani şeye dönüyor iş, gemisini gurtaran kaptandır hikayesi vardır ya, bireyselleşiyor ve bu beni üzüyor esasında. İmkanı olan aileler daha çok imkân*

yaratarak iyi yerlerde eğitimini sürdürebiliyorlar ama imkânı olmayan aileler için çok zor oluyor."

KBE30: "*Bir da çevre topluluğunda insanları, bu yeni nesli idare etmek kolay değil artık. Onçin çocuklarımızı ne gadar evde tutmaya çalışırsak biraz daha ilgi gösterirsak da dutabilirik evde, daha iyi olabileceğini düşünürüm. Dışarıda ne öğrenir ne olacak bilmeyik ama yanımızda eyi şeyler öğrenir farkındayık."*

Ebeveyn Görüşleri

KE11: *"Bir de son zamanlarda bu ülkenin gidişatı ile çocuklar üzerindeki endişeleri falan konuşuyoruz. İşte aldığı eğitim olsun…"*

KE22: *"Dersler ve işte bu okulların sistemlerine söylenirdi çok, kaygı duyardı. Bu kadar düzensiz ve zor bir sistemde nasıl öğrenecek bu çocuklar diye. İkizdirler ya biraz geç öğrenmeye başladılar bazı şeyleri."*

Tema 1.3: Torunun Bireysel Gelişimi

Büyük ebeveynler torunları ile ilgili duydukları endişelerin kaynağını sağlık ile ilişkilendirerek açıklarlarken, ebeveynler büyük ebeveynlerin endişelerini hem sağlık hem de gelişim ile ilişkilendirerek açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE25: *"Endişe çok duydum küçükken astım olduğu, hastanede yattığı için bağırsak yapışması olduğu için çok korktum ama doktor düzelecek dedi düzeldi çok şükür. Çocuklara bir şey olmasın, saati saatine gözüm gibi bakarım ne gerekiyorsa yaparım. Buraya geldiğinde iş yapmam. Mesela bugün yokdu, işimi bugün yapdım, o geldiğinde de onla ilgilenirim sadece."*

Ebeveyn Görüşleri

KE11: *"Tabi ki yani sonuçta gelişmekte olan bir yaş aralığına girdi. O konuda özellikle tavsiyelerde bulunurlar. Şöyle davranırsan böyle ya da şu davranışını düzeltmeliyiz, düzeltmezsek ileride böyle böyle gibi. Kardeşine olan davranışları, bazen bana karşı olan davranışları, işte benim o otoriteyi kurmaya çalışırken yıkıp döktüğümüz anlarda endişelerini bana söylüyorlar."*

Tema 1.4: Aile İlişkileri

Büyük ebeveynler torunları ile ilgili duydukları endişelerin kaynağını ebeveynlerin birbirleriyle kurdukları ilişkide onaylamadıkları noktalardan, ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşimin yetersiz kalması sonucu ortaya çıkabilecek bazı sıkıntılardan bahsederek açıklamışlardır. Ebeveynler ise, büyük ebeveynlerin anne ve babayı daha yetersiz görmesinden dolayı yaşadıkları endişelerden söz etmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE15: *"Tek endişem, yeterince babaları vakit ayıramaz gendilerine işten. Benim çocuklarımın babaları hep yanındaydı. Mandıraya giderdi, yanındaydı çocuklar, Tarlaya giderdi, tarladaydı çocuklar. Oraya giderdi, onda. Bizim çocuklarımız giderdi ama şimdi bu çocuklar o kadar istekli değiller. Bazan dedeleri ile giderler işte ama babayla az görüşmeleri endişemdir işte."*

Ebeveyn Görüşleri

KE14: *"Tabi tabi hep endişelidir. Biz yeterli değilik diye düşünür. Başlarına bir şey getireceyik diye düşünür. Gendi hep en iyisini, en güzelini o baktığını düşünür ve biz hep yetersizik onların gözünde."*

Tema 1.5: Ekonomik Durum

Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynlerin torunları ile ilgili duydukları endişelerin kaynağını maddi sebeplere bağlayarak açıklamışlardır. Büyük ebeveynler hayat şartlarının zorlaştığından ve ekonominin gidişatının kötüleştiğinden ve torunlarının gelecekleri için çalışma hayatlarını sürdürdüklerinden bahsetmişlerdir. Ebeveynler ise, büyük ebeveynlerin torunlarının hayatları için maddi olarak gelecek kaygısı yaşadıklarından bu sebeple de banka hesaplarına torunları için düzenli olarak para yatırma gibi birikimler yapmak için çaba sarf ettiklerinden söz etmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE23: *"Hayat şartlarından dolayı geleceği için endişeliyim. Şimdi çocukluğu bizim yanımızda geçiyor. Yön verebiliyoruz çocuğa ama gelecekte ne olacağını bilemiyoruz. Hayat şartları çok kötü oldu, ekonomi kötüleşti, işsizlik artıyor."*

KBE40: *"Ah ablam bu krizler, bu ortam, bu hayat şartları ne deyim yani sana ben torunlarımı düşünürüm da çalışırım. Biz gendimizi gurtardık onları düşünürük."*

Ebeveyn Görüşleri

KE9: *"…benim babam doğdukları andan itibaren çocuklarıma hayat sigortası yapdı. Belki o yönde kaygısı varsa güvence altına mı aldı bilmiyorum… Her ay onlara para yatırır."*

KE19: *"Çocuklar için bir birikim yapma çabasındadırlar. Gelecekleri için kenarda bir şeyleri olsun. İşte siz çalışırsınız, daha gençsiniz daha fazla harcamalarınız vardır derler ve maddi olarak ilerisi için çocuklara destek olmayı planlarlar, ülkenin ekonomisinin getirdiği kaygıdan dolayı."*

Tablo 10'da yer alan "Endişe Yok' temasından katılımcı büyük ebeveynler 14 kez bahsederken, ebeveynler 22 kez bahsetmişlerdir. Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynlerin endişe duymama nedenini, torunların anne ve babalarının hayatta olması, torunların gelişimlerinin iyi olması ve büyük ebeveynlerin torunlara en iyi şekilde destek vermesi gibi noktalara dayandırarak açıklamışlardır. Büyük ebeveynler, ebeveynlerden farklı olarak torunları ile ilgili endişe duymalarının daha erken olduğundan ve köy yaşamının ve çevresinin torunları için duyabilecekleri kaygıları ortadan kaldırdığından bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Büyük Ebeveyn Görüşleri

KBE2: *"...Annesi var babası var. Yani Allah korusun bir şey olmuş olsa tabi her türlü endişe duyabilirsin. Çocuğu bırakıyorum kalacak yeri yok ama annesi yetişemiyor derim endişe duyarım ama annesi iyi diye bir endişem yok çok şükür."*

KBE8: *"Çok endişe ettiğim konu yokdur çünkü çocuk burda köyde yeterli bilgiyi, iletişimi, beceriyi alır benim yanımda, okulunda. Ha şehirde olsaydı daha farklı şeyler söyleyebilirdim ama burda yanımda güvendedir. Çevresi bizik, arkadaşcıkları mahallelidir, onlar da bizim çocuklarımızdır. Yokdur endişem."*

KBE12: *"Geleceğe yönelik daha çok erken. Adım adım yani çocuk çocukluğunu yaşasın şimdi. Ha çocukluğuna yönelik yokdur, köyde burda mutludur. Arkadaşları, geçirdiği yaşamı, okulu iyidir. Hani tabi ki olacak zaman zaman aksaklıklar ama yavaş yavaş, ayağına taş değe değe dolaşmayı da bilecek ve yetişecek."*

Ebeveyn Görüşleri

KE6: *"Sürekli överler yani çocuğu. Aman bizimkiler ahmaktı der mesela kayınvalidem. Şimdi bu yaşta bunları yapabiliyorsa der... Sürekli överler yani övünürler de çocuklan."*

KE27: *"Yok duymadı çünkü babaannemiz başta olduğu için her şeyi güzel gider. Destekler gendini her yönden açar yolunu çocuğumun."*

4.2 Çocuklarla Yapılan Görüşmelere ve Resim Çizme Etkinliğine Dayalı Olarak Elde Edilen Bulgular

4.2.1 Büyükannelik ve Büyükbabalık Kimliklerinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular

Çocuklar ile yapılan görüşmede, çocukların "Büyükanne/büyükbaba olmak ne demektir? sorularına verdikleri yanıtlar araştırmanın dokuzuncu alt problemi ile ilişkilidir.

"Büyükannelik ve Büyükbabalık Kimlikleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi dört ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 13'te "Aile ve Akrabalık İfadeleri" (KÇ n=43), "Cinsiyet, Yaş ve Yaşlılık İfadeleri" (KÇ n=24), "İkamet Edilen Yer ve Yaşantı İfadeleri" (KÇ n=11) ve "Etkileşimsel İfadeler" (KÇ n=18) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 13: Büyükannelik ve Büyükbabalık Kimliklerinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular

Kategori: Büyükannelik ve Büyükbabalık Kimlikleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KÇ n**
Tema 1: Aile ve Akrabalık İfadeleri	43
Büyükanne	27
Anne	10
Annenin Annesi	7
Babanın Annesi	5
Nene/Büyük Nene	5
Büyükbaba	16
Aile	2
Annenin Babası	2
Babanın Babası	6

Dede/Büyük Dede	6
Tema 2: Cinsiyet, Yaş ve Yaşlılık İfadeleri	24
Büyükanne	11
Kadın	1
Yaşlı/Orta Yaşlı	9
Yaşlılık Rahatsızlıkları	1
Büyükbaba	13
Erkek	1
Yaşlı/Orta Yaşlı	12
Tema 3: İkamet Edilen Yer ve Yaşantı İfadeleri	11
Büyükanne	3
Köyde Yaşamak, Bahçe ve Hayvanlarla İlgilenmek	3
Büyükbaba	8
Köyde Yaşamak, Bahçe ve Hayvanlarla İlgilenmek	6
Kahveye Gitmek	2
Tema 4: Etkileşimsel İfadeler	18
Büyükanne	7
Çocuklara Bakım Sağlamak ve Çocukları Sevmek	4
İyi Biri Olmak	3
Büyükbaba	11
Çocukları Sevmek	3
Arkadaş Olmak	3
Eğlenceli Kişi Olmak	5

*Katılımcılar her iki büyük ebeveyn cinsiyeti için 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tema 1: Aile ve Akrabalık İfadeleri

Çocuklar yapmış oldukları açıklamalarda büyükanneliği, anne, anneanne, babaanne, nene ve büyük nene; büyükbabalığı ise, aile, annenin babası, babanın babası, dede ve büyük dede olarak ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"Nene olmak anne olmak demektir."*

KÇ15: *"Babanın babası."*

KÇ37: *"Aile demek"*

Tema 2: Cinsiyet, Yaş ve Yaşlılık İfadeleri

Çocuklar yapmış oldukları açıklamalarda büyükanneliği, kadın, yaşlı, orta yaşlı ve boyun ağrısı; büyükbabalığı ise, erkek, yaşlı ve orta yaşlı olarak ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ9: *"Anneannelerin boynu ağrıyabilir."*

KÇ25: *"Yaşlı insanlara."*

KÇ36: *"Yaşlı biri olmak demektir."*

Tema 3: İkamet Edilen Yer ve Yaşantı İfadeleri

Çocuklar yapmış oldukları açıklamalarda büyükanneliği, köyde yaşamak ve hayvanlarla ilgilenmek; büyükbabalığı ise, köyde yaşamak, kahveye gitmek, hayvanlara sahip olmak ve hayvanlarla ilgilenmek olarak ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ2: *"...bizim köyde olur."*

KÇ3: *"Dede olmak kahveye gitmektir."*

KÇ32: *"Mandırasını korumak, köpekleri sevmek, kedileri sevmek, kuzulara süt içirmek. Dedeler mandırada iş yaparlar. O yüzden dede olmak hayvanları olmasıdır."*

Tema 4: Etkileşimsel İfadeler

Çocuklar yapmış oldukları açıklamalarda büyükanneliği, iyi biri olmak, çocukları sevmek ve onlarla ilgilenmek; büyükbabalığı ise, çocukları sevmek, onlarla arkadaş

olmak, onları eğlendirmek olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca büyükbabalık için oyuncak at ve uçak gibi oyuncak isimleri belirten ifadeler de kullanmışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ9: *"Uçak olmak"*

KÇ16: *"Onlar çok iyidirler. İyi olmaktır."*

KÇ26: *"Çocukları çok seven ve onlarla oynayan dede olabilir."*

KÇ28: "*Dedeler çocukları güldürür ve çocukları çok severler."*

KÇ40: *"Arkadaşım."*

4.2.2 Büyükannelik ve Büyükbabalık Rollerinin Açıklanmasına İlişkin Bulgular

Çocuklar ile yapılan görüşmede, çocukların "Büyükanneler/büyükbabalar çocuklar için ne yapmalıdır? sorularına verdikleri yanıtlar araştırmanın onuncu alt problemi ile ilişkilidir.

"Büyükannelik ve Büyükbabalık Rolleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi üç ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 14'te "İşlevsel Rol" (KÇ n=125), "Duygusal Rol" (KÇ n=19) ve "Manevi Rehber Rolü" (KÇ n=9) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 14: Çocukların Büyükannelik ve Büyükbabalık Rollerini Açıklamalarına İlişkin Bulgular

Kategori: Büyükannelik ve Büyükbabalık Rolleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KÇ n**
Tema 1: İşlevsel Rol	125
Büyükanne	63
Fizyolojik İhtiyaçlarını Karşılamak	28
Aktivite Arkadaşı Olmak	19
Gezi ve Ulaşım Taleplerini Karşılamak	8
Ekonomik Taleplerini Karşılamak	8

Büyükbaba	62
Fizyolojik ve Güvenlik İhtiyaçlarını Karşılamak	13
Aktivite Arkadaşı Olmak	18
Gezi ve Ulaşım Taleplerini Karşılamak	20
Ekonomik Taleplerini Karşılamak	11
Tema 2: Duygusal Rol	19
Büyükanne	13
Sevgi ve Şefkat İhtiyacını Karşılamak	9
Mutlu Etmek ve Mutlu Olmak	4
Büyükbaba	6
Sevgi ve Şefkat İhtiyacını Karşılamak	6
Tema 3: Manevi Rehber Rolü	9
Büyükanne	6
Manevi Rehber Olmak	6
Büyükbaba	3
Manevi Rehber Olmak	3

*Katılımcılar her iki büyük ebeveyn cinsiyeti için 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tema 1: İşlevsel Rol

Çocuklar büyükanne ve büyükbabaların işlevsel rollerini, çocukların beslenme, uyku ve bakım gibi fizyolojik ihtiyaçlarını, maddi isteklerini ve ulaşım taleplerini karşılamaya yönelik benzer ifadelerle açıklarlarken, büyükbabalar için çocukları korumak ve onların elinden tutmak gibi güvenlik ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik farklı açıklamalarda bulunmuşlardır. Ayrıca çocuklar, büyükanne ve büyükbabaları birer aktivite arkadaşı olarak görerek resim çizmek, oyun oynamak, ders çalışmak, televizyon izlemek, bisiklet sürmek, hikâye anlatmak, müzik açmak, bahçe ile ilgilenmek ve sohbet etmek gibi çocukların çeşitli aktivite taleplerine büyük ebeveynlerin eşlik etmelerinden bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"Çocukların ellerinden tutmalıdır çünkü çocuklar küçük onlar da yaşlıdır. Onu korusun, uzaklaşmasın çünkü arabalar geçebilir, ona çarpabilir ve ölebilir."*

KÇ4: *"Bir çocuk okula gittiğinde anne babası da evde yok, kardeşlerine bakarlar."*

KÇ8: *"Gezdirmeli, arkadaşlarına götürmeli ve okuldan almalı."*

KÇ12: *"Parka götürmeli çocukları, yemişler almalı. Paraları varsa oyuncak alabilirler çocuklara çünkü çocuklar bazen oyuncak isteyebilir."*

KÇ15: *"Markete götürür çocukları. Onunla yürüyüş yapmak için dışarıya götürür."*

KÇ31: *"Bahçeden meyve toplamalı çünkü çocuklar dedelerin meyvelerini yemelidir."*

KÇ32: *"Neneler çocuklar için yemek yapmalı. Okuldan geldiğinde almalı. Otobüsten indirmeli, otobüsten inerken çocuklar yardım etmeli. Beklemeli okuldan gelmesini."*

KÇ40: *"Hastaydım diye bana yemek hazırladı ve iyi oldum. Çocuklara yemekler hazırlarlarsa iyi olabilirler çünkü onlar çok güzel ve sağlıklı yemekler yaparlar."*

Tema 2: Duygusal Rol

Çocuklar büyükanne ve büyükbabaların duygusal rollerini, çocukları sevmek, öpmek ve onlara sarılmak gibi sevgi ve şefkat ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak açıklamışlardır. Ayrıca büyük ebeveynlerin duygularının çocukları etkilediklerini de belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"Çocukları ve bizleri çok çok sevmeli, sarılmalı ve öpmelidir. Bir de üzülmemelidirler. O zaman bizde mutlu olabiliriz."*

KÇ16: *"Mutlu olması gerekir çocukların, onlar mutlu olurlarsa çocukları da mutlu edebilirler bence."*

KÇ5: *"Onu telefonda aramalı ve sevdiğini söylemeli."*

KÇ35: *"Onları özlemelidir çünkü çocuklarda onu özleyebilir."*

Tema 3: Manevi Rehber Rolü

Çocuklar yapmış oldukları açıklamalarda büyük ebeveynlerin rollerini yaşamda doğru yolu göstererek çeşitli değerleri öğretmek olarak ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ14: *"Akıllı durmayı öğretmeli."*

KÇ15: *"Hayvanları gösterir ve onları sevmeliyiz diye sohbet edip öğretirler."*

KÇ17: *"Doğruyu öğretmeli ve gerekenleri söylemeli çocuğa. Yani dikkat et fincanı gırma diye uyarması gerekir."*

KÇ35: *"Çocuklara bahçeden sebze toplamanın güzel olduğunu öğretmelidir."*

4.2.3 Büyük Ebeveynlerle Geçirilen Zamanda Yaşanan Hisler ve Nedenlerine İlişkin Bulgular

Çocuklar ile yapılan görüşmede, çocukların "Büyükannen ve büyükbaban ile vakit geçirdiğinizde kendini nasıl hissediyorsun, neden?" ve "Büyükannen ve büyükbaban ile vakit geçirdiğinizde sence büyükannen ve büyükbaban neler hissediyor, neden? sorularına verdikleri yanıtlar araştırmanın on birinci alt problemi ile ilişkilidir.

Tablo 15: Büyük Ebeveynlerle Geçirilen Zamanda Yaşanan Hisler ve Nedenlerine İlişkin Bulgular

Kategori: Birlikte Geçirilen Zamandaki Karşılıklı Hisler ve Hislerin Nedenleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KÇ n**
Hisler	
Tema 1: Hoşnutluk Belirten İfadeler	36
Çocuk ile İlgili Olumlu	24
Güzel/Çok Güzel	10
İyi/Çok İyi	14
Büyük Ebeveyn ile İlgili Olumlu	12

Güzel/Çok Güzel	2
İyi/Çok İyi	10
Tema 2: Duygu Belirten İfadeler	50
Çocuk ile İlgili Olumlu	20
Mutlu	16
Heyecanlı	4
Büyük Ebeveyn ile İlgili Olumlu	27
Mutlu	26
Heyecanlı	1
Büyük Ebeveyn ile İlgili Olumsuz	3
Sinirli	2
Yorgun	1
Hislerin Nedenleri	
Tema 1: Birlikte Keyifli Faaliyetlerin Gerçekleştirilmesi	27
Çocuk ile İlgili	13
Büyük Ebeveyn ile İlgili	14
Tema 2: İstek ve İhtiyaçların Karşılanması	11
Çocuk ile İlgili	8
Büyük Ebeveyn ile İlgili	3
Tema 3: Birbirlerine ve Aile Birlikteliğine Duydukları Sevgi	26
Çocuk ile İlgili	13
Büyük Ebeveyn ile İlgili	23
Tema 4: Yaşanılan Ortamda Çekici Gelen Unsurların Bulunması	8
Çocuk ile İlgili	8
Büyük Ebeveyn ile İlgili	0

*Katılımcılar 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

"Birlikte Geçirilen Zamandaki Karşılıklı Hisler ve Hislerin Nedenleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisinde yer alan hisler kısmı iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 15'te "Hoşnutluk Belirten İfadeler" (KÇ n=36) ve "Duygu Belirten İfadeler" (KÇ n=50) olarak gösterilmiştir.

Tema 1: Hoşnutluk Belirten İfadeler

Çocuklar büyük ebeveynleri ile geçirdikleri zamandaki hislerini hem kendileri hem de büyük ebeveynleri açısından iyi, çok iyi, güzel, çok güzel gibi hoşnutluk belirten olumlu ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Kendileri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ16: *"Çok güzel hissediyorum."*

KÇ27: *"Oyun oynamak gibi güzel buraya gelmek. İyi hissediyorum."*

KÇ36: *"Güzel hissediyorum, en güzel ben hissediyorum."*

Büyük Ebeveynleri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ9: *"Çok iyi hissediyor."*

KÇ19: *"Çok güzel hissediyor."*

KÇ25: *"Onlarda iyi hissediyor."*

Tema 1: Duygu Belirten İfadeler

Çocuklar büyük ebeveynleri ile geçirdikleri zamandaki hislerini hem kendileri hem de büyük ebeveynleri açısından mutlu, çok mutlu, heyecanlı, çok heyecanlı gibi duygu belirten olumlu ifadelerle açıklamışlardır. Ayrıca büyük ebeveynlerinin hislerine yönelik belirttikleri görüşlerde sinirli ve yorgun olmak gibi olumsuz ifadelere de yer vermişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Kendileri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ3: *"...çok mutlu ve heyecanlı oluyorum."*

KÇ11: *"Mutlu ve heyecanlı hissediyorum."*

KÇ13: *"Mutlu hissediyorum, biraccık bile üzgün değilim, çok heyecanlı."*

Büyük Ebeveynleri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ11: *"Heyecanlı hissediyor."*

KÇ21: *"Bazen çok sinirli hep nenem. Gavga ederik. Dedem değil ama…"*

KÇ39: *"Mutlu. Mızırlık yapıyorum ama yine mutlu hissediyorlar."*

"Birlikte Geçirilen Zamandaki Karşılıklı Hisler ve Hislerin Nedenleri ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisinde yer alan hislerin nedenleri kısmı "Birlikte Keyifli Faaliyetlerin Gerçekleştirilmesi" (KÇ n=27), "İstek ve İhtiyaçların Karşılanması" (KÇ n=11), "Birbirlerine ve Aile Birlikteliğine Duydukları Sevgi" (KÇ n=26) ve "Yaşanılan Ortamda Çekici Gelen Unsurların Bulunması" (KÇ n=8) olarak dört ayrı temaya ayrılmıştır.

Tema 1: Birlikte Keyifli Faaliyetlerin Gerçekleştirilmesi

Çocuklar, büyük ebeveynleri ile geçirdikleri zamandaki hislerin nedenlerini hem kendileri hem de büyük ebeveynleri açısından, ev içinde ve ev dışında birlikte eğlenceli faaliyet gerçekleştirmeleri ve bundan keyif almaları olarak açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Kendileri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ3: *"…çünkü deney yapıyorum, eğleniyorum."*

KÇ4: *"…çünkü onlar beni eğlencelere götürüyorlar. Lefkoşa'ya götürüyorlar, gezdiriyorlar beni."*

KÇ15: *"…çünkü çok eğlenceli gün geçiriyoruz."*

KÇ19: *"…e çünkü onlarla birlikte eğlendiğimiz için."*

KÇ34: *"…çünkü dedemle top oynuyorum."*

Büyük Ebeveynleri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ3: *"Onlar da benimle eğlenmek istiyor; 'gel birlikte oynayalım annem diyor.'"*

KÇ10: *"…çünkü o da gülüyor, eğleniyor hatta böyle hıhıhı diye gülüyor."*

KÇ15: *"Biz onu mutlu ediyoruz. Eğleniyoruz."*

KÇ19: *"…çünkü benimle hep eğlenceli şeyler yapıyorlar."*

KÇ38: *"…çünkü onlarda benimle bahçede eğleniyorlar, sıkılmıyorlar."*

Tema 2: İstek ve İhtiyaçların Karşılanması

Çocuklar, büyük ebeveynleri ile geçirdikleri zamandaki hislerinin nedenlerini istek ve ihtiyaçlarının büyük ebeveynler tarafından izin verici bir tutum ile karşılanması olarak açıklarken, büyük ebeveynlerinin hislerinin nedenlerini ise büyük ebeveynlerinin arzuladığı davranışları sergilemek ve ileri yaşamdaki ihtiyaçlarını karşılayacak olmak olarak açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Kendileri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ3: *"…dağıtmayı çok seviyorum. Anneannem izin vermez çünkü o çok titiz ama dedem izin verir ve onunla hep dağıtırız."*

KÇ7: *"…çünkü her istediğimi yapıyor."*

KÇ23: *"…çünkü her istediğim oluyor."*

KÇ28: *"…çünkü neneler iyilik yapar çocuklara ve her istediğine izin verir."*

Büyük Ebeveynleri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"…çünkü torunu ona çok iyi davranıyor, Akıllı duruyorum, onu üzmüyorum. Ona yaşlanınca ben ona bakacam. Çay iste çay, kahve iste kahve, su iste su… Her şeyi yapacam ona. Yemek iste yemek."*

KÇ21: "*…çünkü istediği gibi yardım ederik birbirimize ve bende akıllı olurum."*

Tema 3: Birbirlerine ve Aile Birlikteliğine Duydukları Sevgi

Çocuklar, büyük ebeveynleri ile geçirdikleri zamandaki hislerin nedenlerini hem kendileri hem de büyük ebeveynleri için birbirini sevmek, sarılmak, görmek, aile oldukları için mutlu olmak ve birbirlerinin iyi oluşlarını arzulamak gibi duygusal

bağlarla ifade ederek açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Kendileri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"hep beraberiz ve çünkü ailemle çok mutluyum. Yengem, nenem ve ben."*

KÇ8: *"…çünkü çok seviyorum onun yanında olmayı."*

KÇ16: *"…çünkü onlar beni çok sever bende onları."*

KÇ19: *"…çünkü bir sürü ailem olmuş oluyor. Çok ailem var."*

KÇ25: *"…çünkü onlarla birlikteyim, beni çok seviyorlar."*

Büyük Ebeveynleri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ2: *"…çünkü onlara sarılıyorum ve sizi seviyorum diyorum. Onlarda bana beni sevdiklerini söylüyorlar."*

KÇ3: *"Bana hiç kızmazlar o yüzden çok seviyorlar. Kucaklarına oturuyorum bana sarılıyorlar ve ben mutlu olduğum için hep gülüyorlar."*

KÇ4: *"…ben yanlarında olduğum için."*

KÇ8: *"…çünkü ben onların evladıymışım ve beni çok seviyorlarmış."*

KÇ32: *"…çünkü bize bakınca hep gülümsüyorlar ve bizi seviyorlar."*

KÇ36: "*…çünkü ben onlara sizi seviyorum dediğimde çok mutlu olurlar."*

Tema 4: Yaşanılan Ortamda Çekici Gelen Unsurların Bulunması

Çocuklar, büyük ebeveynleri ile geçirdikleri zamandaki hislerinin nedenlerini büyük ebeveynlerinin yaşadığı ortamda, köyde bulunmaktan ve ortamdaki unsurlarla ilgilenmekten keyif alma olarak açıklamışlardır. Büyük ebeveynleri için yaptıkları açıklamalarda ise bu temaya dahil olabilecek ifadelerde bulunmamışlardır. Yaşanılan ortamda çekici gelen unsurların bulunması temasına ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Kendileri ile İlgili Çocuk Görüşleri

KÇ2: *"Onun bir köpeği var onu kucaklamayı çok seviyorum. Köpek doktoru olacağım büyüyünce."*

KÇ22: *"Nenemin evinde çok oyuncalarım var. Tren parkurum var."*

KÇ31: *"…bu eve gelmeyi çok seviyorum. Benim bu evde de oyuncaklarım var. Masam ve sandalyem de var."*

KÇ37: *"bisikletim var dedemin evinde ve onu sürüyorum."*

KÇ39: *"…çünkü köyde oluyorum ve oradaki oyuncaklarımla oynadığım için."*

4.2.4 Büyük Ebeveynlerle Zaman Geçirilirken Paylaşılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular

Çocuklar ile yapılan görüşmede, çocukların "Büyükannen ve büyükbaban ile birlikteyken neler yapıyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtlar araştırmanın on ikinci alt problemi ile ilişkilidir. "Paylaşılan Faaliyetler ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 16'da 'Ev İçi Faaliyetler' (KÇ n=66) ve 'Ev Dışı Faaliyetler' (KÇ n=47) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 16: Çocukların Büyük Ebeveynleri ile Zaman Geçirirken Paylaştıkları Faaliyetleri Açıklamalarına İlişkin Bulgular

Kategori: Paylaşılan Faaliyetler ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KÇ n**
Tema 1: Ev İçi Faaliyetler	66
Tema 1.1: Günlük Yaşam Becerisi ve Kişisel İhtiyaç Faaliyetleri	24
Tema 1.2: Eğitsel ve Sanatsal Faaliyetler	12
Tema 1.3: Oyun ve Dijital Ekran Faaliyetleri	30
Tema 2: Ev Dışı Faaliyetler	47
Tema 2.1: Açık ve Kapalı Alanlara Ziyaret Faaliyetleri	15
Tema 2.2: Bahçede Oyun ve Spor Faaliyetleri	17
Tema 2.3: Doğa Etkileşimli Faaliyetler	15

*Katılımcılar 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tablo 16'da yer alan "Ev İçi Faaliyetler" teması incelendiğinde "Günlük Yaşam Becerisi ve Kişisel İhtiyaç Faaliyetleri" (KÇ n=24), "Eğitsel ve Sanatsal Faaliyetler" (KÇ n=12) ve "Oyun ve Dijital Ekran Faaliyetleri" (KÇ n=30) olarak üç ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1.1: Günlük Yaşam Becerisi ve Kişisel İhtiyaç Faaliyetleri

Çocuklar yapmış oldukları açıklamalarda tamir, ev ve mutfak işleri gibi günlük yaşam becerisi faaliyetleri ile beslenme, uyku ve bakım gibi kişisel ihtiyaçlarını karşılamayı büyük ebeveynleri ile gerçekleştirdiklerinden bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ13: *"Kek yapıyoruz, pasta yapıyoruz, temizlik yapıyoruz."*

KÇ22: *"...yemek yiyoruz, uyuyoruz. Sonra ben nenemin yanında uyuyorum. Tatil olunca okul hep orda kalıyoruz."*

KÇ28: "*Yemek yeriz, giyiniriz. Nenemle kek yaparız eve girince."*

KÇ39: *"Kek yapıyoruz ve pasta da yapıyoruz. Temizlik yapıyoruz. Birlikte oyuncakları topluyoruz ve eşyaları düzeltiyoruz."*

Tema 1.2: Eğitsel ve Sanatsal Faaliyetler

Çocuklar büyük ebeveynleri ile gerçekleştirdikleri faaliyetleri matematik, resim, Türkçe, dans ve müzik etkinlikleri olarak açıklamışlardır. Eğitsel ve sanatsal faaliyetler temasına ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ5: *"Abim bize müzik açar dedemle birlikte dans ederiz."*

KÇ10: *"Birlikte boyama yapıyoruz. Sayıları ve harfleri öğreniyoruz. Benim baterim var çalınca beni dinlerler."*

KÇ25: *"Sohbet ediyoruz. Okuldaki arkadaşlarımı ve öğrendiklerimi anlatıyorum."*

KÇ31: *"Ödevlerimi yapıyoruz. Boyamalarımı yapıyoruz. Nenem bana resim çiziyor bende boyuyorum. Sonra dedeme gösteriyoruz."*

Tema 1.3: Oyun ve Dijital Ekran Faaliyetleri

Çocuklar, büyük ebeveynleriyle gerçekleştirdikleri faaliyetleri, çeşitli oyuncaklar ve dijital araçlar kullanılarak oyun oynama ve araçsız oyun oynama olarak açıklamışlardır. Ayrıca televizyonda çizgi film izleme gibi faaliyetlerden de bahsetmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşler

KÇ1: *"Oynuyoruz. Yatakta yatarken de oyuncaklarımla oynuyoruz. Ayakçılık oynuyoruz, nenemin ayakları çocuk oluyor, öğrenci oluyor. Nenemin ayakları konuşuyor. Ben de öğretmenim."*

KÇ9: *"Oyun oynuyoruz onlarla ve kardeşlerimle. Öyle oyuncaklarla oynuyoruz. Dedemde bana telefonunu veriyor. Dedemin omuzlarında oynuyorum."*

KÇ11: *"Dedemin boynuna ip bağlıyoruz sonra meele diyoruz meeliyor. Dedemi otlatıyorduk. Anneannemle öğretmencilik oynuyoruz."*

KÇ16: *"Eğleniyorum. Oyunlar oynuyoruz. Hayvancılık oynuyoruz. Televizyon izliyoruz. Anneannem iş yapar sonra bende otururum telefon izlerim, oynarım."*

KÇ22: *"Oyun oynuyoruz, ben orda her şeyi yapabiliyorum. Oyuncaklarımız var onlarla oynuyoruz."*

KÇ25: *"Sonra kardeşimle oynuyoruz hep birlikte. Sonra ben tablet oynuyorum. Komşuculuk oynuyoruz. Birlikte televizyon izliyoruz. Çizgi filmleri seviyoruz."*

Tablo 16'da yer alan "Ev Dışı Faaliyetler" teması "Açık ve Kapalı Alanlara Ziyaret Faaliyetleri" (KÇ n=15), "Doğa Etkileşimli Faaliyetler" (KÇ n=17) ve "Bahçede Oyun ve Spor Faaliyetleri" (KÇ n=15) olmak üzere üç ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 2.1: Açık ve Kapalı Alanlara Ziyaret Faaliyetleri

Çocuklar, büyük ebeveynleriyle gerçekleştirdikleri faaliyetleri mahallede akraba, komşu ve arkadaş ziyaretleri; park, havuz, panayır, yürüyüş ve piknik alanları gibi açık alan ziyaretleri; alışveriş merkezi, market, büyük ebeveynin iş yeri, restoran ve kafe gibi kapalı alan ziyaretleri gerçekleştirmek olarak bahsetmişlerdir. Ayrıca çocuklar, okul ve ev arasındaki ulaşımlarının büyük ebeveynler tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ7: *"Dışarıda yürüyüş yapıyoruz. Komşulara bir şeyler içmeye gidiyoruz."*

KÇ8: *"Arkadaşlarımı geziyoruz. Büyük neneye bakmaya gidiyoruz."*

KÇ16: *"Biz bir kez City Mall'a gittiydik, oyun yerine, kahvaltıya restorana."*

KÇ18: *"Markete giderik, Yemiş alıyoruz biraz. Dışarıya çıkıyoruz, panayırlara gidiyoruz. Dedem beni oyun yerlerine götürüyor."*

KÇ31: *"Parka gidiyoruz. Havuza gidiyoruz. Beni okuldan alıyorlar."*

Tema 2.2: Bahçede Oyun ve Spor Faaliyetleri

Çocuklar, büyük ebeveynleriyle gerçekleştirdikleri faaliyetleri bahçede kurulu olan salıncak ve oyun evlerinde zaman geçirmek, top, ebelemece, saklambaç, yakar top, futbol gibi oyunlar oynamak, bisiklet, kaykay ve skuter sürmek, spor yapmak gibi faaliyetlerle ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ4: *"Bisiklet sürdürüyor, kaykay sürdürüyor… Kaykay derken yani bisiklet de skuter da… Top oynuyoruz."*

KÇ6: *"Oyun oynardık dışarıda. Bahçede saklambaç oynarık, ebelemece de oynarık."*

KÇ11: *"Ağaç ev yaptık bahçede orda oyunlar oynuyoruz saklanıyoruz."*

KÇ17: *"Futbol oynuyoruz. Bisiklet sürerim bazen yolda dedemde yanımda durur."*

KÇ32: *"Büyük bir ağacın üstünü salıncak yaptık. Beni salıncakta sallıyorlar ve kardeşimi de."*

Tema 2.3: Doğa Etkileşimli Faaliyetler

Çocuklar, büyük ebeveynleriyle gerçekleştirdikleri faaliyetleri çiçek sulamak, bitki yetiştirmek, doğadan çeşitli otları, meyve ve sebzeleri toplamak ve yemeklerini yapmak, mandıraya giderek hayvanlarla zaman geçirmek, onları sevmek ve bakımlarını üstlenmek gibi çeşitli faaliyetlerle ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ8: *"Çiçekleri suluyoruz. Ağaçlara bakıyoruz. Seralar da karpuz topluyoruz, domates topluyoruz. Portakal kesiyoruz. Kedilerimiz var onlara bakıyoruz."*

KÇ12: *"Bahçeye gideriz. Hayvanlara bakarız. Tavuklar var ve yumurtaları da var. Ben dedemle alıyorum, yumurtalar tavuğun yumurtasıdır. Garavolli topluyoruz. Yağmur yağarken onları aldım başka yere koyduk ıslanmasın diye. Anneannemle yürüyüş yapıyoruz ve çiçek topluyoruz."*

KÇ21: *"Ekinleri ekiyoruz. Büyümüş ekinleri çıkarıyorum ben. Kavun, karpuz, darı, böğrülce… Bahçedeyiz tüm gün."*

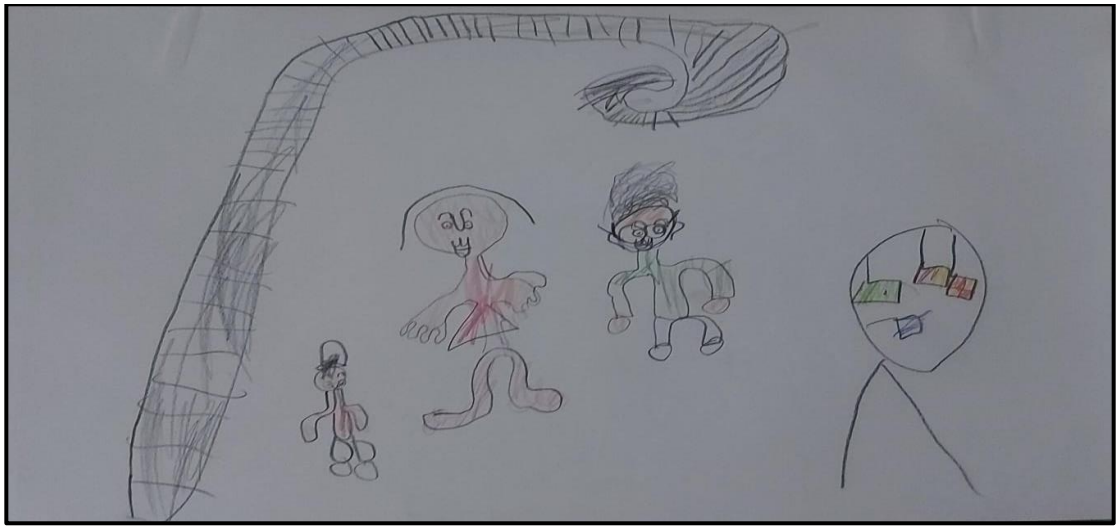
KÇ32: *"... dedemin mandırası var. ...dedemin de bahçesi var ve orda ağaçlar var. Hem orda şeyler de var, çağlalar. Çağla büyüdüğünde toplayıp yiyoruz. Dedemin böyle cip gibi arabası var. Ona biniyoruz. Onunla bahçede iş yapıyoruz."*

KÇ33: *"Birlikte çiçekleri suluyoruz. Nenemin güzel kuşlarına su ve yem veriyoruz. Köpeğimiz var. Ona da bakıyoruz ve onunla oynuyoruz. Adı paşa."*

KÇ38: *"Bahçeye ekeriz gübreyle domadez falan. Sonra büyüyünce topluyoruz. Havuç, domadez, badadez ekiyoruz. Çiçek de gül de karpuz da ekiyoruz. Ovaya gidiyoruz ve otları kesiyoruz."*

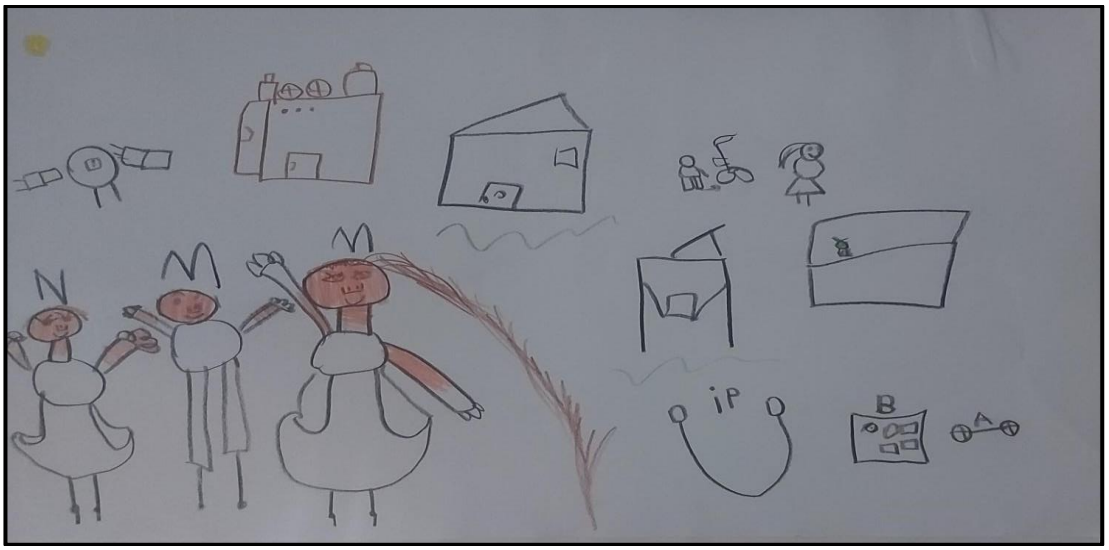
Paylaşılan Faaliyetlere İlişkin Resim Çizme Etkinliğinden Elde Edilen Bulgular

Katılımcı çocuklar, büyük ebeveynleri ile zaman geçirirken paylaştıkları faaliyetleri görüşme sürecindeki ifadelerinin yanı sıra "Büyük Ebeveynim ile Ben" temalı resim çizme etkinliği kapsamında da yansıtmışlardır. Tablo 16'da ele alınan temaları destekleyici çocuk resimlerine aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 1: KÇ 4'ün "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi

Şekil 1'de gösterilen resimde eğlence aletleri ve büyükanne, büyükbaba, çocuktan oluşan insan figürleri kullanılarak büyük ebeveyn ile torunun "Açık ve Kapalı Alanlara Ziyaret Faaliyetleri" teması ile ilişkili lunaparkta geçirilen bir günü yansıtılmıştır.

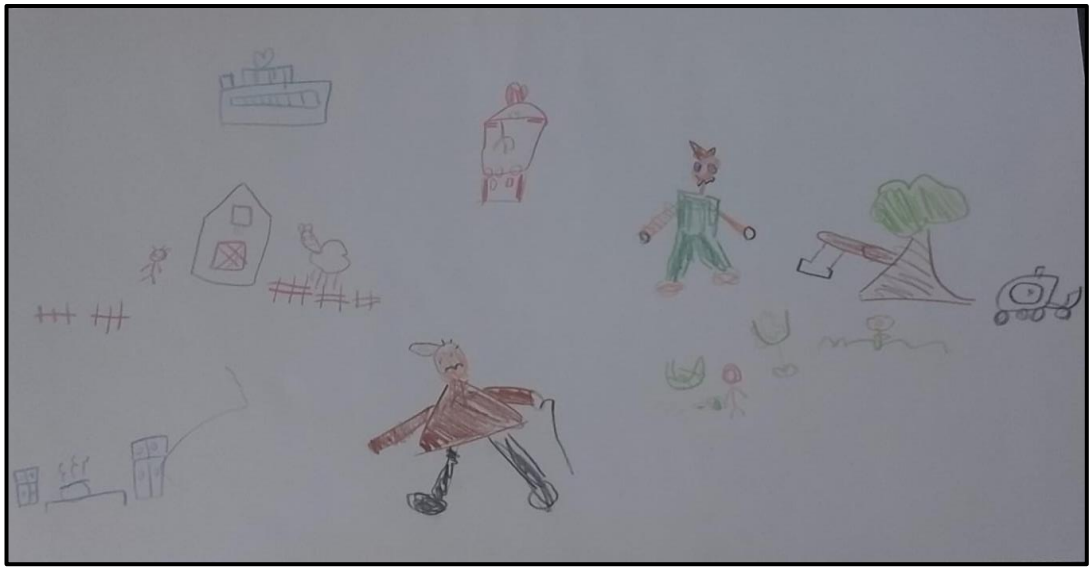

Şekil 2: KÇ 20'nin "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi

Şekil 2'de gösterilen resimde masa, sandalye, fırın ve ev figürleri kullanılarak büyük ebeveyn ile torunun "Günlük Yaşam Becerisi ve Kişisel İhtiyaç Faaliyetleri" teması ile ilişkili bir günü yansıtılmıştır. Ayrıca ip, salıncak, ağırlık aleti ve bisiklet figürleri ile "Bahçede Oyun ve Spor Faaliyetleri" teması da ön plana çıkmaktadır.

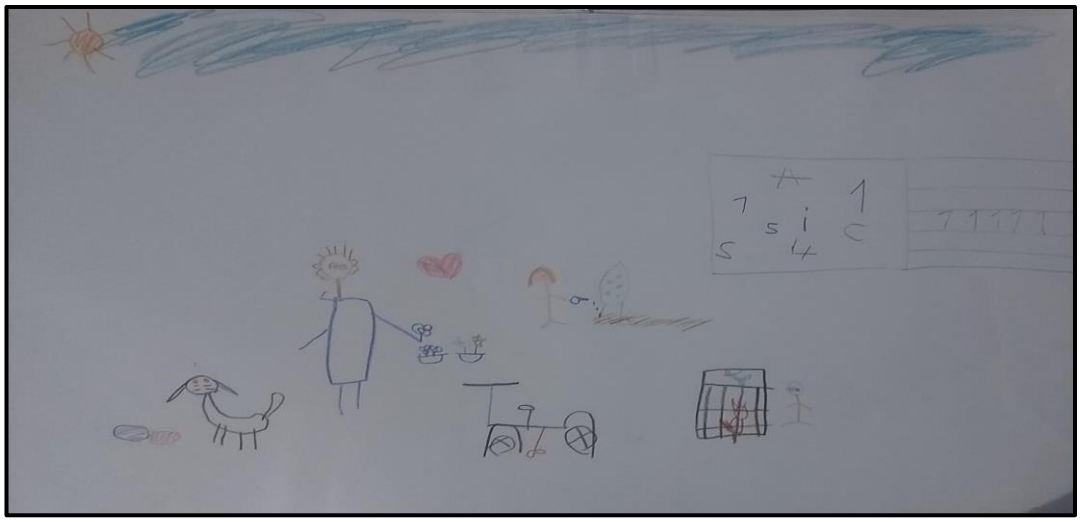

Şekil 3: KÇ 31'in "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi

Şekil 3’de gösterilen resim “Açık ve Kapalı Alanlara Ziyaret Faaliyetleri” teması ile ilişkili olup büyük ebeveyn ile torunun okul, ev ve büyük ebeveynin iş yeri arasında geçirilen bir gününü yansıtmaktadır.

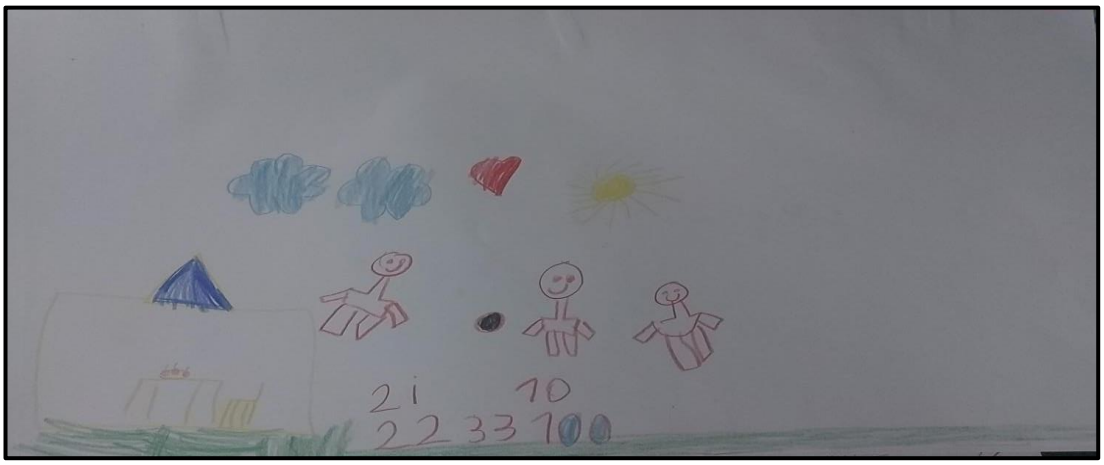
Şekil 4: KÇ 32’in “Büyük Ebeveynim ile Ben” Temalı Resmi

Şekil 4’teki resimde ön plana çıkan ağaç, çiçek, koyun, çit, traktör ve ahır figürleri “Doğa Etkileşimli Faaliyetler” teması ile ilişkilendirilmiş olup büyük ebeveyn ile torunun bahçe ve mandırada geçirilen bir gününü yansıtmaktadır.

Şekil 5: KÇ 33’ün “Büyük Ebeveynim ile Ben” Temalı Resmi

Şekil 5'de gösterilen resimde ağaç, çiçek, toprak, saksı, köpek ve kuş figürleri kullanılarak büyük ebeveyn ile torunun "Doğa Etkileşimli Faaliyetler" teması ile ilişkili bir günü yansıtılmıştır. Ayrıca harfler ve rakamların bulunduğu defter figürü de "Eğitsel ve Sanatsal Faaliyetler" temasını ön plana çıkarmaktadır.

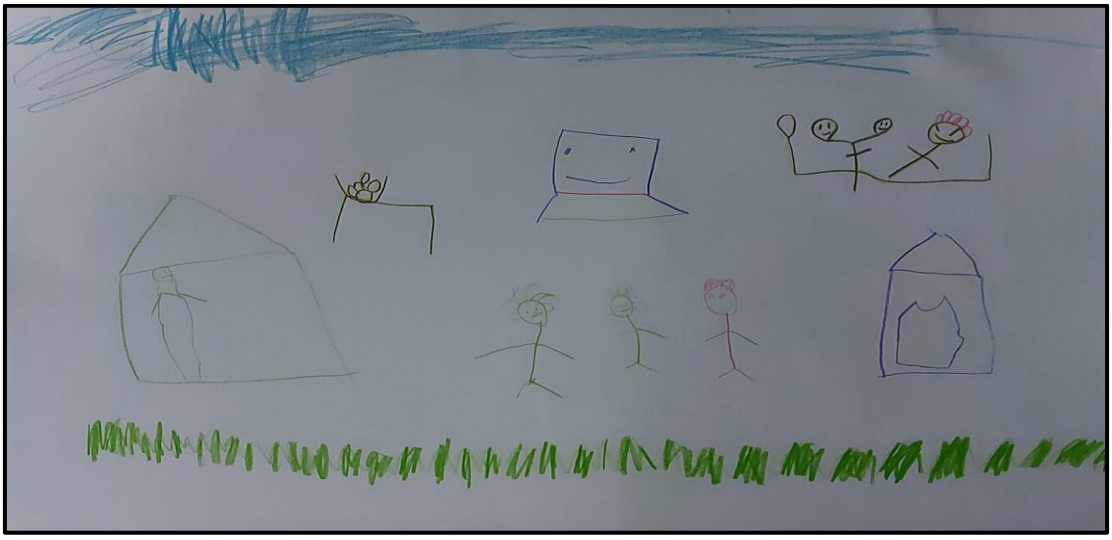
Şekil 6: KÇ 34'ün "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi

Şekil 6'da gösterilen resimde büyük ebeveyn ile torunun bahçede top oynayışları "Bahçede Oyun ve Spor Faaliyetleri" teması ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca kullanılan rakamlar "Eğitsel ve Sanatsal Faaliyetler" temasını, ev içerisindeki yemek masası "Günlük Yaşam Becerisi ve Kişisel İhtiyaç Faaliyetleri" temasını yansıtmaktadır.

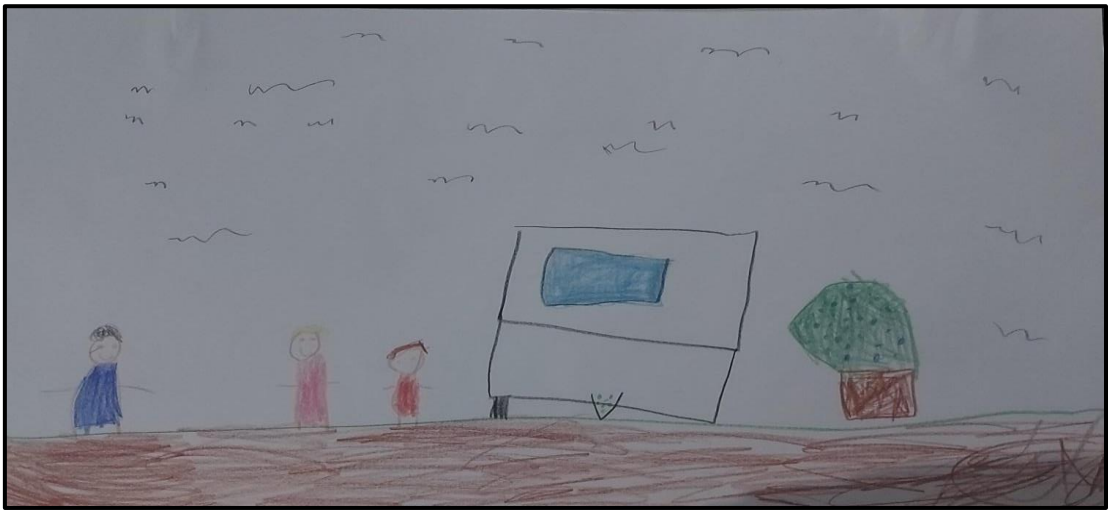
Şekil 7: KÇ 36'nın "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi

Şekil 7’de gösterilen resimde banyo, yemek masası, yatak figürleri kullanılarak büyük ebeveyn ile torunun “Günlük Yaşam Becerisi ve Kişisel İhtiyaç Faaliyetleri” teması ile ilişkili bir günü yansıtılmıştır. Ayrıca meyve ağaçları, çiçek, sepet, kuş, çim figürleri “Doğa Etkileşimli Faaliyetler” temasını, oyun halısı ve oyuncak figürleri “Oyun ve Dijital Ekran Faaliyetleri” temasını ön plana çıkarmaktadır.

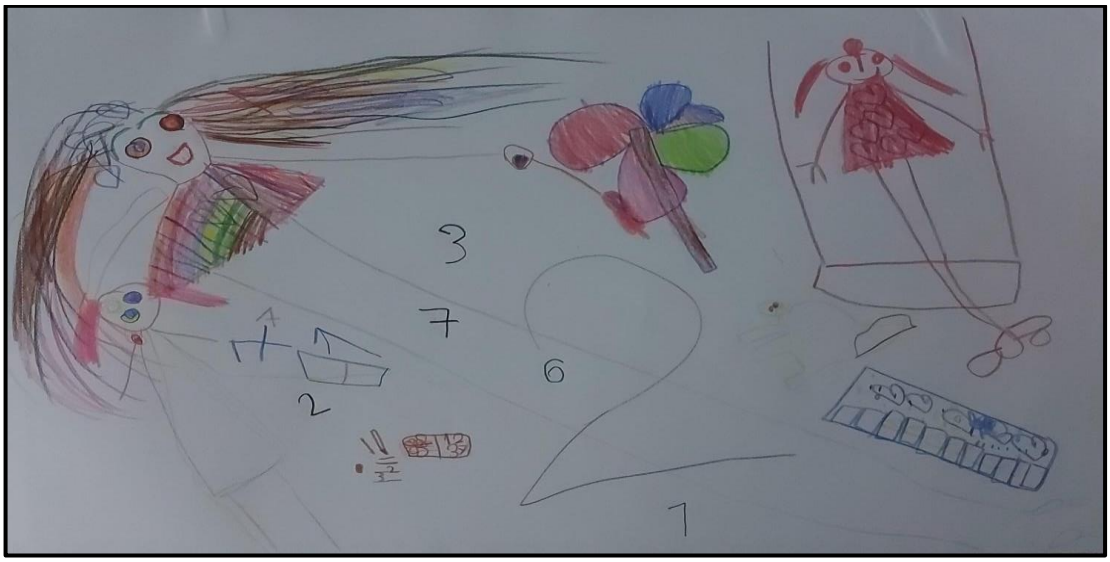
Şekil 8: KÇ 25’in “Büyük Ebeveynim ile Ben” Temalı Resmi

Şekil 8’de gösterilen resimde kullanılan televizyon ve oyun halısı figürleri ile “Oyun ve Dijital Ekran Faaliyetleri” teması baskın bir şekilde yansıtılmıştır.

Şekil 9: KÇ 21’in “Büyük Ebeveynim ile Ben” Temalı Resmi

Şekil 9'da gösterilen resimde ağaç, kuş, toprak, zeytin ve yağ fabrikası figürleri kullanılarak büyük ebeveyn ile torunun "Doğa Etkileşimli Faaliyetler" teması ile ilişkili bir günü yansıtılmıştır.

Şekil 10: KÇ 1'in "Büyük Ebeveynim ile Ben" Temalı Resmi

Şekil 10'daki resimde ön plana çıkan piyano, kalem, defter, rakam ve boya figürleri büyük ebeveyn ile torun etkileşiminde "Eğitsel ve Sanatsal Faaliyetler" temasını yansıtmaktadır.

4.2.5 Büyük Ebeveynlerden Öğrenilenlere İlişkin Bulgular

Çocuklar ile yapılan görüşmede, çocukların "Birlikte olduğunuz zamanlarda büyükannen ve büyükbaban sana neler öğretiyor? sorusuna verdikleri yanıtlar araştırmanın on üçüncü alt problemi ile ilişkilidir.

Büyük Ebeveynlerden Öğrenilenler ile İlgili Yapılan Açıklamalar kategorisi iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 17'de "Değer Öğretimi" (KÇ n=26), ve "Beceri Öğretimi" (KÇ n=68) olarak ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 17: Çocukların Büyük Ebeveynlerinden Öğrendiklerini Açıklamalarına İlişkin Bulgular

Kategori: Büyük Ebeveynlerden Öğrenilenler ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KÇ n**
Tema 1: Değer Öğretimi	26
Tema 1.1: Toplumsal Değerler	9
Yardımsever Olmak	4
Saygılı Olmak	4
Arkadaşlık	1
Tema 1.2: Geleneksel Değerler	10
Akıllı Olmak/Söz Dinlemek	6
Kardeş İlişkilerinde İyi Olmak	2
Misafirperver Olmak	1
İyi Çocuk Olmak	1
Tema 1.3: Bireysel Değerler	7
Hayvan Sevgisi	4
Sabırlı Olmak	3
Tema 2: Beceri Öğretimi	68
Tema 2.1: Günlük Yaşam Becerileri Öğretimi	14
Mutfak Becerileri	7
Tamir Becerileri	3
Temizlik Becerileri	3
Öz Bakım Becerileri	1
Tema 2.2: Doğada Yaşam Becerileri Öğretimi	10
Hayvancılık İşleri	5
Bahçecilik İşleri	5
Tema 2.3: Sanatsal ve Sportif Faaliyet Öğretimi	14
Sanatsal Beceri (Edebiyat, Müzik ve Resim)	10
Sportif Beceri	4
Tema 2.4: Akademik Beceri Öğretimi	30
Türkçe Öğretimi (Harfleri Tanıma ve Yazma)	12
Yabancı Dil Öğretimi (Rumca)	2
Matematik Öğretimi (Sayı Sayma ve Yazma)	10

Kavram Öğretimi (Gün, renk, hayvan türleri)	6

*Katılımcılar 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tablo 17'de yer alan Değer Öğretimi teması "Toplumsal Değerler" (KÇ n=9), "Geleneksel Değerler" (KÇ n= 10) ve "Bireysel Değerler" (KÇ n= 7) olarak üç ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1.1: Toplumsal Değerler

Çocuklar, büyük ebeveynlerinden öğrendiklerini yardımsever olmak, saygılı olmak ve arkadaşlık olarak toplumsal değerlerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ18: *"Arkadaşlarımla ve diğer insanlarla güzel konuşmayı. Çocuklarla arkadaş olmamı."*

KÇ19: *"Ben ona yardım ediyorum. Yardım etmek güzeldir diyor çünkü bana."*

KÇ35: *"Yaşlılar günü bugün. Onlara hep yardım etmemiz gerektiğini de öğrendim. Yardımlaşmak güzeldir."*

KÇ36: *"Güzel, çok güzel şeyler öğrendim. Herkese güzel davranmayı öğrendim. İçimden bağırmak gelirse, herkesin kulaklarına söylemeyi, saygılı konuşmayı."*

Tema 1.2: Geleneksel Değerler

Çocuklar, büyük ebeveynlerinden öğrendiklerini akıllı olmak/söz dinlemek, kardeş ilişkilerinde iyi olmak, misafirperver olmak ve iyi çocuk olmak olarak geleneksel değerlerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ3: *"Nenem bana akıllı durmayı öğretiyor."*

KÇ22: *"Kardeşimle güzel oynamayı."*

KÇ25: *"Akıllı duruyorum ve onları üzmemeyi."*

KÇ33: "*…kardeşime abi olmayı öğretiyor."*

KÇ34: *"…misafirlere hoş geldin demem gerektiğini öğretiyorlar."*

Tema 1.3: Bireysel Değerler

Çocuklar, büyük ebeveynlerinden öğrendiklerini hayvan sevgisi ve sabırlı olmak olarak bireysel değerlerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ2: *"Kuzusunu seviyoruz. Hayvanları çok sev diyor bana ben de seviyorum."*

KÇ12: *"Onda kalmak için de sabırlı olmamı öğretiyor."*

KÇ19: *"Sabırlı olmamı, beklememi, Bir de oyuncak almak için sabırlı olmak, parka gitmek için sabırlı olmak, anneannemde kalmak için sabırlı olmak öğretiyor dedem."*

KÇ31: *"köpekleri ve hayvanları çok sevmeyi."*

Tablo 17'da yer alan Beceri Öğretimi teması "Günlük Yaşam Becerileri Öğretimi" (KÇ n=14), "Doğada Yaşam Becerileri Öğretimi" (KÇ n=10), "Sanatsal ve Sportif Faaliyet Becerileri Öğretimi" (KÇ n=14) ve "Akademik Faaliyet Becerileri Öğretimi" (KÇ n=30) olarak dört ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 2.1: Günlük Yaşam Becerileri Öğretimi

Çocuklar, büyük ebeveynlerinden öğrendiklerini genel mutfak becerilerini öğrenme, ev ve ev dışı tadilat ve temizlik işlerini öğrenme, kişisel bakım ve ihtiyaçları karşılayabilmek için öz bakım becerileri edinme olarak günlük yaşam becerileriyle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ4: *"Mesela bir şeyleri tamir eder bana. Sonra ben de onları öğrenirim. İş yapmayı öğretti babaannem."*

KÇ7: *"Temizlik yapmayı, yatakları düzeltmeyi öğretiyorlar."*

KÇ8: *"Dolma sarmayı öğretti. Pirohu yapmayı öğretti."*

KÇ10: *"Dedem de tamir öğretiyor. Öyle çekiçle tamir yaparak vidayı koyar ve çak çak çak diye yapabilir bende ona yardım ediyorum. Bana o öğretiyor çünkü dedem biliyor."*

KÇ29: *"Mandalini kendim yemeyi öğretti. Dedemde yatmak ve kendi başıma uyumak."*

Tema 2.2: Doğada Yaşam Becerileri Öğretimi

Çocuklar, büyük ebeveynlerinden öğrendiklerini hayvancılık ve bahçecilik işleri olarak doğada yaşam becerileriyle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ2: *"Kız doğurdu kuzu. 'Atkız' koyduk ismini. Bende yanındaydım ve bana öğretti."*

KÇ8: *"Seralarda domates toplamayı, sulamayı öğretti."*

KÇ21: *"Ova işlerini. Bahçeyi ekmek, enginarları kesmek."*

KÇ22: *"Balık tutmayı öğretiyor. Hayvanlara bakıyoruz. Ovaya gidince bana ot toplamayı öğretiyor ayrellileri."*

KÇ33: *"Kuşlara bakmayı, köpeklere bakmayı, yem vermeyi."*

Tema 2.3: Sanatsal ve Sportif Faaliyet Öğretimi

Çocuklar, büyük ebeveynlerinden öğrendiklerini edebiyat, müzik ve resim içerikli sanatsal faaliyetlerle ve yüzme, bisiklet sürme, futbol, basketbol gibi sportif

faaliyetlerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ4: *"Yüzmeyi ve bisiklet sürmeyi de öğretti dedelerim."*

KÇ12: *"Şarkıları öğretiyor. Masallar öğretiyor. Resim çizmeyi öğretiyor."*

KÇ15: *"Futbol, basketbol. Pas vermek, şut."*

KÇ20: *"Spor yapmayı öğretiyorlar. Zaten spor yapmayı biliyorum ama bazı sporları bilmiyorum."*

KÇ31: *"Kitaplarda resimlerle hikaye anlatmayı öğretti, ben yazar olacam büyüyünce ve kitap yazacam."*

Tema 2.4: Akademik Beceri Öğretimi

Çocuklar, büyük ebeveynlerinden öğrendiklerini Türkçe, yabancı dil, matematik ve kavram öğretimi içerikli akademik becerilerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"Matematik ve Türkçe öğretiyor. O öğretmen oluyor ben de öğrenci. Yanlış yaparsam diyor ki 'çocuğum yapamamışsın' sonra bende siliyorum ve baştan yapıyorum."*

KÇ10: *"Sayıları öğreniyoruz. Yazıyoruz. Ben okuldan gelince neneme anlatıyorum o da bana yazıyor sayıyı ve ben de yazıyorum. Ben bir de harfleri öğreniyorum. Bugün i harfini öğrendik. Ben i diyorum nenem iğne diyor."*

KÇ20: *"Harfleri öğretiyor ve bulmaca dolduruyoruz. O söylüyor ve ben harf yazıyorum kutu içine."*

KÇ24: *"Harfleri, hayvanları, sayıları, Rumcayı öğretiyor."*

KÇ30: *"Renkleri öğretiyorlar."*

4.2.6 Büyükanne ve Büyükbaba ile İlgili Dileklere İlişkin Bulgular

Çocuklar ile yapılan görüşmede, çocukların "Dilek perisi gelse ve sana gerçekleşecek üç dilek tutma şansı vereceğini söylese; büyükannen/büyükbaban ile ilgili, hangi dilekleri tutardın?" sorusuna verdikleri yanıtlar araştırmanın on dördüncü alt problemi ile ilişkilidir.

"Talep Edilen Dilekler ile İlgili Yapılan Açıklamalar" kategorisi iki ayrı tema olarak ayrıştırılmıştır. Bu temalar, aşağıda yer alan Tablo 18'de, "Büyük Ebeveynlerden Talep Edilen Dilekler" (KÇ n=122) ve "Büyük Ebeveynler İçin Talep Edilen Dilekler" (KÇ n=19) olarak iki ayrı temada gösterilmiştir.

Tablo 18: Büyükanne ve Büyükbaba ile İlgili Dileklere İlişkin Bulgular

Kategori: Talep Edilen Dilekler ile İlgili Yapılan Açıklamalar	**KÇ n**
Tema 1: Büyük Ebeveynlerden Talep Edilen Dilekler	122
Tema 1.1: Öz Bakım Talebi	14
Büyükanneden	8
Büyükbabadan	6
Tema 1.2: Duygusal Talep	17
Büyükanneden	6
Büyükbabadan	11
Tema 1.3: Maddi Talep	20
Büyükanneden	9
Büyükbabadan	11
Tema 1.4: Birlikte Faaliyet Talebi	71
Büyükanneden	35
Büyükbabadan	36
Tema 2: Büyük Ebeveynleri İçin Talep Edilen Dilekler	19
Tema 2.1: Fiziksel Talep	9
Büyükanne İçin	5
Büyükbaba İçin	4

Tema 2.2: Duygusal Talep	4
Büyükanne İçin	4
Büyükbaba İçin	0
Tema 2.3: Maddi Talep	6
Büyükanne İçin	3
Büyükbaba İçin	3

*Katılımcılar 1'den fazla ifade belirtmişlerdir.

Tablo 18'de yer alan "Çocuğun Büyük Ebeveynden Talep Ettiği Dilekler" teması incelendiğinde "Öz Bakım Talebi" (KÇ n=14), "Duygusal Talep" (KÇ n=17), "Maddi Talep" (KÇ n=20) ve "Birlikte Faaliyet Talebi" (KÇ n=71) olarak dört ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 1.1: Öz Bakım Talebi:

Çocuklar büyük ebeveynleri ile ilgili dilek tutma şanslarını, büyük ebeveynlerinden beslenme ve uyku ihtiyaçlarını karşılamalarını talep ettiği ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ5: *"Bana daha çok yemek versin sevdiğim."*

KÇ12: *"Kebap yapsın. Bana yemek yapsın, yedirsin."*

KÇ14: *"Yatmak ve uyumak isterdim."*

KÇ19: *"Pasta yapsın bana, normalde çok sevmem ama güzel yapar."*

KÇ21: *"Mangal yapsın bize. Et kızartsın çünkü bunları istiyorum."*

Tema 1.2: Duygusal Talep:

Çocuklar büyük ebeveynleri ile ilgili dilek tutma şanslarını, büyük ebeveynlerinden sevme, sarılma, öpme ve özlem gibi duygusal ihtiyaçlarını

karşılamalarını talep ettiği ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"Her zaman yanıma gelsin. Onu görmek istiyorum hep."*

KÇ2: *"Dedem ve anneannem beni hep sevsin. Dedem de bana sarılsın."*

KÇ8: *"Bir de benim yanıma hep gelsin, uzakta o biraz. Çünkü özlüyorum."*

KÇ16: *"Nenemi çok sevmek, nenemi öpmek, sarılmak."*

Tema 1.3: Maddi Talep:

Çocuklar büyük ebeveynleri ile ilgili dilek tutma şanslarını, büyük ebeveynlerinden para, giysi, oyuncak, yiyecek, kırtasiye malzemesi satın almasını talep ettiği ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ9: *"Oyuncak alsın, oyuncak ev alsın bir de kardeşlerime de Barbie alsın."*

KÇ13: *"...anneannem bana etek alsın. Tişört alsın."*

KÇ15: *"Yemiş alsın. Dondurma alsın, jelibon alsın. Çubuk kraker, şeker alsın."*

KÇ20: *"Dede ile yine oyuncakçıya gidelim, oyuncak alalım. Dede ile kırtasiyeye gidelim. Benim canım kırtasiyeden bir tane kitap almak istiyor."*

KÇ33: *"Bana altın para getirsin ve masaya koysun."*

Tema 1.4: Birlikte Faaliyet Talebi:

Çocuklar büyük ebeveynleri ile ilgili dilek tutma şanslarını, büyük ebeveynleriyle birlikte oyun oynamayı, ders çalışmayı, resim çizmeyi, şarkı söylemeyi, yemek yapmayı, kitap okumayı, televizyon izlemeyi, hayvanlarla ilgilenmeyi, kapalı ve açık alanlarını ziyaret etmeyi talep ettiği ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"Benimle annecilik babacılık oynamasını isterdim. Peri ona söylesin ki benimle oynasın. Kedicilikte oynasın çünkü onu seviyorum ve oynamıyor."*

KÇ5: *"Daha çok oyun oynasın nenem. Nenem bana hikaye okusun ve hikayeyle oyun yapsın. Çünkü seviyorum bana hikaye anlatmasını."*

KÇ11: *"İş yapmasın, benimle oyun oynasın çünkü bulaşık makinesini boşaltıyor. Bazen öğretmencilik oynuyorken gidip iş yapıyor. Evdeki işleri peri yapsın anneannem de benimle oynayabilsin."*

KÇ12: *"Anneannemin beni parka götürmesini, City Mall'a götürmesini ve benimle boyama yapmasını diledim."*

KÇ33: *"Dedemle mandıraya gitmek, hayvanları birlikte beklemek ve dedemle oğlakları okşamak."*

KÇ36: *"Dedemle şarkı söylemeyi çok seviyorum, şarkı söylemek birinci dileğim. Sonra bütün 23 Nisanlarıma onların gelmesini isterim. Yazda havuza onunla gitmeyi isterim."*

Tablo 18'de yer alan "Çocuğun Büyük Ebeveynleri İçin Talep Ettiği Dilekler" teması incelendiğinde "Fiziksel Talep" (KÇ n=9), "Duygusal Talep" (KÇ n=4) ve Maddi Talep (KÇ n=6) olarak üç ayrı alt temaya ayrılmıştır.

Tema 2.1: Fiziksel Talep

Çocuklar büyük ebeveynleri ile ilgili dileklerini, büyük ebeveynlerinin bedensel iyi oluşlarını talep ettikleri ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"Her zaman evde iş yapmayıp dinlenmeli, iş yaparsa yorulur ve üzülürüm."*

KÇ6: *"nenemin iyileşmesini istiyorum çünkü o hastalandı ve benimle oynayamıyor."*

KÇ17: *"Mesela ona işte yardım etmek. Ona işte yardım ettim, taşları gırdım. Demirleri sağlamlaştırmaya çalıştım o yorulmasın iyi olsun istiyorum son olarak."*

KÇ31: *"Sağlıklı olsun, yürüyünce yorulmasın."*

KÇ35: *"İkinci dileğim o çok iyi olsun, sağlıklı olsun."*

Tema 2.2: Duygusal Talep

Çocuklar büyük ebeveynleri ile ilgili dileklerini büyük ebeveynlerinin mutlu olmalarını talep ettikleri ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ1: *"Bir de mutlu olmasını isterdim çünkü onu seviyorum."*

KÇ19: *"Periden bir de babaannem için çiçek istiyorum, o mutlu olsun diye."*

KÇ25: *"O çok mutlu olsun diye ona dünyalar kadar çiçek dilekleri tutuyorum."*

Tema 2.3: Maddi Talep

Çocuklar büyük ebeveynleri ile ilgili dileklerini büyük ebeveynlerinin daha iyi yaşam şartlarına sahip olmalarını sağlamak için onlara ev, araba, yeni eşya satın almayı talep ettikleri ifadelerle açıklamışlardır. Bu temaya ilişkin çocuklar tarafından belirtilen örnek görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk Görüşleri

KÇ17: *"Ona yeni bir bahçe almak ve ona bir çiftlik almak."*

KÇ19: *"Ev dileği, neneme havuzlu ev almak istiyorum."*

KÇ24: *"Nenemin güzel bir arabası olsun."*

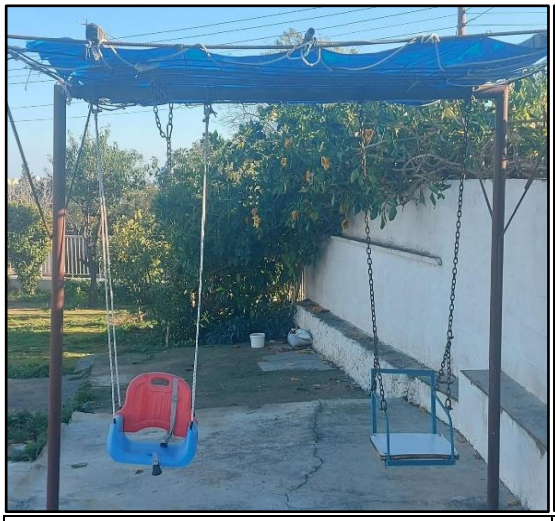
4.3 Büyük Ebeveyn Ev Ziyaretlerinde, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimini Yansıtan Fotoğraflar

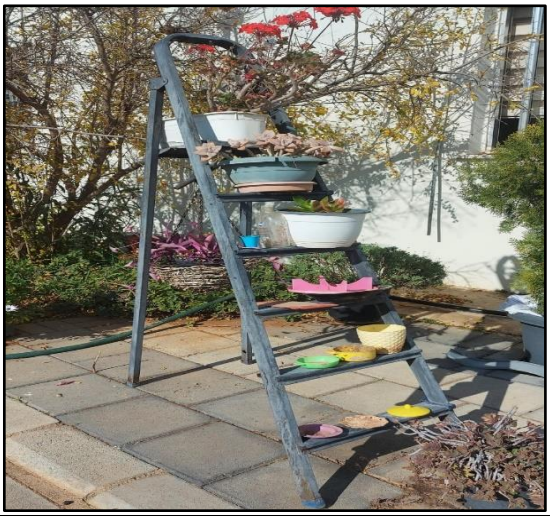
Fotoğraf 1	Fotoğraf 2

Şekil 11: Büyük Ebeveynin Evinde Çocukların Oyuncaklarının Depolandığı Alanlar

Şekil 11'deki "Fotoğraf 1" KBE20'nin, "Fotoğraf 2" ise KBE8'in evinin iç mekânında yer alan, çocukların oyuncaklarının depolandığı alanları yansıtmaktadır. Tüm fotoğraflar katılımcıların sözlü izinleri alınarak çekilmiştir. Yapılan görüşmelerde büyük ebeveynlerin önemli bir kısmının evlerinde torunların oyuncaklarının daimî olarak bulunduğu ve torunlara ait bu oyun materyallerin bir oyuncak kutusu, kullanılmayan boş bir oda, torunun yatak odası ya da koltuk arkası gibi depolama alanlarında muhafaza edildiği belirlenmiştir.

Fotoğraf 3

Fotoğraf 4

Fotoğraf 5

Fotoğraf 6

Şekil 12: Büyük Ebeveynin Evindeki, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimini Yansıtan Dış Mekanlar

Şekil 12'deki "Fotoğraf 3" KBE23'ün, "Fotoğraf 4" ve "Fotoğraf 5" KBE5'in, "Fotoğraf 6" ise KBE11'in, evinin dış mekanında yer almakta olup, çocukların büyük ebeveynleri ile etkileşimde bulundukları alanları yansıtmaktadır. Yapılan görüşmelerde büyük ebeveynin evinin bahçesinde çocuklarla zaman geçirdikleri park aletleri, beslenme ihtiyaçlarını karşıladıkları masa, sandalye, örtü, minder gibi nesnelerin bulunduğu piknik alanları fotoğraflanmıştır. Fotoğraf 4 ve 6'da yansıdığı üzere büyük ebeveynler, ağaç/çiçek sulama gibi bahçe işleri ile uğraştığı esnada, torunlarının kendi oyuncakları ile onlara eşlik ettiklerini belirtmişlerdir.

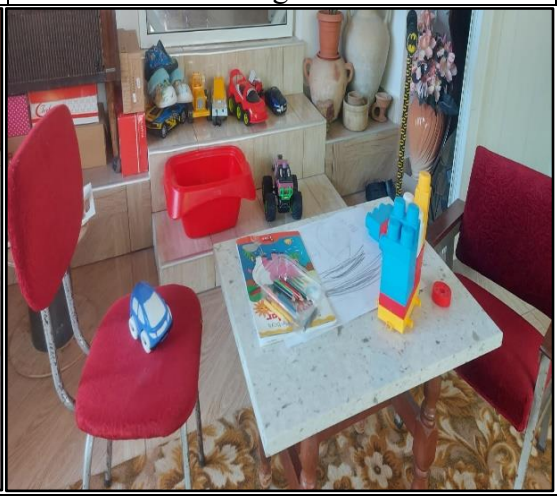
Fotoğraf 7

Fotoğraf 8

Fotoğraf 9

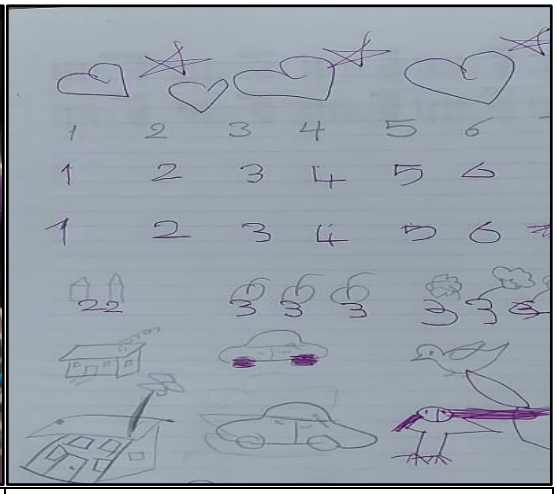
Fotoğraf 10

Şekil 13: Büyük Ebeveynin Evindeki, Büyük Ebeveyn ile Torun Etkileşimini Yansıtan İç Mekanlar

Şekil 13'teki "Fotoğraf 7" KBE4'ün, "Fotoğraf 8" KBE36'nın, "Fotoğraf 9" KBE31'in, "Fotoğraf 10" ise KBE37'nin, evinin iç mekânında yer almakta olup, çocukların büyük ebeveynleri ile etkileşimde bulundukları alanları yansıtmaktadır. Yapılan görüşmelerde büyük ebeveynler ile torunların genellikle ev salonunda oyun oynanan kendilerine ait oyun halıları ve çeşitli etkinlikler gerçekleştirdikleri masa, sandalyeleri olduğu gözlemlenmiştir.

Fotoğraf 11

Fotoğraf 12

Fotoğraf 13

Fotoğraf 14

Şekil 14: Büyük Ebeveynin Evinde, Büyük Ebeveyn ile Torunun Ortak Faaliyetleri

Şekil 14'teki "Fotoğraf 11" KBE33'ün, "Fotoğraf 12" KBE1'in, "Fotoğraf 13" KBE3'ün, "Fotoğraf 14" ise KBE6'nın, torunları ile etkileşimde bulunurken paylaştıkları faaliyetleri yansıtmaktadır.

Bölüm 5

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde büyük ebeveynlerin, ebeveynlerin ve çocukların büyük ebeveyn ile torun etkileşimine yönelik görüşlerinden elde edilen bulgular, ilgili literatürdeki çeşitli araştırmalar ile desteklenerek tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki büyük ebeveyn ile torun etkileşiminin üç kuşak açısından ele alınarak derinlemesine incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada, etkileşim sonucundaki yaşantılara, paylaşımlara ve ortaya çıkan farklı problemlere değinilmiştir. Büyük ebeveynlik olgusunun Kıbrıs kültüründeki yerini anlayabilmek için ilk olarak büyük ebeveynlik kimliği ve rollerinin katılımcılar tarafından tanımlamaları incelenmiştir.

Büyük ebeveynlik kimliği üzerinden yapılan büyük ebeveyn ve ebeveyn açıklamalarında gurur duyma, mutlu olma, heyecanlanma, hayata bağlanma ve iyileşme gibi kimliği yücelten ifadeler daha çok ön plana çıkarken, olumsuz ifadeler büyük ebeveynler tarafından sınırlı düzeyde belirtilmiş, ebeveynlerde ise hiç belirtilmemiştir. İki uç kuşağın bir araya getirilmesinde arabulucu bir rol oynayan ebeveynlerin kendi anne-babaları için olumsuz bir tanımlama belirtmemesi, etkileşime verilen anlam, değer ve ilişkinin sürekliliği açısından önemli bir sonuçtur.

Taşkın ve Akçay (2019) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada büyükannelerin büyük ebeveynlik kimliklerine atfettikleri mutluluk ve yaşam kaynağı şeklindeki anlamlar çalışmanın bu sonucunu desteklemektedir. Buna ek olarak, kimliği yücelten

ifade tanımlamaların içerisinde torun sahibi olmanın zor yanlarının da bulunduğunu fakat her şeye rağmen mutluluk verdiğini sıklıkla belirtmişlerdir.

Büyük ebeveynlik tanımlamalarının ebeveynlik ile ilişkilendirilen ifadelerinde, ebeveynlikle eş değer tutulan açıklamalara rastlandığı gibi ebeveyn kimliğinden daha güzel ve daha sabırlı, ilgili, şefkat dolu bir yaklaşıma sahip olunduğu şeklinde yapılan açıklamalarda bulunmaktadır. Her iki kuşak da büyük ebeveynlerin kendi çocuklarını büyütürken tecrübesizlik, gençlik, ekonomik sebepler, iş yaşamı vb. nedenlere bağlı olarak bazı duyguları anne ve baba olarak yaşamaktan geri kaldığını fakat büyükanne ve büyükbaba olduktan sonra emeklilik, tecrübe, boş zaman vb. getiriler sayesinde, arzuladıklarını daha tatmin edici şekilde yaşama fırsatı elde ettiklerini belirtmişlerdir.

Kimliğe dair en çok ön plana çıkan alt tema ise evlat ve/veya torun ile ilişkilendirme olup, torun sevgisinin evlattan çok farklı olduğu, büyük ebeveynliğin torun için sorumluluk üstlenmek, evlada ve ailesine yardım etmek, yol göstermek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Altan ve Tarhan (2018) yaptığı araştırmada bu çalışmaya benzer olarak büyük ebeveynler, torun sevgisinin eşsiz olduğunu, ebeveynlikte yaşadıkları duyguları tekrar yaşama fırsatı elde ettiklerini, torun sahibi olmanın iyileştirici güç verdiğini ve hayata bağladığını ifade etmişlerdir.

Tunca (2022), büyük ebeveynlerin torun ve evlat büyütme arasındaki farklılık ve benzerliklerini araştırdığı çalışmasında, bu çalışmadaki kimlik tanımlamalarına benzer olarak büyük ebeveynlik kimliğinin torunlara evlattan daha fazla ilgi gösterme, zaman ayırma, daha sevgi dolu ve hoşgörülü olma gibi farklılıklar kazandırdığını vurgulamıştır. Farklılıkların başlıca sebeplerini zaman sıkıntısı, aile büyükleriyle birlikte yaşamak deneyim ve imkân yetersizliği olarak açıklarken, Uğur (2018) iş yükünün azalması, teknolojideki ilerlemeler, çocuklara verilen değerin artması, ayrı

hane düzeni ve emeklilik olarak açıklamıştır. Bir diğer çalışmada ise %62,2'lik bir oranla büyük ebeveynlerin torunlarına evlatlarından daha farklı davrandığı sonucuna varılmıştır (Görgün-Baran ve ark., 2005).

Büyük ebeveynlik kimliğine dair yapılan açıklamalar katılımcı çocukların ifadeleriyle incelendiğinde, diğer iki kuşaktan farklı sonuçlar elde edilmiştir. Çocuklar, büyükanne ve büyükbaba olmanın anlamını anne, yaşlı olmak, köyde yaşamak, bahçe ve hayvanlarla ilgilenmek, çocukları sevmek gibi ön plana çıkan ifadelerle açıklamışlardır. Ayrıca büyükanneliği büyükbabalıktan farklı olarak anne, çocuklara bakan kişi ve iyi biri olmak olarak tanımlarlarken, büyükbabalığı ise büyükannelikten farklı olarak aile, arkadaş ve eğlenceli kişi olmak olarak tanımlamışlardır. Benzer olarak gerçekleştirilen bir çalışmada büyükanneler, torunlarının büyükannelerini anneleriyle benzer olarak gördüğünü belirtmişler ve bunun sebebini büyükanne ve anne rollerinin farklı olmadığını düşünmeleri olarak açıklamışlardır (Merrick, 2020). Sonuç olarak görülmektedir ki büyük ebeveynlik kimliğine yüklenen anlamlar, büyük ebeveynlerden beklenilen toplumsal rollere ve kültürel etkiye göre çeşitli tanımlamalar alabilmektedir.

Bahsedilen etkilerin yanı sıra, çocukların yapmış olduğu yaşlı insan tanımlamalarını yaşlı ve çocuk etkileşiminin etkilediği de görülmüştür. Etkileşimin günümüze oranla daha az olduğu ilk çalışmalar incelendiğinde; 3-11 yaş grubu çocukların yaşlıları çirkin ve hasta olarak (Seetfeldt, 1977), 4-7 yaş grubu çocukların ise yaşlıları üzgün ve yalnız kişi olarak (Burke, 1982) olumsuz ifadelerle tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Etkileşiminin önemine vurgu yapan bir çalışmada ise, etkileşim öncesinde çocukların yaşlı insanlar için kırışık ve gri saçlı olmak gibi ifadelerde bulunduklarına ve etkileşim sonrasında bu çalışmanın bulgularına benzer olarak ifadelerin eğlenceli ve çocuklarla olmayı seven kişi olarak

değiştiğine değinilmiştir. (Feyh et al., 2021). Buradan hareketle, çalışmadaki olumlu büyük ebeveynlik tanımlamalarının yüksek oranda oluşu ile demografik bilgilerde etkileşim süresinin %72,5 oranında her gün olarak belirtilmesi arasında bir bağlantı olduğu söylenebilir. Bu bağlantı, günümüzde önemi artan etkileşim programlarının (Gültekin ve ark., 2022; Aydınbaş, 2021), iki kuşak arasındaki ilişkiyi geliştirme çabalarında haklı olabileceğini göstermektedir.

Büyük ebeveynlik kimliğinin nasıl tanımlandığı, kimliğinin getirisi olan rollerin işlevini de etkilemektedir. Büyük ebeveynler ve ebeveynler "Sosyal ve Toplumsal Rol", "İşlevsel Rol", "Duygusal Rol" ve "Manevi Rehber Rolü" olarak dört farklı rol temalarından bahsederlerken, çocuklar bu roller arasında "Sosyal ve Toplumsal Rol" temasından hiç bahsetmemişlerdir. Büyük ebeveynler ve ebeveynler ise geçmişten günümüze birtakım izlerin taşınmasında önem taşıyan bu role, diğer rollere oranla en az şekilde değinmişlerdir. Bunun sebebi olarak, görüşme sonrası tutulan araştırmacı raporu dikkate alındığında büyük ebeveynlerin etkileşimde bulunduğu torunlarının yaşı önemli bir faktör olarak varsayılabilir. Büyük ebeveynler ve ebeveynler görüşme sonrasında, çocukların yaşının küçük olduğunu, ilgilerinin daha farklı alanlarda yoğunlaştığını bu sebeple de henüz Kıbrıs Türk toplumunun kültüründen ve tarihinden bahsetmek için erken olduğunu ifade etmişlerdir.

Mehta & Thang (2011), büyük ebeveynlerin torunları için üstlendikleri rolleri aile tarihinin, değerlerin ve becerilerin aktarımı sağlama, rol model olarak kişilik gelişimine katkıda bulunma, gerektiğinde manevi danışman ve destekçi olma olarak bu çalışmaya benzer biçimde açıklamışlardır.

Temalar arasında en yüksek oranda bahsedilen rol, ebeveynlerin iş yaşamından dolayı çocuk bakım ve yetiştirme sorumluluğunu paylaşmasında ve büyük ebeveyn ile torun birlikteliğinin güçlenmesinde önem taşıyan işlevsel rol temasıdır. Üç kuşak

katılımcıların sorulara verdiği yanıtlardan yola çıkarak, büyük ebeveynlerin torunlarına en iyi şekilde bakım ve eğitim vermek istemeleri işlevsel rol temasının yüksek olmasında etken olarak gösterilebilir. Büyük ebeveynler ve ebeveynler, işlevsel role dair yapılan açıklamaları bir aile desteği olarak görmektedirler. Benzer biçimde, Chen et al., (2011) büyük ebeveynlerin torunlarının hayatlarında bakım ve yetiştirme sorumluluğu alarak işlevsel rol üstlenmelerinin geleneksel aile desteğinin temel bileşenini oluşturduğunu vurgulamıştır.

Literatürdeki çalışmalarda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının büyük ebeveynlik rollerindeki aile desteğini önemli biçimde etkilediği görülmektedir. İşlevsel rol teması kapsamında aile desteği büyükannelerde torun bakımı sorumluluğu ile gerçekleştirirken (Armstrong, 2005), büyükbabalarda ekonomik güvence sağlayarak gerçekleştirilmektedir (Herlofson & Hagestad, 2012). Okul öncesi çağındaki çocuklar için büyükanne bakımının yaygın bakım şekli olarak kabul görmesi (Luo et al., 2012), büyükannelerin büyükbabalara oranla daha fazla duygusal rol üstlenmesine yol açmıştır (Xu et al., 2014). Çalışmalar toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınsa da elde edilen sonuçlar bu çalışmadaki temaları desteklemektedir.

Manevi rehber rolü ile örtüşen bir çalışmada ise ergenler büyük ebeveynlerin rollerini tavsiye verme, hatalardan ders çıkarmayı ve yaşamda iyi yönleri görebilmeyi öğretme şeklinde bahsetmişlerdir (Giraudeau et al., 2022).

Büyük ebeveynlerin çeşitli roller aracılığıyla torunları ile sık etkileşimde bulunabilmeleri, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirmelerini olumlu ve olumsuz etkilemektedir. Büyük ebeveyn ve ebeveyn ifadelerinden yola çıkarak bu araştırmanın bulgularında olumlu etkilerden yüksek oranda bahsedilmiştir. En sık ifade edilen manevi destek alt temasında, ebeveynlerin iş yaşamının devamlılığının, büyük ebeveynlerin torunlarına güvenli ve sevgi dolu bakım desteği sağlayabilmesiyle

gerçekleşebildiğine değinilmiştir. Literatürde, büyük ebeveyn bakımının okul öncesi çocuklar için yaygın bir bakım şekli olduğu görülmektedir (Luo et al., 2012). Altan ve Tarhan (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmaya katılan büyük ebeveynlerin torunlarına doğdukları andan 7 yaşına kadar ebeveynlerin iş saatleri süresince her gün bakım desteği sağladığı belirlenmiştir. Wang (2022) büyük ebeveyn bakımının çocuklar için güvenli ve istikrarlı bir ortam yarattığından, Chen et al., (2011) büyük ebeveynlerle birlikte ya da coğrafi olarak yakın bir mesafede yaşamanın torun bakımını arttırdığından ve ebeveynlerin iş gücüne katılımını desteklediğinden bahsetmiştir. Eli et al., (2016) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, büyük ebeveyn bakımının yaygınlaşmasının sebepleri olarak kadınların iş gücüne katılımının artmasından ve çocukların bakımı için gerekli olacak bütçenin yüksek olmasından söz etmişlerdir.

Katılımcı büyük ebeveynler, ebeveynlerin iş yaşamlarına katılımını sürdürmelerine torun bakarak destek olurken, bir yandan da aktif iş yaşamlarından geri çekilmek mecburiyetinde kaldıklarını bahsetmişlerdir. Literatürdeki çalışmalarda büyük ebeveynlerin, torun bakımını bir görev olarak gördüğü için çalışma saatlerini azaltma ya da erken emeklilik isteme mecburiyetinde kaldıkları belirtilmiştir (Van-Bavel et al., 2013). Wang ve Zhang (2018) çalışmalarında benzer biçimde sonuçlar elde ederek, büyük ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye destek olmasının annelerin iş yaşamına katılımını arttırdığından, büyükannelerin ise iş yaşamına katılımını azalttığından bahsetmişlerdir.

Gerçekleştirilen bu çalışmada her iki kuşağın ifadelerinde de büyük ebeveynler için yardımcı el-ayak ve yedek ebeveyn tanımlamalarına yer verilmiştir. Literatürdeki diğer çalışmalarda yedek ebeveyn, vekil ebeveyn ve yedek eş gibi tanımlamalar boşanmış, vefat etmiş, belli bir suçtan hüküm giymiş ebeveynlerin çocuklarına tam

zamanlı bakım veren büyük ebeveynler için sıklıkla kullanılmaktadır (Harper & Ruicheva, 2010; Hunt, 2018). Bu araştırmada kullanılan yedek ebeveyn tanımlaması ise, literatürdeki günümüz çalışmalarında önem kazanan ortak ebeveynlik ile eş anlam taşımaktadır (Li et al., 2020; Xiao, 2023). Ortak ebeveynlik anne ve baba arasında kullanılsa da büyük ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye katılımıyla ebeveyn ve büyük ebeveyn arasında kullanılan bir terime dönüşmüştür. Ortak ebeveynlik ile sağlanan tecrübe aktarımı ve rehber olma ebeveynlerin ebeveynlik stresini azaltabileceği gibi (Goh, 2006), kaygıya da neden olabilmektedir (Sjöberg & Bertilsdotter-Rosqvist, 2017). Gerçekleştirilen bu çalışmada büyük ebeveynlerin ve ebeveynlerin ifadelerinde ebeveynlik stresini azaltma ve ebeveynlikte yol gösterici olma gibi olumlu tecrübe desteklerinden bahsedildiği görülmekle birlikte, otorite kurmada güçlük gibi farklı yetiştirme tarzlarına sahip olmanın yarattığı olumsuzluklara da değinilmiştir.

Büyük ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye olumlu etkileri arasında her iki kuşak maddi desteklerden bahsetmişlerdir. Timonen & Arber (2012) benzer şekilde büyük ebeveynlerin, ebeveynlere çocuklarını yetiştirmelerinde ekonomik ve duygusal destek sağladıklarını vurgulamışlardır.

Büyük ebeveynlerin bu tür desteklerin yanı sıra, ev işi, ev onarımı ve ayak işleri gibi pratik destek sağlayarak ebeveynlerin ebeveynlik için ayıracakları süreye katkı verdikleri de görülmektedir (Meyer & Kandic, 2017; Fingerman et al., 2020). Gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen sonuçlar da benzer olarak ebeveynlerin ev ve iş yeri işlerine büyük ebeveynlerin yardım etmesinin, çocuk ve ebeveyn ilişkisinde paylaşılan zamanı arttırdığı yönündedir.

Yapılan farklı çalışmalarda ise büyük ebeveynlerin yetişkin çocuklarına maddi, duygusal, pratik ve zaman desteği sağlamasının yetişkin çocukların doğurganlığını

olumlu etkilediği yönünde bulgular olmuştur (Pessin et al, 2022, Mathews & Sear, 2013).

Günümüzde büyük ebeveynlerin torunları ile geçirdikleri sürenin artması, etkileşim sürecindeki faaliyetleri çeşitlendirmiştir. Üç kuşak katılımcıların büyük ebeveyn ile torun etkileşiminde paylaşılan faaliyetlere ilişkin görüşleri, ev içi ve ev dışı faaliyetler olarak iki temada derlenmiştir. Ev içinde, kişisel ihtiyaçların giderilmesi, eğitsel ve sanatsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, oyuncaklar ve dijital araçlarla zaman geçirilmesi gibi faaliyetler ön plana çıkarken, ev dışında açık ve kapalı alanlara ziyaretleri, doğa ile etkileşimde bulunma, açık alanda oyun ve egzersiz faaliyetleri ön plana çıkmaktadır.

Literatürdeki çalışmalarda elde edilen sonuçlar incelendiğinde ev içerisinde gerçekleştirilen bakım, beslenme vb. kişisel ihtiyaçları giderme, oyun ve dijital ekran kullanımı, eğlenceli sosyal faaliyetler, sanat, müzik, akademi vb. öğrenmeyi destekleyici faaliyetlerin bu vb. birçok çalışmada (Kennedy, 1992; Dunifon et al., 2018), benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Ev dışı faaliyetler temasına benzer olarak ise, Jeller (2019) büyük ebeveynlerin torunlarıyla birlikte bahçe işleri, park ve akraba ziyaretleri gerçekleştirdiklerinden, Valdemoros-San-Emeterio et al., (2021) ise ekolojik çevresel faaliyetlerde bulunduklarından, geleneksel festivallere katıldıklarından, dışarıdaki özel ve halka açık alanlarda birlikte yemek yiyerek vakit geçirdiklerinden bahsetmişlerdir.

Buna karşın, ev dışındaki faaliyetlerin çevresel olanak ve kültürel etkilerle toplumdan topluma değişebildiği görülmektedir. Bu araştırmada park, deniz, festival ve mahallede komşu-akraba ziyaretlerinden bahsedilmişken, Dunifon et al., (2018) yaptıkları araştırmalarında açık ve kapalı alan ziyaretlerinde farklı olarak konser, müze, tiyatro, hayvanat bahçesi ve halka açık etkinliklerden bahsetmişlerdir. Ayrıca

bu araştırmadaki kimi çocuklar büyük ebeveynleri tarafından okuldan alındıklarını ve okula/kurslara götürüldüklerini belirtmişlerken, farklı bir çalışmadaki katılımcı çocuklar, büyük ebeveynlerinin okuldan alma ve okula götürme gibi eylemlerde bulunmadıklarını ifade etmişlerdir (Viguer et al., 2010). Bu bağlamda, kültürel etki olarak öne çıkan araçsal rol beklentisinin de ev dışı faaliyetleri şekillendirdiği söylenebilir.

Büyük ebeveynlerin torunlarıyla eğitsel ve sanatsal faaliyetlerde bulunmaları diğer çalışmalardaki kuşaklararası ortak faaliyetlerde de dikkat çekmektedir. Moore & Resenthal (2017), çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin neredeyse yarısının torunları ile eğitsel faaliyetlerde bulunduklarını vurgulamışlardır. Birlikte geçirilen zamanda tekerleme söyleme, hikâye okuma, sayı, şekil ve renk öğrenimi, ev ödevlerine yardımda bulunma olarak ifade edilen faaliyetler büyük ebeveynleri torunlarının hayatlarında birer öğretmen olarak konumlandırmıştır.

Çocuklar, büyük ebeveynleriyle geçirdikleri çeşitli boş zaman aktivitelerinde sadece eğlence değil, beceri ve değer aktarımı ile nesiller arası ev temelli öğrenme fırsatı da kazanmaktadırlar (Mitchell, 2008). Büyük ebeveynler zengin bilgi ve deneyimleriyle bir yapı iskelesi görevi üstlenerek, çocukların ilk öğrenimlerini desteklemektedirler (Duflos et al, 2023). Gerçekleştirilen bu çalışmada da benzer yönde büyük ebeveynlerin torunlarına kazandırmayı arzuladığı beceriler katılımcı üç kuşağın ifadeleri sonucunda; günlük yaşam becerileri, sanatsal ve sportif beceriler, doğada yaşam becerileri ve akademik beceriler olarak ayrıştırılmıştır. Çalışmada dikkat çeken bulgu, ilk üç temanın büyük ebeveyn ve ebeveyn ifadelerinde ön plana çıkmasına karşın, çocukların ifadelerinde akademik becerilerden daha sık söz edilmiş olmasıdır.

Tsamaase et al., (2020) gerçekleştirdikleri çalışmalarında, büyük ebeveynlerin torunlarının öğrenmelerine yönelik beklentilerini; kişisel bakım, ev işleri, iletişim, çevresel bağımsızlık ve gelenekleri öğrenmek olarak açıklamışlardır. Kişisel bakım ve ev işlerini içeren günlük yaşam becerileri bu araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir. Altan ve Tarhan (2018) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada da büyük ebeveynlerin torunlarına aktardıkları becerilerin başında günlük yaşam becerilerinin öncelikli olarak yer aldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda aile büyüklerinden günlük yaşam becerisi edinen çocukların hayattaki zorluklarla baş edebilme, bağımsız iş yapabilme, sorumluluk alma gibi becerilerinin diğer akranlarına oranla daha yüksek olduğu görülmektedir (Norman & Jordan, 2022).

Bahsedilen çalışmalarla günlük yaşam becerilerinin birçok toplumda kuşaklararası aktarımının sağlandığı görülmekle birlikte, diğer temalarda vurgulanan beceriler büyük ebeveynin kültürel yaşantısının ve mentorluğunun bir yansımasını oluşturmaktadır. Torunları için iyi bir mentor olan büyük ebeveynler torunlarına kendi mesleklerinden, hobilerinden ve yaşantılarından becerileri aktarmayı tercih ederler (Bugental & Grusec, 2006). Bu çalışmanın örneklemini oluşturan büyük ebeveynler bahçecilik ve hayvancılık işleri ile ilgili olan uğraşları yoluyla torunlarına doğada yaşam becerileri kazandırmaktadır. Doğa ile kopukluğun arttığı bir çağda, doğa ile bağlantısını halen koparmamış büyük ebeveynlerin mentorluğuna sahip olmak, çocuklara doğayla doğrudan deneyim kurma imkânı vererek, önemli bir yaşam becerisi kazandırmaktadır (Soga et al., 2018).

Büyük ebeveynlerin kültürel el işleri, meslek ve hobi uğraşları ise sanatsal ve sportif becerilerin kazandırılmasında etkili olmaktadır. Ayrıca üç kuşağın ifadelerine de yansıyan akademik beceriler, büyük ebeveynlerin torunlarının hayatında okul

sürecindeki öğrenimlerini destekleyen önemli birer öğretici olduklarını göstermektedir.

Beceri aktarımının yanı sıra, büyük ebeveynlerin torunlarına aktarmak istediği 4 farklı değer teması belirlenmiştir. Bu değerler toplumsal, geleneksel, bireysel ve demokratik değerler olarak sınıflandırılmıştır. Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynlerin torunlarına aktarılmasında önemli gördükleri değerleri en çok sevgi, saygı, dürüstlük, merhamet, arkadaşlık gibi toplumsal ve çalışkan/işlek, sorumluluk sahibi, disiplinli gibi bireysel değerlerle ifade ederlerken, çocukların ifadelerinde en çok akıllı olmak/söz dinlemek, kardeş ilişkilerinde iyi olmak, misafirperver olmak gibi geleneksel değerlere vurgu yapılmıştır.

2020 yılında gerçekleştirilen Dünya Değerler Araştırmasından elde edilen veriler ışığında, Türk toplumunun kuşaklararası aktarımında önemli gördüğü başlıca değerler toplumsal, geleneksel ve bireysel değerleri içeren; hoşgörülü ve saygılı olmak, çok çalışmak, sorumluluk sahibi olmak ve dindarlık olarak açıklanmıştır (Tezcan, 2023). Bir başka çalışmada büyük büyükannelerin ve büyükbabaların çocuklara aktarılmasında önem verdikleri değerler toplumsal değerler etrafında yoğunlaşırken, annelerin ifadelerinde hem toplumsal hem de bireysel değerlere sıklıkla yer verildiği görülmüştür (Özen, 2015).

Gutierrez et al., (2014) büyük ebeveynlerin torunlarına aktarmalarında öne çıkan değerleri saygı, cömertlik, dürüstlük, tevazu ve haysiyet gibi geleneksel ve bireysel değerlerden söz ederek açıklamışlardır. Altan ve Tarhan (2018) ise büyük ebeveynlerin torunlarına sevgi, dürüstlük, paylaşma, sabır, iyi niyetlilik, doğa sevgisi, merhametlilik, saygı ve hoşgörü gibi değerleri aktardığı sonucuna ulaşmıştır. Bahsedilen değerler genel anlamda toplumsal ve bireysel değerleri yansıttığından dolayı bu çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Gerçekleştirilen bu çalışmada geleneksel değerlerde öne çıkan aile bağlarının, misafirperverliğin ve söz dinlemenin büyük ebeveynler tarafından torunlara aktarılmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tezcan (2023) benzer olarak, çalışmaya katılan büyük ebeveynler ve torunların ifadelerinden yola çıkarak aile değerlerinin aktarımında büyük ebeveynlerin önemli sorumlulukları olduğunun görüldüğünü belirtmiştir.

Büyük ebeveynler torunlarına beceri ve değer aktarımı sağlarken çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Büyük ebeveyn ve ebeveynlerin ifadeleri sonucunda bu yöntemler sözel etkileşim ve yaşayarak deneyimleme olarak iki ayrı temada ayrıştırılmıştır. Sözel etkileşim olarak nasihat verme, sohbet etme, uyarma, kendi yaşamından örneklendirme gibi yöntemlere başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşayarak deneyimleme olarak ise örnek olmak, sorumluluk vermek, dahil etmek, gösterip yaptırmak gibi yöntemlerden bahsedilmiştir.

Tsamaase et al., (2020) çalışmaya katılan katılımcıların ifadeleri sonucunda büyük ebeveynlerin torunlarına değer ve beceri aktarma yöntemlerini örnek olmak, rehber olmak, göstermek ve katılımını sağlamak olarak açıklamışlardır. Altan ve Tarhan (2018) ise yaptıkları çalışmada bu yöntemleri çizgi filmlerden yararlanma, örnek olma, anlatma, sabretme ve tekrar etme olarak saptamışlardır.

Büyük ebeveynlerin torunları ile olan etkileşimi çeşitli kazanımları beraberinde getirse de bu süreçte bazı güçlükler yaşanabilmektedir. Çalışmanın bulgularında yaşanan güçlük durumu olarak büyük ebeveynler beslenme sorunlarından sıklıkla bahsederken, ebeveynler çocukların davranış sorunlarını öncelikli ifade etmişlerdir. Son çalışmalar, büyük ebeveynlerin %98'inin bakım sağladığı torunlarının beslenme sorumluluklarını üstlendiklerini göstermekte olup, çocukların yeme davranışlarında ve beslenme düzenlerinde önemli bir rol oynadıkları yönündedir (Jongenelis et al., 2021).

Buna karşın bu çalışmanın bulgularına benzer olarak Tan et al. (2019), büyük ebeveynlerin %59'unun torunlarının beslenmesinde güçlük yaşadıklarına ve torunlarının elektronik cihaz kullanmalarına müsaade göstermek mecburiyetinde kaldıklarına değinmişlerdir. Literatürde, büyük ebeveynlerin torunlarının beslenme davranışlarını yönetmeye çalışırken istenmedik uygulamalar kullandıklarının saptandığı çalışmalar da mevcuttur (Farrow, 2014).

Ebeveynlerin, büyük ebeveyn ile torun etkileşiminde en sık vurguladıkları güçlük olan davranış sorunları, büyük ebeveynlerin torunlarına olan aşırı toleransı ile bağdaştırılmıştır. Büyük ebeveynlerin, evlatlarına oranla torunlarına daha fazla hoşgörülü oldukları (Sampson & Hertlein-Ph, 2015) ve disiplini sağlamada sorun yaşayabildikleri kanıtlanmış bir gerçektir (Robinson & Wilks, 2006). Büyük ebeveyn ve ebeveynlerin ortak ebeveynlik durumlarında tutarsız tepkilerde bulunmaları, çocukların uygun olan ve olmayan davranışları ayırt etmesini zorlaştırarak problem davranış sergilemesini arttırmaktadır (Alabay ve Ersal, 2022).

Büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından bahsedilen diğer güçlük durumları torun sayısı, sağlık, günlük işlerin aksaması, ekran bağımlılığı ve kuşak farkından kaynaklı yaşanan sorunlardır. Grünwald et al., (2022) benzer olarak, sağlık sorunu yaşayan büyük ebeveynlerin günlük uğraşlarını daha zorlayıcı gördüğünden ve torun sayısının fazla olmasının büyük ebeveynlerin yükümlülüğünü arttırdığından söz etmişlerdir. Ayrıca bu çalışmadan farklı olarak, torunlarının yaşının küçük olması ve bakım süresinin fazla olması da yüksek düzeyde yükümlülük olarak saptanmıştır.

Günlük işlerin aksaması temasındaki güçlük ifadeleri, literatürde büyük ebeveynlerin rol gerilimi sebebiyle birden fazla görev arasında yaşadığı zorluklarla benzerlik göstermektedir. Büyük ebeveynlerin ev işleri, kişisel tercihleri, iş yaşamı, gibi uğraşlarının yanı sıra torun bakımının kaçınılmaz sorumluluğunu da üstlenmeleri

enerjisizlik ve kısıtlanma yarattığından bir külfet olarak açıklanmıştır (Grünwald et al., 2022; Hamilton & Suthersan, 2021).

Büyük ebeveyn ve ebeveyn ifadelerinde, büyük ebeveynlerin bahsedilen güçlük durumlarını en çok kişisel yöntemlerle çözmeye çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Taşkın ve Akçay (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da büyük ebeveynlerin güçlüklerle baş etme yöntemlerinin başında duygu odaklı stratejiler olduğu ve bu çalışmanın bulgularına benzer olarak sosyal desteğin ikinci planda kaldığı sonucuna varılmıştır.

Karşılaşılan güçlüklerin kişisel yöntemlerle çözülmeye çalışılmasına karşın, büyük ebeveynlerin ve ebeveynlerin önemli bir kısmı, büyük ebeveyn ile torun etkileşiminin güçlendirilmesinde gerekli olduğunu vurguladıkları bazı gereksinimlerden söz etmişlerdir. Büyük ebeveynlerin ifadelerinde en çok alternatif ortam ve etkinliklere gereksinim duyulduğundan bahsedilmiştir. Yapılan açıklamalar, ev içerisinde gerçekleştirilen faaliyetlerin torunları hareket açısından kısıtlıyor olması sebebiyle enerjinin atılamaması ve büyük ebeveynlerin torunları ile kurdukları oyunlarda yetersiz görülmesi şeklinde olup, daha güçlü bir etkileşim için alternatif ortamlara ve etkinliklere gereksinim duyulduğu yönündedir. Buna paralel olarak Parrish et al. (2022) büyük ebeveynlerin ve ebeveynlerin ev içerisindeki sınırlı alanları etkili kullanamadıkları ve çocuklara ev dışında oynayabilecekleri uygun alan yaratamadıkları durumlarda kendilerini yetersiz hissettiklerine değinmişlerdir.

Yaşanan güçlükler konusunda ebeveynler tarafından yapılan açıklamalarda ise kişisel zaman gereksinimi, büyük ebeveynlere oranla daha fazla öne çıkarılmıştır. Büyük ebeveynler, uzun süreli beraberliğin yetişkinde yorgunluğa ve çocukta özlemsizlik durumuna sebebiyet verdiğinden dolayı etkileşimin niteliğini azalttığına, ebeveynler ise büyük ebeveynlere kişisel zaman ihtiyacına anlayış gösterilmesi

gerektiğine ilişkin açıklamalarda bulunmuşlardır. Merrick (2020) gerçekleştirdiği çalışmasında, ebeveynlerin büyük ebeveynlerden bakıcı olarak yararlanması ve çocuk yetiştirme desteğinde onlara bağımlı olmasının, kendilerinde bir yük olma ve suçluluk hissi yarattığına değinmiştir. Bu sebeple de büyük ebeveynlere kişisel zaman kullanımları konusunda anlayış gösterilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Büyük ebeveyn ile torun etkileşiminin güçlendirilmesindeki diğer açıklamalar, eğitim desteği ve ebeveyn ile iş birliği bağlamında değerlendirilmiştir. Büyük ebeveynler ve ebeveynler, büyük ebeveynlerin torunları ile daha iyi etkileşim kurabilmeleri, torunlarına yetebilmeleri ve onların kuşağını anlayabilmeleri için profesyonel bir eğitim desteğine gereksinim duyulduğundan bahsetmişlerdir. Bu gereksinime yönelik çalışmaların günümüzde artarak önem kazandığı ve farklı konularda ele alınarak uygulandığı bilinmektedir (Çifci ve Tören, 2019). Ebeveyn ile iş birliği bağlamında bahsedilen açıklamalar ise büyük ebeveyn ile ebeveynlerin torun yetiştirmek ve çocuk yetiştirmek arasında sağlanması gereken tutarlılıkla ilişkilendirilmiştir.

Büyük ebeveynlerin torunlarının hayatlarında çeşitli roller üstlenerek gelişimlerini farklı yönlerde desteklemesine rağmen, torunlarının yaşadığı çocukluk durumlarına ve geleceklerine yönelik çeşitli endişelere sahip olduğu görülmüştür. Büyük ebeveyn ve ebeveyn ifadelerinden yola çıkarak, büyük ebeveynlerin torunları için başlıca endişeleri; göç ve entegrasyon politikalarının eksikliği, eğitimin yetersizliği, torunun bireysel gelişimi, aile ilişkileri ve ekonomik durum olarak belirlenmiştir.

Literatürde incelenen çalışmalarda büyük ebeveynlerin torunları kaynaklı endişeleri bu çalışmadan farklı olarak ebeveyn kaybı, çocuk reddi, madde kullanımı, hapsedilme vb. aile krizleri kapsamında ele alınmıştır. Ingersoll-Dayton et al., (2020), torunlarının birincil bakıcılığını üstlenen büyük ebeveynlerin öncelikli olarak, aile

ilişkileri, ekonomik durum, eğitim için imkân yetersizliği, can güvenliği ve gelecek endişesi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada belirtilen endişeler diğer bazı çalışmalarla benzerlik taşısa da içinde yaşanan kültürel ve sosyal çevrenin endişenin kaynağını farklılaştırdığı görülmektedir. Bu çalışmada can güvenliğine ilişkin endişe, göç ve entegrasyon politikalarının eksikliği nedeniyle torunları sürekli denetleme ve yalnız bırakamama durumundan bahsedilerek vurgulanırken, Ingersoll-Dayton et al., (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada aynı temaya, ülkenin trafiğinin fazla olması ve büyük ebeveynlerin fiziksel sağlığının çocukların riskli davranışlarına yanıt verecek durumda olamayışına değinilerek vurgu yapılmıştır.

Göç ve entegrasyon politikalarının eksikliği bağlamında can güvenliğinin yanı sıra, kültür karmaşası veya kaybı, çok kültürlü eğitim ortamlarının verimsizliği ve göç kaygısı da öne çıkan önemli endişeler olarak açıklanmıştır. İncelenen farklı çalışmalarda, yabancı nüfustan kaynaklı duyulan herhangi bir endişe durumuna rastlanmamış olması bu durumun ülkeye özgü bir sorun olduğu ve detaylı biçimde ele alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Torunlar ile ilgili duyulan endişelerden bir diğeri, torunların bireysel gelişimleri ve sağlıkları üzerinden yapılan açıklamalar olmuştur. Musil et al., (2008) büyük ebeveynlerin, sağlıklı gelişime sahip olmayan torunları için endişelendiklerini, Chang & Hayter (2011) ise torunların hastalanmaları durumunda, büyük ebeveynlerin aileler tarafından suçlanma endişesi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yürütülen çalışmada bunu destekleyecek bir bulguya ulaşılmamış olmasına karşın, büyük ebeveynlerin bu konudaki endişesinin kaynaklarının daha farklı çalışmalarla incelenmesi önemli olabileceği düşünülmektedir.

Eğitimin yetersizliğinden duyulan diğer endişelerde, eğitim sisteminin iyi bir insan yetiştirmede eksik kaldığından ve oluşan boşluğu büyük ebeveynlerin tamamlamaya çalıştığından bahsedilmiştir. Ayrıca sistemin yaşamı bireyselleştirdiğine ve imkânı olan ile olmayanı ayrıştırdığına vurgu yapılmıştır.

Ebeveyn ifadelerinde büyük ebeveynlere oranla ekonomik durum endişesine daha sık rastlanılmıştır. Bu endişeye bağlı olarak, büyük ebeveynlerin torunlarının geleceğini ekonomik açıdan garanti altına almak için bankaya para yatırdığından ve çalışma yaşamına torunları için devam ettiklerinden bahsedilmiştir. Musil ve Standing (2005) benzer biçimde, torunlarının geleceğinde büyük ebeveynlerin önemli bir ekonomik kaygı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Hayat şartlarının ve ekonominin kötüleşmesiyle yaşam standartlarının ve iş bulma olasılıklarının düşmesi büyük ebeveynlerin torunları için endişelenmesine sebep olan önemli faktörler olarak açıklanmıştır (Lampkin, 2012).

Çocuk katılımcılar, büyük ebeveyn ve ebeveyn bulgularının haricinde büyük ebeveynleriyle birlikteyken karşılıklı neler hissettiklerine ve hislerinin nedenlerine dair açıklamalarda bulunmuşlardır. Hoşnutluk belirten ifadeler iyi/çok iyi ve güzel/çok güzel şeklinde olumlu olarak ifade edilmiştir. Duygu belirten ifadelerse hem mutlu ve heyecanlı olarak olumlu hem de yorgun ve sinirli olarak sadece büyük ebeveynlerde değinilen olumsuz görüşlerle açıklanmıştır. Arpacı ve Bekar (2013) büyük ebeveynler ile geçirilen zamandan duyulan hoşnutluk durumunun cinsiyete göre farklılaştığını belirterek, kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha fazla olumlu görüşte bulunduklarına değinmişlerdir. Ayrıca büyük ebeveynlerde torun sevgisinin özel bir anlam taşıdığı ve torun ile etkileşimde olmanın her şeye rağmen mutluluk verici olduğu belirtilmiştir.

Çocuklar karşılıklı hislerin nedenlerini birlikte keyifli faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, istek ve ihtiyaçların karşılanması, birbirlerine ve aile birlikteliğine duydukları sevgi olarak açıklamışlardır. Büyük ebeveynleri haricinde sadece kendileri için bahsettikleri bir diğer neden ise yaşanılan ortamda çekici gelen unsurların bulunması olmuştur. Veri toplama sürecinde elde edilen fotoğraflarda büyük ebeveynlerin evlerinde iç ve dış mekanlarda çocuklara ait olduğu belirtilen oyun materyallerine ve ortamlarına rastlanması da çocukların aidiyetinin ortam ve materyallerle sağlandığını desteklemektedir. Buna paralel olarak, çocukların gittikleri yerlerde sevdikleri materyalleri bulabilmeleri onlarda hem süreklilik duygusu oluşturmakta hem de kendilerini mutlu ve güvende hissetmelerine yardımcı olmaktadır (Yeşilyaprak, 2004).

Hislerin nedenlerine ilişkin benzer bir çalışmada, büyük ebeveyni sevmenin, büyük ebeveynlerle birlikte gezmeye gitmenin, güzel zaman geçirmenin, büyük ebeveynler tarafından ilgi görmenin ve iyi bakılmanın çocukları mutlu ettiği belirtilmiştir (Demiriz ve Arpacı, 2016).

Çocukların dilekler ile ilgili yaptığı açıklamalarda; büyük ebeveynlerden talep edilen dilekler ve büyük ebeveynler için talep edilen dilekler olmak üzere iki farklı tema ortaya çıkmıştır. Büyük ebeveynlerden talep edilen dilekler temasına diğerine oranla daha sık yer verilmiş ve çocukların büyük ebeveynlerinden fiziksel, duygusal, maddi ve birlikte faaliyet taleplerinde bulundukları belirlenmiştir. Fiziksel talep büyükannelerdeki beklentilerde öne çıkarken, duygusal, maddi ve birlikte faaliyet gerçekleştirme ile ilişkili talepler büyükbabalarda öne çıkmıştır. Buna paralel olarak Çankırılı (2013) da Türk kültüründe büyükbabaların büyükannelere oranla torunlarının hayatlarında daha etkili ve özel bir yer edindiklerini belirtmiştir.

Maddi talepler ile ilişkili olarak Arpacı ve Bekar (2013) tarafından yapılan çalışmada, çocukların büyük ebeveynlerinden hediye almaları durumunda kendilerini mutlu hissettikleri belirlenmiştir.

Çocuklar, büyük ebeveynleri için diledikleri dileklerinde en çok büyük ebeveynlerinin bedensel iyi oluşlarını arzuladıkları fiziksel taleplerden bahsetmişlerdir. Bunun yanı sıra, büyük ebeveynlerinin mutlu hissetmelerini istedikleri duygusal taleplere ve daha iyi bir yaşam şartı sağlamak için diledikleri maddi taleplere de yer verilmiştir.

Yürütülen araştırmada, çocukların gözünden büyük ebeveynleri ile etkileşimlerini yorumlama amacıyla sorulmuş olan dileklerine dayalı bu bulguyu destekleyecek herhangi bir araştırma sonucuna ulaşılamamıştır. Bunun temel nedeni, kuşaklar arası ilişkiyi anlamaya yönelik çalışmaların büyük bölümünün yetişkin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilmesidir. Bu çalışmanın bulguları, büyük ebeveyn torun etkileşiminin çocuğun ve ebeveynlerinin yaşamında ne ölçüde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Böylesi bir etkileşimin çocuğun gözünden daha iyi anlaşılabilmesi, çocukların gerçekliğinin ortaya koyulabilmesi için çocuklarla gerçekleştirilecek çalışma sayısının artması gerekmektedir.

Bölüm 6

ÖNERİLER

Gerçekleştirilen araştırmada, büyük ebeveyn ile torun etkileşimine dair yaşantılar, beklentiler ve gereksinimler üç kuşak ile yapılan görüşmelerde kullanılan çeşitli sorular aracılığı ile ortaya çıkarılmış ve analiz edilerek incelenmiştir. Bu bölümde, bulgulardan, araştırma kapsamında irdelenen çalışmalardan ve araştırmacı deneyimlerinden yola çıkılarak oluşturulan çeşitli önerilere yer verilmiştir.

6.1 Geliştirilecek Uygulamalara Yönelik Öneriler

1. Büyük ebeveynlik kimliğinin yaşlılara mutluluk, yaşama bağlılık ve iyileşme; etkileşimin ise çocuklara mutluluk, heyecan ve iyi hissetme gibi olumlu kazanımlar sağlaması, büyük ebeveynlik ve torun kimliklerinden yoksun grupların (huzurevleri, çocuk esirgeme kurumları vs.) duygusal ihtiyaçlarını destekleme konusunda yeni bir bakış açısı oluşturabilir. Bu bağlamda yaşlı ve çocukların bir araya getirilebileceği kurum temelli kuşaklararası dayanışma etkinlikleri planlanabilir.

2. Büyük ebeveynlerin karşılaştıkları çeşitli güçlükleri önlemek ve çocukların bakım ve eğitim alma gibi vatandaşlık hakkından yararlanmalarını sağlamak amacıyla çocuklara yönelik olan kurumların kolay ulaşılabilir olmasına ve elverişli imkân sağlamasına dikkat edilmelidir.

3. Yeni çocuk sahibi olmuş çalışan ebeveynlerin ilk zamanlardaki "emanetçi" arayışının önlenebilmesi için cinsiyet fark etmeksizin izin süreleri koşullu/koşulsuz olarak uzatılabilir.

4. Büyük ebeveynlerin torun bakımı sağlamasının gerekli olduğu durumlarda kuşakların ihtiyaçlarına yönelik destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Araştırma kapsamında ortaya konulan güçlüklerin giderilmesi için büyük ebeveynlere yönelik müdahale programları hazırlanabilir. Programlar çerçevesinde çeşitli sosyal destek grupları oluşturulabileceği gibi yetkili kişilerin yer aldığı bir kadroyla ev ziyaretleri de gerçekleştirebilir.

5. Torun yetiştirme sorumluluğu üstlenen büyük ebeveynlerin, karşılaştıkları güçlüklerle baş etme stratejilerini geliştirecek psikolojik destek hizmetleri sağlanabilir.

6. Araştırmada, çocukların teknolojik aletlerle uzun süre zaman geçirmek istemesi ve büyük ebeveynlerin bu duruma sınır koyamadıkları görülmüştür. Bu nedenle hem büyük ebeveynlerin içinde yaşadıkları çağa adaptesini sağlamak hem de torunlarının teknolojiyi doğru kullanmalarını yönlendirmelerine destek olmak amacıyla, büyük ebeveynlere teknoloji okur yazarlığı destek eğitimi verilebilir.

7. Çocuk-torun yetiştirmenin büyük ebeveynler ve ebeveynler tarafından tutarlılığının sağlanması, büyük ebeveynlerin torun yetiştirme kapsamındaki eğitimsel gereksinimlerine yanıt verilmesi ve çocukların öğrenimlerinde önemli bir rol model olduğu görülen büyük ebeveynlerin bilinçlendirilmesi için yetişkin ebeveynler ve büyük ebeveynlerin ortak katılımda bulunabilecekleri aile eğitim programları düzenlenmelidir.

8. Büyük ebeveynlerin torunlarının eğitim sürecinde, okula, kursa, çeşitli aktivitelere getirme/götürme gibi araçsal ve akademik faaliyet gerçekleştirme gibi işlevsel açıdan sorumluluklar üstlenmesi, okul-aile iş birliği kapsamında büyük ebeveynlerin katılımını göz önünde bulundurmayı önemli kılmıştır. Çocukların gelişimlerinin çok yönlü desteklenmesi açısından okullarda, büyük ebeveynlerin dahil edildiği aile katılımı etkinliklerine yer verilmesi önerilmektedir.

9. Okul öncesi öğretmenlerinin, büyük ebeveyn ile torun etkileşiminin eğitimsel yönünü daha iyi anlayıp geliştirebilmelerine destek sağlayacak ve farkındalık kazanmalarına yardımcı olacak kılavuz kitaplar oluşturulmalıdır.

10. Kültürün başlıca aktarıcısı olan yaşlıların kültür kaybı endişesi yaşamaları, kültürün yaşatılmasındaki önem ve hassasiyeti ön plana çıkarmayı gerekli kılmıştır. Kıbrıs Türk kültürünün öznesi haline gelen unsurların yaşlılarla birlikte belirlenerek bir proje haline getirilmesi, projelerin büyük ebeveyn ile torun katılımını özendirmesi ve yerel belediyeler aracılığı ile düzenli olarak sürdürülecek ortak faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, kültürel kaygıların azaltılmasında önemli bir girişim olabilir.

11. Büyük ebeveynlerin torunları ile ilgili olan endişeleri arasında yer alan çok kültürlü erken çocukluk eğitimi kurumlarının kültür çatışmasına yol açabilme düşüncesi, kültürel farklılıkları tanıtma ve kültürlerarası uyumu sağlama konusunda eğitimcilere önemli bir görev yüklemektedir. Kurumlara büyük ebeveynlerin davet edilerek, çeşitli kültürel faaliyetlere yer verilmesi, kuşakların eğitim çatısı altında buluşmasına olanak tanıdığı gibi çocukların ve yaşlıların kuşaklararası duyarlılıklarına kültürel zenginlik boyutu da kazandıracaktır.

12. Çocukların büyük ebeveynlerine karşı olumlu görüş bildirmesinde kuşaklararası etkileşimin etken olabilmesi ve gereksinimler dikkate alındığında büyük ebeveynlerin torunlarını götürebilecekleri açık mekanlara ihtiyaç duyması sebebiyle parklar ve oyun alanları tasarlanabilir.

13. Büyük ebeveyn ile torun arasındaki ilişkinin geliştirici gücünden faydalanabilmek ve beraberliğin getirebileceği olumsuzlukları en aza indirgemek için kuşaklararası etkileşimi arttıran proje temelli ortak faaliyetler geliştirilebilir. Atölyeler, aktivite merkezleri, sanat ve hobi evleri amaca uygun kuşaklararası hizmet sağlayabilir.

14. Kuşaklararası etkileşimi desteklemek amacı ile planlanacak olan mekanların büyük ebeveynlerin ikamet ettiği yerlerde olmasına öncelik verilmesi ve uzak mekanlar için de ulaşım imkânlarının uygun hale getirilmesi önerilmektedir.

6.2 Geliştirilecek Yeni Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. K.K.T.C., çok kültürlü bir ülke olup, farklı etnik kökene sahip insanlara yaşam imkânları sunmaktadır. Araştırmanın katılımcıları ise, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip bireyler ile sınırlıdır. Farklı etnik kökene sahip bir örneklem üzerinden büyük ebeveyn ile torun etkileşiminin kültürel boyutu irdelenerek araştırılabilir.

2. Büyük ebeveynler ile torunların birlikte geçirdikleri zamanda karşılıklı olarak doğrudan nasıl etkilendiklerinin detaylıca araştırıldığı nitel ve karma çalışmalar gerçekleştirilebilir. Ayrıca geliştirilecek ölçekler ile büyük ebeveyn ile kurulan etkileşimin torunların gelişimleri üzerindeki etkisi de araştırılabilir.

3. Boşanma, tek ebeveynlik ve ailede kayıp gibi bazı özel durumların yaygınlaşması sebebiyle, çeşitli aile türlerindeki kuşaklararası etkileşimlerin karşılaştırılması ve her bir durumun özelinde değerlendirmeler yapılması önerilmektedir.

4. Gerçekleştirilen bu çalışmada, büyük ebeveynlerin sadece 4-6 yaş grubundaki çocuklarla değil daha küçük ve daha büyük yaşlarda olan torunları ile de etkileşimde oldukları görülmüştür. Farklı yaş gruplarıyla etkileşim kuran büyük ebeveynlerle araştırmalar gerçekleştirilerek yaş gruplarına yönelik ihtiyaçlar belirlenebilir.

5. Büyük ebeveyn ve torun ilişkisinin büyük ebeveyn bakış açısı ile ele alınarak araştırıldığı çalışmalar bulunmasına rağmen, çocukların dahil edildiği çalışmalar sınırlı kalmıştır. Okul öncesi çocuklarının kuşaklararası etkileşim özelinde görüşlerinin önemsenerek merkeze alındığı, çocuk odaklı çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

Adalet Bakanlığı. (2021). Aile destek programı eğitim modülü.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2002). *2001 yılı aile raporu*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019). *2016 Türkiye aile yapısı araştırması*. TDV Yayınları.

Akın, M. H. (2019). Sosyal etkileşim ve sosyal benlik kaynağı olarak aile. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 3(1), 1-14.

Aktan, C. C. ve Tutar, H. (2007). Bir sosyal sabit sermaye olarak kültür. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, 6(20).

Alabay, E. ve Ersal, H. (2022). Çocukların problem davranışlarında annelerin ve büyükannelerin tepkilerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 9(1), 120-150.

Alkan-Ataman, H. (2018). *Türkiye Türkçesinde hitaplar* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Altan, S. ve Tarhan, S. (2018). Büyükanneden toruna: Yaşam boyu öğrenme sürecinde değer ve beceri aktarımı. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 26-42.

Arıkan, A. (2018). Ailenin tarihsel, kuramsal ve toplumsal temelleri. A. Arıkan ve B. Dinç (Ed.), *Aile eğitimi* (s. 1-31). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.

Armstrong, M. J. (2005). Grandchildren's ınfluences on grandparents: a resource for ıntegration of older people in New Zealand's aging society. Journal of Intergenerational Relationships, *3*(2), 7-21. https://doi.org/10.1300/J194v03n02_02

Arpacı, F. ve Bekar, A. (2013). Çocukların büyük ebeveynleri ile etkileşimlerine ilişkin görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 11-29.

Aslan, F. (2018). *Türk kültürü içerisinde Türk aile yapısının yeri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.

Ayaz, B. ve Kılıçarslan, F. (2020). Aile terapisi. İstanbul Üniversitesi.

Aydınbaş, E. (2021). Kuşaklararası manevi güçlenme eğitimi programı. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 11(2). https://doi.org/10.31679/adamakademi.970011

Aydoğdu, F. (2020). Aile ile ilgili temel kavramlar ve aile kuramları. R. Pekşen-Akça ve F. Aydoğdu (Ed.), *Aile eğitiminde güncel konular* (s. 1-32). Eğiten Kitap.

Aygüler, E. (2022). *Yalnız yaşayan yaşlıların yaşlılık algıları, yaşam deneyimleri ve gereksinimleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Ayınuer, D. (2021). *Türkiye'de yaşayan Uygur ve Türk annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının karşılaştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi.

Başal, H. A., Kahraman, P. B., Sezer, G. O., Sungurtekin, Ş., Korkmaz, Ş. Ç., Gül, G. ve Ekin, T. Y. (2010). Türkiye'de erken çocukluk eğitiminde yeni bir model önerisi: dede-nine eğitim programı (denep) projesi. *İnternational Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 73-78.

Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.

Bayrak, F. (2018). *Yaşlılık olgusuna sosyolojik bir yaklaşım* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. T.C. Fırat Üniversitesi.

BBC News Türkçe. (2017, Temmuz). *İngiltere'de huzurevi kreş birarada: Çocuklarla yaşlıların birbirlerine öğretecekleri çok şey var*. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40606687

Ben-Shlomo, S., & Taubman-Ben-Ari, O. (2016). Grandparenthood-grand generativity. *Grandparents of Children With Disabilities*, 1-18. https://doi.org/10.1007/978-3-319-45517-4_1

Bilgi, S. ve Özsoy, T. (2020). *Kültürlerarası perspektiften aile ve çocukluk. Türk kültüründe aile ve çocuk.* Pegem Yayınevi.

Bilişim Atölyeleri. (2016). *Nine-dede-torun atölyesi*. http://www.bilisimatolyeleri.com/nine-dede-torun-atolyesi

Böke, K. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri.* Alfa Yayınları.

Brunissen, L., Rapoport, E., Fruitman, K., & Adesman, A. (2020). Parenting challenges of grandparents raising grandchildren: discipline, child education, technology use, and outdated health beliefs. *grandfamilies: The Contemporary Journal of Research, Practice and Policy*, *6*(1), 6.

Buchanan, A., & Rotkirch, A. (2018). Twenty-first century grandparents: Global perspectives on changing roles and consequences. *Contemporary Social Science*, 13(2), 131-144. https://doi.org/10.1080/21582041.2018.1467034

Bugental, D. B., & Grusec, J. E. (2006). Socialization processes. N. Eisenberg, W. Damon & R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (s. 366–428). John Wiley & Sons.

Bullock, K. (2004). The changing role of grandparents in rural families: The results of an exploratory study in southeastern North Carolina. *Families in Society*, 85(1). 45-54. https://doi.org/10.1606/1044-3894.258

Burgess, A. (2015). Interconnectedness: The grandparents role in childbearing and parenting. *International Journal of Childbirth Education*, 30(1), 68.

Burke, J. L. (1982). Young children's attitudes and perceptions of older adults. *International Journal of Aging and Human Development*, 14(3), 205-222. https://doi.org/10.2190/4J7N-RG79-HJQR-FLDN

Can, Y. (2023). *Okul öncesi eğitim çağındaki çocuklar ile dedeleri ve nineleri arasında kuşaklararası dayanışmanın nedenleri, konuları ve sonuçları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.

Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, *1*(1), 62-71.

Candoğan, B. (2019). *Toplumsal cinsiyet rollerinin iş aile yaşam dengesi tartışmaları ile yeniden üretimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

Canel, A. N. (2012). Aile yaşam becerileri. Nakış Yayınevi.

Ceylan, Ş. (2013). Çocuk bakış açısıyla yaşlılık. *VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi*. Karabük.

Chang, Y. T., & Hayter, M. (2011). Surrogate mothers: aboriginal grandmothers raising grandchildren in taiwan. *Journal of Family Nursing*, *17*(2), 202-223. https:// doi.org/10.1177/1074840711405527

Chen, F., Liu, G., & Mair, C. A. (2011). Intergenerational ties in context: Grandparents caring for grandchildren in China. *Social Forces, 90*(2), 571–594. https://doi.org/10.1093/sf/sor012

Cox, C. (2018). Cultural diversity among grandparent caregivers: ımplications for interventions and policy. *Educational Gerontology, 44*(8), 484-491. https:// doi.org/10.1080/03601277.2018.1521612

Çakır, N. (2002). *Çalışan annenin aile içi problemleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Çamur-Duyan, G. (2003). Aile yaşam döngüsü ve gelişimsel farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 14*(2), 33-41.

Çankırılı, A. (2018). *Torun sevme rehberi*. Zafer Yayınları.

Çataloğlu, S. (2018). Yaşlılık, değer ve teknoloji. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi, 1*(1), 27-35. https://doi.org/10.35235/uicd.434005

Çelik, M. (2006). *Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması.* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Çifci, E. G. ve Tören, Z. (2019). Torun bakımı veren büyük ebeveynleri yeniden düşünmek: Sosyal hizmet alanına bir katkı. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 30*(3), 988-1004. https://doi.org/10.33417/tsh.622594

Danielsbacka, M., Křenková, L., & Tanskanen, A. O. (2022). Grandparenting, health, and well-being: A systematic literature review. *European Journal of Ageing*, 1-28. https://doi.org/10.1007/s10433-021-00674-y

Demir, Z. (2021). Değişen toplumlarda ailenin değişmeyen özellikleri. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *21*(2), 770-791. https://doi.org/10.30627/cuilah.940820

Demiriz, S., ve Arpacı, F. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarının büyük ebeveynleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *7*(1), 707-726.

Demirli, N. I. (2002). *Çocuk yetiştirmede büyükanne ve büyükbabaların rolü*. Kim Psikoloji. Https://Www.Kimpsikoloji.Com/Cocuk-Yetistirmede-Buyukanne-Ve-Buyukbabalarin-Rolu/

Dinçer, Ş. (2019). *Aile-iş çatışması bağlamında, orta düzey kadın yöneticinin" anne" oluşunun, iş yaşamına etkisi üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Dolan, M. M., Casanueva, C., Smith, K. R. & Bradley, R. H. (2009). Parenting and the home environment provided by grandmothers of children in the child welfare system. *Children and Youth Services Review*, *31*(7), 784-796. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.02.005

Dolbin-MacNab, M. L. (2006). Just like raising your own? Grandmothers perceptions of parenting a second time around. *Family Relations, 55*(5), 564-575. https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2006.00426.x

Doley, R., Bell, R.R., Watt, B. & Simpson, H. (2015). Grandparents raising grandchildren: Investigating factors associated with distress among custodial grandparent. Journal of Family Studies, *21*(2): 101-119. https://doi.org/10.1080/13229400.2015.1015215

Dommaraju, P. & Wong, S. (2022). Grandparenthood and grandparenting in Asia. In *Handbook of Aging, Health and Public Policy: Perspectives from Asia,* (1-13). https://doi.org/10.1007/978-981-16-1914-4_40-1

Dönmezer, İ. (2009). *Ailede iletişim ve etkileşim.* Hegem Yayınları.

Du, F., Dong, X. Y. & Zhang, Y. (2019). Grandparent-provided childcare and labor force participation of mothers with preschool children in urban China. *China Population and Development Studies*, *2*(4), 347-368. https://doi.org/10.1007/s42379-018-00020-3

Duflos, M., Lane, J. & Brussoni, M. (2023). Motivations and challenges for grandparent–grandchild outdoor play in early childhood: perception of canadian grandparents. *Family Relations*, 1-14. https://doi.org/10.1111/fare.12952

Dunifon, R. (2012). The influence of grandparents on the lives of children and adolescents. *Child Development Perspectives*, *7*(1), 55-60.

Dunifon, R. E., Near, C. E., & Ziol-Guest, K. M. (2018). Backup parents, playmates, friends: Grandparents' time with grandchildren. *Journal of Marriage and Family*, *80*(3), 752-767.

Dunifon, R., & Bajracharya, A. (2012). The role of grandparents in the lives of youth. *Journal of Family Issues*, *33*(9), 1168-1194. https://doi.org/10.1177/0192513X12444271

Dündar, Ö. Z. (2018). Değişen değişemeyen yönleriyle aile: Yapısı, türleri, işlevleri. N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile* (s. 39-63). Siyasal Kitabevi.

Eker, İ. (2019). *Aile ihtiyaçlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Eli, K., Howell, K., Fisher, P. A., & Nowicka, P. (2016). A question of balance: Explaining differences between parental and grandparental perspectives on preschoolers feeding and physical activity. *Social Science & Medicine*, *154*, 28-35. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.02.030

Elkin. N. (2020). Aile ve yaşam dinamiği. *Çocuk Gelişimi*, 1-91.

Er, D. (2009). Psikososyal açıdan yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, *4*(11), 131-144.

Erkol, M., Şahin, M. ve Şehriban, A. (2021). Toplumsal değişimin bir göstergesi olarak gençlerin evliliğe yönelik tutumları. *Universal Journal of History and Culture*, *3*(1), 57-78. https://doi.org/10.52613/ujhc.881488

Ertürk, H. G. (2010). Aile kuramları. T. Güler (Ed.), *Anne baba eğitimi* (s. 17-34). Pegem Akademi.

Esenler Belediyesi. (2011). *Dede-torun yaşam merkezi*. https://esenler.bel.tr/hizmetlerimiz/tesislerimiz/dede-torun-yasam-merkezi/

Even-Zohar, A., & Sharlin, S. (2009) Grandchildhood: Adult grandchildren's perception of their role towards their grandparents from an ıntergenerational perspective. Journal of Comparative Family Studies, *40*(2), 167-185. https://doi.org/10.3138/jcfs.40.2.167

Farrow, C. (2014). A comparison between the feeding practices of parents and grandparents. *Eating Behaviors*, *15*(3), 339-342. https://doi.org/10.1016/j.eatbeh.2014.04.006

Feyh, L., Clutter, J. E., & Krok-Schoen, J. L. (2021). Get WISE (Wellness through Intergenerational Social Engagement): An intergenerational summer program for children and long-term care residents. Journal of Intergenerational Relationships, 1-19. https://doi.org/10.1080/15350770.2021.1879706

Fingerman, K. L., Huo, M., & Birditt, K. S. (2020). A decade of research on intergenerational ties: Technological, economic, political, and demographic changes. *Journal of Marriage and Family, 82*(1), 383–403. https://doi.org/10.1111/jomf.12604

Fox, A., Riggs, N., Yancura, L., & Fruhauf, C. (2020). Grandparent resilience: Improving self-efficacy in grandparents raising grandchildren. *Innovation in Aging, 4(1),* 510-510. https://doi.org/10.1093/geroni/igaa057.1648

Gauthier, A. (2002). The role of grandparents. *Current Sociology*, *50*(2), 295-307.

Genç, M. (2021). *Annesi çalışan ve çalışmayan okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete, depresyon ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dicle Üniversitesi.

Gerçek Gündem. (2023, Temmuz 8). *Kadıköy Belediyesi'nin 'torunumu beklerken' programı dördüncü yılına girdi*. https://www.gercekgundem.com/istanbul/132315/kadikoy-belediyesinin-torunumu-beklerken-programi-dorduncu-yilina-girdi

Giraudeau, C., Duflos, M., & Chasseigne, G. (2022). Adolescents' conceptions of "good" grandparents: A reversal theory approach, *Journal of Intergenerational Relationships*, *20*(2), 150-167. https://doi.org/10.1080/15350770.2020.1804034

Goh, E. C. (2006). Raising the precious single child in urban china-an intergenerational joint mission between parents and grandparents. *Journal of Intergenerational Relationships*, *4*(3), 6-28. https://doi.org/10.1300/J194v04n03_02

Gökçe, B. (2018). Türk toplumunda aile yapısı. M. Akyıldız (Ed.), *Aile sosyolojisi* (s. 50-82). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.

Görgün-Baran, A. (2018). Aile ve yaşlanma. M. Akyıldız (Ed.), *Aile sosyolojisi* (s. 134-165). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.

Görgün-Baran, A., Kalınkara, V., Aral, N., Akın, G., Baran, G. ve Özkan, Y. (2005). *Yaşlı ve aile ilişkileri araştırması: Ankara örneği*. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Grünwald, O., Damman, M., & Henkens, K. (2022). The experiences of grandparents looking after their grandchildren: Examining feelings of burden and obligation among non-custodial grandparents. *Ageing & Society*, 1-18. https://doi.org/10.1017/S0144686X22001027

Gutierrez, I. A., Goodwin, L. J., Kirkinis, K., & Mattis, J. S. (2014). Religious socialization in African American families: The relative influence of parents, grandparents, and siblings. *Journal of Family Psychology*, *28*(6), 779. https://doi.org/10.1037/a0035732

Gültekin, M., Alan, Ü., Erbil-Kaya, Ö. M., Yıldırım, A., Sinoğlu-Günden, T. ve Oğuz-İpek, T. (2022). 0-6–60-∞ El ele: Bir kuşaklararası etkileşim çalışmasından yansımalar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 31,* 21-55. https://doi.org/10.14689/enad.31.1602

Günsel, S. (1994). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde okul öncesi eğitimde çağdaş yapılanma yöntemleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yakın Doğu Üniversitesi.

Hagestad, G. O., & Uhlenberg, P. (2007). The impact of demographic changes on relations between age groups and generations: A comparative perspective. *Social Structures: Demographic Changes and the Well-Being of Older Persons*, 239-261.

Hamilton, M., & Suthersan, B. (2021). Gendered moral rationalities in later life: Grandparents balancing paid work and care of grandchildren in Australia. *Ageing & Society*, 41, 1651–1672.

Harper, S., & Ruicheva, I. (2010). Grandmothers as replacement parents and partners: The role of grandmotherhood in single parent families. *Journal of Intergenerational Relationships*, *8*(3), 219-233.

Hayslip-Jr, B., & Kaminski, P. L. (2005). Grandparents raising their grandchildren: A review of the literature and suggestions for practice. *The Gerontologist*, *45*(2), 262-269. https://doi.org/10.1177/1059840522111570

Herlofson, K., & Hagestad, G. O. (2012). Transformations in the role of grandparents across welfare states. contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts. *The Policy Press, University of Bristol*, 27-49. https://doi.org/10.51952/9781847429698.ch002

Hiçyılmaz, G. (2022). *Kuşak dostu okul: kuşaklararası alan, dayanışma ve bilgi paylaşımı ile kuşaklararası öğrenme arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kocaeli Üniversitesi.

Hunt, J. (2018). Grandparents as substitute parents in the UK. *Contemporary Social Science, 13*(2), 175-186. https://doi.org/10.1080/21582041.2017.1417629

İçli, G. (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 1*(1), 29-38.

Ingersoll-Dayton, B., Tangchonlatip, K., & Punpuing, S. (2020). A confluence of worries: Grandparents in skipped-generation households in Thailand. *Journal of Family Issues, 41*(2), 135-157. https://doi.org/10.1177/0192513X19868836

Işık, E. ve Semerci, Ç. (2019). Nitel araştırmalarda veri üçgenlemesi olarak odak grup görüşmesi, bireysel görüşme ve gözlem. *Turkish Journal of Educational Studies*, *6*(3), 53-66. https://doi.org/10.33907/turkjes.607997

Jeller, T. (2019). *Die beziehung zwischen großeltern und enkelkindern-zur bedeutung einer transgenerationalen wertevermittlung* [Unpublished master's thesis]. Universität İnnsbruck.

Jongenelis, M. I., Morley, B., Worrall, C., & Talati, Z. (2021). Grandparents' perceptions of the barriers and strategies to providing their grandchildren with a healthy diet: A qualitative study. *Appetite, 159,* 105061. https://doi.org/10.1016/j.appet.2020.105061

Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile. Evrim Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2013). Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikolojide kuram ve uygulamalar. Koç Üniversitesi Yayınları.

Kaplan, A. (2021). Türkiye'de aile yapısında ve kültüründe yakın gelecekte önem kazanacak gelişmelerin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 70-80.

Karakurt, M. G. (2020). *Aile yaşam döngüsünün 3. evresindeki ailelerde anne adayının psikososyal sağlığının evlilik uyumuna etkisi.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karatay Üniversitesi.

Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.

Kartal, A., Turan, T., Kuzu Kurban, N. ve Zencir, M. (2010). Büyükanne ve büyükbabalarda torun bakmanın depresyon ve yaşam kalitesine etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi,* 1-63.

Kartari, A. (2017). Nitel düşünce ve etnografi: Etnografik yönteme düşünsel bir yaklaşım. *Moment Dergi*, *4*(1), 207-220.

Kaufman, G., & Elder-Jr, G. H. (2003). Grandparenting and age identity. *Journal Of Aging Studies*, *17*(3), 269-282.

Keleş, S. (2019). *Aile yaşam döngüsü içerisinde evlilik doyumunun incelenmesi: İstanbul örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yalova Üniversitesi.

Kemp, C. L. (2007). Grandparent-grandchild ties. reflections on continuity and change across three generations. *Journal of Family Issues*, *28*(7), 855-881. https://doi.org/10.1177/0192513X07299599

Kennedy, G. E. (1992). Shared actıvıtıes of grandparents and grandchıldren. Psychological Reports, 70, 211-227. https://doi.org/10.2466/pr0.1992. 70.1.211

Kır, İ. (2006). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(36), 381-404.

Kırılmaz, E. (2022). *Huzurevinde yaşayan, yalnız yaşayan ve ailesi ile birlikte yaşayan yaşlılarda manevi yönelimin mutluluğa etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.

Kibar, B. (2008). *Büyükanneleriyle yetişen ve yetişmeyen 5-6 yaş çocuklarının sosyo-duygusal gelişim düzeyleri, davranış sorunları ile aile işlevlerinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Kirby, J. N. (2015). The potential benefits of parenting programs for grandparents: Recommendations and clinical implications. *Journal of Child and Family Studies*, *24*, 3200-3212. https://doi.org/10.1007/s10826-015-0123-9

Kirby, J. N., & Sanders, M. R. (2014). A randomized controlled trial evaluating a parenting program designed specifically for grandparents. *Behaviour Research and Therapy*, *52*, 35-44. https://doi.org/10.1016/j.brat.2013.11.002

Kivimäki, A. (2017). *Aısovanhemmuus on parasta omien lasten jälkeen ısovanhempien kokemuksia isovanhemmuudesta* [Unpublished master's thesis]. Seinäjoki University of Applied Sciences.

Korkmaz, A. ve Korkut, G. (2012). Türkiye'de kadının işgücüne katılımının belirleyicileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *17*(2), 41-65.

Kornhaber, A. (1996). *Contemporary grandparenting.* Sage Publications.

Kotoen. (2015). *Edogawa anaokulu*. https://www.kotoen.or.jp/jido_fukushi

Kuş, E. (2009). *Nicel-nitel araştırma teknikleri*. Anı Yayıncılık.

Lampkin, C. (2012). Insights and spending habits of modern grandparents. *Research and Strategic Analysis.*

Li, X., Zhou, S., & Guo, Y. (2020). Bidirectional longitudinal relations between parent–grandparent co-parenting relationships and Chinese children's effortful control during early childhood. *Frontiers in Psychology*, *11(*152), 1-11. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00152

Li, Y., Cui, N., Kok, H. T., Deatrick, J., & Liu, J. (2019). The relationship between parenting styles practiced by grandparents and children's emotional and behavioral problems. *Journal of Child and Family Studies*, *28*(7), 1899-1913. https://doi.org/10.1007/s10826-019-01415-7

Luo, Y., LaPierre, T. A., Hughes, M. E., & Waite, L. J. (2012). Grandparents providing care to grandchildren: A population-based study of continuity and change. *Journal of Family Issues*, *33*(9), 1143-1167. https://doi.org/10.1177/0192513X12438685

Luo, Y., Qi, M., Huntsinger, C. S., Zhang, Q., Xuan, X., & Wang, Y. (2020). Grandparent involvement and preschoolers' social adjustment in Chinese three-generation families: Examining moderating and mediating effects. *Children and Youth Services Review, 114*, 105057. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105057

Mason, J., May, V., & Clarke, L. (2007). Ambivalence and the paradoxes of grandparenting. *The Sociological Review, 55*(4), 687-706. https://doi.org /10.1111/j.1467-954X.2007.00748.x

Mathews, P., & Sear, R. (2013). Does the kin orientation of a British woman's social network influence her entry into motherhood?. *Demographic Research*, 28, 313–340. https://doi.org/10.4054/DemRes.2013.28.11

McLaughlin, B., Ryder, D., & Taylor, M. F. (2017). Effectiveness of interventions for grandparent caregivers: A systematic review. *Marriage & Family Review*, *53*(6), 509-531. https://doi.org/10.1080/01494929.2016.1177631

McNallie, J., & Gettings, P. E. (2021). Examining grandparental role, stress, and resilience in the development of grandparent-grandchild relationships. *Communication Research Reports*, *38*(1), 45-52. https://doi.org/ 10.1080/08824096.2020.1870447

Mehta, K. K., & Thang, L. L. (2011). Introduction: grandparenthood in Asia. In *Experiencing grandparenthood: An Asian perspective* (pp. 1-19). Springer Netherlands.

Merriam, S. B. (2009). Qualitative research: A guide to design and implementation: Revised and expanded from qualitative research and case study applications in education. Jossey-Bass.

Merrick, H. M. (2020). *Exploring Grandparenthood in the Context of Grandchild Disability: Intergenerational Perspectives* [Unpublished master's thesis]. Newcastle University.

Mertan, B. (2002). Social and emotional development of Turkish Cypriot children and caregiving Style. *Kadin/Woman 2000*, *3*(2), 1-17.

Mertan, B. (2021). Kuzey Kıbrıs'ta süregelen cinsiyetlendirilmiş ebeveynlik. *Folklor/Edebiyat*, *27*(106), 1-26.

Meyer, M. H., & Kandic, A. (2017). Grandparenting in the United States. *Innovation in Aging*, *1*(2), https://doi. org/10.1093/geroni/igx023

Mıtchell, W. (2008). The role played by grandparents in family support and learning: considerations for mainstream and special schools. *Support for Learning*, *23*(3), 126-135. https://doi.org/10.1111/j.1467-9604.2008.00383.x

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. Sage Publications.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2011). *Aile ve tüketici hizmetleri*.

Milliyet. (2019). *Huzurevi ve yetiştirme yurdu sakinleri bahar şenliğinde buluştu*. https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/bursa/huzurevi-ve-yetistirme-yurdu-sakinleri-bahar-senliginde-bulustu-13265550

Moore, S., & Rosenthal, D. (2017). Grandparenting: Contemporary perspectives. Routledg.

Muğla Büyükşehir Belediyesi. (2018, Haziran). *Dede, nine ve torunlar bir araya geldi*. https://mugla.bel.tr/haber/dede-nine-ve-torunlar-bir-araya-geldi

Muller, Z. & Litwin, H. (2011). Grandparenting and psychological well-being: how important is grandparent role centrality?. *European Journal of Ageing*, *8*(2), 109-118. https://doi.org/10.1007/s10433-011-0185-5

Murakami, İ. (2017). Türkiye'deki Kuşaklararası İlişkileri Geliştirme Uygulamaları. *Türk Sosyal Araştırmalar Dergisi/Türkiye Sosyal Arastirmalar Dergisi*, *21*(1).

Musil C. M., Warner C. B., McNamara M., Rokoff S., & Turek, D. (2008). Parenting concerns of grandparents raising grandchildren: An insider's picture. Hayslip B., Kaminski P. (Ed.), *Parenting the custodial grandchildren: Implications for clinical practice* (pp. 101-114). Springer.

Musil, C. M., & Standing, T. (2005). Grandmothers diaries: a glimpse at daily lives. *The İnternational Journal of Aging and Human Development*, *60*(4), 317-329. https://doi.org/10.2190/LF1U-JA0X-W7F9-341K

Neugarten, B. L., & Weinstein, K. K. (1964). The changing American grandparent. *Journal of Marriage and the Family*, *26*(2), 199–206. https://doi.org/ 10.2307/349727

Nicolopoulou, A. (2004). Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: Piaget, Vygotsky ve sonrası. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences, 37*(2), 137-169. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000100

Norman, M. N., & Jordan, J. C. (2022). Targeting life skills in 4-h. *4-H Youth Development Department*, 1-3.

Özabacı, N. ve Erkan, Z. (2017). *Aile danışmanlığı kuram ve uygulamalara genel bakış*. Pegem Akademi.

Özben, M. (2020). *Sosyolojiye giriş*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.

Özen, R. (2015). *Türk Toplumundaki Uç Kuşak Annelerin Cocuklarında Olmasını Istedikleri Değerler ve Değer Sınıflaması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.

Özgün, Ö. (2019). Ebeveynlikle ilgili kuramlar ve araştırmalar. Z. F. Temel (Ed.), *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları* (s. 72-103). Anı Yayıncılık.

Öztürk, M. S. (2016). *Ailelerde nesiller arası normatif dayanışma araştırması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Öztürk-Merdin, A. (2020). *Geleneksel kültürde yaşlı ve yaşlılık: Kırşehir örneklemi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Özyürek, A., Bedge, Z., Özkan, İ. ve Yavuz, N. F. (2013). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Bakış Açısına Göre Ailedeki Yaşlı Bireylerin Ebeveyn Tutumları ve Çocuk Davranışları Üzerine Etkisi.* VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi. Karabük.

Parisi, J. M., Rebok, G. W., Carlson, M. C., Fried, L. P., Seeman, T. E., Tan, E. J., & Piferi, R. L. (2009). Can the wisdom of aging be activated and make a difference societally. *Educational Gerontology*, *35*(10), 867-879. https://doi.org/10.1080/03601270902782453

Parrish, S., Lavis, A., Potter, C. M., Ulijaszek, S., Nowicka, P., & Eli, K. (2022). How active can preschoolers be at home? Parents and grandparents perceptions of children's day-to-day activity, with implications for physical activity policy. *Social Science & Medicine*, *292*.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri.* Pegem Akademi.

Pessin, L., Rutigliano, R., & Potter, M. H. (2022). Time, money, and entry into parenthood: The role of (grand) parental support. *Journal of Marriage and Family*, *84*(1), 101-120.

Peterson, C. C. (1999). Grandfathers and grandmothers satisfaction with the grandparenting role: seeking new answers to old questions. *The İnternational Journal of Aging and Human Development*, *49*(1), 61-78.

Pınar, Ö. (2017, Şubat). *Yaşlılarla çocukları buluşturan "yuva"*. BBC News. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39019901

Pilkauskas, N. V., & Dunifon, R. E. (2016). Understanding grandfamilies: Characteristics of grandparents, nonresident parents, and children. *Journal of Marriage and Family*, *78*(3), 623-633. https://doi.org/10.1111/jomf.12291

Rappaport, E. A. (1958). The grandparent syndrome. *The Psychoanalytic Quarterly*, *27*(4), 518-538.

Reyhanoğlu, G. (2014). İngiltere'de yaşayan Kıbrıslı Türklerin kültürel belleklerini koruma ve aktarım bağlamları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *11*(27), 1-14.

Robertson, J. F. (1977). Grandmotherhood: A study of role conceptions. *Journal of Marriage and the Family*, 165-174.

Robinson, M. M., & Wilks, S. E. (2006). Older but not wıser: What custodıal grandparents want to tell socıal workers about raısıng grandchıldren. *Social Work & Christianity*, *33*(2).

Sáenz-de-Jubera-Ocón, M., Sanz-Arazuri, E., Valdemoros-San-Emeterio, M. Á., Alonso-Ruiz, R. A. ve Ponce-de-León-Elizondo, A. (2021). Leisure spaces shared by grandparents and grandchildren in Northern Spain. *Sustainability*, *13*(16). https://doi.org/10.3390/su13169191

Sampson, D., & Hertlein-Ph D, K. (2015). The experience of grandparents raising grandchildren. *Grandfamilies: The Contemporary Journal of Research, Practice and Policy*, *2*(1), 4.

Seetfeldt, C., Jantz, R., Galper, A., & Serock, K. (1977). Children's attitudes toward the elderly: Educational implications. Educational Gerontology, *2*(3), 301-310. https://doi.org/10.1080/0360127770020308

Sevim, Y. ve Gezer-Şen, B. (2018). Aile Yaşam Eğitimi. *Journal of International Social Research*, *11*(60). https://doi.org/10.17719/jisr.2018.2819

Silverstein, M., & Marenco, A. (2001). How Americans enact the grandparent role across the family life course. *Journal of Family Issues*, 22(4), 493-522. https://doi.org/10.1177/01925130102200400

Sjöberg, M., & Bertilsdotter-Rosqvist, H. (2017). Who is the mother? Exploring the meaning of grandparental support in young Swedish mothers' narratives. *Feminism & Psychology*, *27*(3), 318-335. https://doi.org/10.1177/0959353516685343

Soga, M., Yamanoi, T., Tsuchiya, K., Koyanagi, T.F., & Kanai, T. (2018). What are the drivers of and barriers to children's direct experiences of nature? *Landsc. Urban Plan*. 180, 114–120. https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2018.08.015

Solomon, J. C. & Marx, J. (1995). To grandmother's house we go: Health and school adjustment of children raised solely by grandparents. *The Gerontologist, 35*(3), 386-394. https://doi.org/10.1093/geront/35.3.386

Strawbridge, W. J., Wallhagen, M. I., Shema, S. J., & Kaplan, G. A. (1997). New burdens or more of the same? Comparing grandparent, spouse, and adult-child caregivers. *The Gerontologist, 37*(4), 505-510. https://doi.org/10.1093/geront/37.4.505

Şahin-Yonca, B. K. (2018). *Büyük ebeveyn-torun ilişkisinin büyük ebeveyn ve ebeveyn bakış açısına göre incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

T.C. Bursa Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2018). Çınarlar çiçeklerle buluşuyor. *Proje Tanıtım Kitapçığı*. https://mmsamdailkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/16/05/976919/dosyalar/2018_12/14093429_YINARLAR_YYYEKLERLE_BULUYUYOR.pdf?CHK=702663c4971436abe22e04f1d43699f0

Tan, B. Q., Hee, J. M., Yow, K. S., Sim, X., Asano, M., & Chong, M. F. F. (2019). Feeding-related knowledge, attitudes, and practices among grandparents in Singapore. *Nutrients, 11*(7). https://doi.org/10.3390/nu11071696

Tanrıöğen, A. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.

Taşkın, M. ve Akçay, S. (2019). Torunlarına bakan büyükannelerin deneyimlerine ilişkin nitel bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *30*(2), 583-606. https://doi.org/10.33417/tsh.572224

Taubman-Ben-Ari, O., Findler, L., & Shlomo, S. B. (2012). Personal growth and the transition to grandfatherhood. *The İnternational Journal of Aging and Human Development*, *74*(4), 265-285. https://doi.org/10.2190/AG.74.4.a

Tezcan, D. (2023). Büyük ebeveyn ve torun açısından aile değerlerinin aktarımı üzerine bir inceleme. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, *6*(1), 84-111. https://doi.org/10.55150/apjec.1254231

Tezel, A. (2017). Toplum aile yapısı ve özellikleri [PowerPoint slaytları]. https://docplayer.biz.tr/39800810-Toplum-aile-yapisi-ve-ozellikleri-prof-dr-ayfer-tezel.html

Thiele, D. M., & Whelan, T. A. (2006). The nature and dimensions of the grandparent role. *Marriage & Family Review*, *40*(1), 93-108. https://doi.org/10.1300/J002v40n01_06

Timonen, V., & Arber, S. (2012). A new look at grandparenting. In *Contemporary grandparenting* (pp. 1-24). Policy Press.

Toker, A. (2022). Sosyal bilimlerde nitel veri analizi için bir kılavuz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 319-345. https://doi.org/10.30794/pausbed.1112493

Tsamaase, M., Harkness, S., & Süper, C. M. (2020). Grandmothers' developmental expectations for early childhood in botswana. *New Directions for Child and Adolescent Development,* (170), 93-112. https://doi.org/10.1002/cad.20335

Tunca, A. (2022). Çocuk Büyütme Deneyimlerinin Gelişimsel ve Kuşaklararası Karşılaştırılması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 414-432. https://doi.org/10.17679/inuefd.935926

Tunca, A. ve Durmuş, E. (2019). Büyükannelerin torun büyütme yaşantılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (41), 209-226. https://doi.org/10.21497/sefad.586615

Tutkun, C. ve Tezel-Şahin, F. (2018). Nine ve dedelere uygulanan "nine ve dede okulu" eğitim programının etkililiğinin incelemesi 209. *Turan: Stratejik Arastırmalar Merkezi*, *10* (39), 148-155. http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Tüfekci, A. (2021). Büyük ebeveynler ve çocuklar. H. G. Ogelman (Ed.), *Anne baba eğitimi* (s. 371-397). Eğiten Kitap.

Türk Dil Kurumu. (2018). *Türk dil kurumu sözlükleri*. www.tdk.gov.tr

Türk, G. D. ve Darı, A. B. (2022). Metaverse'de bireyin toplumsallaşma süreci. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *6*(1), 277-297. https://doi.org/10.30692/sisad.1074030

Uğur, S. B. (2018). Geçmişten günümüze şekillenen çocukluk algısı ve çocuk yetiştirme pratikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *1*(45), 227-247.

Uğur, S. B. (2018). *Büyük ebeveyn ve torun ilişkileri: Çocuk bakım pratikleri üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Uğur, S. B. (2020). Çocuk bakımında büyükannelik ve büyükbabalık: toplumsal cinsiyet tartışmaları bağlamında nitel bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, *3*(1), 122-154.

Ünal, S. (2010). Ailenin yaşam döngüsü. S. Ünal (Ed.), *Aile psikolojisi ve eğitimi* (s. 6-8). Inuzem Yayını.

Ünal, S. (2013). Sistemik aile terapilerinde temel kavramlar. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry Special Topics*, *6*(1), 32-37.

Ünlü, S. (2007). Aile yapısı ve ilişkileri. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Valdemoros-San-Emeterio, M. Á., Ponce-de-León-Elizondo, A., Alonso-Ruiz, R. A., Sáenz-de-Jubera-Ocón, M., & Sanz-Arazuri, E. (2021). Grandparents' and Grandchildren's Shared Festive Leisure. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *18*(16), 8850. https://doi.org/10.3390/ijerph18168850

Van-Bavel, J., & De-Winter, T. (2013). Becoming a grandparent and early retirement in Europe. *European Sociological Review*, *29*(6), 1295-1308. https://doi.org/10.1093/esr/jct005

Viguer, P., Melendez, J. C., Valencia, S., Cantero, M. J., & Navarro, E. (2010). Grandparent-grandchild relationships from the childrens perspective: Shared activities and soc,alization styles. The Spanish Journal of Psycjology, 13(2), 708-717. https://doi.org/10.1017/S1138741600002377

Villar, F., Celdran, M., & Triado, C. (2012). Grandmothers offering regular auxiliary care for their grandchildren: An expression of generativity in later life?. *Journal of Women & Aging*, *24*(4), 292-312. https://doi.org/10.1080/08952841.2012.708576

Vollmer, H. (1937). The grandmother: a problem in child-rearing. *American Journal of Orthopsychiatry*, *7*(3), 378-382. https://doi.org/10.1111/j.19390025.1937.tb06371.x

Wang, Y. (2022). *Looking after grandchildren: the motivation, pattern, and the impact of intergenerational engagements on grandparents in rural china* [Unpublished doctoral dissertation]. The University of Edinburgh.

Wang, Y., & Zhang, C. (2018). Gender inequalities in labor market outcomes of informal caregivers near retirement age in urban China. *Feminist Economics*, (1), 1–24. https://doi.org/10.1080/13545701.2017.1383618

Watson, J. A., Randolph, S. M., & Lyons, J. L. (2005). African-American grandmothers as health educators in the family. *The International Journal of Aging and Human Development*, *60*(4), 343-356. https://doi.org/10.2190/WPM7-Q6TH-CUAC-77

Xıao, X. (2023). The feasibility of an online intergenerational co-parenting programme for father-mothergrandmother triad on the intergenerational co-parenting relationship in the perinatal period [Unpublished doctoral dissertation]. The Hong Kong Polytechnic University.

Xu, L., Silverstein, M., & Chi, I. (2014). Emotional Closeness between Grandparents and Grandchildren in Rural China: The Mediating Role of the Middle Generation. *Journal of Intergenerational Relationships, 12*(3): 226-240. https://doi.org/10.1080/15350770.2014.929936

Yanar, N. (2022). Etik kurullar. S. Tuncel (Ed.), *Sporda meslek etiği* (s. 59-65). Efe Akademik Yayıncılık.

Yenilmez, Ç. (2012). Aile ilişkileri. Ç. Yenilmez (Ed.), *Aile yapısı ve ilişkileri* (s. 20-41). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.

Yeşilyaprak, B. (2004). Çalışan anne ve çocuk. Morpa Kültür Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Seçkin Yayınları.

Yılmazçoban, M. (2008). Aile kurumu ve Türk ailesinde bütünlükçü yapı. *Türk Dünyası Araştırmaları*, (176).

Yön, M. (2017, 3). *Amerikan psikolojisine bir darbe! Aile değişim modeli*. Psikolezyum. https://psikolezyum.com/aile-degisim-modeli/

Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

EKLER

Ek 1: Etik Kurul Onay

Sayı: ETK00-2022-0279 07.12.2022

Konu: Etik Kurulu'na Başvurunuz Hk.

Sayın: Buse Varoğlu

Eğitim Fakültesi

Eğitim Fakültesi Etik Alt Kurulu'nun 06.12.2022 tarih ve 2022/127 sayılı toplantısında incelenerek uygun bulunan, Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek danışmanlığında yürüttüğünüz **"Kuşaklararası Bakış Açısı ile Büyük Ebeveyn ve Torun İlişkisi: Yaşantılar, Beklentiler ve Gereksinimler"** adlı yüksek lisans tez çalışmanız, Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Prof. Dr. Yücel Vural

Etik Kurulu Başkanı

YV/ek.

www.emu.edu.tr

Ek 2: Görüşme Talep Planı ile İlgili Aile İletişim ve Ulaşım Bilgi Formu

Görüşme Talep Planı ile İlgili Aile İletişim ve Ulaşım Bilgi Formu

Katılımcı Aile Sayısı: Aile_____ (Araştırmacı tarafından doldurulacaktır.)

Değerli Ebeveyn,

Yüksek lisans tez içeriğim hakkında bilgilendirme yapmak ve kabul etmeniz/etmeleri durumunda görüşmeyi gerçekleştirebilmek için, size uyan bir vakitte iletişime geçmeyi talep etmekteyim. Bu sebeple aşağıdaki iletişim ve ulaşım bilgilerinize gereksinim duyuyorum. Aşağıdaki bilgileri doldururken sizden istenilen; ebeveyn kısmına sizin veya eşinizin, çocuk kısmına 4-6 yaş aralığındaki çocuğunuzun, büyük ebeveyn kısmına da çocuğunuzun etkileşimde bulunduğu ve görüşme yapabileceğimiz anne veya babanızın bilgilerini yazmanızdır.

	Ebeveyn	Çocuk	Büyük Ebeveyn
İsim ve Soy İsim			
Cinsiyet			
Uyruk			
Telefon Numarası			
Ev Adresi			
Görüşme Tarihi ve Saati:			

Ek 3: Büyük Ebeveyne Yönelik Bilgilendirilmiş Onam Formu

BÜYÜK EBEVEYNE YÖNELİK BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcı,

Lütfen araştırmaya başlamadan önce birkaç dakikanızı ayırarak araştırmacı tarafından sizlerin süreç hakkında bilgilendirilmesi için hazırlanmış olan bu formu dikkatlice okuyunuz. Araştırmaya katılım sağlamadan önce, araştırmanın neden yapıldığını, ne içerdiğini ve sonuçlarının nasıl kullanılacağını bilmeniz ve edindiğiniz bilgilendirme sonucu araştırmaya katılmayı onaylamanız önemlidir. Araştırma ile ilgili içeriği okuduktan sonra sormak istediğiniz bir sorunuz ya da belirtmek istediğiniz bir düşünceniz var ise bunu araştırmacıya yüz yüze iletebilirsiniz. Dilerseniz, araştırma sonrasında da formda iletişim bilgileri yazılmış olan araştırmacı ile iletişime geçerek merak ettiğiniz soruların yanıtlarını öğrenebilirsiniz.

Katılacağınız bu araştırma Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans Program öğrencisi Buse Varoğlu tarafından, Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek danışmanlığında, Yüksek Lisans Tezi olarak yürütülmektedir. Sizleri, "Kuşaklararası Bakış Açısı ile Büyük Ebeveyn ve Torun İlişkisi: Yaşantılar, Beklentiler ve Gereksinimler" adlı araştırmaya katılmaya davet ediyorum.

Araştırmaya katılım sağlamanız tamamen **gönüllülük ilkesine** bağlı olduğundan dolayı katılımınız zorunlu değildir. Ayrıca, katılımınız için onay vermenize rağmen araştırmanın herhangi bir aşamasında araştırmadan ayrılmak isterseniz, hiçbir gerekçe göstermeden araştırmadan geri çekilme hakkına sahipsiniz. Böyle bir durumda görüşme sorularına vermiş olduğunuz yanıtlar imha edilecek ve hiçbir bilginiz çalışmada veri olarak kullanılmayacaktır. Araştırmaya katılmayı kabul etmeniz doğrultusunda, araştırma kapsamında size sorularak ve/veya sizler tarafından doldurularak elde edilecek olan her türlü bilgi **bilimsellik** çerçevesinde araştırma amacı için kullanılacaktır. Sorulan sorulara verdiğiniz yanıtlar araştırmacı tarafından ses kaydına alınacaktır. Ses kaydını onaylamamanız durumunda araştırmacı yanıtlarınızı yazılı olarak kaydedecektir. Sizler tarafından elde edilecek olan kişisel bilgileriniz ise kodlarla belirtilecek olup, araştırma raporunda hiçbir şekilde yer almayacaktır. Kişisel bilgileriniz araştırmacı tarafından güvenli bir yerde korunacak ve **gizlilik ilkesine** bağlı kalınacaktır. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için size herhangi bir ücret ödenmeyecek olup, sizlerden de hiçbir ücret talep edilmeyecektir.

Araştırmanın Konusu

Büyük Ebeveyn ve Torun İlişkisindeki Yaşantıların, Beklentilerin ve Gereksinimlerin Kuşaklararası Bakış Açısı ile İncelenmesi

Araştırmanın Amacı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki büyük ebeveyn ve torun birlikteliğinin getirdiği kuşaklararası yaşantısal deneyimleri, beklentileri ve bu birliktelikten doğan gereksinimleri araştırmak araştırmanın asıl amaçları arasındadır. Günümüzde kuşaklararası birlikteliğin farklılaşması, iki kuşağın ilişkisini onların bakış açısıyla ortaya koymayı önemli kılmıştır. Ayrıca, bu ilişkinin büyük ebeveyn ile torun arasında yer alan ve bağlayıcı rol üstlenen ebeveyn tarafından desteklenerek açıklanması yapılan araştırmalar da dikkate alındığında araştırmacı tarafından önemli bulunmuştur.

Araştırmaya Katılması Beklenen Gönüllü Katılımcı Sayısı

Yürütülecek olan bu araştırmaya, KKTC vatandaşı olan 4-6 yaşındaki 40 çocuğun, 40 ebeveynin ve 40 büyük ebeveynin katılım sağlaması beklenmektedir.

Araştırma ve Görüşme Süreci

Araştırmada kullanılacak olan formlardaki görüşme soruları ilgili alanda ve farklı disiplinlerde benzer konu içeriğinde çalışmaları bulunan uzman kişilere sunulmuştur. Görüşme sırasında kullanılacak olan formlar, uzmanlar tarafından uygulanabilir bulunmuş ve olumlu değerlendirme alarak onaylanmıştır. Uzman kişilerin görüşleri ve aktardıkları deneyimler araştırmacı tarafından incelenerek sorularda değişiklikler yapılmış ve formlara son hali verilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce Doğu Akdeniz Üniversitesi Etik Kuruluna gerekli belgeler sunularak araştırmayı gerçekleştirme izni alınmıştır. Araştırma öncesinde beş büyük ebeveyn, beş ebeveyn ve beş çocuk ile birlikte pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

Büyük ebeveynler ve ebeveynlerle yapılacak olan görüşmede kullanılacak olan form dokuz sorudan, çocuklarla yapılacak görüşmede kullanılacak olan form ise beş sorudan ve bir resim çizme etkinliğinden oluşmaktadır. Görüşmelerin süresi ortalama yarım saat, resim çizme etkinliği ise çocuğun kendini resim çizmeye ve anlatmaya hazır hissetmesine bağlı olarak ortalama yirmi dakika sürecektir. Görüşmede kullanılacak yarı yapılandırılmış formların temel amacı, büyük ebeveyn ve torun ilişkisini derinlemesine anlayabilmektir.

Araştırmayı Yürüten	**Tez Danışmanı**
Arş. Gör. Buse Varoğlu	Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek
E-mail	**E-mail**
buse.varoglu@emu.edu.tr	isik.gursimsek@emu.edu.tr
Telefon Numarası	**Telefon Numarası**
0533 857 17 57	0392 630 40 34

Kabul Yönergesi: Bilgilendirilmiş onam formu aracılığıyla yürütülecek olan araştırma ile ilgili detaylı bilgiyi aldım ve araştırma kapsamında diğer merak ettiğim soruları araştırmacıya sorarak net bir şekilde öğrenmek istediklerimi öğrendim. Araştırma ile ilgili kiminle iletişime geçebileceğim konusunda bilgilendirildim. Araştırmaya katılımımın gönüllülük ilkesi doğrultusunda olduğunu ve hiçbir gerekçe göstermeksizin araştırmadan çekilebileceğimi farkındayım. Aşağıdaki bilgileri doldurarak bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı Ebeveyn Bilgileri

Katılımcının Adı-Soyadı:

Katılımcının Telefon Numarası:

Katılımcının Maili:

Katılımcının İmzası:

Tarih:

Ek 4: Ebeveyne Yönelik Bilgilendirilmiş Onam Formu

EBEVEYNE YÖNELİK BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcı,

Lütfen araştırmaya başlamadan önce birkaç dakikanızı ayırarak araştırmacı tarafından, sizlerin süreç hakkında bilgilendirilmesi için hazırlanmış olan bu formu dikkatlice okuyunuz. Araştırmaya katılım sağlamadan önce, araştırmanın neden yapıldığını, ne içerdiğini ve sonuçlarının nasıl kullanılacağını bilmeniz ve edindiğiniz bilgilendirme sonucu araştırmaya katılmayı onaylamanız önemlidir. Araştırma ile ilgili içeriği okuduktan sonra sormak istediğiniz bir sorunuz ya da belirtmek istediğiniz bir düşünceniz var ise bunu araştırmacıya yüz yüze iletebilirsiniz. Dilerseniz araştırma sonrasında da, formda iletişim bilgileri yazılmış olan araştırmacı ile iletişime geçerek merak ettiğiniz soruların yanıtlarını öğrenebilirsiniz.

Katılacağınız bu araştırma Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans Program öğrencisi Buse Varoğlu tarafından, Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek danışmanlığında, Yüksek Lisans Tezi olarak yürütülmektedir. Sizleri, "Kuşaklararası Bakış Açısı ile Büyük Ebeveyn ve Torun İlişkisi: Yaşantılar, Beklentiler ve Gereksinimler" adlı araştırmaya katılmaya davet ediyorum.

Araştırmaya katılım sağlamanız tamamen **gönüllülük ilkesine** bağlı olduğundan dolayı katılımınız zorunlu değildir. Ayrıca, katılımınız için onay vermenize rağmen araştırmanın herhangi bir aşamasında araştırmadan ayrılmak isterseniz, hiçbir gerekçe göstermeden araştırmadan geri çekilme hakkına sahipsiniz. Böyle bir durumda görüşme sorularına vermiş olduğunuz yanıtlar imha edilecek ve hiçbir bilginiz çalışmada veri olarak kullanılmayacaktır. Araştırmaya katılmayı kabul etmeniz doğrultusunda, araştırma kapsamında size sorularak ve/veya sizler tarafından doldurularak elde edilecek olan her türlü bilgi **bilimsellik** çerçevesinde araştırma amacı için kullanılacaktır. Sorulan sorulara verdiğiniz yanıtlar araştırmacı tarafından ses kaydına alınacaktır. Ses kaydını onaylamamanız durumunda araştırmacı yanıtlarınızı yazılı olarak kaydedecektir. Sizler tarafından elde edilecek olan kişisel bilgileriniz ise kodlarla belirtilecek olup, araştırma raporunda hiçbir şekilde yer almayacaktır. Kişisel bilgileriniz araştırmacı tarafından güvenli bir yerde korunacak ve **gizlilik ilkesine** bağlı kalınacaktır. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için size herhangi bir ücret ödenmeyecek olup, sizlerden de hiçbir ücret talep edilmeyecektir.

Araştırmanın Konusu

Büyük Ebeveyn ve Torun İlişkisindeki Yaşantıların, Beklentilerin ve Gereksinimlerin Kuşaklararası Bakış Açısı ile İncelenmesi

Araştırmanın Amacı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki büyük ebeveyn ve torun birlikteliğinin getirdiği kuşaklararası yaşantısal deneyimleri, beklentileri ve bu birliktelikten doğan gereksinimleri araştırmak araştırmanın asıl amaçları arasındadır. Günümüzde kuşaklararası birlikteliğin farklılaşması, iki kuşağın ilişkisini onların bakış açısıyla ortaya koymayı önemli kılmıştır. Ayrıca, bu ilişkinin büyük ebeveyn ile torun arasında yer alan ve bağlayıcı rol üstlenen ebeveyn tarafından desteklenerek açıklanması yapılan araştırmalar da dikkate alındığında araştırmacı tarafından önemli bulunmuştur.

Araştırmaya Katılması Beklenen Gönüllü Katılımcı Sayısı

Yürütülecek olan bu araştırmaya, KKTC vatandaşı olan 4-6 yaşındaki 40 çocuğun, 40 ebeveynin ve 40 büyük ebeveynin katılım sağlaması beklenmektedir.

Araştırma ve Görüşme Süreci

Araştırmada kullanılacak olan formlardaki görüşme soruları ilgili alanda ve farklı disiplinlerde benzer konu içeriğinde çalışmaları bulunan uzman kişilere sunulmuştur. Görüşme sırasında kullanılacak olan formlar, uzmanlar tarafından uygulanabilir bulunmuş ve olumlu değerlendirme alarak onaylanmıştır. Uzman kişilerin görüşleri ve aktardıkları deneyimler araştırmacı tarafından incelenerek sorularda değişiklikler yapılmış ve formlara son hali verilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce Doğu Akdeniz Üniversitesi Etik Kuruluna gerekli belgeler sunularak araştırmayı gerçekleştirme izni alınmıştır. Araştırma öncesinde beş büyük ebeveyn, beş ebeveyn ve beş çocuk ile birlikte pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

Büyük ebeveynler ve ebeveynlerle yapılacak olan görüşmede kullanılacak olan form dokuz sorudan, çocuklarla yapılacak görüşmede kullanılacak olan form ise beş sorudan ve bir resim çizme etkinliğinden oluşmaktadır. Görüşmelerin süresi ortalama yarım saat, resim çizme etkinliği ise çocuğun kendini resim çizmeye ve anlatmaya hazır hissetmesine bağlı olarak ortalama yirmi dakika sürecektir. Görüşmede kullanılacak yarı yapılandırılmış formların temel amacı, büyük ebeveyn ve torun ilişkisini derinlemesine anlayabilmektir. Görüşme soru formlarına ek olarak, araştırma öncesinde araştırmaya katılım sağlayan bireyleri tanımaya

yönelik soruları içeren *Demografik Aile Bilgi Formunun* ebeveynler tarafından doldurulması talep edilecektir. Ebeveynlerden ricamız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde araştırmacı tarafından size iletilecek olan "*Demografik Aile Bilgi Formunu*" eksiksiz ve doğru şekilde doldurmanızdır.

Araştırmayı Yürüten Arş. Gör. Buse Varoğlu	**Tez Danışmanı** Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek
E-mail buse.varoglu@emu.edu.tr	**E-mail** isik.gursimsek@emu.edu.tr
Telefon Numarası 0533 857 17 57	**Telefon Numarası** 0392 630 40 34

Kabul Yönergesi: Bilgilendirilmiş onam formu aracılığıyla yürütülecek olan araştırma ile ilgili detaylı bilgiyi aldım ve araştırma kapsamında diğer merak ettiğim soruları araştırmacıya sorarak net bir şekilde öğrenmek istediklerimi öğrendim. Araştırma ile ilgili kiminle iletişime geçebileceğim konusunda bilgilendirildim. Araştırmaya katılımımın gönüllülük ilkesi doğrultusunda olduğunu ve hiçbir gerekçe göstermeksizin araştırmadan çekilebileceğimi farkındayım. Aşağıdaki bilgileri doldurarak bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı Ebeveyn Bilgileri

Katılımcının Adı-Soyadı:

Katılımcının Telefon Numarası:

Katılımcının Maili:

Katılımcının İmzası:

Tarih:

Ek 5: Ebeveyne Yönelik Çocuk Katılım Bilgisi ve Onam Formu

EBEVEYNE YÖNELİK ÇOCUK KATILIM BİLGİSİ VE ONAM FORMU

Değerli Ebeveyn,

Lütfen, çocuklarınız araştırmaya dâhil olmadan önce birkaç dakikanızı ayırarak, araştırmacı tarafından sizlerin süreç hakkında bilgilendirilmesi için hazırlanmış olan bu formu dikkatlice okuyunuz. Çocuklarınızın araştırmaya katılım sağlamasını onaylamadan önce, araştırmanın neden yapıldığını, ne içerdiğini ve sonuçlarının nasıl kullanılacağını bilmeniz önemlidir. Araştırma süreci ile ilgili edinmek istediğiniz herhangi bir bilgiyi, formda iletişim numarası yazılmış olan araştırmacı ile iletişime geçerek dilediğiniz zamanda öğrenebilirsiniz.

Çocuklarınızın katılacağı bu araştırma Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans Program öğrencisi Buse Varoğlu tarafından, Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek danışmanlığında, Yüksek Lisans Tezi olarak yürütülmektedir.

Çocuklarınızın araştırmaya katılımı tamamen **gönüllülük ilkesine** bağlı olduğundan dolayı katılımı onaylamanız zorunlu değildir. Ayrıca çocuğunuzun araştırmaya katılmasına onay vermenize rağmen araştırmanın herhangi bir aşamasında çocuğunuz araştırmadan ayrılmak isterse, hiçbir gerekçe göstermeden araştırmadan geri çekilme hakkına sahip olacaktır. Böyle bir durumda, görüşme sorularına vermiş olduğu yanıtlar ve çizeceği resim imha edilecek ve hiçbir bilgi çalışmada veri olarak kullanılmayacaktır.

Araştırmaya katılımın kabul edilmesi durumunda, araştırma kapsamında çocuğunuza sorularak elde edilecek olan her türlü bilgi **bilimsellik** çerçevesinde araştırma amacı için kullanılacaktır. Çocuğunuzun, sorulan sorulara verdiği yanıtlar araştırmacı tarafından ses kaydına alınacaktır. Ses kaydını onaylamamanız durumunda araştırmacı çocuğunuzun yanıtlarını yazılı olarak kaydedecektir.

Sizler tarafından elde edilecek olan çocuğunuza ait kişisel bilgiler ise kodlarla belirtilecek olup, araştırma raporunda hiçbir şekilde yer almayacaktır. Çocuğunuza ait kişisel bilgiler araştırmacı tarafından güvenli bir yerde korunacak ve **gizlilik ilkesine** bağlı kalınacaktır. Çocuğunuzun araştırmaya katılmasını onayladığınız için size ve çocuğunuza herhangi bir ücret ödenmeyecek olup, sizlerden de hiçbir ücret talep edilmeyecektir.

Araştırmayı Yürüten	Tez Danışmanı
Arş. Gör. Buse Varoğlu	Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek
E-mail	**E-mail**
buse.varoglu@emu.edu.tr	isik.gursimsek@emu.edu.tr
Telefon Numarası	**Telefon Numarası**
0533 857 17 57	0392 630 40 34

Kabul Yönergesi: Bilgilendirilmiş onam formu aracılığıyla yürütülecek olan araştırma ile ilgili detaylı bilgiyi aldım ve araştırma kapsamında diğer merak ettiğim soruları araştırmacıya sorarak net bir şekilde öğrenmek istediklerimi öğrendim. Araştırma ile ilgili kiminle iletişime geçebileceğim konusunda bilgilendirildim.

Araştırmaya katılımın **gönüllülük ilkesi** doğrultusunda olduğunu ve hiçbir gerekçe göstermeksizin çocuğumun araştırmadan çekilebileceğini farkındayım. Bu sebeple hiçbir baskı hissetmeden çocuğumun araştırmaya katılmasını aşağıdaki bilgileri doldurarak onaylıyorum. Çocuğuma da bilmesi gereken her türlü bilgi araştırmacı tarafından aktarılmış olup araştırmaya katılmayı kabul ettiği yanıtı sözlü ve yazılı işaretleme ile alınmıştır.

Ebeveyn Bilgileri

Ebeveynin/Vasinin Adı-Soyadı:

Ebeveynin/Vasinin Telefon Numarası:

Ebeveynin/Vasinin Maili:

Ebeveynin/Vasinin İmzası:

Tarih:

Ek 6: Çocuğa Yönelik Çocuk Katılım Bilgisi ve Onam Formu

ÇOCUĞA YÖNELİK ÇOCUK KATILIM BİLGİSİ VE ONAM FORMU

Merhaba…(çocuğun ismi söylenir ve ona hitap edilir). Ben bir öğretmenim ve okulumda bir araştırma yapıyorum. Araştırmamı yapabilmek için seninle büyükanne-büyükbaban ile ilgili konuşmamız ve senin onlarla geçirdiğin bir günün resmini çizmen gerekecek. Yanımıza bir ses kayıt cihazı koyacağım ve konuşmalarımızı ses kayıt cihazına kaydedeceğim. Eğer sesini kayıt etmemi istemezsen ben senin vereceğin cevapları tek tek not edeceğim. Eğer kabul edersen sana soracağım sorular bittikten sonra seslerimizi birlikte dinleyebiliriz.

Araştırmama katılman için ailen ile birlikte konuştum. Onlara, seninle konuşacağım ve senden resim çizmeni isteyeceğim hakkında bilgi verdim. Eğer sende benimle konuşmak ve resim çizmek istersen sana vereceğim kâğıttaki isminin yanında yer alan dairenin içini yeşil rengine boyamalısın. Boyayacağın dairenin yanında bir daire daha olacak. Sen tüm bunları yapmak istemez ve fikrini değiştirirsen, istediğin zaman gelip bu daireyi kırmızıya boyayarak benimle konuşmaktan vazgeçtiğini söyleyebilirsin.

Araştırmacı Bilgileri

Araştırmacının Adı-Soyadı: Buse Varoğlu

Araştırmacının Telefon Numarası: 0533 857 17 57

Araştırmacının Maili: buse.varoglu@emu.edu.tr

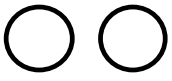
Kabul Yönergesi: Biraz önce sana anlattıklarımı kabul ediyorsan bu daireyi (birinci daire gösterilir) yeşile boyamalısın. Kabul etmek istemiyorsan burayı (ikinci daire gösterilir) kırmızıya boyayabilirsin. Eğer kabul edersen ve daha sonra sana anlattıklarımı benimle birlikte yapmaktan vazgeçersen ikinci daireyi istediğin zaman gelip kırmızıya boyayabilirsin.

Katılımcı Çocuk Bilgileri

Katılımcı Çocuğun Adı-Soyadı:

Katılımcı Çocuğun Onayı:

Tarih:

Ek 7: Demografik Aile Bilgi Formu

DEMOGRAFİK AİLE BİLGİ FORMU

Doldurulacak Form İçin Yönerge:

Değerli Ebeveynler,

Demografik Aile Bilgi Formu'nda sorularınızı yanıtlarken formda yer alan **"Bölüm I: Büyük Ebeveyn ile İlgili Bilgiler"** için görüşme yapılacak olan büyük ebeveyni, **"Bölüm II: Ebeveyn ile İlgili Bilgiler"** için kendinizi, "**Bölüm III: Çocuk/Torun ile İlgili Bilgiler"** için 4-6 yaş aralığındaki görüşme yapılacak olan çocuğunuzu ve "**Bölüm IV: Çocuk/Torun ve Büyük Ebeveyn Birlikteliği ile İlgili Bilgiler"** için ise görüşme yapılacak olan büyük ebeveyn ile çocuğunuzun birlikteliğini düşününüz. Formda sorulan soruları, size en uygun yanıt olduğunu düşündüğünüz seçeneği daire içerisine alarak işaretleyiniz. Örneğin en uygun yanıtın "c" olduğunu düşünüyorsanız; c seçeneğini "©" bu şekilde daire içerisine almalısınız. Lütfen form üzerine, kimliğiniz ile ilgili kişisel bilgi içerikli bir işaret koymayınız.

BÖLÜM I: BÜYÜK EBEVEYN İLE İLGİLİ BİLGİLER

1) Büyük Ebeveynin Akrabalık Durumu

a) Annenin Annesi

b) Babanın Annesi

c) Annenin Babası

d) Babanın Babası

2) Büyük Ebeveynin Yaş Aralığı

a) 50-60 Yaş

b) 61-70 Yaş

c) 71-80 Yaş

d) 80 Yaş Üstü

3) Büyük Ebeveynin Sağlık Durumu

a) Mükemmel

b) Çok İyi

c) İyi

d) Orta (Fena Değil)

e) Kötü

4) Büyük Ebeveynin Medeni Durumu

a) Evli, Eşi ile Birlikte Yaşıyor

b) Evli, Eşinden Ayrı Yaşıyor

c) Boşanmış

d) Eşi Vefat Etmiş

e) Diğer Belirtiniz: _____

5) Büyük Ebeveynin Eğitim Durumu

a) Herhangi Bir Okula Gitmedi

b) İlkokul Mezunu

c) Ortaokul Mezunu

d) Lise Mezunu

e) Üniversite Mezunu

f) Yüksek Lisans ve/veya Doktora

6) Büyük Ebeveynin Çalışma Durumu

a) Çalışmıyor

b) Yarım Gün Çalışıyor

c) Tam Gün Çalışıyor

7) Büyük Ebeveynin Gelir Düzeyi

a) Herhangi Bir Gelir Yok

b) Düşük

c) Orta

d) Yüksek

8) Büyük Ebeveynin Yaşadığı Yer

a) Kendi Evinde

b) Ebeveynin Evinde

c) Huzurevinde

9**) Büyük Ebeveynin Sahip Olduğu Torun Sayısı**

a) Tek Torun

b) 2-4 Torun

c) 5 ve Üstü Torun

BÖLÜM II: EBEVEYN İLE İLGİLİ BİLGİLER

1) Ebeveynin Cinsiyeti

a) Kadın

b) Erkek

2) Ebeveynin Yaş Aralığı

a) 18-25 Yaş

b) 26-33 Yaş

c) 34-41 Yaş

d) 42-49 Yaş

e) 50 ve Üstü Yaş

3) Ebeveynin Çalışma Durumu

a) Çalışmıyor

b) Yarım Gün Çalışıyor

c) Tam Gün Çalışıyor

4) Ebeveynin Yaşadığı Yer

a) Kendi Evinde

b) Kendi Anne-Babasının Evinde

c) Eşinin Anne-Babasının Evinde

d) Diğer Belirtiniz: _____

5) Ebeveynin Eğitim Durumu

a) Herhangi Bir Okula Gitmedi

b) İlkokul Mezunu

c) Ortaokul Mezunu

d) Lise Mezunu

e) Üniversite Mezunu

f) Yüksek Lisans ve/veya Doktora

6) Ebeveynin Gelir Düzeyi

a) Herhangi Bir Gelir Yok

b) Düşük

c) Orta

d) Yüksek

7) Ebeveynin Medeni Durumu

a) Evli, Eşi ile Birlikte Yaşıyor

b) Evli, Eşinden Ayrı Yaşıyor

c) Boşanmış

d) Eşi Vefat Etmiş

BÖLÜM III: ÇOCUK/TORUN İLE İLGİLİ BİLGİLER

1) Çocuğun Yaşı

a) 4 Yaş

b) 5 Yaş

c) 6 Yaş

2) Çocuğun Cinsiyeti

a) Kız

b) Erkek

3) Çocuğun Okula Devam Durumu

a) Tam Gün

b) Yarım Gün

BÖLÜM IV: ÇOCUK/TORUN VE BÜYÜK EBEVEYN BİRLİKTELİĞİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

1) Görüşme Sıklığı

a) Her Gün

b) Haftanın Belirli Günleri

c) Ayda Bir

d) Birkaç Ayda Bir

2) Görüşme Ortamı (Lütfen en sık görüşülen yeri işaretleyiniz.)

a) Çocuğun Yaşadığı Ev

b) Büyük Ebeveynin Yaşadığı Ev

c) Diğer (Ev Dışı Ortam)

Belirtiniz: _____

3) Büyük Ebeveyn ile Torununun Yaşadığı Yere Göre Coğrafi Yakınlığı

a) Yakın (Aynı Mahalle)

b) Orta Derecede Uzak (Aynı Şehir)

c) Uzak (Farklı Şehir)

Ek 8: Büyük Ebeveyn Görüşme Soruları

BÜYÜK EBEVEYN İLE TORUN ETKİLEŞİMİNE DAİR BÜYÜK EBEVEYN GÖRÜŞME FORMU

Lütfen size soracağım soruları yanıtlarken büyükanne ve büyükbaba olarak kendinizi ve eşinizi, torun olarak ise 4-6 yaş aralığındaki en fazla etkileşimde bulunduğunuz torununuzu düşününüz.

1. Size göre büyükannelik nedir, bu toplumda büyükanne olmak nasıl açıklanabilir?
2. Size göre büyükbabalık nedir, bu toplumda büyükbaba olmak nasıl açıklanabilir?
3. Size göre büyükannelerin torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?
4. Size göre büyükbabaların torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?
5. Sizce sizin varlığınız çocuklarınızın çocuk yetiştirmelerini nasıl etkilemektedir? Deneyimlerinizden yola çıkarak örnekler verebilir misiniz?
6. Torununuz ile zaman geçirirken güçlük yaşadığınız durumlar oluyor mu, bu güçlükler nelerdir?
7. Torununuz ile zaman geçirirken bir güçlük yaşanması durumunda nasıl çözümler buluyorsunuz? Kimden, kimlerden destek alıyorsunuz?
8. Torununuz ile zaman geçirirken neler yaparsınız? Bana bir gününüzü anlatabilir misiniz?
9. Torununuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını desteklemek için büyük ebeveyn olarak torununuza hangi değerleri kazandırmayı önemli görüyorsunuz? Bahsettiğiniz değerleri kazandırmak için neler yapıyorsunuz?
10. Torununuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını desteklemek için bir büyük ebeveyn olarak torununuza hangi becerileri kazandırmayı önemli görüyorsunuz? Bahsettiğiniz becerileri kazandırmak için neler yapıyorsunuz?

11. Sizce torununuz ile olan etkileşiminizi güçlendirmek için ne tür desteklere ihtiyaç duyuyorsunuz? İhtiyaç duymuyorsanız lütfen nedenini belirtiniz.

12. Torununuzun yaşadığı çocukluk ya da geleceği ile ilgili endişe duyuyor musunuz, neden?

Katkılarınız için teşekkür ederim. Konuştuklarımıza eklemek istedikleriniz var ise benimle paylaşabilirsiniz.

Ek 9: Ebeveyn Görüşme Soruları

BÜYÜK EBEVEYN İLE TORUN ETKİLEŞİMİNE DAİR EBEVEYN GÖRÜŞME FORMU

Yapılacak Görüşme İçin Yönerge:

Lütfen size soracağım soruları yanıtlarken; Büyükanne-büyükbaba ve anne-baba olarak hem kendi hem de eşinizin anne ve babasını, çocuk olarak ise anne ve babanızın en fazla etkileşimde bulunduğu 4-6 yaş aralığındaki çocuğunuzu düşününüz.

1. Size göre büyükannelik nedir, annenizi ya da kayınvalidenizi düşündüğünüzde bu toplumda büyükanne olmak nasıl açıklanabilir?

2. Size göre büyükbabalık nedir, babanızı ya da kayınbabanızı düşündüğünüzde bu toplumda büyükbaba olmak nasıl açıklanabilir?

3. Size göre büyükannelerin torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?

4. Size göre büyükbabaların torunları için üstlenmesi gereken roller nelerdir?

5. Sizce anne ve babanızın varlığı sizin çocuklarınızı yetiştirmenizi nasıl etkilemektedir? Deneyimlerinizden yola çıkarak örnekler verebilir misiniz?

6. Anne ve babanız çocuğunuz ile zaman geçirirken güçlük yaşadıkları durumlar oluyor mu, bu güçlükler nelerdir?

7. Anne ve babanız çocuğunuz ile zaman geçirirken bir güçlük yaşanması durumunda nasıl çözümler buluyorlar? Kimden, kimlerden destek almayı tercih ediyorlar?

8. Anne ve babanız çocuğunuz ile zaman geçirirken neler yaparlar? Bana bir günlerini anlatabilir misiniz?

9. Çocuğunuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını desteklemek için bir ebeveyn olarak; anne ve babanızın çocuklarınıza hangi değerleri kazandırmalarını önemli görüyorsunuz? Bahsettiğiniz değerleri kazandırmak için neler yapıyorlar?

10. Çocuğunuzun iyi yetişmiş bir birey olmasını desteklemek için bir ebeveyn olarak; anne ve babanızın çocuklarınıza hangi becerileri kazandırmalarını önemli görüyorsunuz? Bahsettiğiniz becerileri kazandırmak için neler yapıyorlar?

11. Sizce anne ve babanız çocuğunuz ile olan etkileşimini güçlendirmek için ne tür desteklere ihtiyaç duyuyorlar? Desteğe ihtiyaç duymadıklarını düşünüyorsanız lütfen nedenini belirtiniz.

12. Anne ve babanız çocuğunuzun yaşadığı çocukluk ya da geleceği ile ilgili endişe duyuyor mu, neden?

Katkılarınız için teşekkür ederim. Konuştuklarımıza eklemek istedikleriniz var ise benimle paylaşabilirsiniz.

Ek 10: Çocuk Görüşme Soruları

BÜYÜK EBEVEYN İLE TORUN ETKİLEŞİMİNE DAİR ÇOCUK GÖRÜŞME FORMU

Tanışma ve Yapılacak Görüşme İçin Yönerge:

Merhaba… (çocuğun ismi söylenir). Benim adım, Buse. Buraya seninle konuşmak ve sana resim çizdirmek için geldim. Şimdi seninle büyükannen ve büyükbabanla ilgili olarak konuşmak istiyorum. (Hangi büyükanne/büyükbaba diye sorarsa, "sen hangisi ile ilgili konuşmak istersen" diyerek seçim çocuğa bırakılır.) Sana büyükannen ve büyükbabanla ile ilgili soracağım sorulardan anlamadıkların olursa bana "bu soruyu anlamadım" diyebilirsin. Senin için soruyu daha farklı bir şekilde tekrar edeceğim. Hadi seninle biraz büyükanne ve büyükbaban ile ilgili konuşalım. (Araştırmaya katılımı ile ilgili kabul durumunu belirtmesi için onam formu sunulur.)

1. Sence büyükanne olmak ne demektir?
2. Sence büyükbaba olmak ne demektir?
3. Sence büyükanneler çocuklar için neler yapmalıdır?
4. Sence büyükbabalar çocuklar için neler yapmalıdır?
5. Büyükanne ve büyükbabanla birlikteyken kendini nasıl hissediyorsun? Sence onlar kendisini nasıl hissediyorlar?
6. Büyükanne ve büyükbabanla birlikteyken neler yapıyorsunuz?
7. Büyükanne ve büyükbaban sana neler öğretiyor?
8. Bir dilek perisi gelse ve sana gerçekleşecek üç dilek tutma şansı vereceğini söylese, büyükannenle ilgili hangi dilekleri tutardın?
9. Bir dilek perisi gelse ve sana gerçekleşecek üç dilek tutma şansı vereceğini söylese, büyükbabanla ilgili hangi dilekleri tutardın?

Ek 11: Büyük Ebeveynim ve Ben Resim Çizme Etkinliği

ÇOCUĞA YÖNELİK RESİM ÇİZME ETKİNLİĞİ

Etkinlik Süreci

Ortam, gerçekleştirilen görüşme sonrasında düzenlenerek, çocuğun rahat bir şekilde resim çizebilmesine olanak sağlayacak uygunluğa getirilir. Etkinlik materyalleri olarak belirlenen A3 kâğıdı ve jumbo kuru kalem boyaları, araştırmacı tarafından etkinlik öncesinde temin edilerek ortamda hazır bulundurulur. Aşağıda yazılı olan etkinlik yönergesi araştırmacı tarafından çocuğa aktarılarak amaca uygun resim çizebilmesi için gerekli olabilecek yeterli süre tanınır. Çocuğa resim çizme süreci içerisinde, çizdiği resmi bitirmesini engelleyici hiçbir müdahalede bulunulmaz. Araştırmacı resim çizme süreci bitiminde, resmedilen her detayı çocuklara sorarak farklı bir kâğıt üzerine not eder.

Etkinlik İçin Yönerge

"Büyükanne ve büyükbabanla ilgili benimle konuşma yapmayı kabul ettiğin için teşekkür ederim. Şimdi senden büyükanne ve büyükbabanla birlikte olduğun zamanları hatırlamanı istiyorum. Dilersen gözlerini kapatarak hayal edebilirsin. Hayalinde, büyükanne ve büyükbabanla buluştuğunuzda neler yaptığınızı ve nasıl hissettiğini düşünmeni istiyorum. Eğer hatırladıysan gözlerini açabilirsin. Ben sana büyük bir kâğıt ve boya kalemleri hazırladım. Bunları sana veriyorum ve senden bu kâğıda büyükanne ve büyükbabanla birlikteyken neler yaptığınızı çizmeni istiyorum. Kendini hazır hissettiğinde başlayabilirsin."

Ek 12: Katılımcı Büyük Ebeveynlerin Demografik Bilgileri

Katılımcı Kodu	Akraba Durumu	Yaş Aralığı	Sağlık Durumu	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Çalışma Durumu	Gelir Düzeyi	Yaşadığı Yer	Torun Sayısı
KBE1	Annenin Annesi	61-70	İyi	Boşanmış	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Düşük	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE2	Annenin Annesi	50-60	İyi	Evli	İlkokul Mezunu	Tam Gün	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE3	Annenin Babası	61-70	Çok İyi	Evli	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE4	Babanın Babası	71-80	İyi	Evli	Üniversite Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE5	Babanın Annesi	61-70	İyi	Eşi Vefat Etmiş	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Düşük	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE6	Babanın Annesi	61-70	Orta	Evli	Ortaokul Mezunu	Çalışmıyor	Gelir Yok	Kendi Evi	Tek Torun
KBE7	Annenin Annesi	50-60	İyi	Eşi Vefat Etti	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE8	Annenin Annesi	50-60	İyi	Eşi Vefat Etti	Ortaokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE9	Annenin Annesi	61-70	İyi	Evli	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Gelir Yok	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE10	Annenin Annesi	61-70	İyi	Evli	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Gelir Yok	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE11	Annenin Babası	61-70	İyi	Evli	Üniversite Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE12	Annenin Annesi	50-60	Orta	Evli	Ortaokul Mezunu	Yarım Gün	Orta	Kendi Evi	Tek Torun
KBE13	Babanın Annesi	61-70	Orta	Eşi Vefat Etti	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE14	Annenin Annesi	71-80	İyi	Eşi Vefat Etti	Ortaokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE15	Babanın Annesi	61-70	Orta	Evli	Ortaokul Mezunu	Çalışmıyor	Yüksek	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE16	Annenin Annesi	61-70	İyi	Eşi Vefat Etti	Lise Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE17	Annenin Babası	61-70	Çok İyi	Eşi Vefat Etti	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE18	Annenin Annesi	61-70	İyi	Evli	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Gelir Yok	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE19	Babanın Annesi	61-70	İyi	Evli	Lise Mezunu	Çalışmıyor	Gelir Yok	Kendi Evi	5 ve Üstü

KBE20	Annenin Annesi	61-70	Çok İyi	Evli	Lise Mezunu	Çalışmıyor	Yüksek	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE21	Annenin Babası	71-80	İyi	Evli	İlkokul Mezunu	Tam Gün	Orta	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE22	Babanın Annesi	50-60	İyi	Eşi Vefat Etti	Ortaokul Mezunu	Çalışmıyor	Yüksek	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE23	Annenin Annesi	50-60	Mükem-mel	Evli	Lise Mezunu	Çalışmıyor	Gelir Yok	Kendi Evi	Tek Torun
KBE24	Annenin Annesi	71-80	Çok İyi	Evli	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE25	Annenin Annesi	61-70	Çok İyi	Eşi Vefat Etti	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE26	Babanın Babası	61-70	Çok İyi	Evli	Üniversite Mezunu	Çalışmıyor	Yüksek	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE27	Babanın Annesi	61-70	Mükem-mel	Evli	Üniversite Mezunu	Çalışmıyor	Yüksek	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE28	Babanın Annesi	50-60	İyi	Eşi Vefat Etti	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Yüksek	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE29	Babanın Annesi	50-60	Mükem-mel	Evli	Lise Mezunu	Tam Gün	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE30	Annenin Babası	50-60	Çok İyi	Evli	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	Tek Torun
KBE31	Annenin Annesi	50-60	Mükem-mel	Evli	Lise Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE32	Annenin Annesi	61-70	İyi	Evli	Lise Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE33	Annenin Annesi	61-70	İyi	Eşi Vefat Etti	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE34	Babanın Annesi	50-60	Orta	Evli	Okula Gitmedi	Çalışmıyor	Orta	E. Evi	5 ve Üstü
KBE35	Babanın Babası	71-80	Orta	Evli	Üniversite Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE36	Babanın Annesi	71-80	Çok İyi	Evli	Ortaokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	5 ve Üstü
KBE37	Babanın Annesi	61-70	Orta	Evli	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Gelir Yok	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE38	Babanın Annesi	61-70	İyi	Evli	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE39	Annenin Annesi	61-70	Mükem-mel	Eşi Vefat Etti	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun
KBE40	Babanın Annesi	50-60	İyi	Evli	Ortaokul Mezunu	Tam Gün	Orta	Kendi Evi	2-4 Torun

Ek 13: Katılımcı Ebeveynlerin Demografik Bilgileri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş Aralığı	Çalışma Durumu	Yaşadığı Yer	Eğitim Durumu	Gelir Düzeyi	Medeni Durumu
KE1	Kadın	42-49	Yarım Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE2	Kadın	26-33	Tam Gün	Kendi Evi	Lise Mezunu	Orta	Evli
KE3	Kadın	34-41	Yarım Gün	Kendi Evi	Lise Mezunu	Düşük	Evli
KE4	Kadın	26-33	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE5	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE6	Kadın	34-41	Çalışmıyor	Kendi Evi	Y.L/ Doktora	Gelir Yok	Evli
KE7	Kadın	34-41	Tam Gün	Ebeveyninin Evinde	İlkokul Mezunu	Orta	Evli
KE8	Kadın	34-41	Yarım Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE9	Kadın	26-33	Çalışmıyor	Kendi Evi	Lise Mezunu	Orta	Evli
KE10	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Lise Mezunu	Orta	Evli
KE11	Kadın	34-41	Çalışmıyor	Kendi Evi	Y.L/ Doktora	Orta	Evli
KE12	Kadın	26-33	Tam Gün	Kendi Evi	Lise Mezunu	Orta	Evli
KE13	Kadın	34-41	Çalışmıyor	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE14	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE15	Kadın	26-33	Çalışmıyor	Kendi Evi	Lise Mezunu	Orta	Evli
KE16	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Boşanmış
KE17	Erkek	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Y.L/ Doktora	Orta	Evli
KE18	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE19	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Y.L/ Doktora	Orta	Eşi Vefat Etti

KE20	Kadın	42-49	Yarım Gün	Kendi Evi	Y.L/ Doktora	Orta	Evli
KE21	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Y.L/ Doktora	Orta	Evli
KE22	Kadın	26-33	Çalışmıyor	Kendi Evi	Lise Mezunu	Orta	Evli
KE23	Kadın	26-33	Yarım Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Yüksek	Evli
KE24	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE25	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Yüksek	Evli
KE26	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Yüksek	Evli
KE27	Kadın	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Ortaokul Mezunu	Orta	Evli
KE28	Erkek	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Lise Mezunu	Orta	Evli
KE29	Kadın	26-33	Çalışmıyor	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE30	Erkek	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE31	Erkek	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Lise Mezunu	Orta	Evli
KE32	Kadın	26-33	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Yüksek	Evli
KE33	Kadın	34-41	Tam Gün	Ebeveyninin Evinde	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE34	Kadın	34-41	Çalışmıyor	Ebeveyninin Evinde	Ortaokul Mezunu	Gelir Yok	Evli
KE35	Erkek	34-41	Çalışmıyor	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE36	Kadın	34-41	Yarım Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE37	Erkek	34-41	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Orta	Evli
KE38	Kadın	26-33	Çalışmıyor	Kendi Evi	Lise Mezunu	Orta	Evli
KE39	Kadın	42-49	Tam Gün	Kendi Evi	Y.L/ Doktora	Yüksek	Evli
KE40	Kadın	26-33	Tam Gün	Kendi Evi	Üniversite Mezunu	Yüksek	Evli

EK 14: Katılımcı Çocukların Demografik Bilgileri

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Okula Devam Durumu
KÇ1	4 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ2	5 Yaş	Kız	Tam Gün
KÇ3	5 Yaş	Kız	Tam Gün
KÇ4	6 Yaş	Erkek	Tam Gün
KÇ5	5 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ6	5 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ7	5 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ8	5 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ9	5 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ10	5 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ11	5 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ12	4 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ13	4 Yaş	Kız	Tam Gün
KÇ14	4 Yaş	Kız	Tam Gün
KÇ15	4 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ16	5 Yaş	Erkek	Tam Gün
KÇ17	5 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ18	5 Yaş	Erkek	Tam Gün
KÇ19	4 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ20	5 Yaş	Kız	Tam Gün
KÇ21	6 Yaş	Erkek	Tam Gün
KÇ22	6 Yaş	Erkek	Tam Gün
KÇ23	4 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ24	6 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ25	5 Yaş	Erkek	Tam Gün
KÇ26	4 Yaş	Kız	Tam Gün
KÇ27	4 Yaş	Kız	Tam Gün
KÇ28	5 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ29	4 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ30	4 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ31	4 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ32	6 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ33	5 Yaş	Erkek	Yarım Gün

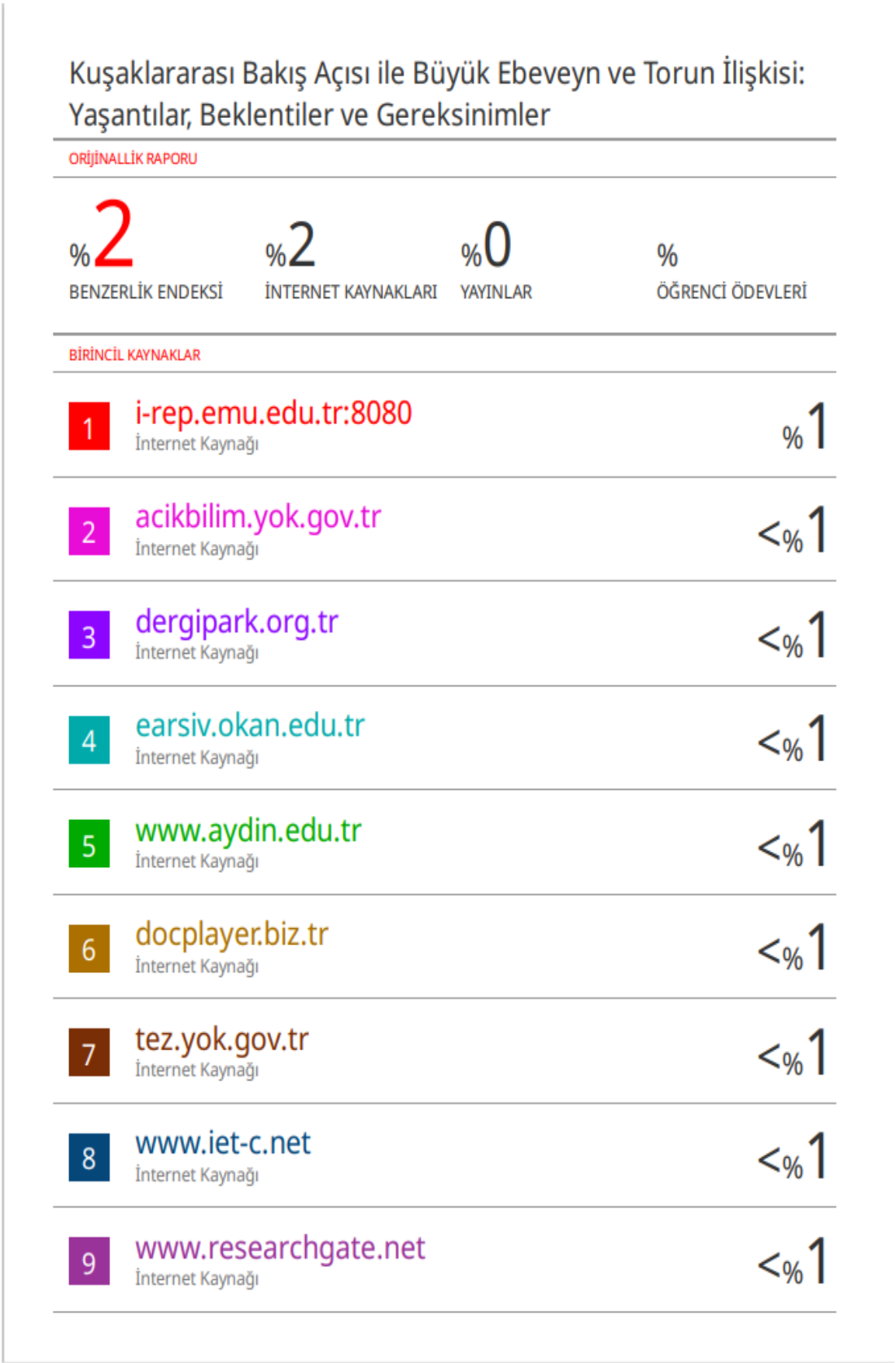
KÇ34	6 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ35	5 Yaş	Erkek	Tam Gün
KÇ36	6 Yaş	Kız	Yarım Gün
KÇ37	4 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ38	4 Yaş	Erkek	Yarım Gün
KÇ39	5 Yaş	Erkek	Tam Gün
KÇ40	4 Yaş	Erkek	Tam Gün

Ek 15: Katılımcı Büyük Ebeveynler ile Katılımcı Çocukların Etkileşimine Dair Bilgiler

Katılımcı Kodu	Coğrafi Yakınlık	Görüşme Sıklığı	Görüşme Yeri
KA1	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA2	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Haftanın Belirli Günleri	Büyük Ebeveynin Evi
KA3	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Haftanın Belirli Günleri	Büyük Ebeveynin Evi
KA4	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA5	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA6	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA7	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA8	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA9	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA10	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA11	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA12	Yakın (Aynı Mahalle)	Haftanın Belirli Günleri	Büyük Ebeveynin Evi
KA13	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA14	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA15	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA16	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA17	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA18	Yakın (Aynı Mahalle)	Haftanın Belirli Günleri	Çocuğun Evi
KA19	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Haftanın Belirli Günleri	Büyük Ebeveynin Evi
KA20	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Haftanın Belirli Günleri	Büyük Ebeveynin Evi
KA21	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA22	Uzak (Farklı Şehir)	Haftanın Belirli Günleri	Büyük Ebeveynin Evi
KA23	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA24	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA25	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA26	Uzak (Farklı Şehir)	Haftanın Belirli Günleri	Çocuğun Evi
KA27	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA28	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA29	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA30	Yakın (Aynı Mahalle)	Haftanın Belirli Günleri	Büyük Ebeveynin Evi
KA31	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA32	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Çocuğun Evi
KA33	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi

KA34	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA35	Uzak (Farklı Şehir)	Haftanın Belirli Günleri	Büyük Ebeveynin Evi
KA36	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA37	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA38	Yakın (Aynı Mahalle)	Haftanın Belirli Günleri	Büyük Ebeveynin Evi
KA39	Orta Uzaklık (Aynı Şehir)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi
KA40	Yakın (Aynı Mahalle)	Her Gün	Büyük Ebeveynin Evi

Ek 16: Turnitin Raporu

Kuşaklararası Bakış Açısı ile Büyük Ebeveyn ve Torun İlişkisi: Yaşantılar, Beklentiler ve Gereksinimler

ORİJİNALLİK RAPORU

%2	%2	%0	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	i-rep.emu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
2	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
3	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
4	earsiv.okan.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
5	www.aydin.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<%1
7	tez.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
8	www.iet-c.net İnternet Kaynağı	<%1
9	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<%1